МІНІСТЕРСТВО ФІНАНСІВ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ПОДАТКОВИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ПОДАТКОВОЇ СПРАВИ, ОБЛІКУ ТА АУДИТУ
КАФЕДРА ОБЛІКУ ТА АУДИТУ

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАДИМА ГЕТЬМАНА
ЛЬВІВСЬКИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ЦЕНТРАЛЬНОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ДЗВО «УНІВЕРСИТЕТ МЕНЕДЖМЕНТУ ОСВІТИ»
АКАДЕМІЯ ПРАЦІ, СОЦІАЛЬНИХ ВІДНОСИН І ТУРИЗМУ

Збірник матеріалів
Всеукраїнської науково-практичної
інтернет-конференції

ОБЛІК, АУДИТ І ДЕРЖАВНИЙ ФІНАНСОВИЙ КОНТРОЛЬ: ІНФОРМАЦІЙНИЙ ТА АНАЛІТИЧНИЙ АСПЕКТИ

30 квітня 2026 року

Ірпінь

МІНІСТЕРСТВО ФІНАНСІВ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ПОДАТКОВИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ПОДАТКОВОЇ СПРАВИ, ОБЛІКУ ТА АУДИТУ
КАФЕДРА ОБЛІКУ ТА АУДИТУ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАДИМА ГЕТЬМАНА
ЛЬВІВСЬКИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ЦЕНТРАЛЬНОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ДЗВО «УНІВЕРСИТЕТ МЕНЕДЖМЕНТУ ОСВІТИ»
АКАДЕМІЯ ПРАЦІ, СОЦІАЛЬНИХ ВІДНОСИН І ТУРИЗМУ

ОБЛІК, АУДИТ І ДЕРЖАВНИЙ ФІНАНСОВИЙ КОНТРОЛЬ: ІНФОРМАЦІЙНИЙ ТА АНАЛІТИЧНИЙ АСПЕКТИ

Збірник матеріалів
Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції

30 квітня 2026 року

ЕЛЕКТРОННЕ ВИДАННЯ

Ірпінь
2026

УДК 657.1:657.6(06)
ББК 65.052.2я431
О 17

Рекомендовано до розповсюдження в мережі «Інтернет»
Вченою радою Державного податкового університету
(протокол № 18 від 28 травня 2026 року)

О 17 **Облік, аудит і державний фінансовий контроль: інформаційний та аналітичний аспекти** : збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції, м. Ірпінь, 30 квітня 2026 р. [Електронне видання] / за заг. ред. О. П. Колісник ; Державний податковий університет. – Ірпінь, 2026. – 372 с. – PDF-формат ; мережеве видання ; інституційний репозитарій.
ISBN 978-966-337-800-8

У збірнику матеріалів Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції «Облік, аудит і державний фінансовий контроль: інформаційний та аналітичний аспекти» висвітлено теоретичні та методологічні засади розвитку бухгалтерського обліку в сучасних умовах, обліково-аналітичне забезпечення управління фінансово-господарською діяльністю суб'єктів господарювання, сучасні тенденції та проблеми розвитку аудиту в умовах трансформації економіки, організаційні засади, методику й напрями вдосконалення державного фінансового контролю, а також питання цифровізації обліку, аудиту та фінансового контролю в умовах розвитку інформаційних технологій.

Видання розраховане на викладачів ЗВО, практиків, докторантів, здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського), другого (магістерського) та третього (освітньо-наукового) рівнів.

Автори опублікованих матеріалів несуть повну відповідальність за підбір, точність наведених фактів, цитат, економіко-статистичних даних, галузевої термінології, імен власних, інших відомостей.

УДК 657.1:657.6(06)
ББК 65.052.2я431

ISBN 978-966-337-800-8 © Державний податковий університет, 2026

ПЕРЕДМОВА

У сучасних умовах трансформації економіки України, посилення глобалізаційних процесів та стрімкого розвитку інформаційних технологій особливої актуальності набувають питання вдосконалення бухгалтерського обліку, аудиту та державного фінансового контролю. Саме ці складові формують основу ефективного управління фінансово-господарською діяльністю суб'єктів господарювання та забезпечують прозорість і підзвітність економічних процесів як на мікро-, так і на макрорівнях.

Матеріали Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції «Облік, аудит і державний фінансовий контроль: інформаційний та аналітичний аспекти» об'єднують результати наукових досліджень, практичні напрацювання й актуальні підходи до вирішення сучасних проблем у сфері обліку, аудиту й фінансового контролю. У центрі уваги учасників конференції – пошук ефективних механізмів адаптації національної облікової та контрольної систем до вимог сьогодення, а також їхня гармонізація з міжнародними стандартами.

У поданих матеріалах розкрито теоретичні та методологічні засади розвитку бухгалтерського обліку в сучасних умовах, що формують підґрунтя для його вдосконалення.

Значну увагу приділено обліково-аналітичному забезпеченню управління фінансово-господарською діяльністю суб'єктів господарювання та підвищенню якості інформації для прийняття управлінських рішень.

Окремий напрям досліджень присвячено сучасним тенденціям і проблемам розвитку аудиту в умовах трансформації економіки з акцентом на підвищенні довіри до аудиторських висновків і впровадженні інноваційних підходів.

Висвітлено питання державного фінансового контролю, його організаційних засад, методики та напрямів удосконалення з метою підвищення ефективності використання державних ресурсів.

Особливу увагу приділено цифровізації обліку, аудиту та фінансового контролю, що сприяє автоматизації процесів, підвищенню оперативності й достовірності інформації та вдосконаленню контрольних процедур.

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ 1
ТЕОРЕТИЧНІ ТА МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Бараненко Ю. В.
Особливості документування операцій
з обліку лісових ресурсів деревного
походження в лісогосподарських підприємствах 16

Ваховська А. А.
Актуальні проблеми бухгалтерського обліку, аудиту
та оподаткування в контексті сталого розвитку 19

Грубеляс А. Л.
Напрями розвитку бухгалтерського обліку
в умовах сталого розвитку..... 23

Єрмолаєва М. В., Тютюнник С. В.
Методика обліку збитків та репарацій:
теоретичні аспекти втрат активів 26

Жепко К. О., Сиротенко Н. А.
Особливості організації та обліку оплати праці
в освітніх установах і способи вдосконалення 29

Зікул В. А., Сиротенко Н. А.
Вплив ESG-факторів на організацію бухгалтерського
обліку малого та середнього бізнесу Україні..... 33

Іваночко Б. Р.
Розвиток бухгалтерського обліку під впливом
концепції економічного контролю 37

Корнійко Д. А., Кузуб М. В.
Особливості організації обліку в різних галузях економіки 40

Кучеренко С. М.
Бухгалтерський облік податкових ризиків 44

Медвецька Н. В.
Гармонізація фінансової звітності відповідно до МСФЗ 47

Мірошниченко О. В., Ругаль Т. С.
Економічна сутність людського капіталу
та його еволюція в теорії обліку 50

Мороз О. М.
Інвентаризація активів підприємства в умовах
воєнного стану: особливості та порядок проведення 54

Остапенко Я. О., Ярова К. В.
Теоретичні та методологічні засади розвитку
бухгалтерського обліку в сучасних умовах 57

Савченко А. М., Сторожук Д. Є.
Концептуальні підходи до визначення стратегії та
побудови стратегічного обліку й звітності 61

Семирог Л. В.
Принципи організації документообороту
в бухгалтерському обліку 65

Судак К. О.
Облік запасів за вітчизняними та міжнародними
стандартами: порівняльний аспект 68

СЕКЦІЯ 2
ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВО-ГОСПОДАРСЬКОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ

Ахтирський К. О.
Облік пропускної здатності як інструмент
обліково-аналітичного забезпечення
управління діяльністю підприємства 72

Бешлей Б. В.
Обліково-аналітичне забезпечення управління
збутовою діяльністю дистриб'юторських підприємств
в умовах цифровізації бізнес-процесів 75

Благодушко А. В.
Трансфертне ціноутворення та бухгалтерський облік
в умовах ескалації конфлікту на Близькому Сході:
кризові витрати та проблеми їх обліку 79

Гуріна Н. В.
Логістичні витрати в системі обліково-аналітичного
забезпечення управління діяльністю підприємства 83

Занько Б. М.
Облікові аспекти ремонтів та поліпшень основних засобів 86

Ключник Л. В., Горин Г. В.
Альтернативні форми кредитування в Україні в умовах війни 88

Коваль С. О.
Особливості організації внутрішньогосподарського
контролю на підприємствах аграрного сектору..... 92

Колісник О. П.
Формування облікової політики підприємства
в умовах високих ризиків 96

Костенко А. С.
Роль міжнародного економічного аналізу в підвищенні ефективності управління підприємством 99

Мудрик С. О.
Обліково-аналітичне забезпечення управління постачальницькою діяльністю дистриб'юторських підприємств в умовах цифровізації 103

Новицький М. М.
Сучасні тренди та перспективи реформування оподаткування нерухомості в Україні 107

Панасюк О. В.
Концептуальні засади аналітичного забезпечення економічної стійкості підприємств в умовах воєнного стану та глобальних викликів 110

Пашинська З. В.
Особливості реєстрації та обліку ПДВ для громадських організацій 113

Подолянчук О. А.
Звітність як джерело інформаційних запитів стейкхолдерів 116

Порохнюк І. І.
Становлення та трансформація системи корпоративного оподаткування в Україні 118

Проскура К. П.
Політика управління ризиками на підприємстві 123

Сахно О. О.
Обліково-аналітичне забезпечення безготівкових розрахунків у системі управління ліквідністю підприємства 127

Смутчак З. В.
Структурні трансформації ринку праці України в умовах воєнних та післявоєнних змін 130

Сосонна А. Ю.
Концептуальні розбіжності між НП(С)БО та МСФЗ
у підходах до складання фінансової звітності 133

Сторожук Т. М.
Оцінка якості управління підприємством за грошовими потоками 136

Халімончук К. А.
Вплив ESG-факторів на фінансову звітність підприємства 140

Хилюк Т. М.
Калькулювання собівартості продукції:
сучасні підходи та проблеми..... 144

Чабанюк О. М.
Організація обліку та оподаткування в апарт-готелі..... 147

Чижиков В. В.
Обліково-аналітичне забезпечення операцій
з віртуальними активами 151

Шуляченко Ю. С.
Перспективи інтеграції української системи фінансової
звітності до єдиного інформаційного простору ЄС 155

СЕКЦІЯ 3
**СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ АУДИТУ
В УМОВАХ ТРАНСФОРМАЦІЇ ЕКОНОМІКИ**

Божко О. М.
Проблеми та перспективи розвитку
аудиторської діяльності в Україні 159

Віхрова О. К., Марченко М. В.
Актуальні виклики та перспективи розвитку
аудиторської діяльності в Україні 162

Грищук Г. В., Скорик В. І.
Податковий контроль у системі протидії
розмиванню податкової бази..... 165

Копотієнко Т. Ю., Макаренко Я. А.
Аудит оборонних закупівель відповідно до стандартів НАТО..... 168

Купріянова А. О.
Залучення експерта-аудитора під час проведення аудиту
суб'єктів господарювання у сфері літакобудування 172

Леонова Є. С.
Комплаєнс-ризики в умовах адаптації українського
законодавства до вимог ЄС: аудиторський аспект..... 175

Лещенко Д. К.
Сучасні напрями розвитку внутрішнього аудиту..... 178

Ліщина А. С., Молчанюк А. А.
Екологічний аудит та ESG-комплаєнс
як інструмент ефективності бізнесу..... 182

Лобода Н. О.
Формування компетентностей аудиторів
у трансформації державного фінансового аудиту
та впровадженні принципів сталого розвитку 185

Міщенко Т. М.
Внутрішній аудит як інструмент забезпечення
ефективності публічного управління в умовах воєнного стану..... 189

Морозюк О. О.
Державний фінансовий контроль ефективності
використання ресурсів газотранспортної системи України:
організаційно-методичні аспекти та напрями вдосконалення 191

Плохушко А. О.
Проблеми забезпечення якості аудиту в Україні
в умовах економічної невизначеності 195

Пугаченко О. Б., Солонар О. Н.
Докази під час виконання завдань з аудиту операцій із запасами 199

П'янов С. В.
Аудиторське забезпечення прозорості корпоративного
управління акціонерних товариств в умовах
цифрової трансформації фондового ринку 202

Рябчук О. Г., Залюбівська А. А.
Оцінка ризиків суттєвого викривлення
під час аудиту елементів облікової політики 205

Суворов О. І.
Недолік як елемент методики обов'язкової перевірки
з контролю якості аудиторських послуг 209

СЕКЦІЯ 4
ДЕРЖАВНИЙ ФІНАНСОВИЙ КОНТРОЛЬ: ОРГАНІЗАЦІЙНІ ЗАСАДИ, МЕТОДИКА ТА НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ

Levkovets N. P.
Transformation of ukraine's tax system
in the context of economic modernization 213

Spader M.
Strategic perspectives on financial control
and auditing in cross-border creative economies:
the context of the Iguassu tri-national region 216

Бєлікова М. В., Семенова Д. О.
Трансформація державного фінансового контролю
в умовах воєнного стану: виклики та перспективи 220

Білобровенко Т. В.
Роль інспектування як форми контролю
Держаудитслужби в сучасних умовах господарювання 223

Блюс І. І.
Роль державного фінансового контролю в забезпеченні
ефективного використання бюджетних коштів 227

Бондар А. І., Копотієнко Т. Ю.
Антикорупційні фінансові розслідування
в сфері публічних закупівель 230

Гузенко О. П.
Огляд інструментів і методів державного фінансового
контролю в умовах воєнного конфлікту в Україні 233

Даниленко С. В.
Зовнішній незалежний контроль за коштами донорів
і механізми підзвітності перед міжнародними партнерами 236

Демих М. А.
Фандрайзинг у сфері публічних фінансів:
виклики для контролю та регулювання 240

Здирко Н. Г.
Державний фінансовий контроль оборонних закупівель:
системні дисфункції та напрями їх трансформації 244

Кадала В. В.
Актуальні питання державного фінансового контролю
в сучасних реаліях 247

Лісовий А. В., Лукіяненко А. В.
Трансформація системи державного фінансового
контролю в умовах воєнного стану 250

Лісовська Ю. А.
Вплив мита на сталий розвиток країни 253

Медвецька Н. В.
Державний фінансовий контроль
за діяльністю державних підприємств 256

Мединська Т. В., Трумко Я. І.
Фіскальні інструменти стимулювання
економічного розвитку на територіях відновлення:
нормативно-правовий аспект 260

Моліцька В. В., Розумович Н. Ф.
Накопичувальна система пенсійного
забезпечення в Україні: перспективи впровадження 264

Петькун В. Т.
Внутрішній контроль розрахунків з бюджетом
у державних установах 268

Пилипчак А. В.
Теоретичні підходи до визначення сутності державного
фінансового контролю оборонних закупівель 272

Романчук М. С.
Напрями вдосконалення державного
фінансового контролю в Україні 275

Скорик М. О.
Державний фінансовий контроль у забезпеченні
фінансової стійкості територіальних громад 278

Стасюк К. В.
Державний фінансовий контроль як інструмент
запобігання корупції в бюджетній сфері 281

Федчук М. А., Білобровенко Т. В.
Ризик-орієнтований підхід у державному
фінансовому контролі як механізм мінімізації
бюджетних втрат і корупційних проявів 284

СЕКЦІЯ 5
ЦИФРОВІЗАЦІЯ ОБЛІКУ, АУДИТУ ТА ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ В УМОВАХ РОЗВИТКУ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Байкова О. В.
Трансформація облікових систем
у контексті цифрової економіки 288

Вакулко А. В.
Особливості функціонування механізму CRS у Швейцарії 291

Гопанчук Л. М.
Цифрові технології як інструмент трансформації обліку,
аудиту та державного фінансового контролю в Україні..... 295

Добрянська Н. Б., Молчанюк А. А.
Цифрові валюти центральних банків:
майбутнє національних грошей та цифровізації обліку 297

Дружинська Н. С.
Можливості штучного інтелекту в бухгалтерському обліку..... 300

Зюзін Р. Б., Ратушинська Н. М.
Цифровізація митного контролю та обліку
товарних потоків у системі зовнішньоекономічної діяльності 303

Кісельова А. О., Рябчук О. Г.
Використання OSINT та Big Data як інструментів
інформаційного забезпечення форензіку..... 306

Ковальчук О. О.
Цифрова трансформація податкового
адміністрування як складова фінансового контролю
в умовах розвитку інформаційних технологій..... 309

Кожухівський О. В.
Трансформація фінансового контролю публічних
закупівель під впливом цифрових технологій 312

Кошулько М. В.
Цифровізація обліку та аудиту як стратегічний вектор
розвитку сучасної економіки 316

Крученюк В. В.
Штучний інтелект у виробничому обліку:
можливості та проблеми впровадження 320

Кучеркова С. О.
Цифровізація обліку оплати праці в селищних
військових адміністраціях під час воєнного стану 323

Ліщина А. С.
Трансформаційні процеси в аудиті
під впливом цифровізації економіки 327

Лугова А. А.
Облік, аудит і контроль у світі цифрових трансформацій 330

Максимова Л. С., Лісовий А. В.
Цифровізація державного фінансового контролю:
інструменти та перспективи розвитку 334

Остапенко Я. О.
Цифрові технології в бухгалтерському обліку та оподаткуванні 337

Павлюк К. А.
Складність обліку віртуальних активів в Україні 340

Паянок Т. М.
MS Excel як інструмент обліку, аналізу та звітності
в системі управління підприємством 343

Перерва П. Р., Параниця Н. В.
Трансформація облікових систем в умовах використання
Cloud-технологій: переваги та загрози 347

Половян Н. С.
Інформаційні технології як інструмент
управління в медичному закладі 350

Самусевич Я. В., Богданов О. М.
Цифровізація як драйвер забезпечення
ефективності екологічного контролю 354

Семенова С. М.
Цифрові активи в глобальних ланцюгах постачання:
вплив на облік, звітність і контроль 357

Стрельбіцький М. Ю.
Інтеграція цифрових інструментів в облік
пасажирських перевезень на підприємстві 362

Якубишин О. С.
Податкова звітність: переваги та недоліки
електронного адміністрування 366

Ярмошук І. М.
Інформаційні технології як драйвер розвитку обліку та аудиту 369

СЕКЦІЯ 1
ТЕОРЕТИЧНІ ТА МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Ю. В. Бараненко,
здобувачка вищої освіти третього (освітньо-наукового) рівня
Науковий керівник:
Н. Г. Здирко,
доктор економічних наук, професор,
Вінницький національний аграрний університет

ОСОБЛИВОСТІ ДОКУМЕНТУВАННЯ ОПЕРАЦІЙ З ОБЛІКУ ЛІСОВИХ РЕСУРСІВ ДЕРЕВНОГО ПОХОДЖЕННЯ В ЛІСОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

В умовах сучасних трансформацій економіки України та підвищення вимог до раціонального природокористування особливої актуальності набувають питання ефективного управління лісовими ресурсами. Лісові ресурси деревного походження виконують не лише економічну, але й екологічну та соціальну функції, що зумовлює необхідність їх належного облікового відображення. У цьому контексті ключове значення має документування господарських операцій, яке виступає базовим елементом системи бухгалтерського обліку, контролю та управління в лісогосподарських підприємствах. Саме якість документального забезпечення визначає достовірність інформації, рівень прозорості діяльності та можливість здійснення ефективного державного і внутрішнього контролю.

Нормативно-правове регулювання документування операцій з обліку лісових ресурсів має комплексний характер і охоплює як загальні акти у сфері бухгалтерського обліку, так і спеціалізовані документи, що регламентують діяльність у лісовому господарстві. Лісові ресурси є об’єктом права державної власності, а їх використання повинно здійснюватися з дотриманням принципів раціональності та сталості. Закон України «Про бухгалтерський

облік та фінансову звітність в Україні» від 16.07.1999 № 996-XIV визначає загальні вимоги до документування операцій, зокрема обов'язковість їх підтвердження первинними документами, що містять достовірну та повну інформацію.

Документування операцій з обліку лісових ресурсів деревного походження має ряд суттєвих особливостей, які зумовлені специфікою об'єкта обліку та технологією виробничих процесів у галузі. На відміну від більшості інших видів діяльності, у лісовому господарстві облік охоплює як процес вирощування біологічних активів, так і їх подальшу трансформацію у готову продукцію у вигляді деревини. Це обумовлює необхідність поєднання елементів обліку біологічних активів і матеріальних ресурсів, що впливає на зміст і структуру первинних документів. Крім того, тривалий цикл відтворення лісових ресурсів та залежність їх кількісних і якісних характеристик від природних факторів ускладнюють процес їх документального оформлення та потребують застосування спеціалізованих методичних підходів.

Особливе місце в системі документування займає оформлення операцій, пов'язаних із заготівлею деревини. Цей процес розпочинається з відведення лісосік, що супроводжується складанням відповідних актів та матеріалів таксації. Підставою для здійснення рубок є лісорубний квиток, який виступає основним дозвільним документом і підтверджує законність використання лісових ресурсів. Його видача здійснюється у порядку, визначеному Методичними вказівками з відведення і таксації лісосік, видачі лісорубних квитків та огляду місць заготівлі деревини в лісах Державного агентства лісових ресурсів України [1]. Саме цей документ містить інформацію про обсяг дозволеної заготівлі, породи деревини, місце проведення робіт та інші суттєві характеристики, що мають безпосереднє значення для обліку.

Подальший рух деревини вимагає належного документального супроводження, що забезпечує можливість її ідентифікації та контролю на всіх етапах – від місця заготівлі до кінцевого споживача. У цьому процесі важливу роль відіграють товарно-транспортні накладні та сертифікати про походження лісоматеріалів, які підтверджують легальність заготівлі та переміщення деревини. В умовах інтеграції України до міжнародних ринків питання підтвердження походження деревини набуває особливої актуальності, оскільки є обов'язковою умовою для здійснення експортних операцій.

Разом з тим, незважаючи на наявність розвиненої нормативної бази, система документування операцій з обліку лісових ресурсів характеризується рядом проблем. Зокрема, має місце дублювання інформації у паперових та електронних документах, що ускладнює обліковий процес і підвищує трудомісткість роботи. Крім того, окремі форми первинних документів не повною мірою відповідають сучасним вимогам управління та контролю, що знижує їх інформаційну цінність. Важливою проблемою також є недостатній рівень інтеграції облікових систем, що ускладнює отримання узагальненої інформації про рух лісових ресурсів.

У зв'язку з цим особливого значення набувають питання вдосконалення документування операцій з обліку лісових ресурсів деревного походження. Перспективним напрямом є подальший розвиток електронного документообігу, який дозволяє скоротити кількість паперових документів та підвищити оперативність обробки інформації. Не менш важливим є уніфікація форм первинних документів та їх адаптація до сучасних умов господарювання. Водночас необхідно забезпечити інтеграцію систем обліку деревини з іншими інформаційними ресурсами, що сприятиме підвищенню ефективності управління та контролю.

Таким чином, документування операцій з обліку лісових ресурсів деревного походження є складним і багатогранним процесом, який потребує системного підходу та врахування галузевої специфіки. Його вдосконалення має ґрунтуватися на поєднанні нормативного регулювання, сучасних інформаційних технологій та ефективних управлінських рішень. Забезпечення належного рівня документування сприятиме підвищенню прозорості діяльності лісогосподарських підприємств, ефективності використання лісових ресурсів та зміцненню системи державного фінансового контролю у цій сфері.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Методичні вказівки з відведення і таксації лісосік, видачі лісорубних квитків та огляду місць заготівлі деревини в лісах Державного агентства лісових ресурсів України : наказ Держлісагентства України від 21.01.2013 № 9. URL : https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0009820-13#Text

А. А. Ваховська,
здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського) рівня гр. ФБД-24-1с
Науковий керівник:
О. П. Колісник,
кандидат економічних наук, доцент,
Державний податковий університет

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ, АУДИТУ ТА ОПОДАТКУВАННЯ В КОНТЕКСТІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Бухгалтерський облік, аудит і оподаткування, інтегровані в контекст сталого розвитку, мають бути реформовані відповідно до глобальних стандартів ESG-звітності. Це означає обов'язкове розкриття нефінансової інформації (екологічних, соціальних і управлінських аспектів) у складі звітності підприємств, використання єдиних методологій (МСФЗ S1/S2, ESRS тощо), а також адаптацію податкових механізмів для стимулювання екологічних інвестицій і лімітування негативного впливу. Така трансформація потребує оновлення законодавства, стандартів аудиту, професійних компетенцій бухгалтерів та активного державного регулювання [2]. Без цього Україна не зможе ефективно реалізувати Цілі сталого розвитку і конкурувати на європейському ринку з урахуванням нових екологічних і соціальних вимог.

Сучасні стандарти обліку не передбачають прямого обліку «зелених» активів чи пасивів, а також соціальних інвестицій. Наприклад, витрати на зменшення викидів викидаються за поточні витрати, а відповідний екологічний збиток - як податок (при неефективності дизайну екоподатку) [4]. У зв'язку з цим компанії стикаються з проблемою оцінки та відображення екологічних ризиків у звітності. МСФЗ S2 вимагає вимірювання викидів CO_2 у відповідності до стандарту GHG Protocol [5], але допоки національні правила не деталізують методології нефінансової звітності, бізнес часто використовує добровільні практики (наприклад, методології GRI). Соціальний облік (працевлаштування, вплив на громади тощо) також позбавлений єдиних формалізованих норм: організації можуть ігнорувати соціальний аспект або розкривати його фрагментарно, що ускладнює порівняння звітів і оцінку впливу (відсутність узгоджених стандартів немонетарних показників).

Міжнародні ініціативи, як-от МСФЗ S1/S2 та ESRS, передбачають включення сталих ризиків і можливостей у складі звітності поруч із фінансовими показниками [5]. Це означає, що підприємства будуть розкривати,

наскільки вплив екологічних чи соціальних факторів відбився на їхніх фінансових результатах. Така інтеграція є новацією і потребує розвитку інформаційних систем та внутрішнього контролю для збору релевантних даних. Наприклад, МСФЗ S1 орієнтований на інвесторів і вимагає розкривати тільки ті ESG-ризики, які можуть впливати на грошові потоки підприємства, тоді як GRI вимагає ширшого розкриття всіх істотних впливів компанії незалежно від фінансового ефекту. Через це в Україні виникає конфлікт стандартів: корпоративні очікуються як ESG-стейкхолдерів, а фінансова звітність – інвесторів. Відсутність єдиної методики розкриття нефінансових показників спричиняє розпорошеність ініціатив та ризик «подвійного звітування» [1].

Зобов'язання щодо сталого розвитку виводять на перший план роль бухгалтерів і аудиторів як «стражів» надійності інформації [1]. Професія бухгалтера трансформується: крім традиційних навичок у них мають з'явитися спеціальні компетенції в галузі ESG, IT-автоматизації та аналітики. Внутрішній аудит повинен включити ESG-питання у ризик-менеджмент і контролі. На роль зовнішнього аудиту ще не встановлено єдиних правил: МСФЗ S2 не вимагає обов'язкового аудиту звітів зі сталого розвитку, однак Стратегія передбачає публікацію звіту у комплекті з висновком аудитора для підвищення довіри до даних [2]. Таким чином, аудитори нестимуть відповідальність за оцінку адекватності процедур збору ESG-інформації та її достовірність. Інститут внутрішнього аудиту вважає, що він може «забезпечити об'єктивне забезпечення та консультації щодо ESG-звітності», зокрема перевіряти методики оцінки суттєвості тем, точність метрик та узгодженість процесів.

Існують різні підходи до матеріальності: МСФЗ S1/S2 (ISSB) оперує фінансовою матеріальністю (що впливає на фінрезультат і грошові потоки) [5], GRI – імпакт-матеріальністю (вплив компанії на довкілля / суспільство), а ESRS від ЄС застосовує подвійну матеріальність (достатньо будь-якого з двох). Наслідком є те, що одна й та сама тема може бути визнана або суттєвою, або ні, залежно від вибраного стандарту. Наприклад, теми ESG, які незначні для прибутку (фінансової матеріальності), можуть бути суттєвими для громадськості (імпакт), але тоді не увійдуть до традиційної фінзвітності. Непогодженість у термінах і методиках може призводити до дублювання звітності та складнощів аналізу. За оцінкою експертів, ESRS генерує найширший перелік розкриттів (понад 1 100 показників), більшість із яких охоплюють і вимоги ISSB і GRI. Утім, широке покриття означає велику звітність і високе навантаження на компанії [5].

В Україні система екологічних податків є обмеженою і не стимулює повною мірою зелений перехід. Наприклад, ставки екоподатку в Україні за викиди CO_2 в сотні разів нижчі за європейські (близько €3 за тонну порівняно з €60 у середньому в ЄС) [6]. Водночас у світі податкові пільги активно використовуються для стимулювання «зеленої» енергетики: 0 % ПДВ на енергоощадні технології у Великій Британії, низькі ставки ПДВ на сонце / вітер у Португалії тощо [3]. В Україні зараз триває відновлення податкових пільг для відновлювальних джерел (законопроєкти № 14089 і № 14090 повертають пільговий імпорт вітротурбін). Економічні дослідження наголошують, що «податкові стимули -не привілей, а механізм прискорення енергетичного переходу» [6]. З іншого боку, відсутність екологічного компонента в транспортному й енергетичному податках знижує ефективність екологічної політики. Ще одним питанням є трансфертне ціноутворення: зміни в бізнес-моделях (наприклад, реорганізація ланцюга постачання заради екології) можуть змінювати функціональні профілі компанії і переміщувати прибуток між країнами, тож потрібно «інтегрувати ESG у стратегії трансфертних цін», щоб уникнути суперечок і «подвійного» оподаткування.

Отже, інтеграція бухгалтерського обліку, аудиту та оподаткування у парадигму сталого розвитку є об’єктивною необхідністю сучасної економіки та ключовою умовою підвищення прозорості бізнесу й інвестиційної привабливості України. Проведений аналіз засвідчив, що основними проблемами залишаються відсутність уніфікованої методології обліку нефінансових показників, неузгодженість міжнародних стандартів ESG-звітності, недостатня інтеграція екологічних і соціальних аспектів у фінансову звітність, а також слабка стимулююча роль податкової системи. Це зумовлює фрагментарність розкриття інформації, ускладнює її порівнянність та знижує довіру з боку інвесторів і стейкхолдерів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Панченко О. Роль бухгалтера в досягненні цілей сталого розвитку. *Сталий розвиток економіки*. 2025. № 1 (52). С. 256–261. URL : https://doi.org/10.32782/2308-1988/2025-52-35 (дата звернення: 08.04.2026).

2. Про схвалення Стратегії запровадження підприємствами звітності із сталого розвитку : розпорядж. Каб. Міністрів України від 18.10.2024 № 1015-р. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1015-2024-p#Text (дата звернення: 08.04.2026).

3. Рівні умови для зеленої енергетики: Україна відновлює податкові пільги для вітроенергетики – Global 100 RE Ukraine / Global 100 RE Ukraine. URL : https://100re.org.ua/rivni-umovy-dlya-zelenoyi-energetyky-ukrayina-vidnovlyuye-podatkovi-pilgy-dlya-vitroenergetyky/ (дата звернення: 08.04.2026).

4. Ярошевич Н., Якимів А. Екологічний податок як інструмент реалізації державної екологічної політики. *Економіка та суспільство*. 2022. № 36. URL : https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-36-45 (дата звернення: 08.04.2026).

5. IFRS – ISSB issues inaugural global sustainability disclosure standards / IFRS – IFRS Foundation. URL : https://www.ifrs.org/news-and-events/news/2023/06/issb-issues-ifrs-s1-ifrs-s2/ (дата звернення: 08.04.2026).

6. Nazarkevych I., Sych O. Taxation as A tool of implementation of the EU green deal in ukraine. *Regional science policy & practice*. 2022. URL : https://doi.org/10.1111/rsp3.12596 (дата звернення: 08.04.2026).

А. Л. Грубеляс,
здобувачка вищої освіти другого (магістерського) рівня гр. ОО-М1
Науковий керівник:
В. В. Шкромида,
кандидат економічних наук, доцент,
Карпатський національний університет імені Василя Стефаника

НАПРЯМИ РОЗВИТКУ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ В УМОВАХ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Бухгалтерський облік поступово трансформується з інструмента суто фіксації господарських операцій у складову інформаційної системи, що забезпечує відображення багатовимірної природи діяльності підприємства та її наслідків. Зміна підходів до оцінки результативності бізнесу, зумовлена поширенням концепції сталого розвитку, актуалізує потребу в такій обліковій інформації, яка дозволяє простежити не лише фінансові результати, а й вплив рішень підприємства на навколишнє середовище та соціальну сферу [1]. Відтак облік дедалі більше набуває аналітичного та інтеграційного характеру, поєднуючи різні види даних у єдину логічну систему, що забезпечує глибше розуміння процесів створення вартості та їх довгострокових наслідків для економіки і суспільства.

Розширення змісту бухгалтерського обліку в контексті сталого розвитку зумовлює переосмислення його предметної області. Окрім традиційних фінансових об’єктів, до сфери облікового відображення включаються нефінансові аспекти діяльності підприємства, зокрема екологічні витрати, соціальні зобов’язання та інвестиції у людський капітал [2]. Це вимагає удосконалення підходів до ідентифікації, оцінки та визнання таких об’єктів, а також формування нових принципів їх відображення в обліковій системі. Водночас відбувається поступовий перехід до інтегрованої звітності, яка забезпечує взаємозв’язок між фінансовими та нефінансовими показниками і відображає процес створення вартості підприємством через взаємодію різних видів капіталу [3].

У межах цього розвитку важливого значення набуває вдосконалення методології бухгалтерського обліку. Традиційні підходи до оцінки активів, зобов’язань і витрат доповнюються необхідністю врахування довгострокових екологічних і соціальних наслідків діяльності. Це стимулює розробку нових моделей оцінювання, що дозволяють відображати як фактичні, так і

потенційні економічні ефекти. Водночас облікова система поступово інтегрується з управлінським аналізом, оскільки інформація, яку він формує, використовується не лише для звітності, а й для стратегічного планування та оцінки стійкості бізнес-моделі підприємства.

Суттєвий вплив на розвиток обліку має цифровізація, яка забезпечує автоматизацію процесів збору, обробки та аналізу інформації. Використання сучасних інформаційних технологій дозволяє підвищити оперативність і точність облікових даних, а також розширити можливості для інтеграції фінансових і нефінансових показників. У поєднанні з розвитком інтегрованої звітності це створює передумови для формування більш прозорої та аналітично насиченої системи обліку, здатної забезпечувати інформаційні потреби широкого кола користувачів.

Важливим напрямом розвитку бухгалтерського обліку є гармонізація національної практики з міжнародними стандартами та підходами до розкриття інформації, зокрема у сфері сталого розвитку та ESG. Порівняльний аналіз моделей бухгалтерського обліку в різних країнах свідчить про наявність як спільних тенденцій розвитку, так і національних особливостей їх трансформації [4]. Узгодження вимог до звітності сприяє підвищенню порівнюваності даних, зміцненню довіри інвесторів і інтеграції підприємств у глобальне економічне середовище. У цьому контексті бухгалтерський облік виконує функцію забезпечення прозорості та підзвітності діяльності підприємства, що є важливою умовою сталого розвитку.

Реалізація зазначених змін супроводжується трансформацією професійної ролі бухгалтера. Його діяльність виходить за межі технічного ведення обліку та включає аналітичну, консультативну та управлінську складові. Сучасний бухгалтер має володіти знаннями у сфері сталого розвитку, розуміти принципи оцінки нефінансових показників і брати участь у формуванні інформаційної бази для стратегічних рішень. Це зумовлює необхідність розвитку нових компетенцій та міждисциплінарного підходу до професійної підготовки [5].

У підсумку зазначимо, що розвиток бухгалтерського обліку в умовах сталого розвитку слід розглядати не лише як сукупність окремих удосконалень методики чи розширення звітності, а як формування нової парадигми облікового мислення. У цій парадигмі облік перестає бути нейтральним відображенням минулих подій і перетворюється на активний елемент системи управління, який впливає на характер прийняття рішень через структуру та зміст інформації, що генерується. Саме здатність обліку інтегрувати

економічні, екологічні та соціальні виміри діяльності підприємства, забезпечувати їх узгодженість та відображати взаємозалежності між ними визначає його роль у забезпеченні сталості розвитку. У цьому контексті бухгалтерський облік виступає не лише інструментом фіксації та контролю, а й механізмом формування відповідальної економічної поведінки, орієнтованої на довгострокову цінність, баланс інтересів стейкхолдерів та збереження ресурсної основи майбутніх поколінь.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бухгалтерський облік як інструмент оцінки показників досягнення цілей сталого розвитку / Ю. Бездушна, М. Проданчук, О. Панченко, Т. Сторожук, Л. Кучер. *Сільськогосподарська та ресурсна економіка* : міжнародний науковий електронний журнал. 2024. № 10 (4). С. 264–300. DOI : https://doi.org/10.51599/are.2024.10.04.11

2. Sundarasen S., Rajagopalan U., Alsmady A. A. Environmental accounting and sustainability: A meta-synthesis. *Sustainability*. 2024. № 16 (21). P. 9341. DOI : https://doi.org/10.3390/su16219341

3. Awuah B., Elbardan H., Yazdifar H., Alexander P. Accounting for the sustainable development goals: walking the talk or managing impressions? *Accounting, Auditing & Accountability Journal*. 2026. № 39 (2). P. 277–304. DOI : https://doi.org/10.1108/AAAJ-07-2023-6580

4. Шкромида В. В., Кузишин І. М., Грубеляс А. Л. Моделі бухгалтерського обліку у зарубіжних країнах: компаративний аналіз і перспективи розвитку. *Підприємництво і торгівля*. 2025. № 46. С. 156–164. DOI : https://doi.org/10.32782/2522-1256-2025-46-17

5. De Silva T. A., Nilipour A. Is the accounting curricula keeping up with sustainability development? *Accounting Education.* 2025. № 34 (4). P. 470–498. DOI : https://doi.org/10.1080/09639284.2024.2351951

М. В. Єрмолаєва,
кандидат економічних наук, доцент,
Полтавський державний аграрний університет;
С. В. Тютюнник,
кандидат економічних наук, доцент,
Полтавський державний аграрний університет

МЕТОДИКА ОБЛІКУ ЗБИТКІВ ТА РЕПАРАЦІЙ: ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ВТРАТ АКТИВІВ

Воєнні дії, що відбуваються на території України, спричиняють значні людські та матеріальні втрати. Одним із найскладніших завдань, що постає перед обліковою службою будь якого підприємства, є облікове відображення понесених втрат та отримання в майбутньому репарацій від країни-агресора. Складність цього завдання полягає у високому рівні невизначеності та відсутності прямого прецеденту у НПСБО та МСФЗ. Бухгалтеру необхідно своєчасно та правильно відобразити втрачений потенціал підприємства не порушуючи одночасно з цим принципу обережності (консерватизму).

При цьому слід звернути увагу на необхідність вдосконалення теоретичних підходів до визнання збитків від воєнних дій. Першочерговим завданням методології є розмежування стану втраченого активу. Це може бути:

– часткове пошкодження;

– знищення або повна втрата;

– тимчасова втрата контролю над активом.

Визначення стану активів розпочинається з їх інвентаризації та фіксації стану за допомогою відеозйомки. Якщо буде прийнято рішення про можливість відновлення активу, то застосовується процедура тестування його на обесцінення (часткове пошкодження). При цьому слід керуватися підходами, визначеними IAS 36, згідно з яким балансова вартість об’єкта зменшується до суми очікуваного відшкодування [1].

При знищенні (повній втраті) активу його необхідно списати з балансу – де визнати і відобразити вартість у складі збитків звітного періоду.

Дискусійним є питання щодо облікового відображення активу, доступ до якого тимчасово обмежений. Оскільки власник не має доступу до своїх активів і не може отримати інформацію щодо їх наявності, збереження та

придатності до використання, то доцільно здійснити переоцінку таких активів до нульової вартості з можливістю відновлення в подальшому. Відповідно до Листа МФУ від 10.10.2022 такі активи продовжують перебувати на балансі власника, який має оцінити негативний вплив обставин і визначити розмір втрат від зменшення корисності [2].

Другим важливим моментом є вдосконалення методології оцінки втрат внаслідок збройної агресії. При цьому слід виділити прямі та непрямі збитки. До прямих збитків (Direct Losses) можна віднести ринкову або залишкову вартість втрачених активів та грошові кошти.

Важливим є визначення упущеної вигоди (Lost Profit) у вигляді суми доходів, які підприємство могло б отримати, якби активи не були втрачені. Необхідно зазначити, що в діючий методиці обліку відсутня можливість облікового відображення упущеної вигоди, але вона може бути визначена і відображена у Примітках до річної фінансової звітності, що в подальшому допоможе у визначенні розміру репарацій.

Слід зауважити, що репарації не мають відображення у балансі у складі активів підприємства і є умовним активом відповідно до IAS 37. В актив репарації перетворяться у момент, коли їх отримання стане практично впевненим (virtually certain) [3]. До цього моменту суми репарацій доцільно обліковувати на збалансованому рахунку 06.

Актуальною також є оцінка витрат на ліквідацію зруйнованих об’єктів і приведення території підприємства до ладу. В даному випадку важливо правильно відобразити витрати, що несе підприємство. Якщо знищено необоротні активи, то їх списання з балансу відбувається записами:

Дебет 13 Кредит 10 – на суму нарахованої амортизації та

Дебет 979 Кредит 10 – на суму залишкової вартості.

Вважаємо, що для списання знищених внаслідок війни активів необхідно ввести до Плану рахунків субрахунок 978 «Надзвичайні витрати» або повернути рахунок 99 «Надзвичайні витрати» [4].

Якщо при проведенні тесту на знецінення активів виявлено, що їх балансова вартість вища суми очікуваного відшкодування, то різниця відноситься на витрати бухгалтерським записом:

Дебет 972 Кредит 13.

Важливим при відображенні витрат на відновлення пошкоджених активів є розуміння того, чи повертає такий ремонт об’єкт до первісного стану чи покращує його якісні характеристики. При цьому не слід забувати, що витрати на відновлення об’єкту не капіталізуються, а включаються до витрат відповідного періоду. Бажано для визнання статусу витрат залучить експертів відповідного профілю.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 36 «Зменшення корисності активів» / Міністерство фінансів України. URL : https://mof.gov.ua/storage/files/IAS%2036_ukr_2018.pdf

2. Щодо питань, пов’язаних з порядком списання підприємствами знищеного або зіпсованого майна у зв’язку із російською збройною агресією проти України / Державна податкова служба України. URL : https://tax.gov.ua/nove-pro-podatki--novini-/629143.html

3. Міжнародний стандарт фінансової звітності 37 «Оціночні зобов’язання, умовні зобов’язання та умовні активи» / Міністерство фінансів України. URL : https://minfin.gov.ru/common/upload/library/2017/01/main/MSFO_IAS_37.pdf

4. Єрмолаєва М., Луценко Д. Воєнні втрати аграрного сектору: моніторинг, організація обліку та звітність. *Acta Academiae Beregsasiensis. Economics*. 2025. № 1 (11). С. 292–300. URL : https://doi.org/10.58423/2786-6742/2025-11-292-300

К. О. Жепко,
здобувачка вищої освіти гр. 51 ФМОІТ,
Одеський національний економічний університет;
Н. А. Сиротенко,
кандидат економічних наук, доцент,
Одеський національний економічний університет

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ОБЛІКУ ОПЛАТИ ПРАЦІ В ОСВІТНІХ УСТАНОВАХ І СПОСОБИ ВДОСКОНАЛЕННЯ

В державному секторі, куди входить освіта, абсолютно всі операції, що стосуються оплати праці, повинні бути прозорими та достовірними, оскільки вони здійснюються за рахунок бюджетних коштів, що зумовлює необхідність суворого дотримання регламентів облікового процесу. Питання обліку заробітної плати в освітній сфері залишається актуальним, оскільки існує низка проблемних аспектів, зокрема внутрішнього середовища в освітніх установах. Ознайомлення з нормативною базою, документальним обліком, особливостями виплати заробітної плати в освітніх закладах, етапами організації та проведення обліку, визначення специфічних факторів впливу на розрахунки оплати праці, а також внутрішніх та зовнішніх соціальних чинників, є першочерговими питаннями, які потребує обговорення перед наданням рекомендацій щодо оптимізації ведення обліку зарплати в освітній установі.

Базовим фундаментом організації обліку заробітної плати в навчальних закладах є норми, зазначені в НП(С)БО 132 в державному секторі «Виплати працівникам», НП(С)БО 26 «Виплати працівникам» та в Наказі №102 «Про затвердження інструкції про порядок обчислення заробітної плати працівників освіти», виданого Міністерством освіти України, які визначають порядок визнання, класифікації та відображення поточних та довгострокових виплат у бухгалтерському обліку.

Структура виплат у закладах освіти має доволі складний та багаторівневий характер. В першу чергу, це стосується класифікації виплат педагогів, яка включає в себе основну заробітну плату, додаткові компенсаційні та стимулюючі виплати, що передбачає необхідність точного ведення аналітичного та синтетичного обліку. Організація обліку розрахунків із заробітної плати потребує ведення повного комплексу первинних документів.

До таких документів відносяться табелі робочого часу, накази про прийняття на роботу, надання відпусток, переведення чи звільнення працівників, розрахунково-платіжні відомості та інші регістри, що фіксують відпрацьований час. Ведення табеля є особливо важливим, так як саме він містить в собі деталізовану інформацію про щоденну присутність працівників на робочому місці, відпрацьовані години та інші показники, які прямо впливають на розмір зарплати. Це сприяє впорядкованості документування, зменшенню кількості помилок та підвищує контрольованість процесу нарахування заробітної плати [1, с. 153].

Однією з важливих особливостей організації обліку саме в освітньому середовищі є необхідність врахування специфічних факторів, які безпосередньо впливають на алгоритми розрахунків. У дошкільній та шкільній освіті серед таких чинників зазвичай виділяють вікову періодизацію, наповнюваність груп або класів, категорії вихованців, особливості інклюзивного навчання, а також педагогічне навантаження, яке у дошкільних закладах зазвичай варіює від 18 до 40 годин на тиждень в залежності від посади. Такі параметри визначають не тільки розмір тарифікації, але й обсяг інформації, яку потрібно фіксувати в первинних документах та відображати в аналітичному обліку. Тарифні розряди та коефіцієнти, які встановлюються Міністерством освіти України, потребують коректного відображення у тарифікаційних списках, що є одним із ключових елементів річного циклу нарахування заробітної плати. У навчальних закладах облік заробітної плати поділяється на декілька етапів: систематизацію первинної інформації, формування тарифікації, нарахування поточних виплат, відображення обов'язкових відрахувань, утримань та формування платежів заробітної плати. Організаційно-методичні засади такого процесу охоплюють ведення особистих справ працівників-педагогів, табельний облік, реєстрацію та опрацювання наказів, синтетичний облік за рахунками 66 «Розрахунки за виплатами працівникам» та 65 «Розрахунки за страхуванням», і також складання зведених регістрів та звітності [2, с. 4–8].

У своїй праці Долюк А. В. зазначає, що загалом проблема обліку заробітної плати з боку зовнішнього впливу полягає у надмірному податковому навантаженні, зокрема це стосується податкових стягнень із заробітної плати, внаслідок чого може виникати таке поняття як «тіньова бухгалтерія» [3, с. 57]. І хоча освітні заклади отримують фінансування від держави, однак цього недостатньо для забезпечення працівників гідною оплатою праці, особливо в нинішній політико-економічній ситуації. І саме тому

внаслідок цього особи, відповідальні за організацію та ведення обліку оплати праці, можуть вдаватися до не передбачених нормами дій, порушуючи процес обліку нарахування та сплати зарплати. Така масштабна проблема потребує термінового вирішення, в першу чергу, з боку держави, яка має забезпечити працівників освітніх установ гідними умовами праці та розмірами оплати праці. І тільки тоді буде мінімізовано кількість шахрайств у бухгалтерії стосовно питання оплати праці, особливо в державному секторі, що безпосередньо стосується й обліку оплати праці.

Однією з поширених проблем в організації обліку праці освітніх закладів на сьогоднішній день також є недостатній рівень автоматизації, особливо це стосується невеликих освітніх закладів в маленьких містах та селах через низький рівень оснащеності технічними засобами та програмним забезпеченням. Це серйозна проблема, через що виникають складнощі при здійсненні обліку оплати праці, періодично виникають помилки в оформленні первинних документів, в тому числі спричинені людським фактором, що нерідко може призводити до некоректного відображення фактичного часу роботи та неправильних нарахувань, тому потрібно надавати ширшого суспільного резонансу, піднімати це питання на рівні місцевих громад, обласних і вище, оскільки саме вищі ланки цього механізму зможуть вплинути на цю ситуацію. Поширеними є ситуації, коли відсутній належний контроль за дотриманням трудової дисципліни, що спричиняє випадки виплат за невідпрацьований час або помилки при оформленні сумісництва, що також створює облікові порушення, тому необхідно призначати відповідальну особу, яка проводитиме моніторинг кількості відпрацьованих годин працівниками освітніх закладів та вестиме облік відпрацьованих годин. У поєднанні з підвищенням кваліфікації та оновленням знань про нормативні та законодавчі зміни це сприятиме впорядкуванню системи обліку заробітної плати й підвищенню її достовірності.

Таким чином, ефективна організація обліку заробітної плати в освітніх закладах вимагає поєднання системного документування, інформаційних облікових систем та соціальні чинники, що безпосередньо впливають на внутрішнє середовище працівників освітньої установи. Вдосконалення організації обліку заробітної плати має стратегічне значення для підвищення ефективності управління бюджетними ресурсами у сфері освіти та забезпечення належного функціонування кадрових та фінансових процесів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Лисичко А. М., Бойко Н. В. Проблеми організації обліку і контролю при нарахуванні та виплаті заробітної плати працівникам закладів освіти. *Економіка: реалії часу*. 2025. Т. 80, № 4. С. 149–156 (дата звернення: 21.11.2025).

2. Пугаченко О. Б., Зарудна Н. Я., Кундеус О. М. Облік праці та її оплати у закладах дошкільної освіти. *Економіка та суспільство*. 2024. № 59. С. 1–11 (дата звернення: 21.11.2025).

3. Долюк А. В. Бухгалтерський облік і контроль оплати праці та її стимулювання : дис. ... канд. екон. наук : 08.00.09. Житомир, 2021. 305 с. (дата звернення: 03.12.2025).

В. А. Зікул,
здобувачка вищої освіти гр. 51 ФМОІТ,
Одеський національний економічний університет;
Н. А. Сиротенко,
кандидат економічних наук, доцент,
Одеський національний економічний університет

ВПЛИВ ESG-ФАКТОРІВ НА ОРГАНІЗАЦІЮ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ

Незважаючи на війну та інші зовнішні виклики, сучасні умови розвитку економіки України характеризуються стрімкими цифровими, соціальними й управлінськими трансформаціями, що значною мірою визначають напрям адаптації малого та середнього бізнесу до нових викликів. Одним із головних чинників таких змін є поширення концепції ESG (Environmental, Social, Governance), яка поступово формує нові стандарти прозорості, відповідальності й ефективності ведення бізнесу.

Потреба враховувати ESG-фактори зумовлюється як інтеграційним курсом України на європейський ринок, так і загальносвітовими трендами цифрової трансформації, розвитку сталого управління та переходу до моделей економіки, орієнтованих на довгострокову стійкість. У контексті цих процесів організація бухгалтерського обліку малого та середнього бізнесу також піддається значним змінам, оскільки саме облікова система забезпечує формування фінансової та нефінансової інформації, необхідної для оцінки ESG-показників.

На думку науковців, саме цифрові рішення сьогодні виступають ключовим фактором оновлення управлінських та економічних механізмів в Україні, дозволяючи вдосконалити методи накопичення й аналізу інформації, у тому числі в межах концепції ESG [1, с. 1]. Впровадження новітніх IT-інструментів дає компаніям змогу перевести в автоматичний режим моніторинг екологічних, соціальних та корпоративних показників, поєднуючи цифрові сервіси з діючими бухгалтерськими програмами. Як зазначає І. Шепель, перехід на електронний документообіг не лише спрощує комунікацію, а й гарантує високу точність даних, скорочує операційні витрати часу та запобігає втраті важливих відомостей, що має першочергове значення для ESG-звітності [1, с. 376–377]. Використання цифрових екосистем

дозволяє менеджменту оперативно акумулювати відомості про використання енергоресурсів, поводження з відходами, реалізацію соціальних проектів та якість управлінських процесів.

З іншого боку, як підкреслюють В. Замлинський та Т. Гнатьєва, вагомим викликом сьогодення є невідповідність класичних моделей обліку й аналізу запитам зацікавлених сторін в умовах масштабних глобальних змін [2, с. 30]. Для представників малого та середнього підприємництва, які зазвичай мають обмежені фінансові можливості та працюють у середовищі жорсткої конкуренції, розробка прогресивного обліково-аналітичного апарату стає стратегічною умовою для зміцнення стабільності та кращого пристосування до нестабільної ринкової кон'юнктури.

Отже, у сучасних умовах облікова інформація має трансформуватися з суто фінансової звітності у комплексну систему, що акумулює дані про соціальну відповідальність, екологічну результативність та стан організаційної культури. Подібні параметри стають цифровими активами компанії, прямо впливаючи на її ділову репутацію, спрощення доступу до кредитних ліній, інтеграцію в міжнародні грантові проєкти та загальний рівень партнерської довіри. Науковці акцентують увагу на тому, що представникам малого та середнього підприємництва в Україні необхідно модернізувати власні облікові алгоритми під стандарти ESG, адже це підвищує аналітичну якість управлінського консалтингу та дає змогу ефективно моделювати ризики, спричинені динамічними змінами зовнішнього середовища [2, с. 34–35].

Паралельно з цим, вагомим технологічним трендом, що безпосередньо корегує принципи ведення обліку в розрізі ESG, виступає впровадження інтегрованої звітності. У науковому доробку Скиби, Владики та Бержанір обґрунтовано, що така звітність перетворюється на стратегічний цифровий міст для комунікації зі стейкхолдерами в рамках парадигми сталого розвитку, оскільки вона дозволяє наочно відобразити функціональний зв'язок між фінансовими показниками та нефінансовими векторами діяльності підприємства [3, с. 63].

Попри те, що на сьогодні формування інтегрованої звітності для вітчизняного МСБ не закріплене на законодавчому рівні як обов'язкове, її окремі компоненти все частіше імплементуються у внутрішні системи через вимоги іноземних контрагентів. Особливо це стосується компаній, залучених до глобальних логістичних ланцюгів, що регулюються нормами ЄС щодо розкриття нефінансової інформації. Такий тиск стимулює бізнес до модернізації внутрішніх облікових процедур та розробки цифрових метрик,

що стосуються безпеки праці, екологічного сліду, управлінської прозорості та етичних норм. Як наслідок, ESG-чинники поступово стають невід'ємною частиною інформаційного поля бухгалтерського обліку малих та середніх підприємств, хоча цей процес наразі перебуває на стадії переходу до повної системності.

Разом із тим, процес імплементації ESG-орієнтованого обліку на вітчизняних підприємствах супроводжується низкою системних бар'єрів. До них належать обмежений інвестиційний потенціал для технологічного переозброєння, дефіцит фахівців із цифровими компетенціями у сфері сталого розвитку, а також недостатня поінформованість менеджменту щодо глобальних стандартів нефінансового розкриття даних. Ситуацію ускладнює відсутність чіткої нормативно-правової архітектури та фрагментарність методологічної бази, що призводить до розбіжностей у процесах верифікації та оцінки результатів. Однак, попри існуючі перешкоди, ринкова кон'юнктура демонструє стрімке зростання попиту на інформаційну прозорість з боку фінансових інституцій та глобальних корпорацій, які дедалі частіше використовують цифрові ESG-метрики як базовий критерій при проведенні аудитів або виборі стратегічних партнерів.

Практичне впровадження принципів ESG у сегменті малого та середнього бізнесу потребує системної модернізації, яка охоплює технологічну, кадрову та управлінську вертикалі. Фундаментальним кроком тут виступає архітектурна інтеграція спеціалізованих цифрових платформ та ERP-систем у контур бухгалтерського обліку. Це дозволяє перевести в автоматичний режим процеси збору й агрегації даних щодо енергоефективності, соціального капіталу та якості корпоративного менеджменту. Застосування уніфікованих цифрових шаблонів та інтенсивне навчання персоналу роботі з міжнародними стандартами звітності дає змогу сформувати верифікований масив даних для стратегічного аналізу. Не менш важливим є переформатування внутрішнього аудиту через впровадження системи KPI для моніторингу екологічного впливу та створення каналів постійної комунікації зі стейкхолдерами.

У кінцевому підсумку, цифрова інтеграція ESG-факторів перетворює облікову систему на інтелектуальний інструмент стратегічного управління, що суттєво підвищує інвестиційну привабливість підприємства та його конкурентоспроможність на зовнішніх ринках.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Цифрові інструменти та інформаційні технології у розвитку економіки України: стратегічні підходи до трансформації : колективна монографія / за ред. А. В. Череп, І. М. Дашко, Ю. О. Огренич, О. Г. Череп. Рига. Латвія : Baltija Publishing, 2025. 388 с.

2. Замлинський В., Гнатьєва Т. Концептуальні основи модифікації обліково-аналітичного забезпечення управління в сучасних умовах глобальних трансформаційних процесів. *Економічний вісник Причорномор'я.* 2024. № 6. С. 28–44. URL : https://salo.li/ADd1CdC (дата звернення: 09.03.2026).

3. Скиба Г. І., Владика Ю. П., Бержанір І. А. Перспективи розвитку інтегрованої звітності та її роль у майбутньому сталого розвитку. *Держава та регіони: економіка та підприємництво.* 2025. № 1 (135). С. 59–64. URL : https://salo.li/d3C2498 (дата звернення: 09.03.2026).

Б. Р. Іваночко,
доктор філософії з економіки,
Карпатський національний університет імені Василя Стефаника

РОЗВИТОК БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ ПІД ВПЛИВОМ КОНЦЕПЦІЇ ЕКОНОМІЧНОГО КОНТРОЛЮ

Бухгалтерський облік є невід'ємною складовою будь-якої господарської діяльності. Відтак він формується, розвивається та трансформується як важливий елемент економічної системи країни. Водночас у розвитку бухгалтерського обліку як економічної науки склалася ситуація, за якої значна частка наукових досліджень акцентує увагу на важливості фінансової звітності, управлінських підходів, інтегрованої звітності, аудиту, професійних стандартів і судження. Проте на практиці значна частина суб'єктів малого та середнього бізнесу сприймає бухгалтерський облік як технічний інструмент для складання та подання звітності, який ведеться виключно з метою виконання податкових вимог. У результаті це призводить до поширення таких практик, як ведення подвійного обліку, дроблення бізнесу та неповне відображення господарських операцій. Це, у свою чергу, спричиняє зниження інституційної ролі бухгалтерського обліку, спотворення економічних показників, а також заниження податкових і соціальних відрахувань.

Вирішення зазначених проблем, що склалися у розвитку бухгалтерського обліку, є важливим науковим і практичним завданням. У цьому контексті запропонована концепція економічного контролю може сприяти їх подоланню. Економічний контроль – це комплексний процес перевірки, моніторингу та оцінювання діяльності підприємства з метою забезпечення відповідності його функціонування економічній меті, ефективного використання фінансових, матеріальних та людських ресурсів, дотримання законодавчих, етичних і соціальних норм, а також виконання соціальних, екологічних та громадських функцій [1]. Така концепція передбачає зацікавленість і розуміння економіко-фінансових показників суб'єкта господарювання не лише з боку державних органів, а й суспільства, контрагентів, конкурентів і працівників.

Основою для здійснення економічного контролю в сучасних умовах є цифровізація та відкриті дані. Цифровізація економічних процесів суттєво впливає на теоретичні та практичні аспекти бухгалтерського обліку від

процесу створення до моменту зберігання та передачі облікової інформації [2]. Зокрема, на сьогодні доступною є фінансова звітність будь-якого суб'єкта господарювання, що відповідно до вимог подається до органів державної статистики. Однак, з однієї сторони, у частини підприємств звітність не відображає реального стану діяльності, оскільки формується з урахуванням прийнятої бізнес-моделі та податкового навантаження й не охоплює значну частину фактичних господарських операцій. З іншої сторони, суспільство не завжди розуміє зміст наведених показників, особливості їх формування та вплив на соціально-економічні процеси. Відтак, зацікавленість громадськості у прозорості економічних процесів може мати значно більший ефект порівняно з розвитком державного фінансового контролю. Відкритість даних, висвітлення економічних процесів у засобах масової інформації та соціальних мережах забезпечує значний розвиток системи економічного контролю, оскільки громадська складова формує суттєвий суспільний тиск, під впливом якого активізуються як державна, так і внутрішньогосподарська складові контролю. Особливої значущості ця концепція набуває у сфері використання публічних коштів, де вона активно розвивається та посилює свої практичні прояви. Зокрема, громадськість та бізнес беруть активну участь в економічному контролі за використанням бюджетних коштів і здійсненням капітальних інвестицій у територіальних громадах [3]. Водночас сфера бізнесу, його участь у суспільному житті та, зокрема, формування податкової бази наразі не характеризуються такою ж рівнем активної зацікавленості з боку суб'єктів економічного контролю.

За таких умов роль бухгалтерського обліку в управлінні підприємством та здійсненні економічних процесів суттєво зростає. Облік поступово виходить за межі суто технічної функції та інтегрується у ширші соціально-економічні процеси, забезпечуючи інформаційну основу для прийняття управлінських рішень, здійснення контролю та оцінювання діяльності суб'єктів господарювання. Відтак, значні теоретичні напрацювання у сфері дослідження бухгалтерського обліку як економічної науки набувають практичного значення та цінності, оскільки сприяють підвищенню якості облікової інформації та її використанню в умовах зростаючих вимог до прозорості та ефективності економічної діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Сутність економічного контролю та його місце в обліково-аналітичних системах бізнесу в умовах цифрової трансформації / І. Ф. Баланюк, Б. Р. Іваночко, Т. Л. Кузьмін, І. О. Мельник. *Інноваційна економіка.* 2025. Вип. 2. С. 252–259.

2. Савків У. С., Кузьмін Т. Л. Удосконалення ведення бухгалтерського обліку та формування звітності в умовах цифрової економіки. *Актуальні питання розвитку економіки регіону.* 2023. Вип. 19, т. 2. С. 87–95.

3. Баланюк І. Ф., Іваночко Б. Р. Інвестиційне забезпечення соціально-економічного розвитку територіальних громад : монографія. Івано-Франківськ : Фоліант, 2025. 200 с.

Д. А. Корнійко,
студентка 3 курсу 1 групи факультету фінансів та обліку,
Державний торговельно-економічний університет;
М. В. Кузуб,
старший викладач кафедри обліку та оподаткування,
Державний торговельно-економічний університет

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБЛІКУ В РІЗНИХ ГАЛУЗЯХ ЕКОНОМІКИ

Сучасна економіка має значне галузеве розмаїття, що безпосередньо впливає на ведення бухгалтерського обліку. Кожна сфера діяльності характеризується власними умовами роботи, особливостями виробництва, а також складом витрат і доходів, що вимагає пристосування системи обліку до цих умов. Правильно організований облік забезпечує точні фінансові дані, необхідні для ефективного управління компанією та прийняття економічних рішень.

Бухгалтерський облік у різних сферах економіки організовується порізному, що залежить від типу господарської діяльності, тривалості виробництва, виду товарів чи послуг, а також від того, як формуються витрати та надходження [1].

Проведене дослідження виявило, що особливості обліку в різних галузях найперше проявляються у підходах до оцінки майна компанії, способах обліку витрат, порядку розрахунку прибутків / збитків та у складанні фінансової звітності.

Зокрема, те, як оцінюватимуться активи, залежить від їхньої економічної сутності та ролі у виробничому процесі. Це призводить до різних підходів при обліку запасів, основного обладнання чи біологічних активів (наприклад, тварин або рослин). При цьому система обліку витрат також варіюється залежно від галузі: на виробництві вона зосереджена на підрахунку собівартості продукції, у торгівлі - на визначенні витрат, пов'язаних із продажем, а у сфері послуг – на обліку витрат, які виникають при наданні самої послуги. У промисловому секторі облік є досить розгалуженим, що зумовлено багатоетапним виробництвом і значними матеріальними затратами. Пріоритетним є облік виробничих запасів, незавершеного виробництва та розрахунок собівартості товарів. Суттєве значення має використання різноманітних методик обліку витрат (наприклад, за замовленням чи за процесом),

що забезпечує точне визначення витрат на кожному етапі. Також важливим елементом є детальний аналітичний облік для моніторингу використання ресурсів [3].

В аграрному секторі організація обліку ускладнена впливом природно-кліматичних факторів та сезонним характером виробництва. Облік зобов'язаний відображати біологічні активи, вартість яких змінюється впродовж їхнього життєвого циклу. Ключовим моментом є коректна оцінка зібраного врожаю, поголів'я худоби та витрат на їх утримання. Крім того, у цій сфері важливим є облік витрат за окремими видами діяльності (наприклад, рослинництво, тваринництво), що дозволяє аналізувати продуктивність кожного напрямку [2].

У секторі послуг особливість обліку полягає у відсутності фізичного результату діяльності, що ускладнює процес оцінювання витрат та доходів. Основним елементом обліку є витрати, пов'язані з наданням послуг, які часто є нематеріальними (такі як заробітна плата співробітників, орендна плата, адміністративні видатки). Ключовим є коректне відображення доходів відповідно до моменту фактичного надання послуги, що впливає на формування кінцевого фінансового показника [5].

Проведене дослідження продемонструвало, що, попри опору на загальні бухгалтерські принципи, їхня практична імплементація значно відрізняється в різних галузях. Зокрема, існують розбіжності у підходах до класифікації витрат, методах розрахунку собівартості, правилах визнання доходів та у створенні фінансової звітності.

Ключовим висновком дослідження стало встановлення того, що продуктивність облікової системи багато в чому залежить від грамотно розробленої облікової політики компанії. Вона має брати до уваги специфіку галузі, розмір підприємства, його організаційну будову та інформаційні запити керівництва. Ігнорування цих факторів може спричинити викривлення фінансових даних та зменшення результативності управлінських рішень [4].

Більш того, сучасні економічні тренди, зокрема впровадження цифрових технологій та автоматизація облікових операцій, значно впливають на функціонування обліку в усіх секторах. Застосування інформаційних систем дає змогу підвищити акуратність обліку, швидкість обробки інформації та якість фінансових звітів. При цьому це вимагає пристосування облікових правил до актуальних технологічних умов [3].

Отже, результати цього дослідження показують, що організація бухгалтерського обліку в різних сферах економіки містить як спільні елементи, так і суттєві розбіжності, які зумовлені особливостями господарювання. Врахування цих відмінностей є обов'язковою умовою для забезпечення ефективної роботи облікової системи будь-якого підприємства.

За результатами проведеного дослідження виявлено, що організація бухгалтерського обліку в різних сферах економіки має значні розбіжності. Ці відмінності зумовлені специфікою економічної діяльності, особливостями виробничих процесів, структурою формування витрат і надходжень, а також принципами визначення фінансових показників. Попри наявність єдиної нормативно-правової бази та спільних засад ведення обліку, практичне застосування облікових процедур істотно варіюється залежно від галузі.

Дослідження показало, що у промисловому секторі ключовими аспектами є облік виробничих витрат, калькулювання собівартості продукції та моніторинг ефективності використання ресурсів. У сільському господарстві особливу роль відіграє облік біологічних активів, сезонність виробництва та вплив природних чинників. Для торговельних підприємств характерна зосередженість облікових операцій на русі товарних запасів, формуванні торговельних націнок та визначенні фінансового результату від реалізації. У сфері послуг пріоритетним є облік операційних витрат та правильне відображення доходів, що безпосередньо пов’язано з нематеріальним характером результату їхньої діяльності.

Важливим висновком дослідження є обґрунтування потреби у формуванні гнучкої облікової політики підприємства, яка повинна враховувати галузеву специфіку, масштаби діяльності, організаційну структуру та інформаційні запити управління. Саме облікова політика слугує інструментом адаптації загальних принципів бухгалтерського обліку до конкретних умов функціонування суб'єкта господарювання.

Крім того, встановлено, що сучасні тенденції розвитку економіки, зокрема цифровізація та автоматизація облікових процесів, сприяють підвищенню ефективності облікової системи в усіх галузях. Використання інформаційних технологій забезпечує оперативність обробки даних, збільшує точність облікової інформації та покращує якість фінансової звітності.

Отже, ефективна організація бухгалтерського обліку в різних секторах економіки вимагає комплексного підходу, що передбачає врахування галузевих особливостей, дотримання нормативних вимог та впровадження сучасних технологій. Це гарантує формування достовірної та релевантної інформації, необхідної для прийняття обґрунтованих управлінських рішень та підвищення загальної ефективності діяльності підприємства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 30 «Біологічні активи». Затв. наказом МФУ від 18.11.2005 № 790. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1456-05 (дата звернення: 21.03.2026).

2. Бутинець Ф. Ф. Бухгалтерський фінансовий облік : підручник. Житомир : ПП «Рута», 2019. 912 с.

3. Жук В. М. Бухгалтерський облік у галузях економіки : навч. посіб. Київ : КНЕУ, 2018. 384 с.

4. Сопко В. В. Бухгалтерський облік в управлінні підприємством. Київ : КНЕУ, 2017. 526 с.

5. Кужельний М. В., Лінник В. Г. Теорія бухгалтерського обліку : підручник. Київ : КНЕУ, 2016. 334 с.

С. М. Кучеренко,
*здобувач вищої освіти третього (освітньо-наукового) рівня,
спеціальність 071 Облік і оподаткування,
Державний податковий університет*

БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК ПОДАТКОВИХ РИЗИКІВ

Питання відображення інформації про податкові ризики в системі бухгалтерського обліку та фінансової звітності є однією з найбільш дискусійних тем у сучасній економічній науці та практиці. Складність цієї проблематики зумовлена об'єктивною розбіжністю між фінансовим та податковим законодавством, динамічністю регуляторного середовища та високим ступенем суб'єктивізму в оцінці ймовірних наслідків господарських операцій. Сучасна парадигма фінансової звітності вимагає від суб'єктів господарювання не лише констатації фактів минулих періодів, а й глибокого аналізу невизначеностей, що можуть суттєво вплинути на майбутні грошові потоки та фінансову стійкість підприємства.

Протягом тривалого часу практика обліку податкових ризиків була фрагментарною та значною мірою залежала від внутрішньої політики компанії щодо створення оціночних зобов'язань (забезпечень), які компанія відображала у своїй фінансовій звітності для покриття можливих майбутніх виплат податковим органам у разі оскарження ними застосованих податкових позицій [2]. Однак відсутність чітких стандартів призводила до низької порівнянності фінансової звітності та приховування суттєвої інформації від інвесторів і кредиторів [3; 7].

Оскільки визначення розміру забезпечень базується на професійному судженні менеджменту, цей інструмент іноді використовувався для маніпулювання фінансовим результатом. Наприклад, якщо компанії потрібно було терміново збільшити чистий прибуток для досягнення цільових показників, вона могла необґрунтовано зменшити розмір відповідного забезпечення без спеціального розкриття інформації.

Трансформація світової економіки та посилення вимог до прозорості корпоративного сектору після фінансових криз початку XXI століття стимулювали розробку спеціалізованих регуляторних інструментів. У системі міжнародних стандартів фінансової звітності ключовим етапом стало впровадження Тлумачення КТМФЗ 23 «Невизначеність щодо підходів до податку на прибуток» [1]. Цей документ був розроблений у відповідь на запити

професійної спільноти щодо роз'яснення положень МСБО 12 «Податки на прибуток», які не містили достатніх інструкцій стосовно відображення ефектів невизначеності [4].

Еволюція регулювання відображає перехід від консервативної моделі «очікування збитків» до прогнозної моделі, де податкові ризики розглядаються як компонент загальної оцінки вартості компанії. Це змушує менеджмент глибше аналізувати кожну транзакцію на предмет її відповідності духу та букві закону, враховуючи при цьому можливі сценарії судових розглядів та апеляцій [5].

Суть сучасного підходу до обліку податкових ризиків полягає в презумпції повної обізнаності контролюючих органів. Згідно з положеннями КТМФЗ 23, суб'єкт господарювання повинен припускати, що податковий орган перевірить суми, які він має право перевіряти, і матиме повне знання всієї відповідної інформації під час проведення таких перевірок. Це положення фактично нівелює фактор «ризику виявлення» при оцінці зобов'язань, що є революційним для практики обліку, оскільки раніше багато компаній не визнавали забезпечення, розраховуючи на те, що конкретна транзакція не потрапить у поле зору перевіряючих [5].

Методологія оцінки в межах КТМФЗ 23 пропонує два основні варіанти:

1. Найбільш імовірна сума. Цей метод є найбільш доцільним, коли результати мають бінарний характер (або позиція буде прийнята повністю, або ні) або коли вони зосереджені навколо одного конкретного значення.

2. Очікувана вартість. Цей метод використовується, коли існує широкий діапазон можливих результатів, жоден з яких не є домінуючим. Розрахунок здійснюється як сума значень, зважених за ймовірністю їх виникнення [6].

Аналіз наукових праць та регуляторних документів дозволяє стверджувати, що проблематика відображення податкових ризиків вийшла за межі суто бухгалтерської техніки, ставши ключовим елементом корпоративної прозорості та стратегічного управління.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Тлумачення КТМФЗ 23 «Невизначеність щодо підходів до податку на прибуток» / Міністерство фінансів України. URL : https://mof.gov.ua/storage/files/EN_GVT_IFRIC23__ukr.pdf (дата звернення: 24.03.2026).

2. Dunbar A. Accounting for Uncertain Tax Positions. *Journal of Taxation and Regulation of Financial Institutions.* 2006. Vol. 19, No. 3. P. 24–30. URL : https://www.civicresearchinstitute.com/online/PDF/Accounting%20for%20Uncertain%20Tax%20Positions.pdf

3. Ebaid I. El-S. Does the implementation of IFRS improve transparency regarding the company's financial conditions?: evidence from an emerging market. *PSU Research Review.* 2024. Vol. 8, no. 2. P. 498–513. DOI 10.1108/PRR-11-2021-0063

4. Applying IFRS: Uncertainty over income tax treatments / EY. November 2017. URL : https://www.ey.com/content/dam/ey-unified-site/ey-com/en-gl/technical/ifrs-technical-resources/documents/ey-apply-income-taxes-november-2017.pdf

5. Reporting for uncertain transfer pricing tax positions / Grant Thornton Advisors LLC. 2025. URL : https://www.grantthornton.com/insights/articles/tax/2025/reporting-for-uncertain-transfer-pricing-tax-positions

6. Hristov G. Financial Reporting Guidelines within the Scope of IFRIC 23 – Uncertainty over Income Tax Treatments. *13th International Scientific and Practical Internet Conference*. Dnipro, 2021. URL : https://surl.lt/onmyjo

7. Lee S. Accounting for uncertain tax positions and lenders' risk evaluations. *eJournal of Tax Research*. 2023. Vol. 21, no. 1. P. 2–26. URL : https://surl.li/vmvtei

Н. В. Медвецька,
здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського) рівня гр. ОПСБ-23-1
Науковий керівник:
О. П. Колісник,
кандидат економічних наук, доцент,
Державний податковий університет

ГАРМОНІЗАЦІЯ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ ВІДПОВІДНО ДО МСФЗ

У сучасних умовах глобалізації фінансових ринків та інтеграції національних економік у світовий економічний простір особливої актуальності набуває гармонізація фінансової звітності відповідно до міжнародних стандартів фінансової звітності (далі – МСФЗ). Вона є ключовим джерелом інформації про фінансовий стан та результати діяльності підприємств, а її прозорість, порівнюваність і достовірність визначають рівень довіри інвесторів і ефективність прийняття управлінських рішень. Перехід до міжнародних стандартів є не лише технічним процесом зміни правил обліку, а й комплексною трансформацією всієї системи бухгалтерського обліку та звітності, що потребує адаптації нормативної бази, методології та практики її застосування [1].

Гармонізація фінансової звітності передбачає зближення національних стандартів бухгалтерського обліку з міжнародними вимогами МСФЗ з метою забезпечення єдиного підходу до формування фінансової інформації. Основними принципами такого процесу є прозорість, зіставність, повнота та достовірність інформації [2]. Міжнародні стандарти формують єдину концептуальну основу складання фінансової звітності, орієнтовану на потреби користувачів, насамперед інвесторів і кредиторів. Важливою особливістю є також пріоритет економічної сутності над юридичною формою, що відрізняє міжнародний підхід від традиційних національних моделей обліку.

В Україні процес гармонізації фінансової звітності з міжнародними стандартами ФЗ триває протягом тривалого періоду та характеризується поступовим і поетапним впровадженням їх вимог у національну систему бухгалтерського обліку. Така трансформація є складним багаторівневим процесом, що охоплює не лише зміну правил складання фінансової звітності, але й переосмислення підходів до оцінки, визнання та розкриття фінансової

інформації. Впровадження міжнародних стандартів супроводжується як позитивними результатами, так і низкою системних викликів. З одного боку, воно сприяє підвищенню прозорості та зрозумілості фінансової звітності, забезпечує її порівнюваність на міжнародному рівні, а також підвищує інвестиційну привабливість українських підприємств і розширює їх доступ до міжнародних ринків капіталу. З іншого боку, цей процес потребує суттєвого оновлення професійних компетенцій бухгалтерів і аудиторів, модернізації інформаційних систем обліку, а також подальшої гармонізації національної нормативно-правової бази з вимогами міжнародних стандартів.

Особливої уваги заслуговує впровадження міжнародних стандартів фінансової звітності у державному секторі економіки. Застосування МСФЗ на державних підприємствах розглядається як важливий інструмент підвищення ефективності управління державними фінансовими ресурсами, а також як механізм забезпечення більшої відкритості та підзвітності у використанні бюджетних і державних коштів [3]. Перехід до міжнародних стандартів у цій сфері дозволяє підвищити якість фінансової інформації та наблизити її до потреб зовнішніх і внутрішніх користувачів, включаючи державні органи управління та потенційних інвесторів [3]. Водночас реалізація цього процесу ускладнюється специфікою функціонування державного сектору, зокрема його регуляторною жорсткістю, недостатнім рівнем цифровізації облікових процесів, а також необхідністю уніфікації методологічних підходів до формування фінансової звітності відповідно до вимог МСФЗ [3].

Попри досягнуті певні позитивні результати, впровадження міжнародних стандартів фінансової звітності в Україні супроводжується низкою проблем. Серед них – складність адаптації національного законодавства до вимог МСФЗ, недостатній рівень підготовки фахівців, висока вартість переходу для підприємств, а також труднощі інтерпретації окремих стандартів [4]. Окремо слід відзначити різний рівень готовності підприємств до впровадження міжнародних підходів, особливо серед малого та середнього бізнесу, а також необхідність застосування професійного судження при формуванні звітності.

Перспективи подальшого розвитку гармонізації фінансової звітності пов’язані з поглибленням інтеграції України у міжнародний економічний простір та розширенням застосування МСФЗ у різних секторах економіки. Важливим напрямом є цифровізація процесів формування звітності, впровадження автоматизованих систем обліку та використання сучасних інформаційних технологій, що дозволить підвищити оперативність і точність

фінансової інформації. Також значну роль відіграє розвиток професійної підготовки бухгалтерів, які повинні володіти як національними, так і міжнародними стандартами обліку, а також подальше удосконалення нормативно-правової бази.

Отже, гармонізація фінансової звітності відповідно до міжнародних стандартів фінансової звітності є важливим чинником розвитку сучасної системи бухгалтерського обліку. Вона сприяє підвищенню прозорості, порівнюваності та достовірності фінансової інформації, а також інтеграції національної економіки у світовий фінансовий простір. Водночас ефективність цього процесу залежить від комплексного підходу, що включає нормативні реформи, цифрову трансформацію та підвищення професійного рівня фахівців.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Філь О. В. Міжнародні стандарти обліку: стан і перспективи впровадження. Тернопіль : ЗУНУ, 2024.
2. Костякова А. Звітність без кордонів: українські реалії в контексті МСФЗ / Acta Acaddemiae Beregsasiensis. Economics. 2025.
3. Хомяк Н. В., Заболотний В. Я. С., Сирцева С. В. Упровадження міжнародних стандартів фінансової звітності в державних підприємствах України. *Актуальні питання економічних наук.* 2025. № 9.
4. Сакун А. Ж., Пристемський О. С. Фінансова звітність за МСФЗ: український контекст, виклики трансформації та перспективи удосконалення. *Актуальні питання економічних наук.* 2025. № 9.

О. В. Мірошниченко,
кандидат економічних наук, доцент,
Сумський державний університет;
Т. С. Ругаль,
здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського) рівня гр. ОП-21,
Сумський державний університет

ЕКОНОМІЧНА СУТНІСТЬ ЛЮДСЬКОГО КАПІТАЛУ ТА ЙОГО ЕВОЛЮЦІЯ В ТЕОРІЇ ОБЛІКУ

У сучасній економіці спостерігається суттєва трансформація підходів до визначення ключових факторів розвитку підприємств. Якщо в індустріальну епоху домінуюче значення мали матеріальні ресурси, виробничі потужності та фінансовий капітал, то в умовах постіндустріального суспільства та економіки знань першочергову роль починають відігравати нематеріальні активи. Серед них особливе місце посідає людський капітал, який визначає здатність підприємства до інноваційного розвитку, адаптації до змін та формування стійких конкурентних переваг.

Зростання ролі людського капіталу обумовлене також процесами глобалізації, цифровізації та інтелектуалізації економічної діяльності. У сучасних умовах підприємства дедалі частіше конкурують не стільки за рахунок обсягів виробництва чи доступу до ресурсів, скільки завдяки рівню кваліфікації працівників, їх здатності до навчання, креативності та інноваційності. Саме тому людський капітал розглядається не лише як фактор виробництва, а як стратегічний ресурс, що забезпечує довгострокову ефективність функціонування підприємства.

Особливої актуальності дослідження людського капіталу набуває у контексті сталого розвитку. Сучасна парадигма розвитку передбачає досягнення балансу між економічними, соціальними та екологічними цілями. У цьому контексті людський капітал відіграє ключову роль у соціальному вимірі сталого розвитку, оскільки саме працівники забезпечують реалізацію інноваційних процесів, підтримують ефективність управління та формують корпоративну культуру підприємства. Важливими орієнтирами виступають Цілі сталого розвитку ООН, серед яких особливе значення мають SDG 4 «Якісна освіта» та SDG 8 «Гідна праця та економічне зростання», що безпосередньо пов’язані з формуванням і розвитком людського капіталу.

У межах концепції ESG (Environmental, Social, Governance) людський капітал розглядається як центральний елемент соціальної складової діяльності підприємства. Саме ефективне управління персоналом, розвиток професійних компетенцій, створення безпечних умов праці та забезпечення соціальної захищеності працівників визначають рівень соціальної відповідальності бізнесу. Крім того, людський капітал впливає і на інші складові ESG, оскільки саме працівники приймають управлінські рішення, впроваджують екологічні ініціативи та формують систему корпоративного управління [2].

Економічна сутність людського капіталу полягає у його здатності створювати нову вартість та забезпечувати отримання економічних вигід у майбутньому. У сучасній економічній літературі він визначається як сукупність знань, професійних навичок, досвіду, творчих здібностей, мотивації та стану здоров'я працівників, які використовуються у процесі виробництва. Водночас важливо підкреслити, що людський капітал має ряд специфічних характеристик, які відрізняють його від інших ресурсів підприємства. Зокрема, він є невіддільним від свого носія, не може бути повністю відчужений або переданий, а також характеризується здатністю до постійного розвитку та самовдосконалення.

Структурно людський капітал включає кілька взаємопов'язаних компонентів. Освітній капітал відображає рівень загальної та професійної освіти працівників, що формується у процесі навчання та підготовки. Професійний капітал характеризує практичні навички, компетенції та досвід, які використовуються у виробничій діяльності. Інноваційний компонент людського капіталу відображає здатність працівників до генерації нових ідей, розробки технологічних рішень та вдосконалення бізнес-процесів. Соціальний капітал, у свою чергу, характеризує рівень взаємодії між працівниками, корпоративну культуру, довіру та комунікаційні зв'язки в організації.

Еволюція концепції людського капіталу має глибокі історичні корені. Ще у XVIII столітті Адам Сміт [3] звертав увагу на значення освіти та професійної підготовки як чинників підвищення продуктивності праці. У XIX столітті ці ідеї були розвинуті Джоном Стюартом Міллем та Альфредом Маршаллом [4], які підкреслювали роль знань і навичок у забезпеченні економічного розвитку. Однак найбільш системного розвитку теорія людського капіталу набула у XX столітті завдяки працям Теодора Шульца та Гарі Беккера [1; 4], які обґрунтували інвестиційний характер витрат на розвиток людини та їхній вплив на економічне зростання.

У XXI столітті концепція людського капіталу трансформується під впливом розвитку інформаційного суспільства та цифрових технологій. У сучасній економіці знань людський капітал виступає основним джерелом інновацій, цифрової трансформації та підвищення конкурентоспроможності підприємств. У багатьох галузях, зокрема в IT-сфері, консалтингу та креативних індустріях, саме рівень кваліфікації працівників визначає ринкову вартість компаній.

Подальший розвиток теорії людського капіталу пов'язаний із формуванням концепції інтелектуального капіталу, яка розглядає його як складову ширшої системи нематеріальних ресурсів підприємства. У межах цього підходу людський капітал разом із структурним та клієнтським капіталом формує основу створення вартості та забезпечує довгостроковий розвиток організації.

Водночас у системі бухгалтерського обліку людський капітал тривалий час залишався поза межами формалізованого відображення. Це пов'язано з тим, що традиційна модель обліку орієнтована на активи, які мають чітко визначену вартість, можуть бути ідентифіковані та перебувають під контролем підприємства. Людський капітал не відповідає цим критеріям, оскільки підприємство не може повністю контролювати працівника, а також не має можливості достовірно оцінити майбутні економічні вигоди від його діяльності.

У зв'язку з цим у сучасній теорії обліку формується окремий напрям – облік людських ресурсів, який передбачає розробку методів оцінювання людського капіталу та використання цієї інформації у процесі управління підприємством. Важливим інструментом у цьому контексті стає нефінансова та інтегрована звітність, яка дозволяє розкривати інформацію про розвиток персоналу, умови праці, рівень зайнятості та інші соціальні показники.

Таким чином, еволюція концепції людського капіталу відображає загальні тенденції розвитку економічної науки та облікової практики. У сучасних умовах людський капітал розглядається як стратегічний ресурс підприємства, що забезпечує його інноваційний розвиток, конкурентоспроможність і стійкість. Разом із тим питання його оцінювання та відображення у системі бухгалтерського обліку залишаються актуальними та потребують подальшого наукового дослідження.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Беккер Г. Людський капітал: теоретичний і емпіричний аналіз. Київ : Основи, 2003. 624 с.

2. Едвінссон Л., Мелоун М. Інтелектуальний капітал. Київ : КІС, 2007. 240 с.

3. Сміт А. Дослідження про природу і причини багатства народів. Київ : Наш формат, 2018. 722 с.

4. Шульц Т. Інвестиції в людський капітал. *Економіка освіти*. 2001. № 1. С. 15–28.

О. М. Мороз,
здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського) рівня гр. ОБ-24-1
Науковий керівник:
О. П. Колісник,
кандидат економічних наук, доцент,
Державний податковий університет

ІНВЕНТАРИЗАЦІЯ АКТИВІВ ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: ОСОБЛИВОСТІ ТА ПОРЯДОК ПРОВЕДЕННЯ

Інвентаризація активів є важливою складовою системи бухгалтерського обліку підприємства, оскільки забезпечує перевірку фактичної наявності, стану та правильності відображення в обліку всіх видів майна – основних засобів, запасів, грошових коштів та інших активів. Її головною метою виступає підтвердження достовірності бухгалтерської інформації та здійснення контролю за збереженням майна підприємства.

Правові засади проведення інвентаризації визначаються чинним законодавством України, зокрема Законом України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» [1], а також відповідними національними положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку та підзаконними актами. Ці нормативні документи регламентують порядок, строки та особливості проведення інвентаризації, а також вимоги до її документального оформлення.

В умовах воєнного стану порядок проведення інвентаризації не скасовується, проте зазнає певних змін і доповнень, зумовлених об’єктивними обставинами. Зокрема, підприємства стикаються з труднощами, пов’язаними з евакуацією або переміщенням активів, що ускладнює контроль за їх фактичним місцезнаходженням. Додатковими факторами є пошкодження чи повне знищення майна внаслідок бойових дій, а також обмежений або відсутній доступ до окремих об’єктів (складів, офісів, виробничих приміщень). У таких умовах допускається застосування спрощених підходів до інвентаризації, зокрема проведення її на підставі документальних даних без фізичного огляду, якщо це становить загрозу для безпеки працівників [2; 3].

Попри складні умови, обов’язок проведення інвентаризації зберігається для всіх ключових об’єктів обліку, включаючи необоротні активи, запаси, а також дебіторську і кредиторську заборгованість. Особливо важливим

є її проведення перед складанням річної фінансової звітності, що дозволяє забезпечити її достовірність навіть у кризових обставинах.

Організація інвентаризації в умовах воєнного стану потребує врахування факторів безпеки та ризиків. З цією метою створюються інвентаризаційні комісії з урахуванням можливих загроз для персоналу. Важливу роль відіграє ведення електронного обліку, а також використання фото- та відеофіксації для підтвердження фактичного стану активів. Крім того, доцільним є створення резервних копій документації, що дозволяє уникнути втрати облікових даних у разі їх знищення.

Документальне оформлення результатів інвентаризації також набуває певних особливостей. Окрім традиційних інвентаризаційних описів, можуть складатися акти про пошкодження або втрату майна із зазначенням причин та обставин, за яких неможливо провести повну перевірку. У випадках відсутності фізичного доступу до активів інвентаризація може здійснюватися на підставі наявних документів або інших підтверджених джерел інформації.

Окрему увагу слід приділити фіксації фактів пошкодження або знищення майна. Для підтвердження таких обставин використовуються відповідні документи, зокрема сертифікати Торгово-промислової палати, які засвідчують настання форс-мажорних обставин у зв’язку з воєнними діями. Це має важливе значення для обґрунтування списання активів та можливого отримання компенсацій або страхових виплат.

У процесі інвентаризації обов’язково оформлюються розпорядчі та первинні документи, зокрема наказ керівника про її проведення, інвентаризаційні описи та акти інвентаризації, які підтверджують фактичну наявність і стан активів. За результатами перевірки складається підсумковий документ (акт або протокол), у якому відображаються виявлені розбіжності між даними бухгалтерського обліку та фактичними показниками.

Отримані результати інвентаризації підлягають обов’язковому відображенню в бухгалтерському обліку. У разі відповідності фактичних даних обліковим показникам інформація підтверджується без змін. Якщо ж активи відсутні, знищені або пошкоджені, підприємство повинно здійснити їх списання з обов’язковим документальним обґрунтуванням, зокрема із зазначенням причин, пов’язаних із воєнними діями. Вартість таких активів списується відповідно до вимог бухгалтерського обліку, що забезпечує коректне відображення фінансового стану підприємства навіть у складних умовах.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України від 16.07.1999 № 996-XIV. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text (дата звернення: 30.03.2026).
2. Особливості інвентаризації запасів у воєнний час / Дебет-Кредит. 2022. URL : https://news.dtkt.ua/accounting/individual-transactions/79368-osoblivosti-inventarizaciyi-zapasiv-u-vojennii-cas (дата звернення: 30.03.2026).
3. Війна=руйнація, або Облік знищених активів. *Податки і бухоблік.* 2022. № 90. URL : https://i.factor.ua/ukr/journals/nibu/2022/november/issue-90/article-122966.html) (дата звернення: 30.03.2026).

Я. О. Остапенко,
кандидат економічних наук, доцент,
Державний податковий університет;
К. В. Ярова,
здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського) рівня гр.ФБ-24-1,
Державний податковий університет

ТЕОРЕТИЧНІ ТА МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Теорія бухгалтерського обліку традиційно розглядається як фундаментальна основа формування цілісного уявлення про облікову систему, її функції, принципи та закономірності розвитку. У процесі становлення теоретичних засад відбувається критичне переосмислення попередніх концепцій, узагальнення накопиченого практичного досвіду, перевірка наукових гіпотез і формування нових підходів до розуміння сутності обліку. Саме теорія забезпечує зв'язок між абстрактними науковими положеннями та практичною діяльністю суб'єктів господарювання, дозволяючи не лише пояснювати існуючі явища, а й прогнозувати подальші тенденції розвитку. Як зазначає Т. О. Гуренко, цінність теорії полягає у здатності передбачати реальні процеси та забезпечувати їх ефективне застосування в господарській діяльності [2].

У сучасних умовах розвитку економіки значення теоретичного осмислення бухгалтерського обліку істотно зростає. Це пов'язано з глобалізаційними процесами, інтеграцією національних економік у світовий простір, розвитком цифрових технологій та постійними змінами у нормативно-правовому регулюванні. У таких умовах облік перестає бути лише інструментом фіксації господарських операцій і трансформується у складну інформаційну систему, що забезпечує управління, аналіз та прогнозування діяльності підприємства.

Сучасна теорія бухгалтерського обліку розглядається як вища форма організації знань про облікові процеси. Вона виступає логічно впорядкованою системою положень, що пояснюють сутність об'єктів обліку, їх взаємозв'язки та закономірності функціонування. За твердженням С. Ф. Легенчука, теорія є «логічно організованою множиною висловлювань про деякий клас ідеальних об'єктів, їх властивості і відносини, є системою доказів і

методів пояснення й роз'яснення явищ» [3, с. 213–214]. Такий підхід дозволяє розглядати бухгалтерський облік не лише як практичну діяльність, а як складну наукову систему, що постійно розвивається та вдосконалюється.

Розвиток бухгалтерського обліку в сучасних умовах доцільно аналізувати в контексті його трансформації під впливом ринкових відносин, інформаційних технологій та міжнародних стандартів. Ці процеси зумовлюють необхідність перегляду традиційних підходів до організації обліку, уточнення його методологічних засад і вдосконалення інструментів обробки та подання інформації. Особливого значення набуває формування концептуальних основ розвитку обліку, які забезпечують його адаптацію до нових економічних реалій.

Бухгалтерський облік доцільно розглядати як багаторівневу систему, що функціонує одночасно у кількох вимірах: як наука, як практична діяльність і як навчальна дисципліна. Такий підхід забезпечує комплексне розуміння його сутності та дозволяє більш повно дослідити процеси, що відбуваються у сфері обліку. Як наука, бухгалтерський облік спрямований на розробку і вдосконалення методології; як практична діяльність – забезпечує відображення господарських процесів конкретного підприємства; як навчальна дисципліна – формує професійні компетентності майбутніх фахівців [1].

Методологічні засади бухгалтерського обліку визначають способи, прийоми та інструменти дослідження господарських явищ. У сучасній науковій літературі облік розглядається з позицій різних підходів, серед яких особливе місце займають процесний і системний. Процесний підхід дозволяє трактувати бухгалтерський облік як послідовність дій, спрямованих на виявлення, вимірювання, реєстрацію та узагальнення інформації про господарську діяльність. У свою чергу, системний підхід розглядає облік як цілісну структуру, елементи якої взаємопов'язані та функціонують у межах єдиної інформаційної системи.

У сучасних умовах особливої актуальності набуває питання визначення предмета бухгалтерського обліку. Аналіз наукових підходів дозволяє виділити кілька основних напрямів його трактування: як сукупності господарських процесів і майна підприємства, як методології відображення цих процесів, як інформаційної системи та як діяльності суб'єктів господарювання. Узагальнення цих підходів свідчить про складність і багатогранність предмета обліку, що потребує постійного уточнення відповідно до змін економічного середовища [4].

Сутність розвитку бухгалтерського обліку полягає у поступовому переході від конкретних практичних рішень до більш узагальнених теоретичних моделей. При цьому кожна наступна теорія, як правило, характеризується вищим рівнем абстракції, що дозволяє глибше проникнути в сутність облікових процесів і запропонувати ефективні шляхи їх удосконалення. Водночас такі теоретичні узагальнення мають практичну спрямованість, оскільки саме вони забезпечують основу для прийняття управлінських рішень [1].

У сучасних умовах розвитку економіки бухгалтерський облік дедалі більше орієнтується на інформаційні потреби користувачів. Це зумовлює необхідність підвищення якості облікової інформації, її достовірності, повноти та своєчасності. Водночас зростає роль аналітичної функції обліку, що пов'язано з необхідністю прийняття обґрунтованих управлінських рішень в умовах невизначеності та ризику. Це надважливо в умовах нестабільності економічного середовища, коли підприємства змушені діяти в ситуації підвищеного ризику та невизначеності. У таких обставинах якісна облікова інформація стає не просто інструментом звітності, а важливим ресурсом управління, що сприяє підвищенню ефективності господарської діяльності та забезпеченню конкурентоспроможності підприємства.

Таким чином, теоретичні та методологічні засади розвитку бухгалтерського обліку в сучасних умовах характеризуються динамічністю, відкритістю до змін і орієнтацією на потреби інформаційного суспільства. Їх удосконалення є необхідною умовою підвищення ефективності функціонування облікових систем, забезпечення їх відповідності сучасним вимогам економічного розвитку та інтеграції у світовий економічний простір.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бухгалтерський облік: від знань до компетентностей : навч. посіб. / В. М. Панасюк, Є. К. Ковальчук, І. В. Мельничук, Н. В. Мужевич. Тернопіль : ЗУНУ, 2020. 363 с.

2. Гуренко Т. Взаємозв'язок теорії бухгалтерського обліку з теоріями інших галузей економічної науки. *Економіка та суспільство*. 2022. Вип. 40. DOI : https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-40-34

3. Легенчук С. Ф. Структура наукової теорії в бухгалтерському обліку: філософський аналіз. *Міжнародний збірник наукових праць*. 2015. № 21 (17). С. 205–215.

4. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України від 16.07.1999 № 996-XIV. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#doc_info (дата звернення: 15.03.2026).

5. Matchuk, S., Havrylenko, V., Lukanovska, I., Kharkhalis, T., & Ostapenko, Y. (2024). The evolution of accounting and auditing in the era of digital technologies: the role of cloud services and process automation. Salud, Ciencia y Tecnología – Serie de Conferencias. 2024. 3: 1138. DOI : https://doi.org/10.56294/sctconf2024.1138

6. Мискін Ю. І., Остапенко Я. О. Інформаційні системи та технології в бухгалтерському та управлінському обліку. *Information systems and technologies for managing socio-economic processes in sectors of the economy :* Collective monograph. Riga, Latvia : Baltija Publishing, 2023. С. 82–101.

А. М. Савченко,
кандидат економічних наук, доцент,
Державний податковий університет;
Д. Є. Сторожук,
здобувач вищої освіти третього (освітньо-наукового) рівня,
спеціальність 071 Облік і оподаткування,
Державний податковий університет

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ СТРАТЕГІЇ ТА ПОБУДОВИ СТРАТЕГІЧНОГО ОБЛІКУ Й ЗВІТНОСТІ

Курс на європейські стандарти та розвиток міжнародного співробітництва і співпраці українських підприємств в даний час відбувається в умовах невизначеності, нестабільності, частих змін, наявних криз та воєнного стану. Швидкоплинність та значна змінюваність середовища потребує відповідної реакції суб'єктів господарювання для утримання конкурентних позицій на ринку і сталого розвитку в майбутньому.

Світ розвивається, міняється і це не зупинити, тому необхідно постійно змінюватися разом з ним. Якщо частоту та темпи змін не завжди вдається дотриматися, то необхідність змін вже давно є незаперечною. Рішення менеджерів базуються на достовірній інформації, тому основна роль обліково-аналітичної системи в інформаційному забезпеченні менеджерів в сучасних умовах життєдіяльності полягає в забезпеченні вимог управління бізнесом та потреб зовнішніх інтересантів в перспективі. Отож має бути побудована стратегічна система обліково-аналітичного забезпечення, яка відповідатиме усім вимогам стратегічного менеджменту та потребам не тільки наявних, але і потенційних власників, покупців, постачальників та інших зацікавлених осіб. Н. Л. Правдюк зауважує, що «інформаційна система бухгалтерського обліку повинна виконувати значно ширшу роль, ніж просто облік грошових потоків. Вона має стати невід'ємною частиною комплексної системи управління бізнесом, що враховує взаємодію підприємства з мікро- та макросередовищем, забезпечуючи інтеграцію всіх складових для досягнення стійкого розвитку» [1]. Це, вчергове, підтверджує необхідність: врахування не лише внутрішнього стану та можливостей, але і впливу зовнішнього середовища; використання фінансових та нефінансових показників; фіксації не лише минулих подій, і навіть не сьогодення, а

передбачати наслідки господарських операцій та аналізувати їх вплив. Інформація стратегічного обліку має формуватися в межах стратегічної політики кожного конкретного суб'єкта господарювання та його облікової політики, і залежить від його особливостей та індивідуальностей [2, с. 77–78]. Однією з таких індивідуальностей є організаційна структура підприємства, яка визначає фактично шлях формування і реалізації стратегії. На практиці часто існує помилкова думка, що мінятися має лише обліково-аналітична система відповідно до сформованої стратегії (стратегій), цілей та завдань. Основою стратегічного розвитку є визначена стратегія (стратегії), а внутрішнє середовище повинно мати здатність швидко мінятися відповідно до змін зовнішнього середовища. Тобто, для досягнення стратегії ідеальною буде та організаційна структура підприємства, яка здатна швидко змінитися відповідно до змін зовнішнього середовища, інакше кажучи, має бути концепція безперервного розвитку. Як зазначав Боб Райан «Для серйозного менеджера не повинно існувати понять «стрімкого натиску» і «остаточного успіху». Необхідно постійно приділяти увагу деталям, уникати, як правило, достатньо ризикованих рішень, детально аналізувати сприятливі можливості і чітко підтримувати баланс різних сил, які впливають на організацію» [3].

Для повної успішної реалізації стратегії важливим є стан ресурсного забезпечення. Володіти ресурсами в достатній кількості і якості для суб'єктів господарювання означає наявність можливостей за відповідних умов для нормального функціонування та розвитку. Для стратегічного розвитку не достатньо лише їх ефективного використання. Концепція управління ресурсами повинна бути економічно доцільною і відігравати вирішальну роль у забезпеченні конкурентоспроможності і довгострокового розвитку суб'єкта господарювання. При цьому однаково важливими є майнові, фінансові, людські та інформаційні ресурси. Як і майнові, людські ресурси потребують капіталовкладень в їх формування і розвиток, створення умов для виявлення усіх їх можливостей та здібностей, а стара система управління кадрами має бути повністю замінена на систему управління людськими ресурсами, яка основана на особистій відповідальності і дисципліні.

Ресурсний потенціал – це матеріальна основа досягнення стратегії. Тому необхідною є постійна увага до фінансово-майнового стану і ресурсного потенціалу та розуміння, що теперішній стан справ – це результати попередніх управлінських рішень, а велике завтра формується з сьогоднішніх повсякденних рішень. Концептуальний підхід до формування ресурсного потенціалу – це безперервне удосконалення та інвестиції в нове: нові знання і навики, нові матеріали, нові технології, нове обладнання, залучення якісної робочої сили та вкладення в їх розвиток тощо.

Варто відмітити ще один концептуальний підхід до формування стратегії та побудови обліково-аналітичного забезпечення, який можна назвати як «усвідомлене оточення». Для формування стратегії, її реалізації та досягнення вкрай важливою є інформація як про внутрішнє, так і зовнішнє середовище. Саме стратегічний облік і звітність є містком і засобом комунікації між внутрішнім і зовнішнім середовищем: збирає, обробляє, фіксує дані, аналізує та готує стратегічну звітність для внутрішнього використання менеджментом різних рівнів управління і окремо стратегічну звітність для зовнішнього використання стейкхолдерами. Рух інформації здійснюється в обидві сторони. Підхід «усвідомлене оточення» означає чітке розуміння ситуації та тенденцій ринку, стану справ у партнерів, можливостей у сьогоднішніх та потенційних конкурентів і їх вплив на здійснення діяльності та результати нашого підприємства. При цьому варто орієнтуватися на кращий досвід і зважати на принцип суттєвості, самостійно визначати його якісні критерії відповідно до специфіки своєї господарської діяльності і визначених пріоритетів.

Стратегія передбачає формування системи, а не просто вирішення щоденних нагальних завдань. У цій системі кожна складова має свою роль і значення, виконує відповідні функції, але все працює у взаємовідношенні та взаємоузгодженості як єдиний організм. Великі цілі мають бути розділені на невеликі кроки. Основа успіху – це постійна увага і дисципліна до нагальних проблем і питань, що називають «тримати руку на пульсі». Кожне прийняте рішення – це математика, тобто аналіз і розрахунок можливостей та загроз, порівняння витрат і доходів, співвідношення доцільності вкладень і отримання прибутку тощо. Тому в сучасних умовах «облікова система зобов'язана в основному носити попереджувальний та запобіжний характер» [4, с. 117]. Цілісність стратегічно орієнтованої обліково-аналітичної системи визначена тісною ув'язкою з плануванням, прогнозуванням, моделюванням, контролем та постійним моніторингом, підкріплена дотриманням зобов'язань, збереженням репутації та примноженням власного капіталу. З метою покращення стратегічного управління на підприємстві необхідно будувати єдину концепцію подальшого розвитку обліково-аналітичної системи стратегічного менеджменту, покладаючись на облік як інструмент інформаційного забезпечення і супроводу процесу розробки та реалізації стратегії підприємства. В основі такої системи лежить індивідуальний підхід та власна облікова політика. Лише такий підхід дозволить правильно формувати стратегію (стратегії), ефективно реалізовувати та досягати визначених управлінням цілей.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Правдюк Н. Л. Обліковий супровід стратегічного менеджменту підприємства. *Ефективна економіка.* 2024. № 12. DOI : http://doi.org/10.32702/2307-2105.2024.12.4 (дата звернення: 13.03.2026).

2. Сторожук Д. Інформаційна підтримка прийняття стратегічних управлінських рішень. *Актуальні проблеми сталого розвитку*. 2026. Том 3, № 1. С. 76–82. DOI 10.60022/3(1)-10S (дата звернення: 02.03.2026).

3. Strategic Accounting for Management. Softcover Ryan Bob. 1995. Cengage Learning EMEA,1995. p. 362.

4. Довбуш А. В., Забчук В. Д. Виникнення стратегічного обліку в сучасній обліковій системі. *Інноваційна економіка.* 2022. № 1. С. 117–121.

Л. В. Семирог,
здобувачка вищої освіти гр. ООУ-25-М
Науковий керівник:
О. Б. Пугаченко,
кандидат економічних наук, доцент,
Центральноукраїнський національний технічний університет

ПРИНЦИПИ ОРГАНІЗАЦІЇ ДОКУМЕНТООБОРОТУ В БУХГАЛТЕРСЬКОМУ ОБЛІКУ

Документальне супроводження будь-якого процесу має визначальне значення, оскільки саме документи виступають основою для підтвердження здійснених фактів і наділені доказовою силою. Особливої ваги це набуває при організації бухгалтерського обліку, адже саме первинні документи є базою для відображення господарських операцій.

Відповідно до статті 8 «Організація бухгалтерського обліку на підприємстві» Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», підприємства самостійно визначають правила документообороту та технологію обробки облікової інформації. Разом із тим нормативне закріплення самого поняття «документооборот» було здійснено лише 19 липня 2022 р., у трактуванні його як «рух первинних документів з моменту їх складання підприємством або одержання від інших підприємств до передавання на зберігання в архів після прийняття до обліку» [2].

Для формування повної та достовірної економічної інформації про діяльність підприємства необхідно використовувати не лише обліково-аналітичні дані, а й установчу, технологічну, технічну, конструкторську та інші види документації. Водночас ефективна робота з таким обсягом інформації потребує належної організації, зокрема впорядкування документообороту [4].

Принципи організації документообороту відображають базові вимоги до формування, руху, обробки та зберігання документів у системі управління підприємством. Їх дотримання забезпечує ефективність інформаційних потоків, підвищує контроль і знижує ризики втрати або викривлення даних.

Фахівці з юриспруденції зазначають, що раціональна організація документообігу на підприємстві ґрунтується на сукупності ключових принципів. Серед них виокремлюють забезпечення оперативності та скорочення витрат часу і трудових ресурсів, спрямування документів безпосередньо до

відповідальних виконавців, а також їх розгляд уповноваженою особою без зайвого повторення. Важливим є зменшення кількості повернень документів на попередні стадії та уникнення дублювання шляхом чіткого розподілу обов'язків між працівниками. Вони вважають, що ефективний документообіг передбачає ритмічність руху документів для рівномірного навантаження, їх одноразову реєстрацію, безперервність проходження, формування єдиної бази централізованого зберігання та налагоджену систему пошуку. Не менш значущим є дотримання встановлених нормативно-правових вимог [1].

У роботі [3] зазначається, що для забезпечення ефективної організації документообороту доцільно дотримуватися низки базових принципів. Зокрема, документи повинні проходити найкоротший маршрут без зайвих затримок і зупинок; кількість погоджень, інстанцій та етапів їх розгляду слід мінімізувати. Важливим є принцип одноразової обробки документів, що передбачає недопущення повторних операцій і дублювання роботи з ними. Автори вважають, що окрему роль відіграє централізація однотипних операцій, коли виконання подібних дій із документами зосереджується в одному підрозділі та має місце раціональне розташування робочих місць.

На наш погляд, основними принципами організації документообороту мають бути: раціональність – побудова документообороту з мінімальними витратами часу та ресурсів, усунення дублювання операцій і зайвих документів; чітка регламентація – встановлення визначених правил створення, оформлення, руху та обробки документів (інструкції, положення, графіки документообороту); оперативність – забезпечення швидкого проходження документів між підрозділами для своєчасного прийняття управлінських рішень; контрольованість – можливість відстеження руху документів на кожному етапі, визначення відповідальних осіб і строків виконання; безперервність – узгодженість і послідовність руху документів без затримок; достовірність і повнота інформації – формування документів із точними, перевіреними даними, що відображають реальні господарські операції; уніфікація та стандартизація – застосування типових форм документів і єдиних вимог до їх оформлення для спрощення обробки; захищеність інформації – забезпечення збереження документів і обмеження доступу до конфіденційної інформації; диджиталізація – використання інформаційних систем для оптимізації створення, обробки та зберігання документів; відповідальність – закріплення за кожним етапом документообороту конкретних виконавців, що забезпечує дисципліну та контроль. Дотримання наведених

принципів дозволяє сформувати ефективну систему документообороту, яка підтримує якісне управління підприємством і сприяє підвищенню ефективності його діяльності.

Отже, дотримання вимог чинного законодавства у поєднанні з реалізацією зазначених принципів дозволить підвищити ефективність документообороту на підприємстві, забезпечити його оперативність, прозорість та належну якість.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Правила документообігу в організації / Юридична компанія «CENAT» : офіційний вебсайт. URL : https://www.yuridicheskiy-adres.kiev.ua/uk/pravila-dokumentoobigu-v-organizacii (дата звернення: 14.04.2026).

2. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України від 16.07.1999 № 996-XIV. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text (дата звернення: 14.04.2026).

3. Пугаченко О., Зарудна Н., Коява Д. Законодавче регулювання організації документообороту. *Економіка та суспільство.* 2025. № 77. DOI : https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-77-22

4. Пугаченко О., Зарудна Н., Кундеус О. Визначення терміну «документооборот» у законодавчих актах і літературних джерелах. *Економіка та суспільство.* 2023. № 47. DOI : https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-47-57

К. О. Судак,
здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського) рівня гр. ОБП-23-1
Науковий керівник:
О. П. Колісник,
кандидат економічних наук, доцент,
Державний податковий університет

ОБЛІК ЗАПАСІВ ЗА ВІТЧИЗНЯНИМИ ТА МІЖНАРОДНИМИ СТАНДАРТАМИ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АСПЕКТ

Євроінтеграційний курс України та прагнення забезпечити прозорість фінансової звітності відповідно до міжнародних вимог зумовлюють необхідність узгодження національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку з міжнародними стандартами бухгалтерського обліку. Важливим напрямом цього процесу є облік запасів, оскільки вони становлять значну частку активів підприємства, а їх правильна оцінка, класифікація та ефективне управління безпосередньо впливають на достовірність фінансової звітності, формування собівартості продукції та визначення фінансових результатів діяльності підприємства.

Проблематика узгодження національної системи бухгалтерського обліку з міжнародними стандартами у сфері обліку запасів розглядається у працях багатьох вітчизняних науковців. Дослідження у цій сфері проводять: Винятинська Л., Гончаренко Н., Голов С., Дунаєва М., Панченко О., Скрипник М. та ін.

На сьогодні облік запасів в Україні регулюється Національним положенням (стандартом) бухгалтерського обліку 9 «Запаси», яке розроблене з урахуванням положень МСБО 2 «Запаси» [1, 2].

Автор Дунаєва М. [3] звертає увагу на наявність методологічних недоліків у НП(С)БО 9, а саме стосовно визначення чистої вартості реалізації запасів. Дослідниця підкреслює, що чинні українські норми не передбачають чіткого механізму її розрахунку, що ускладнює проведення об'єктивної оцінки запасів на дату складання звітності. Натомість, МСБО 2, встановлює конкретні принципи оцінки запасів за найменшою з двох величин - собівартістю або чистою вартістю реалізації, що сприяє підвищенню достовірності фінансової інформації.

У дослідженнях Скрипник М. І. та Галатенко А. О. [4] проаналізовано практичний вплив застосування різних методів оцінки запасів на фінансові результати діяльності підприємства. Науковці наголошують, що відмінності між методами оцінки, передбаченими національними стандартами бухгалтерського обліку та міжнародними стандартами, можуть суттєво впливати на величину прибутку підприємства, а відповідно й на показники його рентабельності та ліквідності. Це свідчить про необхідність формування єдиного методологічного підходу в процесі гармонізації системи обліку.

Загалом порівняння НП(С)(БО 9 «Запаси» та МСБО 2 «Запаси» свідчить, що за основними положеннями вони є подібними. Водночас існують окремі відмінності у практичному застосуванні стандартів. Зокрема, різниця стосується складу запасів, переліку витрат, що формують їх собівартість, а також порядку проведення уцінки. Крім того, МСБО 2 приділяє більшу увагу визначенню чистої вартості реалізації запасів і передбачає її перегляд у кожному наступному звітному періоді. У НП(С)БО 9 така вимога прямо не визначена, хоча й не суперечить загальним принципам оцінки запасів [5].

Аналіз стандартів свідчить про наявність певних відмінностей, що знижують рівень порівнюваності фінансової звітності українських підприємств із міжнародною практикою. Саме тому узгодження методики обліку запасів із вимогами МСБО 2 є важливою передумовою підвищення достовірності, зіставності та інвестиційної привабливості фінансової звітності.

Крім того, НП(С)БО 9 [1], передбачає п’ять методів оцінки запасів, при їх вибутті, тоді як МСБО 2 дозволяє застосовувати лише: ФІФО, середньозважену собівартість та специфічну ідентифікацію [2].

Для підвищення порівнянності показників фінансової звітності, можливо було б доцільно, виключити з НП(С)БО 9 [1] методи оцінки запасів «за цінами продажу» та «нормативний», оскільки вони не відповідають міжнародним принципам. Також необхідно закріпити обов’язковість послідовного застосування обраного методу в межах облікової політики підприємства та передбачити розкриття у примітках до фінансової звітності інформації про вплив зміни методу оцінки запасів на фінансові результати відповідно до вимог МСБО 2 [2].

«Раціональна організація обліку запасів потребує економічно обґрунтованої їх класифікації. Класифікація запасів необхідна для правильної організації складського господарства, ведення аналітичного обліку, а також для нормування, планування, обліку, аналізу й управління запасами на підприємстві» [6].

У МСБО 2 «Запаси» подано загальну класифікацію запасів без детальної конкретизації їх складових. Натомість НП(С)БО 9 «Запаси» передбачає більш розширену класифікацію, включаючи такі елементи, як МШП, поточні біологічні активи, сільськогосподарську продукцію та продукцію лісового господарства. Така відмінність пояснюється тим, що міжнародні стандарти формують загальні підходи до обліку, тоді як національні стандарти враховують специфіку економіки окремої країни.

МСБО 2 передбачає розширене розкриття інформації про запаси у фінансовій звітності, зокрема щодо методів їх оцінки, вартості запасів за окремими групами, сум уцінки та її відновлення, а також витрат, пов'язаних із виробництвом і реалізацією. Для наближення національної практики до міжнародних вимог доцільно розширити зміст приміток до фінансової звітності, передбачивши відображення структури запасів, змін уцінок та політики управління ризиками їх знецінення, а також запровадити уніфіковану форму приміток відповідно до вимог МСФЗ.

Отже, приведення обліку запасів у відповідність до МСБО 2 має передбачати не лише узгодження термінології, а й удосконалення методології обліку. Основними напрямами щодо вдосконалення обліку запасів є уточнення складу витрат, що формують собівартість запасів, уніфікація методів їх вибуття та розширення розкриття інформації у звітності. Реалізація цих змін сприятиме інтеграції національної системи бухгалтерського обліку у міжнародний економічний простір і підвищить довіру інвесторів до фінансової звітності українських підприємств.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 9 «Запаси» : затверджено наказом Міністерства фінансів України від 20.10.99 № 246, зі змінами та доповненнями. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0751-99#Text (дата звернення 12.03.2026).

2. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 2 «Запаси» Виданий Радою з Міжнародних стандартів бухгалтерського обліку зі змінами та доповненнями. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_021#Text (дата звернення 12.03.2026).

3. Дунаєва М. В. Особливості відображення запасів у фінансовій звітності за МСФЗ та НП(С)БО. *Облік, аналіз, аудит і оподаткування в умовах глобалізації економіки* : тези доповідей І Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції, м. Ужгород, 21 квітня 2017 р. Ужгород : Видавництво УжНУ «Говерла», 2017. С. 298–301.

4. Скрипник М. І., Галатенко А. М. Сучасний підхід до організації обліку запасів на підприємстві. *Ефективна економіка.* 2015. Вип. 11. URL : https://er.knutd.edu.ua/bitstream/123456789/1047/1/20160229_502.pdf

5. Винятинська Л. В., Нижник Т. М. Стандартизація та гармонізація бухгалтерського обліку запасів: порівняльний аспект. *Економіка та суспільство.* 2018. Вип. 17. С. 634–638. URL : https://economyandsociety.in.ua/journals/17_ukr/93.pdf

6. Бондаренко О. М., Тітаренко А. Д. Економічна сутність та класифікація запасів: обліковий та управлінський аспекти. *Інвестиції, практика та досвід. Економічна наука*. 2020. № 2. С. 63–67. URL : http://www.investplan.com.ua/pdf/2_2020/12.pdf

СЕКЦІЯ 2
ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВО-ГОСПОДАРСЬКОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ

К. О. Ахтирський,
здобувач вищої освіти першого (бакалаврського) рівня гр. ОПМ
Науковий керівник:
Р. С. Коршикова,
кандидат економічних наук, доцент,
Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана

ОБЛІК ПРОПУСКНОЇ ЗДАТНОСТІ ЯК ІНСТРУМЕНТ ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ ДІЯЛЬНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА

У сучасних умовах розвитку економіки та цифровізації управлінських процесів особливого значення набуває ефективне використання ресурсів підприємства. У зв'язку з цим зростає роль обліково-аналітичного забезпечення управління, яке формує інформаційну основу для прийняття обґрунтованих управлінських рішень. Одним із інструментів такого забезпечення є облік пропускної здатності, який дозволяє оцінити можливості підприємства щодо виконання операцій у певних часових межах.

Пропускна здатність характеризує максимальний обсяг операцій, який система може виконати за визначений період часу без перевантаження та з дотриманням встановлених вимог до якості. Залежно від специфіки діяльності вона може вимірюватися у різних одиницях: кількість продукції за годину, кількість обслуговуваних клієнтів або пасажирів, обсяг оброблених даних тощо. Відповідно, облік пропускної здатності передбачає збір, систематизацію та аналіз інформації про фактичне і потенційне використання виробничих та операційних можливостей підприємства. Аналітична цінність такого обліку проявляється через систему показників, зокрема: рівень завантаження потужностей, коефіцієнт використання обладнання, тривалість виробничого циклу, рівень простоїв та інтенсивність використання ресурсів.

У системі обліково-аналітичного забезпечення управління облік пропускної здатності доцільно розглядати як складову управлінського обліку [1], яка поєднує виробничі та аналітичні показники для оцінки ефективності діяльності. Його значення особливо проявляється у процесі прийняття управлінських рішень щодо перерозподілу ресурсів, оптимізації виробничого навантаження, зміни режимів роботи обладнання та підвищення ефективності операційної діяльності підприємства.

З теоретичної точки зору облік пропускної здатності пов'язаний із концепцією обмежень, згідно з якою ефективність діяльності визначається найслабшою ланкою системи [2]. Саме тому важливим завданням є виявлення «вузьких місць» та формування інформації для їх усунення або зменшення їх впливу. У цьому процесі управлінський облік відіграє ключову роль, оскільки забезпечує своєчасне отримання даних для прийняття оперативних рішень [3].

Практичне значення обліку пропускної здатності полягає у можливості підвищення ефективності використання ресурсів підприємства. На основі відповідних показників можна оцінити рівень завантаження обладнання, виявити простої, визначити оптимальні обсяги виробництва та уникнути перевантаження окремих ділянок. Це дозволяє більш раціонально розподіляти виробничі завдання та знижувати непродуктивні витрати, що в кінцевому результаті впливає на фінансові результати підприємства, а також сприяє зростанню прибутковості та підвищенню конкурентоспроможності.

У різних сферах діяльності облік пропускної здатності має свої особливості. Зокрема, у транспортній галузі він використовується для планування руху та оцінки навантаження на інфраструктуру, у логістиці – для аналізу ефективності роботи складів і транспортних потоків, а у сфері телекомунікацій – для визначення здатності мережі обслуговувати певну кількість користувачів.

Важливим напрямом розвитку є інтеграція обліку пропускної здатності з інформаційними системами підприємства. Використання сучасних програмних рішень дозволяє автоматизувати процес збору та обробки даних, підвищити точність розрахунків і забезпечити швидкий доступ до необхідної інформації. Це сприяє підвищенню якості управлінських рішень та дозволяє оперативно реагувати на зміни у діяльності підприємства. Доцільним є включення показників пропускної здатності до системи внутрішньої управлінської звітності підприємства, що дозволить узгодити оперативний контроль із стратегічними цілями розвитку.

Перспективи розвитку обліку пропускної здатності пов’язані з використанням сучасних технологій, зокрема штучного інтелекту, великих даних та інтернету речей. Їх застосування відкриває можливості для прогнозування навантаження, своєчасного виявлення проблемних ділянок та оптимізації процесів у режимі реального часу.

Таким чином, облік пропускної здатності доцільно розглядати не лише як технічний показник, а як важливий інструмент обліково-аналітичного забезпечення управління діяльністю підприємства. Його використання створює інформаційну основу для прийняття ефективних управлінських рішень, сприяє оптимізації використання ресурсів та забезпечує більш стійке функціонування підприємства в умовах динамічного середовища.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Нападовська Л. В. Управлінський облік : монографія. Дніпро : Наука і освіта, 2010. 450 с.
2. Голдратт Е. М. Ціль: процес безперервного вдосконалення / пер. з англ. К. Плешкова. Київ : Наш формат, 2019. 352 с.
3. Хорнгрен Ч. Т., Фостер Дж., Датар С. Управлінський облік. Київ : Основи, 2003. 1000 с.

Б. В. Бешлей,
здобувач вищої освіти третього (освітньо-наукового) рівня,
спеціальність 071 Облік і оподаткування,
Вінницький національний аграрний університет

ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ ЗБУТОВОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ ДИСТРИБ'ЮТОРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ БІЗНЕС-ПРОЦЕСІВ

Сучасний етап розвитку економіки характеризується активною цифровізацією бізнес-процесів, що суттєво трансформує систему бухгалтерського обліку та аналітики. Особливо це стосується дистриб'юторських підприємств, для яких збутова діяльність є ключовим елементом формування фінансових результатів і конкурентних переваг.

Цифровізація зумовлює необхідність модернізації обліково-аналітичного забезпечення управління, оскільки традиційні методи обліку не забезпечують достатнього рівня оперативності, інтегрованості та аналітичності інформації. Водночас впровадження сучасних інформаційних систем (ERP, CRM, BI-аналітики) сприяє підвищенню ефективності управління збутом.

Сучасне обліково-аналітичне забезпечення управління збутовою діяльністю дистриб'юторських підприємств в умовах цифровізації бізнес-процесів не обмежується моніторингом фінансових показників, а трансформується в інтегровану інформаційно-аналітичну систему, що виконує аналітичну та прогностичну функції завдяки впровадженню цифрових технологій, автоматизованих систем обліку та інтелектуальних інструментів аналізу даних (табл. 1) [1].

Наведені в таблиці цифрові технології свідчать про трансформацію обліково-аналітичного забезпечення управління збутовою діяльністю дистриб'юторських підприємств у напрямі інтеграції, автоматизації та інтелектуалізації бізнес-процесів. Використання ERP- та CRM-систем забезпечує єдність інформаційного простору підприємства, що дозволяє синхронізувати облікові, логістичні та збутові операції, підвищуючи їх прозорість і керованість.

Таблиця 1 – Сучасні цифрові технології управління збутовою діяльністю дистриб'юторських підприємств

Цифрова технологія	Функціональна характеристика	Реалізація можливостей у сучасних умовах
ERP-системи	Інтеграція облікових, фінансових та логістичних процесів	Автоматизація обліку збутових операцій, контроль запасів і доходів у режимі реального часу
CRM-системи	Управління взаємовідносинами з клієнтами, накопичення клієнтської бази	Персоналізація продажів, прогнозування попиту, підвищення ефективності роботи з клієнтами
BI-системи	Аналітична обробка та візуалізація даних	Формування аналітичних звітів, оцінка ефективності каналів збуту, підтримка управлінських рішень
Хмарні технології	Дистанційний доступ до інформаційних ресурсів та обчислювальних потужностей	Забезпечення доступу до облікових систем незалежно від місця розташування, масштабованість бізнесу
RPA (роботизована автоматизація процесів)	Автоматизація стандартних та повторюваних операцій	Автоматичне формування первинних документів, обробка замовлень, зменшення людського фактору
Штучний інтелект (AI)	Інтелектуальний аналіз даних і самонавчання систем	Прогнозування обсягів продажу, оптимізація асортименту та цінової політики
Big Data	Обробка великих масивів структурованих і неструктурованих даних	Аналіз поведінки споживачів, сегментація ринку, виявлення трендів попиту
EDI (електронний документообіг)	Автоматизований обмін документами між контрагентами	Скорочення часу обробки замовлень, підвищення точності документообігу
Мобільні технології	Використання мобільних пристроїв у бізнес-процесах	Оперативне оформлення замовлень торговими агентами, доступ до даних у польових умовах
Digital-платформи та e-commerce	Використання онлайн-каналів реалізації продукції	Розширення каналів збуту, вихід на нові ринки, підвищення обсягів продажу

Джерело: узагальнено автором.

Водночас впровадження BI-систем, Big Data та технологій штучного інтелекту переводить облікову інформацію з рівня фіксації фактів господарської діяльності на рівень аналітичної та прогностичної підтримки управлінських рішень. Це особливо актуально для дистриб'юторських підприємств, діяльність яких характеризується високою динамікою змін попиту та значною кількістю контрагентів.

Крім того, використання хмарних технологій, мобільних рішень та електронного документообігу забезпечує оперативність доступу до даних і скорочення часу обробки інформації. У сукупності це сприяє підвищенню ефективності управління збутовою діяльністю, зниженню витрат та формуванню конкурентних переваг підприємств в умовах цифрової економіки [2].

Можна виокремити кілька ключових переваг використання цифрових технологій у системі обліково-аналітичного забезпечення управління збутовою діяльністю дистриб'юторських підприємств:

1) підвищення оперативності облікової інформації – завдяки автоматизації облікових процесів забезпечується формування та обробка даних у режимі реального часу, що дозволяє швидко реагувати на зміни ринкової кон'юнктури;

2) зростання точності та достовірності даних – використання цифрових систем мінімізує вплив людського фактору, знижує кількість помилок та підвищує якість облікової інформації;

3) інтеграція бізнес-процесів – ERP- та CRM-системи забезпечують об'єднання облікових, логістичних і збутових процесів в єдину інформаційну систему, що підвищує ефективність управління;

4) розширення аналітичних можливостей – застосування BI, Big Data та інструментів штучного інтелекту дозволяє здійснювати глибокий аналіз продажів, оцінювати ефективність каналів збуту та прогнозувати попит;

5) підтримка управлінських рішень – формування аналітичних звітів і прогнозів забезпечує обґрунтованість прийняття управлінських рішень у сфері збуту;

6) зниження витрат і підвищення ефективності діяльності – автоматизація рутинних операцій сприяє скороченню витрат часу та ресурсів, підвищенню продуктивності праці персоналу;

7) підвищення рівня клієнтоорієнтованості – використання CRM-систем дозволяє краще розуміти потреби клієнтів, персоналізувати пропозиції та підвищувати лояльність споживачів.

8) забезпечення прозорості та контрольованості збутових операцій – цифрові технології дозволяють здійснювати постійний моніторинг виконання планів продажу, стану дебіторської заборгованості та ефективності збутових процесів.

Таким чином, впровадження сучасних цифрових технологій, зокрема ERP-, CRM-, BI-систем, а також інструментів Big Data та штучного інтелекту, забезпечує розширення функціональних можливостей обліково-аналітичних

систем, посилює їх прогностичну спрямованість та сприяє підвищенню ефективності управління збутовою діяльністю. При цьому цифровізація дозволяє забезпечити інтеграцію бізнес-процесів, автоматизацію облікових операцій і підвищення рівня клієнтоорієнтованості підприємств.

Визначено, що використання цифрових рішень сприяє підвищенню прозорості та контрольованості збутових операцій, оптимізації витрат і формуванню конкурентних переваг дистриб'юторських підприємств у сучасних умовах господарювання. Водночас подальший розвиток обліково-аналітичного забезпечення потребує комплексного підходу до цифрової трансформації, що передбачає інтеграцію інформаційних систем, розвиток аналітичних інструментів та підвищення цифрових компетенцій персоналу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Пушкарь І., Гладчук Г., Храпач К. Диджиталізація як інструмент оптимізації управлінського обліку на підприємствах України. *Економіка та суспільство*. 2024. Вип. 69. DOI : https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-69-58

2. Бешлей Б. В. Особливості бухгалтерського відображення операцій збутової діяльності на дистриб'юторських підприємствах. *Економіка та суспільство.* 2025. Вип. 80. DOI : https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-80-6

3. Мулик Т. О., Мудрик С. О., Бешлей Б. В. Постачальницько-збутова діяльність дистриб'юторських підприємств як об'єкт бухгалтерського обліку. *Ефективна економіка*. 2024. № 2. DOI : http://doi.org/10.32702/2307-2105.2024.2.71

А. В. Благодушко,
здобувач вищої освіти третього (освітньо-наукового) рівня,
спеціальність 071 Облік і оподаткування,
Державний податковий університет

ТРАНСФЕРТНЕ ЦІНОУТВОРЕННЯ ТА БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК В УМОВАХ ЕСКАЛАЦІЇ КОНФЛІКТУ НА БЛИЗЬКОМУ СХОДІ: КРИЗОВІ ВИТРАТИ ТА ПРОБЛЕМИ ЇХ ОБЛІКУ

Поточна ескалація конфліктів на Близькому Сході у 2026 році вже вплинула на структуру витрат підприємств, пов'язаних із міжнародними перевезеннями, страхуванням і постачанням. За оцінкою UN Trade and Development (UNCTAD), порушення руху через Ормузьку протоку супроводжуються зростанням цін на нафту, ставок танкерного фрахту, премій воєнного страхування та вартості суднового палива. UNCTAD також зазначає, що через Ормузьку протоку проходить близько чверті світової морської торгівлі нафтою, а також значні обсяги скрапленого газу і добрив, тому вплив конфлікту швидко поширюється на логістику, аграрне виробництво та зовнішню торгівлю [1; 2]. Reuters додатково фіксує, що напруження навколо протоки стало фактором ризику для світових енергетичних поставок і морського судноплавства [3].

Для бухгалтерського обліку основними наслідками є зростання витрат на пальне, фрахт, воєнне страхування, перенаправлення маршруту, простій, демередж, зберігання вантажу, а також подовження строків поставки. У обліку підприємства ці зміни часто відображаються як загальне зростання собівартості або витрат періоду. Такий підхід не дає змоги відокремити кризову складову витрат і знижує аналітичну цінність облікової інформації для управлінських рішень і для документування контрольованих операцій.

У сфері трансфертного ціноутворення окремого аналізу потребує питання, чи може зростання вартості пального бути підставою для коригування показників контрольованої операції. Така підстава не є універсальною. Керівні принципи ОЕСР з трансфертного ціноутворення вимагають виходити з точного окреслення контрольованої операції, функцій сторін, розподілу ризиків, фактичного контролю над ними та впливу витрат на прибутковість сторони, що досліджується [4]. ОЕСР також вказує, що надзвичайні

витрати можуть враховуватися під час аналізу зіставності, проте лише за наявності належних доказів і за умови, що такий вплив справді спотворює порівнянність або фінансовий результат конкретної операції [5].

З цієї причини зростання вартості пального не слід розглядати як самостійну і достатню підставу для коригування в трансфертному ціноутворенні. Це загальноринковий фактор, який зачіпає значну частину підприємств в Україні. Тому посилання лише на загальне подорожчання пального не дає достатнього обґрунтування для коригування ціни або рентабельності в контрольованій операції. Воно потребує конкретизації за трьома напрямами: по-перше, має бути доведений прямий зв'язок між зростанням витрат і конкретною контрольованою операцією, по-друге, слід підтвердити, що саме сторона, прибутковість якої аналізується, економічно несе цей ризик, по-третє, потрібне кількісне вимірювання впливу на ціну, валову маржу або операційну рентабельність [4; 5].

Необґрунтованим коригування за ціною палива є тоді, коли відповідні витрати не несе українська сторона або коли вплив подорожчання не виділено саме щодо контрольованої операції, а показано лише як загальне ринкове зростання витрат.

Належно аргументованим таке коригування може бути тоді, коли українська компанія в межах контрольованої операції сама несе витрати на перевезення, воєнне страхування, зміну маршруту чи простій, а вплив подорожчання палива підтверджено документами та розрахунком відхилення рентабельності.

У цих умовах першим практичним завданням є належна організація бухгалтерського обліку надзвичайний витрат. План рахунків бухгалтерського обліку та НП(С)БО 9 «Запаси» дозволяють відображати кризові витрати через рахунки 23, 91, 93, 94 і окремо накопичувати транспортно-заготівельні витрати на субрахунку з подальшим розподілом, що забезпечує їх відокремлення від загальної маси поточних витрат [6; 7].

У практиці доцільно запровадити окрему аналітику для кризових витрат у межах чинних рахунків. Зокрема, окремо можуть обліковуватися: транспортно-заготівельні витрати, пов'язані з ескалацією на Близькому Сході, воєнне страхування, простій і демередж, витрати на зміну маршруту, відхилення за вартістю пального, витрати, пов'язані із затримкою поставки. Така деталізація дає змогу сформувати окремий масив даних для управлінського аналізу, для фінансової звітності і для ТЦУ-документації.

Найбільш корисним інструментом у таких умовах є зіставлення планових показників та фактичних даних. На дату укладення договору або затвердження бюджету підприємство визначає планові показники: ставку фрахту, вартість пального, страховий тариф, нормативний строк доставки, допустимий рівень простою. Після виконання поставки відповідальний підрозділ зіставляє фактичні показники з плановими і формує окремий реєстр відхилень. У такому реєстрі доцільно фіксувати номер контракту, маршрут, базову і фактичну ставку фрахту, планову і фактичну вартість пального, суму страхування, кількість днів простою, суму відхилення та підтвердні документи. Саме такий підхід створює належну доказову базу для визначення, чи має підприємство підстави для коригування аналізу зіставності, чи обмежується поясненням зниження прибутковості в документації [5].

Таблиця 1 – Заходи в бухгалтерському обліку для зменшення негативного впливу на ТЦ кризових витрат у період ескалації на Близькому Сході

Проблема	Бухгалтерський контрзахід	Значення для трансфертного ціноутворення
Зростання фрахту і доставки	окрема аналітика транспортно-заготівельних витрат за контрактами і маршрутами	дає змогу визначити кризову складову собівартості, витрат на збут
Зростання вартості пального	планово-фактична відомість паливних витрат по поставках	забезпечує кількісне вимірювання впливу на операцію
Воєнне страхування	відокремлення витрат на воєнне страхування від звичайного страхування	підтверджує надзвичайний характер витрат
Простій і демередж	реєстр витрат простою з прив'язкою до первинних документів і з аналізом причини	дозволяє окремо показати вплив на маржу
Зміна маршруту	окремий облік витрат на зміну маршруту	показує вплив порушення логістичного ланцюга
Падіння рентабельності поставки	планово-фактичний аналіз маржі за контрольованою операцією	створює базу для коригування аналізу зіставності або пояснення відхилення

Джерело: розроблено автором.

Таким чином, ескалація конфліктів на Близькому Сході зумовлює зростання комплексу витрат, що впливають на собівартість, оцінку запасів і прибутковість контрольованих операцій. Зростання вартості пального не є автоматичною підставою для коригування в трансфертному ціноутворенні.

Рішення щодо коригування потребує доведення прямого зв’язку із конкретною контрольованою операцією, підтвердження розподілу ризиків у межах групи та кількісного вимірювання впливу на фінансовий результат. Належна організація бухгалтерського обліку кризових витрат, окрема аналітика, планово-фактичний аналіз і повне документування створюють для цього достатню інформаційну основу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Strait of Hormuz disruptions: Implications for global trade and development / UN Trade and Development. 2026.

2. Hormuz shipping disruptions raise risks for energy, fertilizers and vulnerable economies / UN Trade and Development. 10.03.2026.

3. Iran threatens to retaliate against Gulf energy and water after Trump ultimatum / Reuters. 22.03.2026.

4. Transfer Pricing Guidelines for Multinational Enterprises and Tax Administrations 2022 / OECD. Paris : OECD Publishing, 2022.

5. Guidance on the transfer pricing implications of the COVID-19 pandemic / OECD. 2020.

6. Про затвердження Плану рахунків бухгалтерського обліку та Інструкції про його застосування : наказ Міністерства фінансів України від 30.11.1999 № 291.

7. Щодо обліку транспортно-заготівельних витрат : лист Міністерства фінансів України від 17.12.2009 № 31-34000-20-5/34700.

Н. В. Гуріна,
кандидат економічних наук, доцент,
Державний податковий університет

ЛОГІСТИЧНІ ВИТРАТИ В СИСТЕМІ ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ ДІЯЛЬНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВ

У сучасних умовах господарювання, що характеризуються високою динамічністю ринкового середовища та посиленням конкуренції, особливої актуальності набуває проблема ефективного управління витратами підприємства. Вагоме місце в їх структурі займають логістичні витрати, які безпосередньо пов'язані з організацією та забезпеченням руху матеріальних, інформаційних і фінансових потоків. У цьому контексті зростає роль обліково-аналітичного забезпечення як інструменту формування інформаційної бази для прийняття обґрунтованих управлінських рішень.

Логістичні витрати слід розглядати як складну економічну категорію, що відображає сукупність витрат ресурсів, пов'язаних із виконанням логістичних операцій на всіх стадіях руху матеріального потоку — від постачання сировини до реалізації готової продукції кінцевому споживачу. До їх складу входять витрати на транспортування, складування, управління запасами, обробку замовлень, пакування, інформаційне забезпечення, а також витрати, пов'язані із сервісним обслуговуванням.

Суттєвою особливістю логістичних витрат є їх міжфункціональний характер, оскільки вони формуються в різних підсистемах підприємства і часто розподілені між окремими центрами відповідальності. Це ускладнює їх ідентифікацію, облік та контроль у межах традиційних систем бухгалтерського обліку. Як наслідок, виникає потреба у формуванні цілісної системи обліково-аналітичного забезпечення, здатної інтегрувати інформацію про логістичні процеси та витрати для підвищення прозорості управління.

Обліково-аналітичне забезпечення управління логістичними витратами передбачає не лише їх фіксацію, а й систематизацію, узагальнення та аналітичну обробку з метою виявлення закономірностей формування та визначення резервів оптимізації. Важливим завданням у цьому контексті є розробка відповідної класифікації логістичних витрат, яка дозволяє здійснювати їх оцінювання за різними ознаками: місцем виникнення, функціональним призначенням, залежністю від обсягів діяльності, рівнем керованості тощо.

З позицій управління доцільним є «поділ логістичних витрат на постійні та змінні» [1], що дає змогу оцінити їх поведінку залежно від інтенсивності матеріальних потоків. Окрім того, важливим є виділення витрат за окремими етапами логістичного процесу: постачання, виробництво, збут. Такий підхід сприяє більш точному визначенню центрів їх виникнення та підвищує ефективність контролю.

Особливу увагу слід приділити аналітичній складовій, оскільки саме аналіз логістичних витрат дозволяє оцінити ефективність використання ресурсів, визначити вплив окремих факторів на їх рівень та обґрунтувати напрями їх зниження. З цією метою доцільно застосовувати комплекс методів, зокрема порівняльного й факторного аналізу, АВС-аналізу, а також інструментів оптимізації запасів.

Важливим аспектом є також врахування факторів, що впливають на формування логістичних витрат. До них належать як внутрішні чинники (організація виробництва, рівень технологічного забезпечення, ефективність управління запасами), так і зовнішні (ринкова кон'юнктура, транспортна інфраструктура, взаємовідносини з постачальниками та споживачами). Системний облік і аналіз цих факторів дозволяє своєчасно реагувати на зміни середовища та адаптувати логістичну діяльність підприємства.

Не менш важливим є питання інтеграції логістичних витрат у загальну систему управління підприємством. З цією метою доцільно впроваджувати сучасні інформаційні системи, які забезпечують оперативний доступ до даних, їх обробку та аналіз у режимі реального часу. Це створює передумови для підвищення якості управлінських рішень і забезпечує можливість комплексного контролю витрат.

Ефективне управління логістичними витратами вимагає комплексу заходів для їх оптимізації [2]. Серед них: удосконалення організації логістичних процесів: впорядкування потоків матеріалів і інформації, чіткий розподіл функцій, синхронізація операцій, а також використання інформаційних систем для швидкого та обґрунтованого прийняття рішень. Важливим є також скорочення надлишкових операцій, які не додають цінності, наприклад, надмірних переміщень, дублювання функцій або зайвої обробки ресурсів, із застосуванням процесного підходу та функціонально-вартісного аналізу.

Не менш важливим є покращення координації між підрозділами через узгодження планів і інтеграцію інформаційних потоків, що дозволяє уникати простоїв і надлишкових запасів. Крім того, варто розвивати партнерські відносини з постачальниками та замовниками: узгоджувати плани,

обмінюватися даними та координувати поставки. Такий підхід забезпечує більш злагоджену роботу ланцюга постачання, зменшує витрати і підвищує ефективність логістики підприємства.

Отже, логістичні витрати займають важливе місце у системі обліково-аналітичного забезпечення управління діяльністю підприємств. Їх ефективний облік, аналіз та контроль є необхідною умовою підвищення результативності господарської діяльності. Формування цілісної інформаційної системи, що забезпечує прозорість і керованість логістичних процесів, дозволяє підприємствам не лише оптимізувати витрати, але й створювати додаткові конкурентні переваги в умовах сучасної економіки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Репіч Т. А., Карась Д. М. Шляхи мінімізації витрат на логістичну діяльність підприємства. *Ефективна економіка*. 2016. № 12. URL : http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5319

2. Самодай В., Донський М., Гладун М. Оптимізація управління логістичними витратами в діяльності підприємств. *Економіка та суспільство*. 2023. № 55. URL : https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-55-34

Б. М. Занько,
кандидат економічних наук, доцент,
Державний податковий університет

ОБЛІКОВІ АСПЕКТИ РЕМОНТІВ ТА ПОЛІПШЕНЬ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ

Такі необоротні активи, як основні засоби, можуть періодично виходити з ладу. У цьому випадку підприємство може провести ремонт таких активів – інколи поточний ремонт, а інколи капітальний. Навіть якщо об’єкт основних заходів знаходиться у цілком робочому стані, у підприємства може виникнути потреба здійснити його поліпшення – наприклад, його реконструкцію або модернізацію, що дозволить більш ефективно використовувати такий об’єкт у господарській діяльності.

Варто звернути увагу, що норми НП(С)БО 7 «Основні засоби», які стосуються обліку поліпшень та ремонтів основних засобів, загалом (крім деяких винятків) не суперечать положенням МСБО 16 «Основні засоби» [1, с. 26]. Витрати, пов’язані з поточними ремонтами та поліпшеннями основних засобів, у бухгалтерському обліку можуть бути відображені так:

– якщо проведено поточний ремонт таких активів, який дозволяє лише підтримувати об'єкт у робочому стані, то сплачені суми, які пов’язані з проведенням такого ремонту, слід відповідно до п. 15 НП(С)БО 7 включити до складу витрат (наприклад, до витрат на збут, адміністративних тощо) [2];

– якщо здійснено поліпшення об’єкта основних засобів (добудова, модернізація тощо), у результаті чого майбутні економічні вигоди, які підприємство раніше (первісно) сподівалося отримати від використання цього об'єкта, збільшилися, то згідно з п. 14 НП(С)БО 7 на суму витрат на таке поліпшення слід збільшити первісну вартість відповідного об’єкта [2].

Дещо складніша ситуація з відображенням в обліку капітальних ремонтів основних засобів. Кошти, витрачені на капітальний ремонт, відповідно до п. 31 Методичних рекомендацій № 561:

1) можуть бути включені до складу витрат у поточному періоді [3];

2) вони можуть бути визнані підприємством капітальними інвестиціями. По-перше, підхід, що передбачає визнання підприємством капітальних інвестицій, застосовується тоді, коли понесені на капітальний ремонт витрати пов’язуються (ідентифікуються) з окремою частиною основних засобів,

яка вже повністю замортизована. По-друге, цей же підхід слід застосувати у ситуації, коли підприємство купило об'єкт за дешевою ціною, внаслідок чого існує необхідність здійснити в майбутньому заходи (і, відповідно, понести витрати), спрямовані на приведення цього об'єкта до стану, в якому його вже можна використовувати у господарській діяльності (експлуатувати). Наприклад, у разі придбання за дешевою ціною об'єкта основних засобів (будівлі, яку потрібно буде ще відремонтувати), кошти, витрачені на ремонт будівлі, слід віднести на збільшення первісної вартості цього об'єкта до суми, яку можна буде відшкодувати в майбутньому завдяки використанню цієї будівлі [3].

Остаточне рішення про те, який характер мали проведені підприємством роботи, приймає керівник підприємства [3]. Якщо результатом таких робіт стало збільшення економічних вигод, які у майбутньому будуть отримані від експлуатації (використання) об'єкта, то в обліку слід визнати капітальні інвестиції. Якщо ж проведені роботи дають можливість лише підтримувати об'єкт у стані, який придатний для використання цього об'єкта, але майбутні економічні вигоди, пов'язані з експлуатацією об'єкта, не зросли, то понесені у зв'язку з такими роботами витрати включаються до складу витрат у поточному періоді.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Занько Б. М. Стан та удосконалення обліку витрат на ремонти і поліпшення основних засобів. *Облік і фінанси*. 2014. № 4. С. 24–28.

2. Основні засоби : НП(С)БО 7, затверджене наказом Міністерства фінансів України від 27.04.2000 № 92 (зі змінами). URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0288-00#Text (дата звернення: 27.03.2026).

3. Методичні рекомендації з бухгалтерського обліку основних засобів, затверджені наказом Міністерства фінансів України від 30.09.2003 № 561 (зі змінами). URL : https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0561201-03#Text (дата звернення: 27.03.2026).

Л. В. Ключник,
PhD, науковий співробітник;
Г. В. Горин,
молодший науковий співробітник,
ДУ «Інститут регіональних досліджень
імені М. І. Долішнього НАН України»

АЛЬТЕРНАТИВНІ ФОРМИ КРЕДИТУВАННЯ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВІЙНИ

Не зважаючи на виклики і загрози розвитку фінансової інклюзії, що існують сьогодні, українські інституції намагаються саме під час війни максимально швидко та якісно інтегрувати у фінансову діяльність господарювання дієві інструменти для централізованого та децентралізованого фінансування цільових програм, проєктів тощо, які є достатньо вагомими саме у воєнний час.

Так, наявність гострої потреби в забезпеченні покриття дефіциту коштів уряду, підприємств і домогосподарств шляхом акумуляції вільного оборотного капіталу не на засадах строковості та платності, а саме з метою реалізації проєктів соціально-орієнтованого бізнесу дозволили вітчизняним компаніям, волонтерам і благодійним установам в дуже короткий проміжок часу від початку повномасштабної агресії популяризувати такий напрямок інвестування як краудфандинг. Варто зауважити, що особливість краудфандингу як дієвого сучасного інструменту фінансової інклюзії полягає в його концепті: максимально швидко та прозоро об’єднати зусилля фінансових донорів не на засадах строковості та платності, а на основі відкритої публічної мотивації до добровільного фінансування проєктів, що матимуть потужну соціальну цінність [1].

Слід зазначити, що повномасштабна агресія стала найбільш руйнівним чинником для вітчизняного бізнесу. Для прикладу, у перший рік вторгнення, бізнес в Україні зазнав значних збитків, обсяг яких оцінюється у 13 млрд дол. США.

Одним із ключових способів залучення позикових ресурсів малим бізнесом є його кредитування. В умовах сьогодення потреба підтримки та розвитку вітчизняного малого бізнесу стала ще актуальнішою, адже руйнування великих підприємств несе загрозу безпеці вітчизняній економіці, а створення сприятливого клімату для відновлення економіки навіть в умовах втрат є наслідком підтримки малого бізнесу.

За даними Державної служби статистики найчисельнішою групою підприємств України є мікропідприємства, адже, окрім юридичних осіб різних організаційних форм, чисельність працівників яких становить до 10 осіб, охоплює тисячі фізичних осіб-підприємців. Так, станом на 1 січня 2022 р. кількість мікропідприємств становила 304 тис. 650 одиниць, а також 1 млн 585 тис. фізичних осіб-підприємців, де було зайнято 3 млн 127 тис. працівників, або 35% від загальної чисельності зайнятих на підприємствах України осіб [2]. Це свідчить про те, що вітчизняні мікропідприємства залучаючи вагому чисельність економічно активного населення, забезпечують добробут мільйонів людей та місцевих громад, основу економіки яких становить мікробізнес.

З метою збільшення строковості банківського кредитування та покращення кредитних умов для українського бізнесу Кабінет Міністрів України запропонував державну програму «Доступні кредити 5-7-9», яка за допомогою банків-партнерів спрямована на стимулювання кредитування реального сектору економіки та досягнення цілей щодо розвитку підприємництва, зокрема мікробізнесу. Однак на практиці строковість кредитів у межах програми не відрізняється від кредитів банків, адже для інвестиційного кредиту граничним є термін 5 років, а для кредиту на поповнення обігових коштів – 3 роки [3].

Вагоме зростання обсягів кредитів, наданих за програмою «Доступні кредити 5-7-9%» є ознакою зацікавленості бізнесу у залученні кредитних ресурсів та об'єктивній вартості цих ресурсів завдяки державній підтримці. Позитивним чинником є дотримання темпів зростання цих кредитів у 2023 р. незважаючи на розвиток повномасштабної війни в Україні.

У 2023 році Кабмін змінив умови кредитування бізнесу за програмою до 5-7-9 %. Програма «5-7-9» встановлює спеціальні умови для підтримки бізнесу, спрямовані на зниження фінансових ризиків та стимулювання розвитку малих і середніх підприємств. Згідно з цією програмою, підприємствам надається можливість отримання кредитів за вигідними умовами: за ставкою від 5 до 9 % річних та на строк до 10 років. Такий підхід сприяє залученню додаткових фінансових ресурсів для розвитку бізнесу, зниженню фінансового тиску та підвищенню конкурентоспроможності підприємств на ринку. Програма також передбачає додаткову підтримку та консультування для учасників, сприяючи їхньому успішному розвитку [4].

Кредитування є важливим елементом економіки, який допомагає розвивати бізнес. Традиційно банки були основними кредиторами в Україні,

але для подолання кредитних обмежень з'явилися альтернативні моделі фінансування, зокрема краудфандинг, пірингове кредитування, венчурний капітал та мікрофінансування, які є ефективними рішеннями особливо в складних економічних умовах, адже забезпечують гнучкі, інклюзивні та часто доступні варіанти для бізнесу, які дають змогу отримати фінансування. Використовуючи технології та інноваційні платформи, альтернативне фінансування дозволяє налагодити пряму взаємодію між бізнесом та інвесторами, оминаючи традиційних посередників та сприяючи демократизації доступу до капіталу.

Пірингове кредитування, також відоме як пірингова позика, полягає в тому, що група людей об'єднується для надання кредитів один одному без посередництва банків. Україна була однією з перших країн, які законодавчо визнали пірингове кредитування, і ця форма кредитування відтоді стала більш популярною. Пірингове кредитування має декілька переваг, а саме: менші витрати на обслуговування; швидший процес видачі кредиту; можливість отримати кредит, навіть якщо у вас немає кредитної історії. Проте, ця форма кредитування також має свої недоліки, такі як високий рівень ризику невиплати кредиту та відсутність захисту для позичальників у випадку банкрутства позичальника [5].

Краудфандинг є інноваційним і популярним методом фінансування підприємницької діяльності. Він дозволяє використовувати можливості онлайнплатформ для об'єднання невеликих внесків від великої кількості людей для фінансування проєктів, стартапів або соціальних ініціатив. Цей метод оминає традиційні шляхи фінансування, такі як банківські кредити, венчурний капітал або державні гранти, сприяючи доступу до капіталу та стимулюючи підприємницькі інновації. Краудфандинг можна класифікувати на чотири основні моделі: інвестиційну, благодійну, на засадах винагороди та кредитну, кожна з яких слугує різним цілям і залучає різних донорів [6].

Грантові програми міжнародних організацій також на сьогодні відіграють важливу роль у сприянні розвитку особливо мікробізнесу у всьому світі. Такі програми надають фінансову підтримку, яка не потребує повернення, дозволяючи підприємцям отримати доступ до ресурсів, необхідних для запуску або розширення бізнесу, впровадження інноваційних технологій та виходу на нові ринки. Грантове фінансування є надзвичайно важливим для мікробізнесу, оскільки вони часто стикаються зі значними труднощами в отриманні традиційного фінансування через обмежену можливість застави, недостатню кредитну історію або підвищене сприйняття ризиків із боку кредиторів.

Варто наголосити, що і гранти, і кредити – це популярні інструменти підтримки, якими бізнес користується активно в умовах війни. Утім, для суб'єктів мікро- та малого бізнесу ці ресурси часто є недоступними через низку причин, а саме: високі відсоткові ставки за кредитами банків; відсутність або недостатність необхідної застави для забезпечення кредитів; стислий термін використання кредитних ресурсів, якого часто недостатньо, щоб досягти бажаних показників результативності для вчасного погашення заборгованості за кредитом; короткий період для бездоганної кредитної історії, що є однією з обов'язкових умов отримання кредиту тощо.

Отже, війна в Україні значно вплинула на розвиток кредитування мікро-, малого та середнього бізнесу. Значна частка кредитування спрямовується на підтримку населення, бізнесу та оборони. Повномасштабне вторгнення призвело до скорочення кредитування бізнесу через ризики та нестабільність. Після завершення війни важливо буде стимулювати банки до надання кредитів, щоб підтримати економічне відновлення країни загалом та мікробізнесу зокрема, адже саме кредити стануть рушієм відновлення та економічного зростання. Задля стимулювання кредитування мікробізнесу необхідно формувати та імплементувати пільгові програми кредитування для мікробізнесу, а також програми відбудови та підтримки постраждалих територій та бізнес-суб'єктів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Краудфандинг для нашої перемоги. URL : https://www.prostir.ua/?news=kraudfandynhdlya-nashoji-peremohy

2. Державна служба статистики / Офіційний вебсайт. URL : https://www.ukrstat.gov.ua/

3. Державна програма «Доступні кредити 5-7-9». URL : https://5-7-9.gov.ua/#prog

4. Умови підтримки бізнесу за програмою «5-7-9» від 15 вересня 2023 року. URL : https://www.kmu.gov.ua/news/vidnovlennia-ekonomiky-na-deokupovanykhterytoriiakh-ta-pidtrymka-vitchyznianoho-vyrobnykauriad-udoskonalyv-umovy-pidtrymky-biznesu-zaprohramoiu-5-7-9

5. Альтернативні форми кредитування в Україні. URL : https://presspoint.in.ua/2023/05/09/alternatyvni-formy-kredytuvannia-v-ukraini/

6. Версаль Н., Дудник Я. Краудфандинг як альтернативна fintech-екосистема на фінансовому ринку. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Економіка.* 2021. № 4 (217). С. 26–37. DOI : https://doi.org/10.17721/1728-2667.2021/217-4/2

С. О. Коваль,
здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського) рівня
Науковий керівник:
Т. М. Міщенко,
кандидат економічних наук, доцент,
Державний податковий університет

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ВНУТРІШНЬОГОСПОДАРСЬКОГО КОНТРОЛЮ НА ПІДПРИЄМСТВАХ АГРАРНОГО СЕКТОРУ

Належна система внутрішнього контролю відіграє ключову роль у забезпеченні фінансової відкритості та економічної стабільності агропідприємств, оскільки сприяє превентивному виявленню загроз, підтвердженню правдивості звітності та протидії порушенням. Дана проблематика набуває особливої гостроти на тлі перманентних викликів для агросфери, серед яких цінова волатильність, кліматичні трансформації, законодавчі прогалини та дефіцит новітніх інструментів контролю.

Варто наголосити на дуалістичній природі внутрішнього контролю в АПК: поряд із традиційним завданням щодо гарантування точності облікових даних, він слугує дієвим механізмом мінімізації специфічних галузевих ризиків. Така особливість суттєво відрізняє його від контрольних систем у промисловому або сервісному секторах, зважаючи на підвищену вразливість сільського господарства до природно-кліматичних та кон'юнктурних змін.

Водночас низка проблем у цій сфері досі потребує розв’язання. Зокрема, це стосується неповної відповідності нормативно-правового регулювання специфіці АПК, що призводить до ігнорування чинників сезонності та галузевих ризиків; браку кваліфікованого персоналу, здатного застосовувати новітні методи ризик-орієнтованого контролю; обмеженої технічної бази, яка позбавляє господарства можливості використовувати сучасні ІТ-системи та автоматизацію; а також недостатньої прозорості контрольних заходів, що негативно впливає на рівень довіри з боку стейкхолдерів та держави. Задля подолання зазначених перешкод доцільним є впровадження таких заходів: створення галузево адаптованих стандартів контролю, професійний розвиток фахівців, інтеграція цифрових інструментів моніторингу та посилення публічності через систематичне оприлюднення звітності [1, с. 138].

Внутрішньогосподарський контроль є фундаментальним чинником забезпечення життєздатності та конкурентних переваг аграрних суб'єктів. Його функціонування сприяє оптимізації ресурсного управління, дотриманню технологічних регламентів, гарантуванню якості продукції та виконанню регуляторних норм. Ефективність даної системи безпосередньо залежить від якісного інформаційного підґрунтя та чіткої структуризації її компонентів. Саме аналітична обробка даних становить основу контрольних заходів, визначаючи обґрунтованість управлінських рішень та ефективність запобігання порушенням [2, с. 22].

Ключовими складовими інформаційного забезпечення виступають:

1. Документообіг. Раціональна організація руху документів є базовою умовою реалізації контрольних функцій. Відповідно до ст. 7 ЗУ «Про електронні документи та електронний документообіг» [3], використання цифрових форматів дозволяє автоматизувати облік та мінімізувати ризики суб'єктивних помилок. Підприємства мають вибудовувати прозору архітектуру документообігу для належного документування та архівації даних.

2. Програмне забезпечення. Спеціалізовані цифрові платформи автоматизують обробку інформації в сферах бухгалтерського обліку, управління активами та витратами. Дотримання вимог ЗУ «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» [4] щодо міжнародних стандартів забезпечується саме завдяки впровадженню сучасних програмних комплексів.

3. Бази даних. Систематизація фінансових, ресурсних та виробничих відомостей у централізованих реєстрах прискорює доступ до аналітики. При цьому, згідно зі ст. 8 ЗУ «Про захист персональних даних» [5], критично важливим є дотримання протоколів безпеки при зберіганні конфіденційної інформації.

4. Зовнішні інформаційні потоки. Ефективність контролю підкріплюється моніторингом ринкової кон'юнктури, законодавчих змін та погодних факторів. Використання офіційних даних, передбачених ЗУ «Про державну статистику» [6], дозволяє адаптувати бізнес-стратегію до зовнішніх викликів.

Інформація в системі контролю має відповідати критеріям оперативності, достовірності та доступності для всіх суб'єктів контрольного процесу.

Комплексна система внутрішнього контролю агропідприємства охоплює такі взаємопов'язані елементи:

1. Контрольне середовище. Це фундамент системи, що формується організаційною структурою, етичними нормами та пріоритетами керівництва.

Воно передбачає чітку делімітацію обов'язків згідно з нормами управління підприємствами, підтримку контрольних функцій топ-менеджментом та регламентацію внутрішніх процедур [2].

2. Оцінка ризиків. Процес включає виявлення та аналіз потенційних загроз (фінансових, технічних, правових), оцінку масштабу їхніх наслідків та розробку стратегій мінімізації ризиків відповідно до сучасних стандартів ризик-менеджменту [2].

3. Контрольні процедури. Практичні заходи, спрямовані на регламентацію обліку, проведення аудитів згідно з професійними стандартами та моніторинг використання виробничих ресурсів для недопущення відхилень [2].

4. Інформаційні та комунікаційні системи. Забезпечують безперебійний обмін даними між внутрішніми ланками та належну взаємодію з державними регуляторами (податковими, статистичними, екологічними органами) у межах правового поля [2].

5. Моніторинг. Безперервний нагляд за результативністю системи через регулярні ревізії, внутрішні аудити та аналіз ключових показників виробничої діяльності [2].

6. Коригувальні дії. Оперативне реагування на виявлені дефекти системи шляхом оновлення внутрішніх стандартів, професійного розвитку персоналу та адаптації бізнес-планів до мінливих умов ринку [2].

Інтеграція всіх зазначених елементів дозволяє підприємству синхронізувати контроль із стратегічними цілями та підвищувати якість управлінського процесу в цілому. Таким чином, внутрішній контроль в АПК трансформується у комплексний інструмент управління ризиками. Пріоритетними векторами подальших досліджень у цьому напрямі є цифровізація контрольних процедур, впровадження індикаторів ефективності та адаптація кращих міжнародних практик в українську аграрну сферу

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Загоревська Т., Замлинська О. Роль внутрішнього контролю у забезпеченні прозорості та економічної безпеки підприємств АПК / Одеський Державний Аграрний Університет : офіційний вебсайт ОДАУ. URL : https://osau.edu.ua/wp-content/uploads/2025/12/Braslavski-chytannya-Zbirnyk-2025.pdf#page=137 (дата звернення: 08.04.2026).

2. Шулаєва С. Удосконалення організації обліку і внутрішньогосподарського контролю на виробничому підприємстві / DSpace Repository : Home. URL : https://dspace.dsau.dp.ua/server/api/core/bitstreams/6c9ed552-b5d8-4f76-afa4-4a4642291af0/content (дата звернення: 08.04.2026).

3. Про електронні документи та електронний документообіг : Закон України від 22.05.2003 № 851-IV : станом на 1 січ. 2024 р. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/851-15#Text (дата звернення: 08.04.2026).

4. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України від 16.07.1999 № 996-XIV : станом на 1 квіт. 2026 р. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text (дата звернення: 08.04.2026).

5. Про захист персональних даних : Закон України від 01.06.2010 № 2297-VI : станом на 14 черв. 2025 р. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2297-17#Text (дата звернення: 08.04.2026).

6. Про державну статистику : Закон України від 17.09.1992 № 2614-XII : станом на 1 січ. 2023 р. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2614-12#Text (дата звернення: 08.04.2026).

О. П. Колісник,
кандидат економічних наук, доцент,
Державний податковий університет

ФОРМУВАННЯ ОБЛІКОВОЇ ПОЛІТИКИ ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ ВИСОКИХ РИЗИКІВ

Формування облікової політики підприємства в умовах високих ризиків є однією з ключових проблем сучасного етапу розвитку економіки, особливо в контексті трансформаційних процесів, нестабільності ринкового середовища та впливу воєнного стану в Україні. Зростання невизначеності, часті зміни законодавства, інфляційні процеси, перебої у господарській діяльності та підвищення ризиків втрати активів обумовлюють необхідність переосмислення підходів до формування облікової політики як важливого інструменту управління підприємством. У таких умовах облікова політика перестає бути лише формальним документом і набуває стратегічного значення, оскільки забезпечує адаптивність облікової системи до зовнішніх викликів та внутрішніх ризиків.

Проблематика формування облікової політики в умовах високих ризиків полягає насамперед у необхідності забезпечення балансу між нормативною визначеністю та гнучкістю облікових процедур. Традиційно облікова політика орієнтується на вимоги національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку або міжнародних стандартів фінансової звітності, однак сучасні виклики вимагають більш динамічного підходу до її формування. Як зазначають сучасні дослідники, облікова політика повинна враховувати не лише чинні нормативні вимоги, а й потенційні ризики, які можуть впливати на достовірність фінансової інформації та прийняття управлінських рішень.

«Одним із перспективних напрямів удосконалення облікової практики є впровадження ризик-орієнтованого підходу. Цей підхід передбачає ідентифікацію, оцінку та реагування на ризики, котрі можуть мати суттєвий вплив на фінансову звітність підприємства. Актуальність дослідження ризик-орієнтованого підходу у бухгалтерському обліку зумовлена необхідністю підвищення якості облікової інформації, зміцнення системи внутрішнього контролю та забезпечення прийняття обґрунтованих та неупереджених управлінських рішень. Впровадження цього підходу дозволяє бухгалтерам не лише фіксувати господарські операції, але й активно брати участь в управлінських процесах ризикових ситуацій, ризиками, сприяючи тим самим підвищенню його фінансової стійкості та інвестиційної привабливості» [1].

Однією з основних проблем є недостатній рівень інтеграції ризик-орієнтованого підходу в процес формування облікової політики. У більшості підприємств облікова політика формується формально та не переглядається відповідно до змін зовнішнього середовища, що знижує її ефективність як інструменту управління. В умовах високих ризиків виникає потреба у систематичному аналізі факторів невизначеності, таких як валютні коливання, логістичні обмеження, втрати виробничих потужностей, а також ризики, пов'язані з цифровізацією облікових процесів. Це вимагає впровадження механізмів ідентифікації, оцінки та моніторингу ризиків у межах облікової політики підприємства.

Сучасні тенденції розвитку підходів до формування облікової політики свідчать про посилення її аналітичної та прогностичної функцій. Зокрема, значна увага приділяється використанню сценарного підходу, який передбачає розробку альтернативних варіантів облікових рішень залежно від зміни зовнішніх умов. Такий підхід дозволяє підприємствам більш ефективно реагувати на кризові ситуації та мінімізувати негативні наслідки ризиків. Крім того, дослідники наголошують на необхідності інтеграції облікової політики з системою внутрішнього контролю та управління ризиками, що сприяє підвищенню прозорості та надійності фінансової інформації.

Важливою тенденцією є також цифровізація процесів формування та реалізації облікової політики. Використання сучасних інформаційних систем дозволяє автоматизувати облікові процедури, забезпечити оперативність обробки даних та підвищити точність фінансової інформації. Водночас цифровізація створює нові ризики, зокрема кіберзагрози, втрату даних або несанкціонований доступ до інформації, що повинно враховуватися при розробці облікової політики підприємства. У зв'язку з цим актуальним є включення до облікової політики положень щодо інформаційної безпеки та захисту даних [2].

Окремої уваги потребує питання професійного судження бухгалтера, яке набуває особливого значення в умовах невизначеності [3]. Вибір методів оцінки активів і зобов'язань, визначення строків корисного використання, формування резервів та забезпечень значною мірою залежить від суб'єктивної оцінки фахівця. У сучасних умовах важливо забезпечити належний рівень обґрунтованості таких рішень, що передбачає підвищення кваліфікації бухгалтерського персоналу та впровадження внутрішніх процедур контролю за прийняттям облікових рішень.

У контексті воєнного стану в Україні особливої актуальності набувають питання обліку втрат активів, знецінення майна, зміни умов господарської діяльності та необхідності релокації бізнесу. Це потребує адаптації

облікової політики до нових умов, зокрема щодо порядку документування господарських операцій, оцінки активів у разі їх пошкодження або знищення, а також формування резервів під очікувані втрати. Як свідчать сучасні дослідження, підприємства, які своєчасно адаптують свою облікову політику до умов підвищених ризиків, мають вищий рівень фінансової стійкості та здатність до відновлення [4].

Таким чином, формування облікової політики підприємства в умовах високих ризиків повинно базуватися на принципах гнучкості, адаптивності та ризик-орієнтованості. Необхідним є регулярний перегляд облікової політики з урахуванням змін зовнішнього середовища, інтеграція її з системою управління ризиками, а також використання сучасних інформаційних технологій для підвищення ефективності облікових процесів. Важливу роль відіграє також розвиток професійного судження бухгалтерів та забезпечення належного рівня внутрішнього контролю.

У підсумку можна зазначити, що ефективна облікова політика в умовах високих ризиків є не лише інструментом забезпечення достовірності фінансової звітності, а й важливим елементом стратегічного управління підприємством. Її вдосконалення сприятиме підвищенню стійкості підприємств до кризових явищ, забезпеченню прозорості їх діяльності та формуванню довіри з боку зацікавлених сторін.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Шепель Т. П. Ризик-орієнтований підхід у бухгалтерському обліку: теоретичні засади та практичне застосування. *Економіка та суспільство*. 2025. Випуск 80. DOI : https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-80-107

2. Грабчук І. Л., Ляхович Г. І., Вакун О. В. Формування облікової політики підприємства в умовах цифровізації. *Ефективна економіка*. 2021. № 8. URL : http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=9154

3. Криворучко М. Ю. Вплив інституційного середовища на реалізацію професійного судження бухгалтера в умовах дисфункції соціально-економічного розвитку: теоретико-методологічний аспект. *Бізнес Інформ.* 2023. № 8. С. 199–204. URL : https://www.business-inform.net/export_pdf/business-inform-2023-8_0-pages-199_204.pdf

4. Югас Е. Ф., Лалакулич М. Ю., Рибакова Л. П. Облікова політика підприємства в умовах війни. *Бізнес Інформ.* 2023. № 5. С. 147–152. DOI : https://doi.org/10.32983/2222-4459-2023-5-147-152

А. С. Костенко,
здобувачка вищої освіти другого (магістерського) рівня гр. ОМУ-25-1
Науковий керівник:
К. Д. Салямон-Міхєєва,
кандидат економічних наук, доцент,
Державний податковий університет

РОЛЬ МІЖНАРОДНОГО ЕКОНОМІЧНОГО АНАЛІЗУ В ПІДВИЩЕННІ ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

Сучасні тенденції світової економіки зумовлюють постійне ускладнення середовища функціонування підприємств. Активізація міжнародної торгівлі, інтернаціоналізація виробництва, розвиток транснаціональних корпорацій та інтеграційні процеси формують нові вимоги до системи управління підприємствами. У таких умовах ефективність управлінських рішень значною мірою залежить від якості аналітичного забезпечення, яке дозволяє враховувати не лише внутрішні, а й зовнішні міжнародні фактори розвитку.

Під міжнародним економічним аналізом розуміють систему методів і підходів, призначених для дослідження економічних процесів, що відбуваються у світовому господарстві, міжнародній торгівлі, фінансових відносинах та інвестиційних потоках з метою оцінювання їх впливу на діяльність підприємств. Для суб'єктів господарювання, які функціонують у відкритій економіці або беруть участь у міжнародних економічних зв'язках, результати такого аналізу стають важливою основою формування ефективної системи управління, підвищення конкурентоспроможності та забезпечення стабільного розвитку.

Сучасна економічна наука показує, що міжнародний економічний аналіз розглядається як складова загальної системи економічного аналізу, що спрямована на дослідження закономірностей розвитку світового господарства та їх впливу на діяльність окремих економічних суб'єктів. Його сутність полягає у комплексному вивченні міжнародних економічних процесів, оцінці їхніх тенденцій та визначенні можливостей використання отриманої інформації у процесі прийняття управлінських рішень [1].

Роль міжнародного економічного аналізу у системі управління підприємством проявляється передусім через формування інформаційної бази

для стратегічного планування. Підприємства, які здійснюють зовнішньоекономічну діяльність або орієнтуються на міжнародні ринки, повинні враховувати широкий спектр факторів, що формуються на глобальному рівні. До таких факторів належать коливання валютних курсів, зміни кон'юнктури світових ринків, міжнародна конкуренція, торговельна політика держав, інвестиційні потоки та інституційні умови функціонування світової економіки. Без системного аналізу цих факторів прийняття ефективних управлінських рішень стає практично неможливим.

Основним елементом міжнародного економічного аналізу є дослідження кон'юнктури світових ринків. Кон'юнктурний аналіз дозволяє підприємству визначити рівень попиту і пропозиції на міжнародних ринках, оцінити цінову динаміку, виявити тенденції зміни споживчих переваг та технологічних стандартів. Результати дослідження застосовуються для розробки маркетингової стратегії підприємства, визначення оптимальних обсягів виробництва, вибору ринків збуту та розробки цінової політики. Отже, міжнародний економічний аналіз виступає суттєвим інструментом адаптації підприємства до змін глобального економічного середовища [2].

Не менш ваговою є роль міжнародного економічного аналізу у процесі оцінювання конкурентоспроможності підприємства. У глобалізованій економіці конкуренція відбувається не лише між окремими компаніями, а й між національними економіками, галузями та регіонами. Проведення міжнародного порівняльного аналізу дозволяє визначити позиції підприємства у міжнародному конкурентному середовищі, оцінити рівень технологічного розвитку, продуктивність праці, ефективність використання ресурсів та інноваційний потенціал. На основі таких досліджень керівництво підприємства може формувати довгострокову стратегію розвитку, спрямовану на зміцнення конкурентних переваг [3].

Пріоритетне значення міжнародний економічний аналіз має і для управління ризиками. Діяльність підприємств у міжнародному економічному середовищі супроводжується значною кількістю невизначеностей, які можуть негативно впливати на фінансові результати. До таких ризиків належать валютні коливання, зміни митної політики, політична нестабільність у країнах-партнерах, міжнародні фінансові кризи та коливання цін на світових ринках. Проведення системного аналізу міжнародних економічних тенденцій дозволяє прогнозувати можливі зміни та розробляти механізми їхнього нейтралізування або мінімізації.

Управлінський аспект міжнародного економічного аналізу також проявляється у забезпеченні ефективності інвестиційної діяльності підприємства. Інвестиційні рішення, пов'язані з виходом на нові ринки або розширенням міжнародної діяльності, потребують глибокого аналізу економічних умов різних країн. Такий аналіз включає дослідження макроекономічної стабільності, рівня розвитку інфраструктури, податкової системи, інституційного середовища та інвестиційного клімату. На основі отриманих результатів підприємство може визначити найбільш перспективні напрями інвестування та оптимізувати структуру своїх капіталовкладень [2].

Особливого значення міжнародний економічний аналіз набуває в умовах цифровізації та швидкого розвитку інформаційних технологій. Сучасні аналітичні інструменти дозволяють обробляти великі обсяги економічної інформації, що надходить з різних міжнародних джерел, здійснювати прогнозування економічних процесів та моделювання можливих сценаріїв розвитку ринку. Використання таких технологій підвищує точність аналітичних оцінок і сприяє підвищенню ефективності управлінських рішень.

До того ж, міжнародний економічний аналіз сприяє формуванню системи стратегічного управління підприємством. Стратегічні рішення щодо диверсифікації діяльності, виходу на нові ринки, формування міжнародних партнерств або створення спільних підприємств повинні базуватися на комплексному аналізі світових економічних тенденцій. Саме міжнародний економічний аналіз дозволяє визначити довгострокові перспективи розвитку галузей, оцінити потенціал зростання попиту на певні види продукції та передбачити зміни у структурі світового господарства [3].

Отже, міжнародний економічний аналіз посідає ключове місце у системі управління підприємством, оскільки діяльність сучасних суб'єктів господарювання дедалі більше залежить від процесів, що відбуваються у світовій економіці. Глобалізація ринків, посилення міжнародної конкуренції, розвиток зовнішньоекономічних зв'язків та нестабільність економічного середовища зумовлюють необхідність постійного дослідження міжнародних економічних тенденцій і факторів, які впливають на функціонування підприємств.

Міжнародний економічний аналіз забезпечує глибоке дослідження змін кон'юнктури світових ринків, міжнародних торговельних процесів, валютних коливань, інвестиційної активності та інших економічних явищ, що формують умови діяльності підприємства. Урахування цих факторів у процесі управління сприяє більш обґрунтованому визначенню напрямів розвитку підприємства, підвищенню ефективності використання ресурсів та зміцненню конкурентних позицій на міжнародному ринку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Козлова В. Економічна діагностика в системі інформаційного забезпечення прийняття управлінського рішення. *Вісник Хмельницького національного університету. Серія: Економічні науки.* 2022. № 6, т. 2. С. 196–201. DOI : https://doi.org/10.31891/2307-5740-2022-312-6(2)-33

2. Кривов'язюк І. Управлінські інновації в системі рішень сучасного бізнесу. *Економічний форум.* 2022. № 1 (1). С. 127–134. DOI : https://doi.org/10.36910/6775-2308-8559-2022-1-16

3. Рябенко Г., Бєлов Г., Кудрич В. Методи економічного аналізу та статистичного оцінювання ефективності підприємств: теоретичний аспект. *Сталий розвиток економіки.* 2025. № 6 (57). С. 250–256. DOI : https://doi.org/10.32782/2308-1988/2025-57-33

4. Козлова В. Економічна діагностика в системі інформаційного забезпечення прийняття управлінського рішення. *Вісник Хмельницького національного університету. Серія: Економічні науки.* 2022. № 6, т. 2. С. 196–201. DOI : https://doi.org/10.31891/2307-5740-2022-312-6(2)-33

5. Орловська Ю. В., Мащенко С. О. Трансформація методів економічних досліджень у постіндустріальну епоху. *Економічний простір.* 2021. № 173. С. 88–92. DOI : https://doi.org/10.32782/2224-6282/173-16

С. О. Мудрик,
здобувач вищої освіти третього (освітньо-наукового) рівня,
спеціальність 071 Облік і оподаткування,
Вінницький національний аграрний університет

ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ ПОСТАЧАЛЬНИЦЬКОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ ДИСТРИБ'ЮТОРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ

В умовах сучасної трансформації економіки, що супроводжується активною цифровізацією бізнес-процесів, дистриб'юторські підприємства відіграють ключову роль у забезпеченні ефективного функціонування товарних ринків. Постачальницька діяльність таких підприємств є складною багатокомпонентною системою, яка охоплює процеси закупівлі, логістики, управління запасами та взаємодії з контрагентами.

Зростання конкуренції, нестабільність зовнішнього середовища, порушення логістичних ланцюгів та підвищення вимог до оперативності управлінських рішень обумовлюють необхідність удосконалення обліково-аналітичного забезпечення управління постачальницькою діяльністю. Особливого значення набуває інтеграція сучасних інформаційних технологій у систему бухгалтерського обліку та аналітики.

У сучасних умовах господарювання ефективність управління постачальницькою діяльністю дистриб'юторських підприємств значною мірою залежить від якості інформаційного забезпечення, що формується в межах обліково-аналітичної системи [1]. З огляду на це, обліково-аналітичне забезпечення доцільно розглядати як інтегровану систему збору, обробки, аналізу та інтерпретації інформації, необхідної для обґрунтування та прийняття управлінських рішень у сфері постачання.

У контексті постачальницької діяльності дистриб'юторських підприємств обліково-аналітичне забезпечення виконує ключову функцію формування релевантної інформаційної бази для прийняття ефективних управлінських рішень. Його функціональне наповнення має бути орієнтоване не лише на фіксацію господарських операцій, але й на забезпечення комплексного контролю, аналізу та прогнозування процесів постачання [2].

Цифровізація економіки є визначальним чинником трансформації системи обліково-аналітичного забезпечення підприємств, зокрема у сфері

управління постачальницькою діяльністю дистриб'юторських структур. Впровадження сучасних інформаційно-комунікаційних технологій суттєво змінює підходи до організації облікових процесів, розширює аналітичні можливості та підвищує якість інформаційного забезпечення управління.

Передусім, цифровізація сприяє автоматизації облікових процесів, що дозволяє мінімізувати трудомісткість виконання рутинних операцій, знизити ймовірність помилок та підвищити достовірність облікових даних. Використання спеціалізованого програмного забезпечення забезпечує безперервність облікового процесу, оперативність обробки інформації та можливість її багатовимірного аналізу.

Однією з ключових переваг цифровізації є підвищення оперативності отримання інформації, що має критичне значення для управління постачальницькою діяльністю. У сучасних умовах динамічного ринкового середовища швидкість прийняття управлінських рішень безпосередньо впливає на ефективність функціонування підприємства. Інформаційні системи дозволяють отримувати актуальні дані у режимі реального часу, що забезпечує своєчасне реагування на зміни попиту, перебої у постачанні або коливання цін.

Важливим аспектом є також інтеграція бізнес-процесів у межах єдиної інформаційної системи, що досягається шляхом впровадження ERP-систем (Enterprise Resource Planning). Такі системи забезпечують комплексне управління ресурсами підприємства, поєднуючи облік, логістику, фінанси, закупівлі та складські операції в єдиному інформаційному середовищі. Це створює передумови для формування цілісної інформаційної бази, яка відображає всі етапи постачальницької діяльності – від формування замовлення до реалізації продукції.

Застосування ERP-систем у діяльності дистриб'юторських підприємств дозволяє:

– здійснювати моніторинг руху товарно-матеріальних цінностей у режимі реального часу;

– контролювати рівень запасів та запобігати їх дефіциту або надлишку;

– автоматизувати процеси закупівель і взаєморозрахунків із постачальниками;

– формувати аналітичну звітність для оцінки ефективності постачальницької діяльності.

Подальший розвиток цифровізації пов'язаний із використанням технологій великих даних (Big Data), які відкривають нові можливості для

аналізу значних обсягів інформації. На основі обробки структурованих та неструктурованих даних підприємства можуть здійснювати більш точне прогнозування попиту, що є важливим елементом планування постачання. Використання алгоритмів аналітики даних дозволяє враховувати сезонність, поведінкові фактори споживачів та інші змінні, що впливають на формування попиту [3].

Крім того, цифрові технології сприяють оптимізації логістичних процесів, зокрема шляхом застосування систем управління транспортом (TMS) та складом (WMS). Це дозволяє раціоналізувати маршрути постачання, скоротити транспортні витрати та підвищити ефективність використання ресурсів.

Суттєвого значення набуває також оцінка ризиків постачальницької діяльності, яка може здійснюватися на основі аналітичних моделей, інтегрованих у цифрові системи. Такі моделі дозволяють ідентифікувати потенційні загрози, пов'язані з ненадійністю постачальників, затримками поставок або коливанням цін, що сприяє підвищенню стійкості підприємства до зовнішніх викликів.

Окрему увагу слід приділити використанню хмарних технологій, які забезпечують доступ до облікової та аналітичної інформації незалежно від місця перебування користувача. Це особливо актуально для дистриб'юторських підприємств із розгалуженою мережею підрозділів. Хмарні рішення сприяють зниженню витрат на IT-інфраструктуру та забезпечують гнучкість у масштабуванні інформаційних систем.

Таким чином, цифровізація виступає ключовим фактором підвищення ефективності обліково-аналітичного забезпечення управління постачальницькою діяльністю. Її впровадження дозволяє трансформувати традиційну систему обліку в інтегровану інформаційно-аналітичну платформу, що забезпечує не лише відображення господарських операцій, але й підтримку процесів прогнозування, планування та стратегічного управління.

Водночас ефективність використання цифрових технологій залежить від рівня їх інтеграції у бізнес-процеси підприємства, а також від наявності відповідного кадрового потенціалу. Це зумовлює необхідність подальших досліджень у напрямі адаптації обліково-аналітичних систем до умов цифрової економіки та розробки методичних підходів до їх удосконалення.

Отже, обліково-аналітичне забезпечення управління постачальницькою діяльністю дистриб'юторських підприємств у сучасних поступово трансформується з інструменту фіксації господарських операцій у комплексну інформаційно-аналітичну систему, що забезпечує підтримку управлінських

рішень на всіх рівнях. Цифровізація відіграє у цьому процесі ключову роль, оскільки сприяє автоматизації обліку, підвищенню оперативності та достовірності інформації, а також розширює можливості її аналітичного використання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Мудрик С. О. Вплив логістичних та трансакційних витрат на ефективність ланцюга постачання дистриб'юторських підприємств. *Бізнес Інформ.* 2024. № 8. С. 318–325. DOI : https://doi.org/10.32983/2222-4459-2024-8-318-325

2. Мулик Т. О., Мудрик С. О., Бешлей Б. В. Постачальницько-збутова діяльність дистриб'юторських підприємств як об'єкт бухгалтерського обліку. *Ефективна економіка*. 2024. № 2. DOI : http://doi.org/10.32702/2307-2105.2024.2.71

3. Гаркуша С., Бабенко О., Радчук О. Інноваційні фахові технології як чинник цифрової модернізації бухгалтерського обліку. *Економіка та суспільство*. 2025. Вип. 79. DOI : https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-79-94

М. М. Новицький,
здобувач вищої освіти третього (освітньо-наукового) рівня,
спеціальність 071 Облік і оподаткування,
Державний податковий університет

СУЧАСНІ ТРЕНДИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РЕФОРМУВАННЯ ОПОДАТКУВАННЯ НЕРУХОМОСТІ В УКРАЇНІ

Податок на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки, є важливим елементом податкової системи України та відіграє значну роль у формуванні доходів місцевих бюджетів. У сучасних умовах цей податок розглядається не лише як фіскальний інструмент, але й як засіб регулювання соціально-економічних процесів на місцевому рівні [1].

Однією з ключових тенденцій розвитку системи оподаткування нерухомості є посилення його значення для фінансової спроможності територіальних громад. Дослідження свідчать, що ефективне адміністрування цього податку сприяє зміцненню дохідної бази місцевого самоврядування та підвищенню рівня бюджетної автономії [2].

Сучасний етап розвитку оподаткування нерухомості характеризується також трансформацією підходів до визначення бази оподаткування. В Україні наразі використовується площинний підхід (на основі загальної площі об'єкта), однак у наукових дослідженнях обґрунтовується необхідність переходу до оподаткування на основі ринкової або кадастрової вартості, що забезпечить більш справедливий розподіл податкового навантаження .

Водночас важливим напрямом реформування є цифровізація податкового адміністрування. Запровадження електронних реєстрів нерухомості та автоматизація процесів нарахування податку сприяють підвищенню прозорості системи та зменшенню рівня ухилення від оподаткування. За даними практики адміністрування, лише у 2024 році було сформовано понад 3,2 млн податкових повідомлень щодо сплати податку на нерухомість, що свідчить про масштабність і значущість цього податку [3].

Ще одним сучасним трендом є інтеграція податку на нерухомість у політику сталого розвитку. У міжнародній практиці активно застосовуються податкові стимули для підвищення енергоефективності будівель, розвитку «зеленої» нерухомості та раціонального використання територій [4].

Крім того, актуальним напрямом є впровадження нових моделей оподаткування, зокрема податку на вартість землі (Land Value Tax) [3], який дозволяє мінімізувати спекулятивні процеси на ринку нерухомості та стимулювати ефективне використання земельних ресурсів.

Попри позитивні тенденції, система оподаткування нерухомості в Україні має низку проблем, серед яких: недосконаліть механізму оцінки нерухомості, нерівномірність податкового навантаження, неповнота реєстрів майна та обмежена платоспроможність населення.

Важливим аспектом розвитку оподаткування нерухомості є зростання податкових ризиків як для держави, так і для платників податків. Серед ключових ризиків слід виокремити: недосконаліть бази оподаткування, що формується на основі площі, а не ринкової вартості об'єкта; неповноту та фрагментарність державних реєстрів нерухомого майна; а також можливості мінімізації податкових зобов'язань через використання різних правових механізмів. У результаті це призводить до втрат бюджетних надходжень та зниження ефективності податкової системи загалом.

Крім того, значну роль відіграють ризики, пов'язані з платоспроможністю населення та нерівномірністю податкового навантаження, що може викликати соціальну напругу. У цьому контексті актуальним є впровадження ризик-орієнтованого підходу до адміністрування податку на нерухомість та вдосконалення механізмів контролю [5].

Окремої уваги заслуговує оподаткування інвестиційної нерухомості, яка дедалі частіше розглядається як об'єкт отримання пасивного доходу. В умовах зростання ринку оренди нерухомості актуалізується проблема оподаткування доходів від здачі майна в оренду, а також контролю за їх декларуванням. Відсутність ефективних механізмів обліку таких доходів створює передумови для тінізації економіки.

У міжнародній практиці застосовуються різні підходи до оподаткування інвестиційної нерухомості, зокрема диференціація ставок податку залежно від кількості об'єктів у власності або підвищене оподаткування нерухомості, що не використовується для власного проживання. Запровадження таких механізмів в Україні може сприяти підвищенню справедливості податкової системи та ефективнішому використанню житлового фонду.

Таким чином, оподаткування нерухомості в Україні перебуває на етапі трансформації та поступово наближається до європейських стандартів. Основними напрямами його розвитку є: перехід до вартісної бази оподаткування; удосконалення системи кадастрової оцінки; цифровізація

адміністрування; посилення ролі місцевого самоврядування; інтеграція принципів сталого розвитку у податкову політику.

Реалізація зазначених напрямів сприятиме підвищенню ефективності податкової системи та забезпеченню фінансової стійкості територіальних громад.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гостєва О. Ю. Податок на нерухоме майно: наукові тенденції та новації. *Економіка та право*. 2024. DOI : https://doi.org/10.15407/econlaw. 2016.01.079

2. Гаркуша В. В. Правовий механізм податку на нерухоме майно: напрями вдосконалення. *Науковий вісник УжНУ*. 2025. DOI : https://doi.org/ 10.24144/2307-3322.2025.89.2.58

3. Хмелевський І. Податок на нерухомість фізосіб: практика адміністрування. *Податки & бухоблік*. 2024.

4. Скорик М. О. Європейський досвід забезпечення сталого економічного розвитку сільських територій. *Сталий розвиток економіки.* 2024. № 3 (50).

5. Краєвський В., Новицький М. Інвестиційна нерухомість як джерело прихованих податкових ризиків: обліково-аналітична перспектива. *Актуальні проблеми сталого розвитку.* 2026. № 3 (1). С. 183–191. DOI : https://doi.org/10.60022/3(1)-22S

О. В. Панасюк,
кандидат економічних наук, доцент,
Державний податковий університет

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ СТІЙКОСТІ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ ТА ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ

Трансформація національної економіки України в умовах повномасштабного воєнного конфлікту супроводжується безпрецедентним зростанням системних ризиків. Сучасне бізнес-середовище характеризується терміном «перманентна криза», де традиційні інструменти стратегічного планування, що базуються на стабільності макропоказників, втрачають свою прогностичну силу [4]. У таких умовах критично підвищується роль аналітичного забезпечення як фундаменту для збереження життєдіяльності суб'єктів господарювання.

Проблема полягає в тому, що більшість вітчизняних підприємств використовують ретроспективні методи аналізу, які не дозволяють оперативно реагувати на раптові зміни: від розриву логістичних ланцюгів до втрати фізичних активів. Отже, виникає потреба в розробці адаптивної системи управління, яка б інтегрувала в собі цифрові інструменти, сценарне моделювання та гнучкий ризик-менеджмент.

Економічна життєдіяльність підприємства в умовах війни детермінується чотирма основними групами факторів:

1. Воєнно-політичні та геополітичні: пряма загроза активам, вимушена релокація потужностей, мобілізаційні процеси, що впливають на кадровий потенціал, та зміна географії зовнішньоекономічної діяльності [2].
2. Макроекономічні дестабілізатори: високі темпи інфляції, дефіцит енергоресурсів, волатильність національної валюти та суттєве зниження платоспроможного попиту на внутрішньому ринку [5].
3. Інституційні виклики: необхідність швидкої адаптації до змін у податковому та митному законодавстві, взаємодія з державними програмами підтримки (наприклад, Ukraine Facility) та міжнародними донорами.
4. Технологічні та внутрішні чинники: рівень цифровізації бізнес-процесів, гнучкість організаційної структури та здатність до впровадження інноваційних методів управління витратами [3].

Для забезпечення стійкості бізнесу необхідно систематизувати інструменти управлінського впливу за ключовими векторами:

Стратегічна адаптація: замість жорстких довгострокових планів доцільно використовувати сценарний аналіз. Це дозволяє моделювати реакцію підприємства на різні варіанти розвитку подій (тривалість бойових дій, зміни в енергопостачанні тощо). Важливим елементом є диверсифікація – як за джерелами постачання, так і за ринками збуту;

Фінансово-аналітичний блок: пріоритетом стає управління ліквідністю та оптимізація структури витрат. Управлінський облік повинен трансформуватися у систему оперативного контролінгу, що забезпечує менеджмент інформацією в режимі реального часу;

Цифровізація як фактор виживання: впровадження Cloud-рішень для зберігання даних, використання BI-платформ (Business Intelligence) для візуалізації ризиків та автоматизація рутинних облікових операцій знижують вплив людського фактору та підвищують швидкість прийняття рішень.

В умовах воєнної економіки підприємство перестає бути лише економічною одиницею. Воно стає важливим елементом соціальної стабільності. Соціальна відповідальність (підтримка працівників-ВПО, волонтерська діяльність, допомога ЗСУ) конвертується в репутаційний капітал, що відкриває доступ до міжнародних грантів та програм фінансування від організацій на кшталт USAID чи GIZ. Взаємодія з державою у питаннях релокації та бронювання персоналу стає критичною точкою стратегічного управління [5].

Система економічної безпеки сьогодні вимагає децентралізації. Це стосується як фізичного розміщення складів та офісів, так і IT-інфраструктури. Використання методу аналізу ієрархій дозволяє структурувати складні проблеми вибору в умовах дефіциту інформації, що є надзвичайно актуальним для багатокритеріального оцінювання ризиків воєнного стану.

Проведене дослідження підтверджує, що ефективність функціонування підприємства в умовах глобальних ризиків прямо корелює з якістю його аналітичного апарату. Ключовими напрямами вдосконалення систем управління є: перехід до гнучких (Agile) моделей планування; глибока цифровізація обліково-аналітичних процедур; інтеграція системи ризик-менеджменту в усі рівні прийняття рішень; активна участь у програмах міжнародної допомоги та післявоєнної відбудови.

Створення стійкого інституційного каркаса підприємства, що базується на якісній аналітиці, є запорукою не лише виживання в період активних бойових дій, а й успішної інтеграції у європейський економічний простір під час майбутнього відновлення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кулик В. А. Аналітичне забезпечення стратегічного управління підприємством в умовах невизначеності та ризику. *Економіка та суспільство*. 2025. № 54. URL : https://economyandsociety.in.ua (дата звернення: 26.03.2026).

2. Програма релокації бізнесу в Україні / Міністерство економіки України. URL : https://www.me.gov.ua (дата звернення: 26.03.2026).

3. Слободяник Ю. Б. Організація внутрішнього аудиту та контролю в умовах цифровізації економіки: теоретико-методологічний аспект. *Бухгалтерський облік, аналіз та аудит: проблеми теорії та практики*. 2024. № 2. С. 88–96.

4. Череп А. В., Васильєв О. Г. Фінансова стійкість та економічна безпека вітчизняних підприємств в умовах воєнного стану. *Вісник Запорізького національного університету. Економічні науки*. 2023. № 1 (57). С. 42–49.

5. Global Risks Report 2026 / World Economic Forum. Geneva, 2026. 114 p. URL : https://www.weforum.org (дата звернення: 26.03.2026).

З. В. Пашинська,
здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського) рівня гр. ОБ-22-2
Науковий керівник:
Н. В. Гуріна,
кандидат економічних наук, доцент,
Державний податковий університет

ОСОБЛИВОСТІ РЕЄСТРАЦІЇ ТА ОБЛІКУ ПДВ ДЛЯ ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ

Громадські організації як неприбуткові суб'єкти господарювання займають особливе місце в системі оподаткування України. Незважаючи на некомерційний характер своєї діяльності, окремі громадські організації здійснюють операції, що підпадають під оподаткування податком на додану вартість (ПДВ). Це зумовлює необхідність чіткого розуміння механізму реєстрації платником ПДВ та ведення відповідного обліку. Важливість цієї проблематики підсилюється тим, що порушення у сфері ПДВ тягнуть за собою значні фінансові санкції та репутаційні ризики, що є особливо чутливим для організацій, які залежать від публічного фінансування та грантів.

Відповідно до Податкового кодексу України (ПКУ), обов'язкова реєстрація платником ПДВ виникає у разі, якщо загальна сума від здійснення операцій з постачання товарів (послуг) протягом останніх 12 місяців сукупно перевищує 1 мільйон гривень без урахування ПДВ. Громадська організація може також зареєструватися добровільно за власним рішенням, якщо обсяги оподатковуваних операцій є меншими за встановлений поріг. Важливо зазначити, що статус неприбутковості, зафіксований у Реєстрі неприбуткових організацій, сам по собі не звільняє від реєстрації та сплати ПДВ у разі настання відповідних підстав, передбачених ПКУ [1].

Процедура реєстрації платником ПДВ для громадської організації є аналогічною до загальної: подається реєстраційна заява за формою № 1-ПДВ до контролюючого органу за місцем обліку. Після реєстрації організація отримує індивідуальний податковий номер платника ПДВ та зобов'язана складати податкові накладні, вести облік вхідного і вихідного ПДВ, подавати декларації з ПДВ та реєструвати податкові накладні в Єдиному реєстрі податкових накладних (ЄРПН) у встановлені строки. Недотримання цих вимог спричиняє застосування штрафних санкцій відповідно до норм ПКУ [2].

Облік ПДВ у громадських організаціях суттєво ускладнюється поєднанням оподатковуваних та неоподатковуваних операцій. Операції з надання благодійної допомоги, отримання членських внесків та грантів, як правило, не є об'єктом оподаткування ПДВ або звільнені від нього. Водночас платні послуги, реалізація товарів чи надання майна в оренду підлягають оподаткуванню на загальних підставах. Поєднання цих двох видів операцій у межах однієї організації породжує необхідність диференційованого підходу до відображення ПДВ в обліку та звітності [3].

У разі здійснення організацією одночасно оподатковуваних та неоподатковуваних операцій виникає необхідність застосування правила «pro rata», визначеного статтею 199 ПКУ. Суть цього правила полягає в тому, що вхідний ПДВ за придбаними товарами (послугами), які використовуються в обох видах діяльності, розподіляється пропорційно до частки оподатковуваних операцій у загальному обсязі постачань. Ця частка розраховується щомісячно на підставі даних про обсяги проведених операцій. За підсумками календарного року здійснюється остаточний перерахунок коефіцієнта розподілу із відповідним коригуванням облікових записів [4].

Практика ведення обліку ПДВ у громадських організаціях свідчить про наявність низки системних проблем. По-перше, недостатня кваліфікація бухгалтерів у сфері оподаткування неприбуткових структур призводить до методологічних помилок при відображенні ПДВ. По-друге, відсутність окремого аналітичного обліку за видами діяльності унеможливлює коректне застосування правила «pro rata» та ускладнює перевірку з боку контролюючих органів. По-третє, несвоєчасна реєстрація або помилки в ЄРПН тягнуть за собою штрафи у розмірі від 2 до 50 відсотків суми ПДВ залежно від тривалості прострочення. По-четверте, відсутність системної облікової політики в частині ПДВ спотворює фінансову звітність [5].

Для вирішення зазначених проблем доцільно запровадити комплекс організаційних та методичних заходів. Насамперед необхідно розробити деталізовану облікову політику організації в частині ПДВ, яка має визначати перелік оподатковуваних та неоподатковуваних операцій, методику розрахунку коефіцієнта «pro rata», порядок документування та строки виконання облікових процедур. Доцільно також запровадити окремі субрахунки до рахунку 64 «Розрахунки за податками й платежами» для аналітичного обліку ПДВ за видами діяльності, що забезпечить прозорість облікових даних і спростить формування звітності. Важливим є і регулярне підвищення кваліфікації облікового персоналу [6].

Таким чином, реєстрація та облік ПДВ для громадських організацій мають суттєві особливості, зумовлені змішаним характером їхньої діяльності та специфікою статусу неприбутковості. Для забезпечення належного дотримання податкового законодавства необхідно запровадити чіткий аналітичний облік оподатковуваних та неоподатковуваних операцій, своєчасно здійснювати моніторинг реєстраційного статусу та вдосконалювати внутрішні облікові процедури. Перспективи подальших досліджень пов'язані з розробкою уніфікованих методичних рекомендацій щодо організації обліку ПДВ для різних типів неприбуткових організацій з урахуванням змін у податковому законодавстві.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Податковий кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text

2. Коли громадська організація повинна реєструватись платником ПДВ / Головбух. 2024. 21 травня. URL : https://buhplatforma.com.ua/news/60470-obovyazkova-reestratsiya-platnikom-pdv-chi-vklyuchati-do-rozrakhunku-operatsii-z-postachannya-tovariv-yak-blagodiynoi-dopomogi

3. Чи підлягає громадська організація обов'язковій реєстрації платником ПДВ? / Блог бухгалтера від M.E.Doc. 2024. 22 травня. URL : https://medoc.ua/blog/chi-pidljaga-gromadska-organizacija-obovjazkovij-restraci-platnikom-pdv-

4. Як нараховувати податкові зобов'язання платникам, які здійснюють одночасно оподатковувані та неоподатковувані ПДВ операції / LIGA ZAKON. Бухгалтер.UA. 2025. 31 січня. URL : https://buh.ligazakon.net/news/233747_yak-narakhovuvati-podatkov-zobovyazannya-platnikam-yak-zdysnyuyut-odnochasno-opodatkovuvan-ta-neopodatkovuvan-pdv-operats

5. Величко В. Неприбуткові організації: які помилки обліку загрожують втратою статусу / 7eminar.ua. 2026. 02 лютого. URL : https://7eminar.ua/news/16902-nepributkovi-organizaciyi-yaki-pomilki-obliku-zagrozuyut-vtratoyu-statusu

6. Височан О. С. Облік доходів майбутніх періодів у небюджетних неприбуткових організаціях. *Економіка та суспільство.* 2022. № 45. DOI : https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-45-44

О. А. Подолянчук,
кандидат економічних наук, доцент,
Вінницький національний аграрний університет

ЗВІТНІСТЬ ЯК ДЖЕРЕЛО ІНФОРМАЦІЙНИХ ЗАПИТІВ СТЕЙКХОЛДЕРІВ

У сучасних умовах динамічного ринкового середовища та посилення процесів глобалізації, фінансова та нефінансова звітність підприємств трансформується з стандартизованого набору таблиць у стратегічний комунікаційний канал зв'язку між суб'єктом господарювання та зовнішнім світом. Традиційна модель звітування, орієнтована виключно на фіскальні органи, поступається місцем концепції інклюзивного інформування, де ключовим стає задоволення різновекторних запитів стейкхолдерів. Питання прозорості, етичності бізнесу та сталого розвитку формують новий порядок денний, у якому звітність виступає головним джерелом довіри та базисом для прийняття обґрунтованих управлінських рішень.

Дослідження нормативного базису та аналіз фахових наукових джерел свідчать про існування широкого спектра методологічних підходів до типізації звітності. Попри функціональні відмінності між фінансовими та нефінансовими показниками, а також розмежування за ознакою внутрішнього чи зовнішнього спрямування, будь-яка звітна форма має спільний фундамент – цілісну систему бухгалтерського обліку. Отже, концентрований масив даних про господарське життя суб'єкта господарювання, що генерується на основі загальноприйнятих облікових стандартів та правових регламентів, формує базис звітності. Ключовою характеристикою цього процесу є адаптація уніфікованої інформації до специфічних запитів різних груп стейкхолдерів, що дозволяє перетворити первинні облікові дані на стратегічний інформаційний ресурс.

У системі сучасного бізнес-інформування існує чітка дихотомія між публічною та внутрішньою звітністю, що зумовлює виникнення значних інформаційних асиметрій. Звітність, призначена для широкого загалу, традиційно орієнтована на задоволення базових потреб зовнішніх стейкхолдерів (інвесторів, кредиторів, державних регуляторів). Проте її змістовне наповнення часто обмежується ретроспективними фінансовими показниками, які не повною мірою відображають реальний потенціал та ризики суб'єкта господарювання.

На противагу цьому, внутрішня звітність є ексклюзивним інструментом управлінського апарату. Вона містить деталізовані, оперативні та стратегічно важливі дані, що становлять комерційну таємницю та спрямовані суто на підтримку внутрішньої системи менеджменту. Таке розмежування призводить до того, що зовнішні користувачі опиняються в умовах дефіциту критично важливої інформації, необхідної для формування об'єктивних прогнозів та прийняття виважених економічних рішень.

З огляду на це, на сучасному етапі гостро постає питання перегляду та розширення переліку показників публічної звітності. Трансформація звітної моделі має відбуватися шляхом інтеграції нефінансових індикаторів, прогнозних даних та якісних характеристик діяльності. Лише через модернізацію звітності та наближення її аналітичної глибини до запитів управління можна забезпечити стейкхолдерів релевантним інструментарієм для прийняття ефективних рішень у глобалізованому економічному просторі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Подолянчук О. А., Гончарук Ю. О. Бухгалтерська звітність як інформаційне джерело прийняття управлінських рішень. *Ефективна економіка.* 2024. № 2. URL : https://nayka.com.ua/index.php/ee/article/view/3133/3169 ; DOI : http://doi.org/10.32702/2307-2105.2024.2.78 (дата звернення: 25.03.2026).

2. Подолянчук О. А. Облік та звітність в системі інформаційного забезпечення прийняття рішень в умовах цифрової економіки. *Агросвіт.* 2025. № 22. С. 130–137. DOI 10.32702/2306-6792.2025.22.130

І. І. Порохнюк,
*здобувачка вищої освіти третього (освітньо-наукового) рівня,
спеціальність 071 Облік і оподаткування,
Державний податковий університет*

СТАНОВЛЕННЯ ТА ТРАНСФОРМАЦІЯ СИСТЕМИ КОРПОРАТИВНОГО ОПОДАТКУВАННЯ В УКРАЇНІ

Становлення та трансформація системи корпоративного оподаткування в Україні від початку 1990-х років до сьогодення розглядаються як послідовний процес еволюції податку на прибуток підприємств – одного з ключових елементів податкової системи та важливого інструмента державного регулювання економіки [1; 20; 22]. На початковому етапі незалежності (1991–2000 рр.) формування системи корпоративного оподаткування відбувалося в умовах трансформаційної кризи та гіперінфляції. Законом Української РСР «Про систему оподаткування» 1991 р. було вперше на законодавчому рівні закріплено податок на прибуток підприємств зі ставкою 35 % [4], що відповідала практиці колишнього СРСР, але виявилася надмірною для економіки, яка переживала глибокий спад [20]. У 1992–1997 рр. мали місце часті зміни об’єкта оподаткування (прибуток/дохід) та ставок (18–35 %): Закон України «Про оподаткування доходів підприємств і організацій» 1992 р. орієнтувався на дохід зі ставкою 18 % [5], тоді як Декрет Кабінету Міністрів 1992 р. повернувся до оподаткування прибутку зі ставкою 30 % [6]; у подальшому база та ставки неодноразово коригувалися [8]. Така нестабільність погіршувала інвестиційний клімат, посилювала невизначеність для бізнесу й сприяла тінізації економічної діяльності [1; 20; 23]. Важливу роль у впорядкуванні системи відіграв Закон України «Про оподаткування прибутку підприємств» 1997 р. [7], яким об’єктом оподаткування остаточно визначено прибуток, розрахований шляхом зменшення валового доходу на валові витрати й амортизаційні відрахування. Запровадження окремої системи податкового обліку прибутку, відмінної від бухгалтерського, дозволило структуровано формувати податкову базу [7; 8], проте спричинило проблему подвійного обліку та збільшило адміністративне навантаження, створивши додаткові можливості для маніпулювання різницями між фінансовим і податковим результатами [21]. На цьому етапі було визначено коло платників (резиденти-юридичні особи та нерезиденти,

що здійснюють діяльність в Україні), закладено підходи до формування доходів і витрат, започатковано систему пільг і спеціальних режимів, а ставка податку поступово знижувалась (орієнтовно до 30–22 %) [7; 8; 20]. Другий етап (початок 2000-х років) характеризується переорієнтацією податкової політики на підвищення конкурентоспроможності економіки та стимулювання інвестицій. Зниження ставки податку на прибуток до 25 % 2003 р. [9] відповідало глобальній тенденції податкової конкуренції [22; 25], супроводжувалося скороченням неефективних та корупціогенних пільг (зокрема для спеціальних економічних зон) і зближенням методів обліку окремих операцій з бухгалтерськими стандартами [16; 21]. Законодавче врегулювання порядку погашення податкових зобов'язань (Закон №2181-III) підвищило рівень захисту прав платників та закріпило можливість врахування від'ємного значення об'єкта оподаткування [9]. Разом з тим фіскальна ефективність податку на прибуток залишалася обмеженою широким застосуванням пільг і слабкістю адміністрування [2; 20; 23]. Наступний етап пов'язаний із прийняттям Податкового кодексу України 2010 р. [10; 11], який кодифікував норми щодо податку на прибуток (розділ III ПКУ), визначив траєкторію поступового зниження ставки до 16 % (фактично зупинену на рівні 18 % з 2014 р. [2; 11]) та запровадив низку новацій: «податкові канікули» для малого бізнесу, окремі інвестиційні стимули, удосконалені правила трансфертного ціноутворення [11; 13]. Економічна та геополітична криза 2014–2015 рр. спричинила різке падіння надходжень від податку на прибуток, зменшення його частки в доходах бюджету, посилення ролі пільг і перенесення збитків у звуженні податкової бази [2; 19; 21]. Найглибші якісні зміни пов'язані з реформою 2015 р., коли відповідно до Законів № 71-VIII, № 72-VIII та № 77-VIII об'єктом оподаткування було визначено фінансовий результат до оподаткування за даними бухгалтерської (фінансової) звітності, скоригований на визначені ПКУ податкові різниці [12; 13; 14]. Така модель означає перехід від автономного податкового обліку до системи, в основі якої – бухгалтерський облік, а податкові коригування мають обмежений і чітко регламентований характер (амортизація, резерви, фінансові операції, операції з нерезидентами, контрольовані операції) [21; 23]. Для платників із невеликим обсягом доходу передбачено можливість не застосовувати різниці, сплачуючи податок безпосередньо з бухгалтерського прибутку [12]. Одночасна відміна авансових внесків та більшості галузевих пільг [12; 14] сприяла спрощенню адміністрування, зближенню податкового й

бухгалтерського обліку, зменшенню витрат на дотримання законодавства та наближенню до європейських практик [21; 22]. У короткостроковій перспективі, однак, зберігався відносно низький рівень фіскальної віддачі податку на прибуток, зокрема через використання накопичених збитків і можливостей легальної мінімізації бази оподаткування [2; 24]. Подальша трансформація корпоративного оподаткування відбувається під впливом міжнародних ініціатив із протидії розмиванню податкової бази та виведенню прибутків (BEPS). Україна приєдналася до Плану дій BEPS, розробленого ОЕСР та G20 [15–17], що зумовило модернізацію правил трансфертного ціноутворення, впровадження обов'язкової звітності щодо контрольованих операцій, уточнення критеріїв пов'язаності осіб і посилення вимог до економічної суті операцій [11; 13; 23; 25]. Закон № 466-IX (2020 р.) запровадив правила контрольованих іноземних компаній, посилив норми тонкої капіталізації та ввів тест основної ділової мети для транзакцій з нерезидентами [14; 15; 23]. Застосування цих механізмів спрямоване на звуження можливостей для агресивного податкового планування транснаціональних структур, хоча потребує високої кваліфікації контролюючих органів та значних адміністративних ресурсів [23; 25]. Важливим виміром сучасних дискусій є питання доцільності заміни податку на прибуток підприємств податком на виведений капітал. Неоподаткування нерозподіленого прибутку розглядається як потенційний стимул для реінвестування, зменшення корупційних ризиків та спрощення адміністрування [3]. Водночас аналіз міжнародного досвіду (Естонія, Латвія, Грузія) і українських досліджень засвідчує істотні фіскальні ризики такого кроку – можливе скорочення надходжень у перехідний період, зростання бюджетного дефіциту та відсутність гарантій помітного збільшення інвестицій за умов збереження інституційних проблем [2; 3; 24]. Інвестиційна активність в Україні значною мірою залежить від якості інституційного середовища (корупція, правова захищеність, стабільність політики), а не лише від параметрів ставки [1; 2; 25]. У сучасному стані системи корпоративного оподаткування виокремлюються основні проблеми: відносно низька фіскальна віддача податку на прибуток [2; 18; 19], збереження податкових лазівок і схем агресивного планування [17; 23; 25], значна роль перенесення збитків і залишкових пільг у звуженні податкової бази [2; 24], недостатня ефективність адміністрування та складність забезпечення балансу між фіскальною функцією та стимулюванням інвестицій

[1; 3; 22]. У відповідь на ці виклики пропонуються такі напрями вдосконалення: підвищення якості адміністрування (розвиток ризик-орієнтованого контролю, аналітичних інформаційних систем, прозорості процедур) [2; 23]; оптимізація системи податкових пільг (аудит їх ефективності, скасування невиправданих преференцій, запровадження цільових стимулів для інвестицій та інновацій) [2; 3; 20]; вдосконалення правил перенесення збитків і спеціальних режимів [2; 24]; подальша гармонізація з міжнародними стандартами, у тому числі в частині BEPS і глобального мінімального оподаткування [15; 17; 18; 19]. Еволюція корпоративного оподаткування в Україні загалом демонструє рух від фрагментарних та нестабільних підходів початку 1990-х до більш упорядкованої й наближеної до міжнародних стандартів моделі [20; 22], однак подальша ефективність цієї системи залежить від стабільності податкової політики, якості адміністрування та зростання довіри між державою і бізнесом [2; 23; 25].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Регулятивний потенціал податкової системи України / Ю. Б. Іванов, О. М. Тищенко, К. В. Давискіба та ін. Харків : Вид-во ХНЕУ, 2009.

2. Луніна І. О., Білоусова О. В. Реформування податку на прибуток підприємств у контексті забезпечення стійкості державних фінансів. *Економіка України.* 2018. № 7 (680). С. 46–64.

3. Мамонтова Н. О., Витюк В. В. Концепція реформування корпоративного оподаткування доходів в Україні. *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії і практики.* 2021. № 4 (39). С. 130–137.

4. Про систему оподаткування : Закон Української РСР від 25.06.1991 № 1251-XII.

5. Про оподаткування доходів підприємств і організацій : Закон України від 21.02.1992 № 2146-XII.

6. Про податок на прибуток підприємств і організацій : Декрет Кабінету Міністрів України від 26.12.1992 № 12-92.

7. Про оподаткування прибутку підприємств : Закон України від 22.05.1997 № 283/97-ВР.

8. Про внесення змін до Закону України «Про оподаткування прибутку підприємств» : Закон України від 24.12.2002 № 349-IV.

9. Про порядок погашення зобов'язань платників податків перед бюджетами та державними цільовими фондами : Закон України від 21.12.2000 № 2181-III.

10. Податковий кодекс України : Закон України від 02.12.2010 № 2755-VI (зі змінами і доповненнями).

11. Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законодавчих актів України щодо податкової реформи : Закон України від 28.12.2014 № 71-VIII.

12. Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо удосконалення податкового контролю за трансфертним ціноутворенням : Закон України від 28.12.2014 № 72-VIII.

13. Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо вдосконалення адміністрування податків : Закон України від 16.01.2020 № 466-IX.

14. Action Plan on Base Erosion and Profit Shifting / OECD. Paris : OECD Publishing, 2013.

15. Explanatory Statement: OECD/G20 Base Erosion and Profit Shifting Project / OECD. Paris : OECD Publishing, 2015.

16. Measuring and Monitoring BEPS, Action 11 – 2015 Final Report / OECD. Paris : OECD Publishing, 2015.

17. Revenue Statistics 2023 / OECD. Paris: OECD Publishing, 2023.

18. Two-Pillar Solution to Address the Tax Challenges Arising from the Digitalisation of the Economy / OECD. Paris : OECD, 2021.

19. Бойко О. В. Становлення податкової системи України в контексті трансформаційних процесів. *Фінанси України.* 2012. № 4. С. 25–37.

20. Ловінська Л. Г., Денюжка К. В. Взаємозв'язок бухгалтерського та податкового обліку прибутку в Україні. *Облік і фінанси.* 2016. № 2. С. 15–23.

21. Соколовська А. М. Податкові системи зарубіжних країн та України: порівняльний аналіз. *Фінанси України.* 2011. № 9. С. 3–15.

22. Дубровський В. Корпоративне оподаткування в Україні: виклики BEPS та боротьба з ухиленням від оподаткування. *CASE Україна. Аналітична записка.* 2017. № 3. С. 1–24.

23. Луніна І. О., Білоусова О. В. Податок на виведений капітал: фіскальні ризики та економічні наслідки для України. *Економіка України.* 2019. № 1 (688). С. 35–52.

24. Explanatory Statement: OECD/G20 BEPS Project; аналітичні матеріали CASE Україна / OECD.

25. Мамонтова Н. О., Витюк В. В. Концепція корпоративного оподаткування доходів в Україні. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice.* 2021. № 4 (39). С. 130–137. DOI : https://doi.org/10.18371/fcaptp.v4i39.241301

К. П. Проскура,
доктор економічних наук, професор,
Державний податковий університет

ПОЛІТИКА УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Важливим аспектом забезпечення ефективного управління господарською діяльністю підприємства в сучасних умовах господарювання, забезпечення безперервності та прибутковості діяльності, є створення системи управління ризиками та впровадження дієвої політики управління ризиками.

У своїй діяльності підприємству важливо уникати критичних та катастрофічних ризиків, що ведуть до банкрутства (втрати перевищують дохід, вартість майна) та тих, що руйнують репутацію, а також «високоризикованих» контрагентів (масові директори, відсутність бенефіціарів, податковий борг) та діяльності, пов'язаної з «тіньовим» сектором, оскільки вони загрожують фінансовій стабільності, юридичному існуванню та довірі клієнтів.

Питання побудови систем управління ризиками на підприємстві, формування політики управління ризиками, аналізу ефективності управління ризиками на підприємстві вітчизняними та іноземними науковцями, серед яких В. Абрамов, Н. Андріянов, Дж. М. Бішоп, К. Вайк, Л. Геррінг, І. Гладій, Дж. Джонсон, П. Друкер, Т. Канеман, Р.С. Каплан, В. Левченко, А. Майкс, С. Мельник, Н. Ніколас, Є. Олійник, А. Павліковський, Д. Рахман, Т. Склярук, Д. Хаббард, Е. Хайлс, О. Черняк та інші. Однак, в силу постійних змін, що відбуваються у середовищі контролю, а також все нових практик управління ризиками, практичні аспекти управління ризиками діяльності підприємств в Україні висвітлені в науковій літературі недостатньо.

Метою даного дослідження є висвітлення сутності, аналіз структури та значення політики управління ризиками на підприємстві для забезпечення його стабільної та ефективної господарської діяльності.

Чинником виникнення ризиків на підприємстві є імовірність настання негативних подій, які можуть мати вплив на умови господарювання або на оточуюче середовище підприємства. Процес управління ризиками спрямований на зменшенні ймовірності виникнення таких негативних подій або пом'якшення їх наслідків.

Відповідно до визначення П. Друкера [3], ризик – це неочікувана подія, що перешкоджає досягненню цілей; управління ризиками – це процес

виявлення, аналізу та контролю ризиків для забезпечення успішного досягнення мети.

Відповідно до визначення Р. С. Каплан та А. Майкс [4], ризик – це відхилення від очікувань, що може призвести до негативних наслідків; управління ризиками – це процес ідентифікації, оцінки та керування факторами, що можуть вплинути на досягнення цілей.

Під політикою управління ризиками розуміється система заходів для виявлення, оцінки та мінімізації негативних факторів, що загрожують діяльності підприємства. Вона охоплює ідентифікацію, аналіз, контроль, страхування або прийняття ризиків для забезпечення стійкості [2]. Ефективна політика балансує між прибутком та прийнятним рівнем ризику, запобігаючи збиткам.

Політика управління ризиками як державних, так і приватних підприємства має враховувати норми антикорупційного законодавства, зокрема положення Закону України «Про запобігання корупції».

При формуванні політики управління ризиками на підприємстві важливим етапом є систематизація виявлених ризиків у вигляді реєстру (може бути оформлений у вигляді додатку до політики управління ризиками), що забезпечує:

– послідовність класифікації і оцінки ризиків, яка сприяє покращенню порівняння профілю ризиків (за бізнес-процесами, структурними підрозділами, проєктами тощо);

– платформу для побудови покращених методик і технологій оцінки ризиків;

– узгоджене управління та контроль ризиків підприємства.

– аналізування ризику – є основою для оцінки ризиків – визначення прийнятності рівня ризику, прийняття рішень про необхідність управляти визначеними ризиками та в який спосіб, а також про найбільш прийнятну стратегію і методи управління ризиками.

Аналіз ризику передбачає аналіз ймовірності реалізації ризику та впливу ідентифікованих небезпечних подій з урахуванням наявності та ефективності способів управління ризиками, що вже використовуються. Дані про ймовірність подій та їх наслідки використовуються для визначення рівня ризику.

Аналіз ризиків здійснюється з метою виділення найбільш суттєвих ризиків, які можуть негативно впливати на діяльність підприємства, досягнення його стратегічних цілей і завдань. Визначені суттєві ризики виносяться на

розгляд керівнику підприємства, який приймає рішення щодо заходів і процедур управління та мінімізації, з подальшим затвердженням наглядовими органами (за їх наявності) (Наглядовою радою, Аудиторським комітетом, Загальними зборами учасників).

В межах проведення аналізу ризиків та визначення їх рівня на підприємстві можуть використовуватися якісна та кількісна оцінка або їх поєднання.

Якісна оцінка передбачає встановлення орієнтиру в якісному вираженні. Підставою для віднесення до тієї чи іншої групи виступає наперед визначена система параметрів, а основним методом оцінки – експертний метод. Якісна оцінка проводиться в разі неможливості використання математичного підходу.

Кількісна оцінка передбачає присвоєння кількісного параметра якісному. Проміжним етапом розрахунку можуть виступати показники та коефіцієнти, що мають різні одиниці виміру, проте кінцевим результатом кількісної оцінки є розмір збитків в грошовому вираженні.

Процес оцінки ризиків передбачає періодичну самооцінку ризиків, здійснення оцінки ризиків за настання події, збір даних про операційні інциденти, консолідацію даних щодо оцінки ризиків від структурних підрозділів, які виконують функцію управління ризиками. Для кожного ризику визначається дві оцінки рівня ризику – притаманний (найгірший сценарій реалізації) та залишковий ризик (оцінка сценарію після впровадження заходів по обробці ризику). Визначені на етапі оцінки суттєві ризики відображаються в Декларації схильності до ризиків.

Варіанти реагування на ризик можуть включати один або декілька з наступних способів:

1) прийняття ризику: підприємство приймає ризик без застосування заходів впливу, наприклад, коли відсутні можливості впливати на ризик, чи вартість заходів впливу суттєво перевищує потенційні збитки від реалізації ризику. Також ризик приймається у випадку його не суттєвості, в межах ризик-апетиту;

2) уникнення ризику: підприємство не готове приймати такий ризик, навіть застосовуючи заходи з мінімізації, тобто уникає будь-яких дій чи рішень, що можуть бути пов'язані з таким ризиком. Захід доцільно (за можливості), але не виключно, застосовувати до ризиків, які мають критичний рівень;

3) обмеження ризику: на підприємстві має діяти система лімітів та обмежень, що дозволяє забезпечити прийнятний рівень ризиків.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про запобігання корупції : Закон України від 14 жовт. 2014 р. № 1700-VII. URL : rada.gov.ua (дата звернення: 07.04.2026).

2. Коломійцев О. В., Панченко В. І., Лисиця Д. О. Теорія ризиків : навчальний посібник для студентів спеціальності 123 «Комп'ютерна інженерія» денної та заочної форм навчання. Харків : НТУ «ХПІ», 2025. 408 с.

3. Drucker P. F. Management: Tasks, Responsibilities, Practices. New York : Harper & Row, 1973. 864 p.

4. Kaplan R. S., Mikes A. Managing risks: A new framework. *Harvard Business Review*. 2012. Vol. 90, No. 6. P. 48–60. URL : hbr.org

О. О. Сахно,
здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського) рівня гр. ОБП-24-1
Науковий керівник:
О. П. Колісник,
кандидат економічних наук, доцент,
Державний податковий університет

ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗГОТІВКОВИХ РОЗРАХУНКІВ У СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ЛІКВІДНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА

Трансформація економічних відносин та цифровізація бізнес-процесів висувають нові вимоги до обліково-аналітичного забезпечення суб'єктів господарювання, де центральне місце посідає моніторинг руху ліквідних активів. Оскільки понад 90 % операцій суб'єктів господарювання здійснюється у безготівковій формі, організація їх обліку стає головним інструментом мінімізації ризиків та запобігання нераціональному використанню ресурсів. Методичною основою цього процесу в Україні є Закон «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність» [1], а також Постанова НБУ № 163 «Про затвердження Інструкції про безготівкові розрахунки в Україні в національній валюті користувачів платіжних послуг» [2], яка визначає єдині правила та стандарти платіжних операцій.

Ключову роль у методології відображення безготівкових операцій відіграють національні стандарти та форми фінансової звітності. Зокрема, НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» [3], визначає порядок розкриття інформації про грошові кошти та їх еквіваленти у Звіті про фінансовий стан. Особливе значення для аналізу має ф. № 3 «Звіт про рух грошових коштів», яка вимагає чіткого розподілу безготівкових потоків за видами діяльності: операційною, інвестиційною та фінансовою. Це дозволяє контролювати не лише залишки на рахунках, а й здатність підприємства генерувати капітал для покриття зобов'язань. У разі здійснення розрахунків у іноземній валюті контроль посилюється вимогами НП(С)БО 21 «Вплив змін валютних курсів» [4], згідно з якими монетарні статті на дату балансу та на дату здійснення операції підлягають переоцінці з відображенням курсових різниць.

Контрольна функція обліку базується на чіткій роботі з первинною документацією. Основним інструментом для здійснення виплат є платіжна

інструкція, яка передається до банку через системи дистанційного обслуговування (Клієнт-Банк). Проте юридичною підставою для бухгалтерських записів є банківська виписка. Вона виконує роль звіту банку перед клієнтом і одночасного документа аналітичного обліку [5]. Для ефективного управління підприємство має забезпечити єдність синтетичного та аналітичного обліку. Синтетичний облік ведеться на активному рахунку 31 «Рахунки в банках», а аналітичний – у розрізі кожного відкритого рахунку, а це субрахунки 311 для національної та 312 для іноземної валюти, та окремих статей руху коштів [6].

Практичний аспект контролю за ліквідністю можна розглянути на прикладі багатокрокової операції в системі BAS: Бухгалтерія. Припустимо, підприємство сплачує заборгованість постачальнику за обладнання у розмірі 60 000 грн. Бухгалтер формує документ «Списання з банківського рахунку», що генерує проведення Дт 631 «Розрахунки з вітчизняними постачальниками» Кт 311. Отримавши виписку, бухгалтер виявляє списання комісії банку (наприклад, 300 грн), що згідно з НП(С)БО 16 «Витрати» [7], відноситься до адміністративних витрат: Дт 92 Кт 311. Водночас при надходженні безготівкової виручки від покупця, наприклад, 24 000 грн, виникає проведення Дт 311 Кт 361, що є сигналом для системи щодо закриття дебіторської заборгованості [6].

Використання автоматизованих систем дозволяє інтегрувати банківські виписки безпосередньо в облікові регістри, такі як журнали, відомості, створюючи базу для щоденного моніторингу платоспроможності. Завдяки аналітичним звітам, таким як «Картка рахунку» або «Аналіз рахунку 31», менеджмент отримує інформацію про залишки в режимі реального часу. Таким чином, чітко структурований облік безготівкових розрахунків – від формування первинної платіжної інструкції до синтетичного узагальнення у звітності згідно з НП(С)БО – є не просто технічною процедурою, а стратегічною основою контролю, що забезпечує прозорість та ефективність господарської діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України від 16.07.1999 № 996-XIV. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14 (дата звернення: 08.04.2026).

2. Про затвердження Інструкції про безготівкові розрахунки в національній валюті користувачів платіжних послуг : постанова НБУ від 29.07.2022 № 163 (дата звернення: 08.04.2026).

3. Загальні вимоги до фінансової звітності: Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 : наказ Міністерства фінансів України 07.02.2013 № 73 URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13#Text (дата звернення: 08.04.2026).

4. Вплив змін валютних курсів: Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 21 : наказ Міністерства фінансів України 10.08.2000 № 193. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0515-00#Text (дата звернення: 08.04.2026).

5. Фесенко А., Матюха М. Нормативно-правове регулювання обліку операцій з грошовими коштами на підприємстві. *Universum.* 2024. № 13. С. 7–17. URL : https://archive.liga.science/index.php/universum/article/view/1253 (дата звернення 08.04.2026).

6. Про застосування Плану рахунків. Інструкція 291 : наказ Міністерства фінансів України від 30.11.1999 № 291. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99#Text (дата звернення: 08.04.2026).

7. Витрати: Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 : наказ Міністерства фінансів України від 31.12.1999 № 318. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0027-00#Text (дата звернення: 08.04.2026).

З. В. Смутчак,
доктор економічних наук, професор,
ДЗВО «Університет менеджменту освіти»

СТРУКТУРНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ РИНКУ ПРАЦІ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННИХ ТА ПІСЛЯВОЄННИХ ЗМІН

Сучасний розвиток національної економіки України відбувається під впливом масштабних викликів, пов'язаних із воєнними подіями та їх соціально-економічними наслідками. Глибокі порушення виробничих процесів, руйнування інфраструктури та активізація міграційних процесів спричинили суттєві зміни у функціонуванні ринку праці. У таких умовах людський капітал набуває стратегічного значення як основа економічного відновлення, фінансової стабільності та довгострокового розвитку держави.

Однією з ключових характеристик сучасного етапу є поглиблення дисбалансів між попитом і пропозицією робочої сили. З одного боку, спостерігається скорочення чисельності економічно активного населення, з іншого – зростає потреба у кваліфікованих кадрах у низці галузей. Формування дефіциту трудових ресурсів обумовлене комплексом чинників, серед яких демографічні втрати, мобілізаційні процеси, зовнішня трудова міграція та внутрішнє переміщення населення. За експертними оцінками, у середньостроковій перспективі нестача робочої сили може досягати кількох мільйонів осіб, що створює суттєві обмеження для економічного зростання [1; 2].

Варто підкреслити, що сучасні проблеми ринку праці мають глибші передумови, ніж наслідки війни. Протягом тривалого часу в Україні спостерігалася негативна демографічна динаміка, що проявлялася у зниженні народжуваності, зростанні смертності та старінні населення. Воєнні події лише загострили ці тенденції, призвівши до зменшення трудового потенціалу та підвищення навантаження на соціально-економічні системи.

Особливу роль у трансформації ринку праці відіграють міграційні процеси. Значна частина українського населення інтегрувалася у європейські ринки праці, де формує додану вартість та забезпечує податкові надходження приймаючих країн [3]. При цьому поступова адаптація мігрантів за кордоном ускладнює перспективи їх повернення, що посилює конкуренцію між країнами за кваліфіковані трудові ресурси.

Сучасний ринок праці також характеризується структурними суперечностями. Зокрема, зменшення кількості офіційно зайнятих осіб поєднується зі зниженням рівня безробіття, що свідчить про трансформацію форм зайнятості та поширення неформального сектору. Додатковим викликом є невідповідність між професійною підготовкою працівників і актуальними потребами роботодавців, що ускладнює ефективне використання трудового потенціалу [5].

Окремої уваги потребує регіональний аспект розвитку ринку праці. Переміщення значної кількості населення спричинило зміну територіальної структури зайнятості та посилило конкуренцію між регіонами за людські ресурси. Умови проживання, рівень доходів, інфраструктурна забезпеченість і безпекові фактори стають визначальними у виборі місця праці та проживання.

Варто зауважити, що вплив кадрових дисбалансів поширюється і на фінансову сферу. Рівень зайнятості та доходів населення безпосередньо визначає обсяги податкових надходжень, стан системи соціального страхування та фінансову стійкість держави. Крім того, активізація ринку праці сприяє зростанню внутрішнього попиту, розвитку банківського сектору та розширенню інвестиційних можливостей економіки. У процесі повоєнної відбудови особливої ваги набувають галузі, що забезпечують відновлення економічної інфраструктури, зокрема: будівництво, енергетика, промисловість, транспорт і соціальна сфера. Саме в цих секторах очікується найбільша потреба у робочій силі. Водночас нестача кадрів може стримувати реалізацію інвестиційних ініціатив. Разом із тим вона створює стимули для автоматизації, цифровізації та підвищення продуктивності праці [4].

Подолання дисбалансів ринку праці потребує реалізації комплексної державної політики. Її пріоритетами мають стати стимулювання повернення трудових мігрантів, розвиток підприємництва, модернізація системи освіти та перекваліфікації, а також інтеграція ветеранів у цивільний сектор економіки. Важливим напрямом є також розширення участі у ринку праці осіб старшого віку та людей з інвалідністю. З урахуванням демографічних тенденцій доцільним є формування ефективної імміграційної політики.

Отже, сучасний ринок праці України перебуває у стані глибоких структурних змін, які визначатимуть траєкторію економічного розвитку держави у післявоєнний період. Раціональне використання людського потенціалу та адаптація до нових умов функціонування ринку праці є ключовими передумовами забезпечення економічної стійкості та фінансової рівноваги.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Україна може зіткнутися з дефіцитом 4–9 млн працівників у найближчі 10 років. URL : https://surl.li/kysucz

2. Не тягар, а золота жила: як українці «розбудовують» Європу. URL : https://surl.li/ohbrqz

3. Економічний внесок українців у Польщі у 2024 році (99 млрд злотих) / Deloitte. URL : https://ampua.org/ne-tyagar-a-zolota-zhila-yak-ukrainci-roz/

4. Куди повернуться українці після війни: регіональна конкуренція за людей. URL : https://ampua.org/kudi-povernutsya-ukrainci-pislya-viyn/

5. Ринок праці в Україні втратив приголомшливу кількість платників податків. URL : https://surl.li/dmlmtn

А. Ю. Сосонна,
здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського) рівня
гр. 6.02.071.010.23.1
Науковий керівник:
Л. В. Безкоровайна,
кандидат економічних наук, доцент,
Харківський національний економічний університет ім. С. Кузнеця

КОНЦЕПТУАЛЬНІ РОЗБІЖНОСТІ МІЖ НП(С)БО ТА МСФЗ У ПІДХОДАХ ДО СКЛАДАННЯ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ

У сучасних умовах глобалізації та інтеграції національних економік до світових ринків капіталу фінансова звітність перестала бути лише внутрішньою справою окремого підприємства чи держави. Міжнародні стандарти фінансової звітності (МСФЗ) стали загальновизнаною «спільною мовою бізнесу», що забезпечує прозорість та порівнянність даних для інвесторів у всьому світі [1, с. 189]. В Україні процес впровадження МСФЗ отримав новий поштовх після внесення суттєвих змін до Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», що зумовило нагальну потребу в аналізі концептуальних розбіжностей між національними положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку (НП(С)БО) та міжнародними вимогами [2, с. 1017].

Фундаментальна відмінність між двома системами полягає у базисі їх побудови. МСФЗ ґрунтуються на принципах, що забезпечує їхню гнучкість та здатність адаптуватися до мінливого економічного середовища. Натомість НП(С)БО традиційно базуються на жорстких правилах та детальних інструкціях, що часто обмежує можливості для адекватного відображення складних господарських операцій [3]. Вчені Сопко В. В. та Калюга С. М. [4] вважають що, така різниця у підходах безпосередньо впливає на роль бухгалтера: перехід на МСФЗ вимагає відмови від механічного виконання вказівок на користь застосування професійного судження.

Ключовою концептуальною розбіжністю є пріоритетність економічної сутності над юридичною формою. МСФЗ орієнтовані на відображення реального економічного змісту операцій, навіть якщо їхня юридична форма виглядає інакше. Національна ж система обліку залишається значною мірою прив'язаною до первинних документів та юридичного оформлення

правочинів, що може призводити до зниження прозорості фінансової інформації для зовнішніх користувачів [1, с. 192].

Розбіжності також спостерігаються і в цільовому спрямуванні звітності. МСФЗ розробляються незалежним органом (РМСБО) і орієнтовані на потреби широкого кола користувачів, насамперед існуючих та потенційних інвесторів і кредиторів. Мета такої звітності – надати релевантну інформацію для прийняття економічних рішень. НП(С)БО розробляються Міністерством фінансів України і більше орієнтовані на задоволення вимог державних регуляторів та податкових органів. Як наслідок, звітність за національними стандартами часто є менш інформативною для іноземних інвесторів [5, с. 40].

Суттєві відмінності існують у підходах до оцінки об'єктів обліку. МСФЗ активно впроваджують концепцію справедливої вартості, що дозволяє відображати актуальну економічну цінність активів і зобов’язань на дату звітності. Національні стандарти здебільшого орієнтуються на історичну собівартість (вартість придбання), яка не завжди відповідає реальному фінансовому стану підприємства в умовах ринкових змін [3]. Крім того, МСФЗ вимагають обов'язкового тестування активів на знецінення з урахуванням прогнозів майбутніх грошових потоків, тоді як у НП(С)БО цей механізм застосовується менш інтенсивно [1, с. 196].

Методологічні прогалини яскраво проявляються у відсутності в НП(С)БО прямих аналогів окремим міжнародним стандартам. Зокрема, це стосується МСФЗ 2 «Платіж на основі акцій» та МСФЗ 13 «Оцінка справедливої вартості». Суттєві розбіжності існують і в обліку оренди: МСФЗ 16 передбачає єдину модель із визнанням активу у формі права користування для всіх видів оренди, тоді як НП(С)БО 14 зберігає поділ на операційну та фінансову оренду, що часто призводить до недооцінки зобов'язань у балансі [1, с. 198]. Також відрізняється підхід до визнання доходу: МСФЗ 15 використовує чітку п’ятиетапну модель, яка відсутня у національній практиці [3].

Отже, попри процеси гармонізації, концептуальні розбіжності між МСФЗ та НП(С)БО залишаються значними. Для підвищення якості вітчизняної звітності необхідний системний підхід, який включатиме не лише формальну імплементацію стандартів, а й розвиток інституту професійного судження та подальшу адаптацію національного законодавства до міжнародних вимог.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Костякова А. Звітність без кордонів: українські реалії в контексті МСФЗ. *Acta Academiae Beregsasiensis. Economics.* 2025. Вип. 9. С. 189–202. DOI 10.58423/2786-6742/2025-9-189-202. (дата звернення: 16.04.2026).

2. Писарчук О. В. Особливості організації бухгалтерського обліку підприємств в контексті змін Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні». *Глобальні та національні проблеми економіки.* 2017. Вип. 20. С. 1016–1020. URL : http://global-national.in.ua/archive/20-2017/207.pdf (дата звернення: 16.04.2026).

3. Харламова О. МСФЗ і НП(С)БО: 20 ключових відмінностей. *Все про бухгалтерський облік.* 2024. № 97. С. 29–30. URL : https://gazeta.vobu.ua/archives/69707 (дата звернення: 16.04.2026).

4. Сопко В. В., Калюга С. М. Трансформація бухгалтерського обліку в умовах переходу на МСФЗ. *Облік і фінанси.* 2019. № 3. С. 15–22.

5. Долішня Т. І. Фінансова звітність: методичні аспекти її складання. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука». Серія: «Економічні науки».* 2025. № 1 (93), т. 2. С. 40–51. DOI 10.25313/2520-2294-2025-1-10629 (дата звернення: 16.04.2026).

Т. М. Сторожук,
кандидат економічних наук, доцент,
Державний податковий університет

ОЦІНКА ЯКОСТІ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ ЗА ГРОШОВИМИ ПОТОКАМИ

Діяльність та розвиток підприємства основані на грошових потоках, за якими користувачі намагаються оцінити його результати, фінансовий стан та дати оцінку якості управління. «Сучасна господарська діяльність починається з інвестування, відбувається через рух коштів та закінчується результатами, що мають грошову оцінку» [1, с. 38]. Грошові кошти та їх еквіваленти є найбільш ліквідними активами, які визначають теперішній стан та потенціал суб'єкта на майбутнє. Про наявність грошових коштів підприємства та їх рух можна судити за даними трьох форм фінансової звітності: Баланс ф. 1, Звіту про рух грошових коштів ф. 3 або ф. 3-н та Приміток до річної фінансової звітності. Дані про рух грошових коштів є важливим елементом оцінки якості управління підприємством з метою підвищення ефективності використання і прогнозування грошових потоків. Чим більшою буде сума руху грошових коштів, тим краще для підприємства. При цьому важливими є і надходження і вибуття грошових коштів. Значні суми надходжень свідчать про збільшення фінансових ресурсів, а значить можливостей. Великі суми витрат, якщо вони продумані та ефективні, свідчать про зменшення фінансових, але збільшення майнових ресурсів, що дасть можливість збільшити чи удосконалити виробництво.

В. В. Ясишена та І. В. Мельничук [2] пропонують удосконалення методики оцінки якості управління підприємством залежно від структури грошових потоків, що дозволяє виявляти рівень управління ними. Такий аналіз проводять за даними звіту про рух грошових коштів, де подається рух грошових коштів в розрізі трьох видів діяльності: операційна, інвестиційна та фінансова. За результатами узагальнення варіантів грошових потоків виділено декілька категорій підприємств: хороше, нормальне, нестабільне, кризове.

До категорії «хороше підприємство» віднесено підприємства, які результатами мають позитивний грошовий потік від операційної діяльності, який здатний повністю покрити негативний грошовий потік від фінансової та інвестиційної діяльності і в кінцевому підсумку мати позитивний результат.

Категорія «нормальне підприємство» передбачає три варіанти: 1) позитивний грошовий потік від усіх трьох видів діяльності; 2) позитивний грошовий потік від операційної та фінансової, що перевищує негативний грошовий потік від інвестиційної діяльності; 3) позитивний грошовий потік від операційної та інвестиційної перевищує негативний грошовий потік від фінансової діяльності. В усіх варіантах результат операційної діяльності має бути позитивний.

Нестабільним є підприємство, яке має негативний результат чистого руху коштів за звітний період. При цьому операційна діяльність в усіх випадках має позитивне значення. Тому нестабільним підприємство може бути у трьох випадках: 1) позитивний грошовий потік від операційної та фінансової діяльності не перекриває негативний результат грошового потоку інвестиційної діяльності; 2) позитивний грошовий потік від операційної та інвестиційної діяльності не перекриває негативний результат грошового потоку фінансової діяльності; 3) позитивний грошовий потік від операційної діяльності не може перекрити негативний результат грошового потоку від фінансової та інвестиційної діяльності.

Кризовим вважається підприємство, яке в результаті здійснення операційної діяльності має негативний результат, а загальний чистий рух коштів за звітний період може бути як позитивний, так і негативний. Тому кризовим підприємство буває в чотирьох випадках: 1) коли всі види діяльності і загальний чистий рух коштів мають негативний результат грошового потоку; 2) негативний грошовий потік від операційної та фінансової діяльності більший за позитивний результат грошового потоку інвестиційної діяльності; 3) негативний грошовий потік від операційної та інвестиційної діяльності більший за позитивний результат грошового потоку фінансової діяльності; 4) негативний грошовий потік від операційної діяльності більший за позитивний результат грошового потоку фінансової та інвестиційної діяльності. В усіх трьох варіантах, крім першого, чистий рух коштів за період може мати як позитивне, так і негативне значення.

Отож, відповідно до визначених категорій підприємств загальна оцінка якості управління визначається як хороше, нормальне, нестабільне та кризове [2]. Доцільність в такій методиці є, але вона можлива лише за результатами річного звітного періоду після складання та подання звіту про рух грошових коштів. Враховуючи постійну потребу суб'єктів в значних сумах грошових коштів та їх поповнення для покриття щоденних потреб і

здійснення ефективного фінансування своєї діяльності, то якість управління необхідно визначати, перш за все, за сумою наявних грошових коштів готівкою – в касі відповідно до щоденних потреб, на рахунках в банках – залежно від потреб поточної діяльності. «Якщо підприємство здатне генерувати значний позитивний грошовий потік, то воно буде здатне витримати вплив негативних зовнішніх і внутрішніх факторів» [2]. При цьому, не завжди доцільним є порівняння навіть з лімітом залишку грошей в касі чи визначення середніх показників, оскільки важливо враховувати заплановані завдання та потреби на найближчі дні, тижні, місяці тощо. Тим більше, що країна знаходиться в стані війни, і через постійні обстріли навіть на відносно мирних територіях бувають руйнування, аварії, тимчасові поломки, кібератаки тощо. Незважаючи на значну тривалість та жорстокість війни, банківська система України функціонує та демонструє надійність, але підприємству варто добре прораховувати власні потреби відповідно до планів, завдань, викликів та ризиків внутрішнього і зовнішнього середовища.

Важливо також зважати на ритмічність надходження грошових коштів та порівнювати з ритмічністю та сумами вибуття, які істотно можуть відрізнятися в різні періоди. Тому від якості управління (правильних та своєчасно прийнятих рішень) в повній мірі залежить збалансованість генерування та витрачання грошових ресурсів підприємства.

Управління підприємством ґрунтується на аналізі й оцінці грошових потоків за даними звіту про рух грошових коштів. Внутрішні користувачі можуть також скористатися будь-якими внутрішніми інформаційними джерелами, зовнішні покладаються в основному на дані фінансової звітності. Відповідно до Концептуальної основи фінансової звітності [3] у сучасних умовах ведення бізнесу фінансова звітність загального призначення не вирішує в повній мірі поставлених перед нею завдань і мети її складання або створює помилкове враження про суб’єкт господарювання у користувачів, оскільки «базується на оцінках, судженнях та моделях, а не на точних описах» [3]. Тому як управління підприємством, так зовнішні користувачі, крім фінансової звітності, мають користуватися іншими інформаційними джерелами, наприклад, статистичні дані, дані місцевих торговельних палат, відкриті дані незалежних маркетингових агенцій, довідники, інтернет ресурси тощо. Лише комплексний підхід до аналізу грошових потоків підприємств дасть можливість оцінити стан, виявити негативні тенденції і в цілому оцінити якість управління ними.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Захарченко В. І., Лук'янчук О. М. Становлення та розвиток систематизованого аналізу фінансової звітності. *Економіка: реалії часу :* науковий журнал. 2023. № 4 (68). С. 38-49. URL : https://economics.net.ua/files/archive/2023/No4/38.pdf

2. Ясишена В. В., Мельничук І. В. Оцінка якості управління грошовими потоками підприємств. URL : https://api.dspace.wunu.edu.ua/api/core/bitstreams/f1dd8334-d2e2-426d-97f1-746a44dc4588/content

3. Концептуальна основа фінансової звітності. URL : https://mof.gov.ua/storage/files/2019_RB_ConceptualFramework_ukr_AH.pdf (дата звернення: 20.03.2026).

К. А. Халімончук,
здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського) рівня гр. ОБП-23-1
Науковий керівник:
О. П. Колісник,
кандидат економічних наук, доцент,
Державний податковий університет

ВПЛИВ ESG-ФАКТОРІВ НА ФІНАНСОВУ ЗВІТНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВА

Вплив ESG-факторів (екологічних, соціальних та управлінських) на фінансову звітність підприємства є одним із ключових напрямів трансформації сучасної системи обліку. У традиційному розумінні фінансова звітність була орієнтована переважно на відображення фінансових результатів діяльності підприємства, його активів, зобов'язань і капіталу. Проте в умовах глобалізації, посилення вимог інвесторів та суспільства до прозорості бізнесу, а також зростання ролі сталого розвитку, виникає необхідність розширення змісту звітності за рахунок нефінансових показників, які безпосередньо пов'язані з ESG-факторами.

Екологічна складова ESG передбачає врахування впливу підприємства на навколишнє середовище. Це охоплює такі аспекти, як викиди шкідливих речовин, використання природних ресурсів, енергоефективність та управління відходами. У фінансовій звітності це проявляється через визнання відповідних витрат, резервів і зобов'язань. Наприклад, підприємства можуть створювати забезпечення під майбутні витрати на рекультивацію земель або утилізацію відходів. Таким чином, екологічні фактори впливають на оцінку активів і зобов'язань, а також на фінансовий результат підприємства [1, с. 143].

Соціальна складова ESG пов'язана з взаємодією підприємства з працівниками, споживачами та суспільством загалом. Вона включає питання умов праці, соціальних гарантій, безпеки продукції, захисту прав людини. У фінансовій звітності ці аспекти відображаються через витрати на оплату праці, соціальні програми, страхування, а також можливі зобов'язання за судовими позовами чи компенсаціями. Соціальні фактори також впливають на репутацію підприємства, що, у свою чергу, може відображатися у вартості нематеріальних активів та рівні доходів [1, с. 144].

Управлінська складова ESG стосується системи корпоративного управління, прозорості прийняття рішень, етичних стандартів та внутрішнього контролю. Вона має прямий вплив на достовірність фінансової звітності, оскільки ефективна система управління знижує ризик помилок і шахрайства. Наявність незалежних директорів, ефективного аудиту та внутрішнього контролю підвищує довіру до фінансової інформації, що є важливим для інвесторів і кредиторів [2].

Суттєвою особливістю впливу ESG-факторів є те, що вони змінюють підходи до формування облікової політики підприємства. Зокрема, зростає роль професійного судження бухгалтера при визначенні суттєвості інформації, оцінці ризиків і формуванні забезпечень. Крім того, підприємства дедалі частіше інтегрують фінансову та нефінансову звітність, формуючи так звану інтегровану звітність, яка дає більш повне уявлення про діяльність підприємства та його довгострокову вартість.

Важливим аспектом є також вплив ESG-факторів на розкриття інформації у примітках до фінансової звітності. Підприємства змушені розширювати обсяг розкриття, включаючи інформацію про екологічні ризики, соціальні ініціативи та політику корпоративного управління. Це підвищує прозорість, але водночас ускладнює процес підготовки звітності та вимагає додаткових ресурсів [3].

ESG-фактори не лише доповнюють традиційну фінансову звітність, а й трансформують її в інструмент стратегічного управління, що відображає реальну довгострокову цінність підприємства. Вони сприяють переходу від короткострокового фінансового успіху до збалансованого сталого розвитку, посилюючи взаємозв'язок між економічними результатами та відповідальністю перед суспільством і довкіллям. У сучасних умовах інвестори та стейкхолдери все більше орієнтуються саме на комплексну оцінку ESG-показників, що робить їх інтеграцію в облікову систему об'єктивною необхідністю для забезпечення конкурентоспроможності бізнесу.

Вплив ESG-факторів на фінансову звітність можна узагальнити через їх взаємозв'язок із ключовими елементами обліку, що відображено в таблиці.

Таблиця 1 – Вплив ESG-факторів на елементи фінансової звітності підприємства

ESG-фактор	Основні прояви у діяльності підприємства	Вплив на фінансову звітність
Екологічний	Викиди, енергоефективність, використання ресурсів	Визнання витрат, створення забезпечень, оцінка активів
Соціальний	Умови праці, соціальні гарантії, взаємодія з клієнтами	Зростання витрат, формування зобов'язань, вплив на доходи
Управлінський	Корпоративне управління, контроль, етика	Підвищення достовірності звітності, зниження ризиків

Джерело: розроблено автором.

Як видно з таблиці 1, кожна складова ESG має як прямий, так і опосередкований вплив на фінансову звітність підприємства. Екологічні фактори впливають на оцінку активів і зобов'язань, соціальні – на витрати та репутаційні нематеріальні активи, а управлінські – на якість і достовірність самої звітної інформації. Це свідчить про необхідність комплексного підходу до обліку, який враховує не лише фінансові, але й нефінансові аспекти діяльності підприємства, інтегруючи їх у єдину систему.

У сучасних умовах вплив ESG-факторів посилюється також через жорсткі вимоги міжнародних інвесторів, фінансових інституцій та регуляторних органів. Інвестори дедалі частіше оцінюють підприємства не лише за традиційними фінансовими показниками, але й за рівнем їхньої соціальної відповідальності, екологічної стійкості та якості корпоративного управління. Це стимулює компанії адаптувати свою облікову політику, впроваджувати міжнародні стандарти інтегрованої звітності (наприклад, ISSB, GRI, ESRS), активно розвивати нефінансове розкриття та суттєво підвищувати рівень прозорості бізнесу.

Отже, ESG-фактори стають невід'ємною частиною сучасної фінансової звітності. Вони радикально змінюють її зміст, структуру, підходи до визнання, оцінки та розкриття інформації, сприяючи поступовому переходу від традиційної фінансової моделі до комплексної, орієнтованої на сталий розвиток системи відображення діяльності підприємства. Така трансформація значно підвищує інформативність і цінність звітності для всіх зацікавлених сторін, однак водночас створює нові виклики для бухгалтерів, аудиторів і менеджменту. Підприємствам потрібно не тільки оволодіти новими методами обліку та аналізу, але й сформувати нову культуру відповідального бізнесу, де фінансовий успіх нерозривно пов'язаний із екологічною та соціальною ефективністю.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кудрявцева О. В. Особливості інтеграції ESG-підходів у корпоративне фінансове управління. *Економіка транспортного комплексу*. 2025. № 46. С. 140–150.

2. Петренко В. С., Боровік Л. В., Карнаушенко А. С. Інтеграція ESG-факторів у фінансову звітність. *Ефективна економіка.* 2024. № 10. URL : https://nayka.com.ua/index.php/ee/article/view/4829/4871

3. Свідерська І. М., Стегайло В. А. ESG-критерії у процесі прийняття стратегічних фінансових рішень: контролінгова перспектива. *Актуальні проблеми економіки.* 2025. № 9 (291). С. 231–240.

Т. М. Хилюк,
здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського) рівня гр. ОПМ
Науковий керівник:
Р. С. Коршикова,
кандидат економічних наук, доцент,
Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана

КАЛЬКУЛЮВАННЯ СОБІВАРТОСТІ ПРОДУКЦІЇ: СУЧАСНІ ПІДХОДИ ТА ПРОБЛЕМИ

В умовах посилення конкуренції та нестабільності економічного середовища управління витратами підприємства набуває дедалі більшого значення. Калькулювання собівартості продукції є одним із ключових інструментів управлінського обліку, що дозволяє підприємствам формувати цінову політику, оцінювати ефективність виробництва та приймати обґрунтовані управлінські рішення [1]. Водночас сучасні умови господарювання показують, що традиційні підходи до калькулювання не завжди забезпечують достатню точність розподілу витрат, особливо за умов автоматизації виробництва, ускладнення технологічних процесів та зростання частки непрямих витрат у загальній структурі витрат.

Метою роботи є дослідження сучасних підходів до калькулювання собівартості продукції, виявлення основних проблем їх застосування на практиці та визначення можливих напрямів їх вирішення.

Калькулювання собівартості продукції – це процес визначення витрат на виробництво одиниці продукції (виконання робіт або надання послуг) у грошовому виразі. Його результатом є калькуляція, яка відображає структуру витрат на виготовлення продукції [2]. Саме собівартість є базою для встановлення ціни реалізації, визначення прибутковості та оцінки ефективності діяльності підприємства. При цьому важливо розуміти, що точність визначення собівартості безпосередньо впливає на якість управлінських рішень, оскільки помилки у її розрахунку можуть призводити до встановлення економічно необґрунтованих цін, неправильного визначення рентабельності або навіть втрати конкурентних позицій підприємства на ринку.

Відповідно до НП(С)БО 16 «Витрати» [3], до виробничої собівартості включаються прямі матеріальні витрати, витрати на оплату праці, інші прямі витрати, а також змінні та розподілені постійні загальновиробничі витрати. Це формує нормативну основу калькулювання, однак у практиці

підприємств часто виникає потреба у більш детальній та гнучкій інформації для управління, ніж та, що передбачена фінансовим обліком. У зв'язку з цим підприємства змушені адаптувати облікові підходи до власних управлінських потреб.

Серед основних методів калькулювання собівартості виділяють позамовний, попроцесний (попередільний), нормативний, стандарт-костинг, директ-костинг та АВС-костинг [4; 5]. Вибір методу залежить від особливостей виробництва, складності продукції та структури витрат підприємства. Наприклад, позамовний метод доцільно застосовувати при індивідуальному виробництві, тоді як попроцесний – у масовому виробництві з безперервним циклом. У реальній практиці підприємства часто комбінують різні методи, адаптуючи їх до власних умов діяльності, що дозволяє отримати більш точну інформацію.

У сучасних умовах традиційні методи калькулювання не завжди дають об'єктивний результат, що пов'язано із зростанням частки накладних витрат. Саме тому все більшого поширення набуває АВС-костинг, який дозволяє більш точно розподіляти витрати залежно від видів діяльності, що їх формують [5]. Це особливо актуально для підприємств із широким асортиментом продукції або складною організацією виробництва, де різні види продукції споживають ресурси нерівномірно.

Окрім цього, розвиваються й інші підходи, зокрема Target Costing, Life Cycle Costing та Lean Accounting [6]. Їх особливість полягає в тому, що вони орієнтовані не лише на облік витрат, а й на їх управління ще на етапі планування. Це дозволяє підприємствам заздалегідь контролювати рівень витрат та уникати їх перевищення. Таким чином, сучасні підходи до калькулювання поступово зміщуються від простої фіксації витрат до підтримки управлінських рішень і підвищення ефективності діяльності підприємства в довгостроковій перспективі.

Разом із тим на практиці існує ряд проблем. Зокрема, спостерігається невідповідність між фінансовим та управлінським обліком, що змушує підприємства фактично вести паралельні системи обліку. Це ускладнює процес прийняття рішень і знижує оперативність управління [3]. Також складною залишається проблема розподілу загальновиробничих витрат, оскільки традиційні бази розподілу (наприклад, людино-години або машино-години) не завжди відображають реальне використання ресурсів. У результаті це може призводити до викривлення собівартості окремих видів продукції та прийняття неефективних управлінських рішень.

Крім того, важливою проблемою є недостатній рівень автоматизації облікових процесів на окремих підприємствах. Відсутність сучасних інформаційних систем ускладнює збір і обробку даних про витрати, що знижує їх точність і оперативність використання. У сучасних умовах це стає суттєвим обмеженням для ефективного управління витратами.

Отже, калькулювання собівартості продукції є важливим елементом управлінського обліку, який безпосередньо впливає на якість управлінських рішень. Використання сучасних підходів до калькулювання дозволяє отримати більш точну інформацію про витрати, краще адаптувати її до потреб управління та підвищити ефективність діяльності підприємства. Подальший розвиток методів калькулювання пов'язаний із їх інтеграцією в цифрові системи управління, що забезпечить підвищення точності, швидкості обробки інформації та обґрунтованості управлінських рішень.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Атамас П. Й. Управлінський облік : навч. посіб. 3-тє вид. Дніпро : Центр учбової літератури, 2012. 440 с.

2. Голов С. Ф. Управлінський облік : підручник. Київ : Лібра, 2016. 704 с.

3. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 «Витрати» : затв. наказом Міністерства фінансів України від 31.12.1999 № 318. Дата оновлення: 29.09.20220. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0027-00#Text (дата звернення: 19.04.2026).

4. Нападовська Л. В. Управлінський облік : монографія. Дніпро : Наука і освіта, 2010. 450 с.

5. Cooper R., Kaplan R. S. The Design of Cost Management Systems: Text, Cases, and Readings. 2nd ed. Upper Saddle River : Prentice Hall, 1999. 491 p.

6. Ansari S., Bell J., Klammer T. Target Costing: The Next Frontier in Strategic Cost Management. London : McGraw-Hill, 2003. 320 p.

О. М. Чабанюк,
кандидат економічних наук, доцент,
Львівський торговельно-економічний університет;
с.н.с. Львівського науково-дослідного інституту судових експертиз МЮУ

ОРГАНІЗАЦІЯ ОБЛІКУ ТА ОПОДАТКУВАННЯ В АПАРТ-ГОТЕЛІ

Бухгалтерський облік в апарт-готелі має свої особливості, що відрізняють його від класичного готелю. Це пов'язано з поєднанням надання готельних послуг та управління нерухомістю, що включає здачу в оренду апартаментів. Основою організації обліку є належне документування господарських операцій. Серед основних документів слід зосередити увагу на таких: договори: обов'язковим є укладання договорів з гостями на надання послуг проживання [1; 2]. Для апарт-готелів, крім стандартних договорів на короткострокове проживання, можуть бути договори на довгострокову оренду, що вимагає окремого обліку; первинні документи: всі операції мають бути підтверджені первинними документами:

– приймання гостя: Бланк суворої звітності, зокрема, рахунок-фактура або розрахункова квитанція, якщо готівковий розрахунок;

– оплата: Фіскальний чек (через РРО / ПРРО), банківська виписка, платіжна інструкція. Для ФОП на 2-й групі, при досягненні певного обсягу доходу, використання РРО / ПРРО є обов'язковим.

– інші документи: Журнал реєстрації постояльців, акти приймання-передачі майна (наприклад, для довгострокової оренди), інвентаризаційні описи.

Для належної організації обліку доходів, їх необхідно класифікувати. Апарт-готель отримує такі види доходів: дохід від надання послуг проживання; дохід від додаткових послуг (паркінг, харчування, прання, трансфер тощо); дохід від довгострокової оренди апартаментів (якщо така модель використовується). Слід зауважити, що для відображення доходів та витрат застосовується принцип нарахування, тобто, дохід відображається на дату надання послуги, незалежно від дати оплати, а витрати відображаються на дату їх понесення, незалежно від їх оплати [3]. Аналітичний облік доходів рекомендується вести за джерелами та періодами, а також за кожним апартаментом, щоб оцінити ефективність його здачі.

До основних витрати апарт-готелю відносять: комунальні платежі: електроенергія, вода, опалення, інтернет; заробітна плата: персонал апарт-готелю (ресепшн, клінінг, адміністратор); витрати на прибирання та обслуговування: засоби для прибирання, ремонт; витрати на рекламу та маркетинг; амортизація основних засобів: будівля, меблі, обладнання.

Важливою складовою облікових процедур є облік запасів: облік миючих засобів, засобів гігієни, постільної білизни та іншого. Складський облік має бути налагоджений для контролю запасів. Для організації обліку основних засобів та нематеріальних активів, слід розглянути їх класифікацію :

– основні засоби: будівля, в якій розташований апарт-готель, меблі, техніка, обладнання. Важливо розділити основні засоби для загального користування та ті, що належать до конкретних апартаментів;

– нематеріальні активи: програмне забезпечення для бронювання, вебсайт, товарні знаки.

Для організації обліку амортизації основних засобів та нематеріальних активів доцільно взяти до уваги наступне: методи нарахування: застосовується один із методів амортизації, передбачених законодавством, найчастіше -прямолінійний метод. Нарахування амортизації: нараховується щомісячно з розподілом за об'єктами. В процесі експлуатації основних засобів виникає потреба в їх ремонті, який буває двох видів. Капітальний ремонт, який збільшує вартість основного засобу. Поточний ремонт, коли витрати включаються до складу витрат звітного періоду. Особливість ремонту основних засобів в апарт-готелі полягає в тому, що слід організувати детального обліку ремонту кожного апартаменту окремо.

Стосовно обрання системи оподаткування, слід зазначити, що апарт-готель може функціонувати, як юридична особа, або як ФОП. Юридичні особи зазвичай працюють на загальній системі оподаткування, сплачуючи податок на прибуток, або є платниками єдиного податку (якщо відповідають критеріям).

ФОП можуть використовувати спрощену систему оподаткування (2-а або 3-я група), що є вигіднішим, але з обмеженнями щодо доходу та кількості найманих працівників. 2-а група ФОП може надавати готельні послуги, але лише населенню та платникам єдиного податку. Дохід обмежений, кількість найманих працівників – до 10. 3-я група ФОП може працювати без обмежень щодо контрагентів та кількості працівників, але дохід також обмежений.

Якщо апарт-готель є платником ПДВ, необхідно щомісячно подавати декларації та сплачувати податок. Операції з ПДВ відображаються наступним чином: нарахування ПДВ на послуги, податковий кредит на придбані товари та послуги. Ще одним важливим податком для апарт-готелю є туристичний збір. Апарт-готель зобов'язаний стягувати туристичний збір з гостей та перераховувати його до місцевого бюджету. Ведеться окремий облік зібраного збору та подається відповідна звітність. Стосовно оподаткування об'єктів нерухомості, слід зауважити, що плата за землю, податок на нерухомість оплачуються відповідно до законодавства.

Як і всі суб'єкти бізнесу, апарт-готелі формують фінансову звітність: Баланс (звіт про фінансовий стан), Звіт про фінансові результати (звіт про сукупний дохід) (для юридичних осіб); податкову звітність: Декларації з податку на прибуток / єдиного податку, ПДВ, туристичного збору тощо.

Для контролю витрат слід проводити їх аналіз та впровадити бюджетування. Аналіз витрат передбачає детальний аналіз витрат за статтями (комунальні послуги, персонал, маркетинг тощо) дозволяє виявити можливості для оптимізації [3; 5]. Бюджетування передбачає складання бюджетів доходів і витрат, а також контроль їх виконання.

Спеціалізоване програмне забезпечення: використання програм, розроблених для готельного бізнесу (наприклад, RoomMaster, SiteMinder), дозволяє автоматизувати облік бронювання, поселення, виставлення рахунків і т.д. Це спрощує ведення обліку та підготовку звітів.

Таким чином, бухгалтерський облік та оподаткування в апарт-готелі є складним і вимагає уваги до деталей через його гібридну природу (готель + оренда). Правильне ведення обліку забезпечує не лише дотримання законодавства, а й надає цінну інформацію для управління бізнесом, дозволяючи контролювати фінансові потоки та приймати обґрунтовані управлінські рішення. Обов'язковим є ведення детального аналітичного обліку, використання спеціалізованих програмних рішень та постійний контроль за ключовими показниками ефективності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Куцик П., Чабанюк О. Організація обліку в санаторно-курортних установах: управлінський аспект. *Вісник ТНЕУ*. 2011. С. 150.

2. Чабанюк О. М. Особливості організації обліку в апарт-готелі. *Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі. Серія «Економічні науки»* / ред. кол. : гол. ред. д-р істор. наук, проф. О. О. Нестуля. Полтава : ПУЕТ, 2010. Вип. 5 (44), ч. 2. С. 213–215.

3. Чабанюк О. М., Мелешко О. А. Економічна сутність, умови визнання та класифікація витрат, доходів і фінансових результатів основної діяльності підприємств. *Науковий вісник НЛТУ України.* 2012. Вип. 22.4. С. 301–307. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvnltu_2012_22

4. Чабанюк О. М. Деякі особливості вивчення об'єктів та суб'єктів внутрішнього контролю у санаторно-курортних організаціях. *Економіка України в євроінтеграційних процесах* : наук. зб. / за ред. С. М. Панчишина. Львів : Вид-во «Інтереко», ЛНУ, 2004. С. 618–621.

5. Vladimir Panchenko, Svitlana Dombrovska Maksym Samchyk Nataliia Mykhailyk Odarka Chabaniuk 2022. Modern Management Technologies in the System of Ensuring the Security in the Context of Socio-Economic Development and the Digital Economy. *IJCSNS International Journal of Computer Science and Network Security*, March 2022. Vol. 22, No. 3. URL : http://ijcsns.org/07_book/html/202203/202203027.html

6. Лобода Н. О., Чабанюк О. М. Бухгалтерський облік: у схемах і таблицях : навч. посібник. 2-ге вид. К. : Вид-во «АЛЕРТА», 2024. 217 с.

В. В. Чижиков,
здобувач вищої освіти третього (освітньо-наукового) рівня,
спеціальність 071 Облік і оподаткування
Науковий керівник:
В. М. Краєвський,
доктор економічних наук, професор,
Державний податковий університет

ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОПЕРАЦІЙ З ВІРТУАЛЬНИМИ АКТИВАМИ

Стрімкий розвиток ринку віртуальних активів ставить перед системою бухгалтерського обліку та оподаткування принципово нові виклики, пов'язані з необхідністю адекватного відображення операцій, що не мають прямих аналогів у традиційній фінансовій системі. Станом на 2025 рік ринкова капіталізація криптовалют становить близько 2,8 трлн доларів США, а кількість власників криптоактивів у світі перевищує 425 мільйонів осіб [1]. За таких умов формування якісного обліково-аналітичного забезпечення операцій із віртуальними активами є не лише теоретичним, а й нагальним практичним завданням.

Класифікація віртуальних активів. Для потреб бухгалтерського обліку та оподаткування доцільною є класифікація віртуальних активів за їхньою економічною функцією. На підставі аналізу Регламенту MiCA [2], Рамкового стандарту OECD щодо звітності про криптоактиви (CARF) [3], Рекомендацій FATF [4] та Інструментарію ООН [1], автором запропоновано класифікацію, що включає сім основних категорій:

1) платіжні токени – криптоактиви, що використовуються як засіб обміну. Включають: традиційні криптовалюти (Bitcoin, Litecoin), стейблкоїни EMT та ART за класифікацією MiCA [2], цифрові валюти центральних банків (CBDC), криптовалюти з підвищеною анонімністю (Monero, Zcash);

2) токени цінних паперів – криптоактиви інвестиційного характеру, що надають права, подібні до традиційних фінансових інструментів: токени акцій, боргові, гібридні, деривативні та токенізовані фінансові інструменти;

3) утилітарні токени – криптоактиви, що забезпечують доступ до товарів, послуг або платформ (токени доступу, ваучерні, governance-токени);

4) незамінні токени (NFT) – унікальні криптоактиви, що не можуть бути замінені на еквівалентній основі (колекційні, ігрові, фракціоновані);

5) DeFi-токени – спеціалізовані криптоактиви децентралізованих фінансових протоколів (LP-токени, wrapped-токени, синтетичні токени);

6) токени, забезпечені реальними активами – криптоактиви, вартість яких прив'язана до базових активів (викупні та невикупні);

7) інші токени – DAO-токени, мем-токени, Soulbound Tokens тощо.

Класифікація операцій з віртуальними активами. Операції з віртуальними активами охоплюють їхній повний життєвий цикл. За CARF [3], звітними є три типи транзакцій: обмін криптоактивів на фіатну валюту, обмін криптоактивів між собою та перекази. Разом з тим для потреб обліку потрібна значно ширша класифікація. Запропонована автором систематизація включає одинадцять груп: I) створення та емісія (майнінг, стейкінг, ICO/ITO, airdrop, хард-форк, мінтинг); II) обмінні операції (crypto-to-fiat, crypto-to-crypto, OTC); III) перекази (wallet-to-wallet, P2P, транскордонні); IV) зберігання та кастодія; V) DeFi-операції (кредитування, запозичення, надання ліквідності, yield farming, flash loans); VI) інвестиційні та торговельні; VII) платіжні; VIII) безоплатні (дарування, спадкування); IX) NFT-специфічні; X) комплаєнсні; XI) інші (спалювання, голосування, делегування). Побудована на цій основі матриця відповідності (29 підвидів активів × 51 тип операцій) дозволяє встановити, які саме операції є застосовними до кожного виду криптоактивів.

Підходи до бухгалтерського обліку. Відповідно до рішення Комітету з інтерпретацій МСФЗ (IFRIC, 2019) [5], криптовалюти, які не емітовані юрисдикційним органом та не породжують контрактних прав, не визнаються ані грошовими коштами, ані фінансовими активами. Вони обліковуються як нематеріальні активи за IAS 38 або як запаси за IAS 2 (при утриманні для продажу, зокрема для брокерів-трейдерів) [6, с. 23]. Облік операцій доцільно диференціювати за характером:

1) операції створення (майнінг, стейкінг) – визнання новостворених активів за справедливою вартістю на дату отримання як доходу з подальшим обліком за IAS 38 або IAS 2;

2) обмінні операції – визнання вибуття активу та придбання нового за справедливою вартістю з відображенням фінансового результату;

3) DeFi-операції (кредитування, надання ліквідності) – визнання доходу у вигляді винагороди за аналогією з відсотковим доходом, хоча класифікація як «відсотків» є дискусійною [7, с. 17];

4) NFT-операції – облік як нематеріальних активів із визнанням роялті як періодичного доходу;

5) безоплатні операції (airdrop, дарування) – визнання отриманих активів як доходу за справедливою вартістю на дату отримання.

Ключовою проблемою залишається оцінка: IAS 38 обмежує застосування моделі переоцінки лише випадками наявності активного ринку, що виключає значну частину токенів [6, с. 20].

Оподаткування операцій з віртуальними активами. В Україні правовий режим віртуальних активів визначається Законом «Про віртуальні активи» [8] та загальними нормами Податкового кодексу України [9].

Податок на доходи фізичних осіб (ПДФО). Доходи фізичних осіб від операцій з віртуальними активами підлягають оподаткуванню як дохід від продажу інвестиційних активів. Об'єктом оподаткування є інвестиційний прибуток – позитивна різниця між доходом від продажу (обміну) та документально підтвердженими витратами на придбання. Для операцій створення (майнінг, стейкінг) об'єктом оподаткування є вартість отриманих активів на дату створення. Ставка ПДФО складає 18 % плюс військовий збір 5 %. Критичною залишається проблема документального підтвердження витрат при P2P-операціях та отриманні активів через airdrop.

Податок на прибуток підприємств. Для юридичних осіб облік операцій з віртуальними активами здійснюється за загальними правилами визначення об'єкта оподаткування на основі бухгалтерського фінансового результату з коригуваннями. Доходи від продажу, обміну або іншого вибуття включаються до складу доходів; витрати на придбання визнаються при вибутті. Для DeFi-операцій отримана винагорода визнається доходом у періоді нарахування. Амортизація криптоактивів, класифікованих як нематеріальні активи, теоретично можлива за IAS 38, проте визначення строку корисного використання є ускладненим [6, с. 16].

Податок на додану вартість (ПДВ). Питання оподаткування ПДВ є найбільш дискусійним. Більшість юрисдикцій ЄС, слідуючи рішенню Суду ЄС у справі Hedqvist [10], звільняє обмінні операції crypto-to-fiat від ПДВ, прирівнюючи їх до операцій з валютними цінностями. Операції з продажу товарів / послуг за криптовалюту оподатковуються ПДВ у загальному порядку. Майнінг та стейкінг зазвичай не створюють об'єкта ПДВ через відсутність ідентифікованого споживача послуги [7, с. 20–22]. Операції з NFT потребують окремого аналізу залежно від характеру базового активу.

Висновки. Формування ефективного обліково-аналітичного забезпечення операцій з віртуальними активами потребує: 1) застосування диференційованого підходу до обліку залежно від виду активу та характеру операції;

2) розробки внутрішніх облікових політик щодо визнання, оцінки та розкриття інформації про віртуальні активи; 3) гармонізації українського законодавства з міжнародними стандартами CARF та MiCA; 4) удосконалення нормативного регулювання оподаткування з метою усунення правової невизначеності. Запропоновані класифікації видів віртуальних активів (7 категорій, 29 підвидів) та операцій з ними (11 груп, 51 тип) створюють аналітичну основу для побудови системного підходу до обліку та оподаткування цифрових активів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. United Nations. Toolkit for the Evaluation of Crypto Tax Risks. New York : UN, 2025. 119 p.

2. Regulation (EU) 2023/1114 of the European Parliament and of the Council of 31 May 2023 on markets in crypto-assets (MiCA). Official Journal of the European Union. 2023. L 150. P. 40–205.

3. Crypto-Asset Reporting Framework and Amendments to the Common Reporting Standard / OECD. Paris : OECD, 2022. 100 p.

4. Updated Guidance for a Risk-Based Approach to Virtual Assets and Virtual Asset Service Providers / FATF. Paris : FATF/OECD, 2021. 110 p.

5. Interpretations Committee. Holdings of Cryptocurrencies: Agenda Decision / IFRS London : IFRS Foundation, 2019. 25 p.

6. Taxing Virtual Currencies: An Overview of Tax Treatments and Emerging Tax Policy Issues / OECD. Paris : OECD, 2022. 62 p.

7. Keen K., Swistak A. Working Paper WP/23/144 : Taxing Cryptocurrencies / IMF. Washington : IMF, 2023. 35 p.

8. Про віртуальні активи : Закон України від 17.02.2022 № 2074-IX. *Відомості Верховної Ради України.* 2022. № 30. Ст. 16.

9. Податковий кодекс України : Закон України від 02.12.2010 № 2755-VI. *Відомості Верховної Ради України.* 2011. № 13–17. Ст. 112.

10. Case C-264/14, Skatteverket v David Hedqvist: Judgment of the Court (Fifth Chamber). ECLI:EU:C:2015:718. 22 October 2015.

Ю. С. Шуляченко,
здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського) рівня гр. ОПСБ-23-1
Науковий керівник:
О. П. Колісник,
кандидат економічних наук, доцент,
Державний податковий університет

ПЕРСПЕКТИВИ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНСЬКОЇ СИСТЕМИ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ ДО ЄДИНОГО ІНФОРМАЦІЙНОГО ПРОСТОРУ ЄС

У сучасних умовах розвитку національної економіки питання інтеграції української системи фінансової звітності до єдиного інформаційного простору Європейського Союзу набуває особливої актуальності. Євроінтеграційний вектор розвитку України передбачає не лише політичну та економічну взаємодію з країнами ЄС, а й глибоку інституційну трансформацію, зокрема у сфері бухгалтерського обліку та фінансової звітності. Гармонізація національної системи обліку з міжнародними та європейськими стандартами є необхідною передумовою забезпечення прозорості фінансової інформації, підвищення інвестиційної привабливості країни та її повноцінної участі у глобальних фінансових процесах.

У цьому контексті суттєво зростає роль прозорої, достовірної та зіставної фінансової інформації, яка є основою для прийняття ефективних управлінських рішень як на рівні підприємств, так і на рівні держави. В умовах глобалізації фінансових ринків та посилення міжнародної конкуренції інвестори, кредитори та інші користувачі фінансової звітності висувають підвищені вимоги до якості інформаційного забезпечення. Саме тому забезпечення зіставності фінансової звітності українських підприємств із звітністю компаній країн ЄС стає важливим чинником доступу до міжнародних ринків капіталу [2].

Крім того, інтеграція до єдиного інформаційного простору ЄС обумовлена необхідністю уніфікації підходів до формування, подання та розкриття фінансової інформації. Це передбачає впровадження сучасних цифрових технологій, розвиток електронної звітності, а також адаптацію національного законодавства до європейських вимог. В умовах післявоєнного відновлення економіки України зазначені процеси набувають стратегічного значення, оскільки сприяють підвищенню довіри міжнародних партнерів,

забезпечують прозорість використання фінансових ресурсів та створюють передумови для сталого економічного зростання.

Сучасна система фінансової звітності в Україні сформована на основі поєднання Національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку та міжнародних підходів до ведення обліку і складання звітності. Національна система бухгалтерського обліку орієнтована на задоволення інформаційних потреб як внутрішніх, так і зовнішніх користувачів, зокрема інвесторів, кредиторів та державних органів. Водночас вона характеризується певною подвійністю, оскільки поряд із національними стандартами активно застосовуються міжнародні стандарти фінансової звітності для окремих категорій підприємств [1].

Рівень імплементації міжнародних стандартів фінансової звітності в Україні загалом є достатньо високим, особливо для підприємств, що становлять суспільний інтерес, банківських установ, страхових компаній та великих суб'єктів господарювання. Застосування МСФЗ сприяє підвищенню прозорості, зіставності та достовірності фінансової інформації, що є важливою передумовою інтеграції України до європейського економічного простору. Водночас для малого та середнього бізнесу продовжують діяти спрощені національні стандарти, що зумовлює певну неоднорідність облікової практики [1; 2].

Разом з тим, розвиток системи фінансової звітності в Україні супроводжується низкою проблем і обмежень. До них належать недостатній рівень цифровізації облікових процесів, фрагментарність нормативно-правового регулювання, складність практичного застосування МСФЗ, а також дефіцит висококваліфікованих фахівців у сфері міжнародного обліку. Додатковим стримуючим чинником виступають наслідки воєнного стану, які впливають на стабільність функціонування підприємств та якість формування фінансової інформації. У сукупності зазначені фактори визначають необхідність подальшого вдосконалення системи фінансової звітності з урахуванням європейських вимог та сучасних тенденцій розвитку обліку.

Інтеграція української системи фінансової звітності до єдиного інформаційного простору Європейського Союзу передбачає реалізацію комплексу взаємопов'язаних напрямів, спрямованих на забезпечення зіставності, прозорості та високої якості фінансової інформації. Ключовим вектором цього процесу є гармонізація НП(С)БО з МСФЗ та вимогами європейського законодавства. Така гармонізація передбачає не лише формальне узгодження

нормативної бази, а й практичне впровадження єдиних методологічних підходів до ведення обліку, оцінки активів і зобов'язань, а також розкриття інформації у фінансовій звітності. Це сприяє підвищенню довіри до українських підприємств з боку міжнародних інвесторів та фінансових інституцій [1].

Важливим напрямом інтеграції є запровадження цифрових форматів фінансової звітності, зокрема використання стандарту XBRL, який забезпечує уніфікований електронний обмін фінансовими даними. Використання XBRL дозволяє автоматизувати процеси збору, обробки та аналізу фінансової інформації, зменшити ризики помилок та підвищити оперативність доступу до даних. Крім того, цифровізація фінансової звітності сприяє інтеграції України до міжнародних інформаційних платформ та підвищує ефективність державного фінансового контролю [3].

Суттєвим аспектом інтеграційних процесів є підвищення якості розкриття фінансової інформації. Йдеться про забезпечення повноти, достовірності, релевантності та своєчасності фінансових даних, що надаються користувачам. У цьому контексті важливим є розширення обсягу приміток до фінансової звітності, удосконалення підходів до розкриття інформації про ризики, облікову політику, пов'язані сторони та інші суттєві аспекти діяльності підприємства. Високий рівень розкриття інформації дозволяє сформувати об'єктивне уявлення про фінансовий стан і результати діяльності суб'єкта господарювання, що є необхідною умовою для прийняття ефективних управлінських та інвестиційних рішень.

Не менш важливим напрямом є уніфікація підходів до оцінки та визнання об'єктів бухгалтерського обліку. Це передбачає впровадження єдиних критеріїв визнання активів, зобов'язань, доходів і витрат, а також використання сучасних методів оцінки, зокрема за справедливою вартістю. Така уніфікація дозволяє забезпечити зіставність фінансової звітності українських підприємств із звітністю компаній країн ЄС, що є критично важливим для інтеграції до міжнародних ринків капіталу [2].

У цілому реалізація зазначених напрямів сприятиме формуванню сучасної, прозорої та ефективної системи фінансової звітності в Україні, яка відповідатиме європейським стандартам та забезпечуватиме повноцінну інтеграцію до єдиного інформаційного простору ЄС.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бессонова С. Гармонізація фінансової звітності України з МСФЗ як складова євроінтеграційного курсу. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія» : серія «Економіка».* 2025. № 39 (67). DOI : https://doi.org/10.25264/2311-5149-2025-39(67)-223-229 (дата звернення: 01.04.2026).

2. Демко Р. Синтез фінансової та нефінансової інформації як основа розвитку інтегрованої звітності підприємств. *Актуальні питання економічних наук.* 2026. № 19. URL : https://doi.org/10.5281/zenodo.18462203 (дата звернення: 02.04.2026).

3. Маліков В. В. Аналітичні можливості бухгалтерської звітності для оцінки стійкості підприємства. *Актуальні питання економічних наук*. 2025. № 17. URL : https://a-economics.com.ua/index.php/home/article/view/944 (дата звернення: 02.04.2026).

СЕКЦІЯ 3
СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ АУДИТУ В УМОВАХ ТРАНСФОРМАЦІЇ ЕКОНОМІКИ

О. М. Божко,
здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського) рівня гр. ФБ-24-1
Науковий керівник:
Я. О. Остапенко,
кандидат економічних наук, доцент,
Державний податковий університет

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ АУДИТОРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

Аудиторська діяльність є складовою системи сучасної економіки, вона становить фундамент довіри фінансової звітності. Завдяки діяльності аудиторів інвестори почуваються впевненіше у своїх вкладеннях, а держава та бізнес отримують можливість налагоджувати ефективну співпрацю. На сьогодні коли українська економіка наближається до європейської, без аудиту вже не обійтись. Його впровадження необхідне для того, щоб наші компанії могли функціонувати на рівні із європейськими стандартами, а також для забезпечення зростання обсягів аудиту.

Аудит фінансової звітності являє собою процес перевірки фінансових документів, у межах якого аудитори здійснюють аналіз фінансових показників, представлених у звітності, та їхнє порівняння з обліковими даними. Основною метою такої перевірки є виявлення відповідності звітності встановленим правилам, її достовірності та надійності. Законодавство України в цій сфері охоплює діяльність аудиторів, органів влади та підприємств. Водночас дія закону не поширюється на державний фінансовий контроль і внутрішній аудит [1].

Одним із ключових аспектів є існування Органу суспільного нагляду за аудиторською діяльністю. У відповідності зі статтею 1 Закону, міжнародні стандарти аудиту (МСА) регламентують професійні вимоги, що охоплюють процес аудиту та контроль якості. Відповідно до статті 13 закону, аудитори зобов'язані здійснювати свою діяльність із дотриманням норм

МСА. Використовуються стандарти, офіційно оприлюднені державною мовою, які доступні на вебсайті Міністерства фінансів України (Мінфіну) [2].

Попри поступовий розвиток аудиту в Україні, існує низка проблем, які обмежують його ефективність. Важливою залишається необхідність удосконалення законодавчої бази, зробивши її більш орієнтованою на людину, а також гармонізації національного законодавства з міжнародними стандартами. Міністерство фінансів здійснює державне регулювання у сфері бухгалтерського обліку та аудиту й працює над адаптацією українського законодавства до вимог Європейського Союзу [3].

Таблиця 1 – Основні проблеми та напрями розвитку аудиторської діяльності в Україні

Проблема	Показники	Шлях вирішення
Низький рівень довіри до аудиторських перевірок.	Часто виникають сумніви щодо того, чи залишаються аудитори справді об'єктивними у своїх оцінках.	Держава підсилює контроль за аудиторами (якість роботи має зростати).
Низький рівень професійної кваліфікації аудиторів.	Сучасний аудит вимагає глибокого розуміння міжнародного досвіду та здатності ефективно оперувати даними.	Поліпшення системи професійної освіти та вдосконалення механізмів підвищення кваліфікації для аудиторів.
Розвиток аудиту нефінансової звітності.	Звіти зі сталого розвитку поступово перетворюються на загальноприйняту практику.	Професійний розвиток аудиторів та впровадження сучасних методів аудиту.

Джерело: сформовано автором.

Розвиток аудиту в Україні слід розглядати у контексті підвищення довіри до процесу перевірок, що супроводжується адаптацією роботи аудиторів до сучасних стандартів та вимог [4].

Разом із розвитком практики аудиту в галузі сталого розвитку виникають певні труднощі, які ускладнюють її впровадження. Зокрема, на сьогоднішній день відсутні уніфіковані стандарти для оцінки нефінансової звітності компаній. Це спричиняє різноманітні підходи у поданні інформації щодо впливу підприємств на довкілля та суспільство, що, у свою чергу, ускладнює її об'єктивну перевірку. Екологічна відповідальність, соціальні ініціативи та дотримання нормативних вимог перетворюються на невід'ємні елементи діяльності сучасного аудитора. Однією з побічних проблем, яка супроводжує ці процеси, є явище "грінвошингу" (greenwashing), коли

компанії перебільшують або викривляють свої досягнення у сфері сталого розвитку. У цьому контексті аудит відіграє критично важливу роль, забезпечуючи незалежну оцінку реальних дій організацій та сприяючи захисту суспільства від дезінформації [5].

Попри існуючі труднощі, аудит в Україні має перспективи для розвитку завдяки впровадженню міжнародних стандартів. Застосування сучасних технологій та глибокий аналіз інформації дозволяють аудиторам підвищувати ефективність та якість аудиторських процедур [6].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність : Закон України від 21.12.2017 № 2258-VIII. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2258-19 (дата звернення: 18.03.2026).

2. Орган суспільного нагляду за аудиторською діяльністю / Міжнародні стандарти аудиту. URL : https://www.apob.org.ua/?page_id=3482 (дата звернення: 18.03.2026).

3. Бухгалтерський облік та аудиторська діяльність / Міністерство фінансів України. URL : https://mof.gov.ua/uk/buhgalterskij-oblik-ta-auditorska-dijalnist (дата звернення: 18.03.2026).

4. Цілі сталого розвитку в Україні / ООН : офіційний вебсайт. URL : https://ukraine.un.org/uk/sdgs (дата звернення: 16.03.2026).

5. Стале фінансування / Огляд сталого фінансування. URL : https://finance.ec.europa.eu/sustainable-finance/overview-sustainable-finance_en (дата звернення: 18.03.2026).

6. International Standards on Auditing (ISA). URL : https://www.ifac.org/about-ifac/membership/profile/ukraine (дата звернення: 18.03.2026).

О. К. Віхрова,
здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського) рівня гр. ОБ-24-1;
М. В. Марченко,
здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського) рівня гр. ОБП-24-1
Науковий керівник:
О. П. Колісник,
кандидат економічних наук, доцент,
Державний податковий університет

АКТУАЛЬНІ ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ АУДИТОРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

В умовах інтеграції Україна до європейського простору та активних економічних трансформацій аудиторська діяльність істотно змінюється. Зростання вимог до прозорості фінансової звітності, впровадження міжнародних стандартів і цифровізація облікових процесів обумовлюють необхідність оновлення аудиту як ключового інституту фінансового контролю [1; 3].

Аналіз сучасного стану аудиторської діяльності в Україна свідчить про існування низки проблем, що потребують вирішення. Зокрема, спостерігається недостатній досвід аудиторських фірм в умовах євроінтеграції; посилення конкуренції з боку іноземних компаній; відсутність уніфікованих критеріїв оцінки якості аудиту; низький рівень використання інформаційних технологій; а також дефіцит кваліфікованих фахівців, здатних проводити перевірку фінансової звітності відповідно до МСФЗ [1]. Окрім цього, розвиток аудиту ускладнюється обмеженим рівнем цифрової грамотності персоналу, труднощами адаптації до міжнародних стандартів і недостатньою довірою до аудиторських висновків [3].

Статистичні дані підтверджують негативні тенденції на ринку аудиторських послуг [1]. Така динаміка зумовлена кризовими явищами в суспільстві, посиленням вимог до аудиторської професії з боку регуляторів та змінами в українському законодавстві.

Важливим етапом реформування аудиторської системи стало ухвалення Закону Закон України «Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність» (№ 2258-VIII від 21 грудня 2017 р.), який набрав чинності 7 лютого 2018 року. Його впровадження ознаменувало суттєві зміни у сфері аудиту: запроваджено аудиторський звіт замість традиційного висновку, оновлено процедуру атестації аудиторів, встановлено обмеження щодо

строків проведення обов'язкового аудиту, посилено систему контролю через Орган суспільного нагляду за аудиторською діяльністю, а також введено поняття професійного скептицизму [1].

Зазначені нововведення були реалізовані з метою гармонізації національного законодавства з вимогами Директива 2006/43/ЄС та Регламент ЄС № 537/2014.

Поряд із законодавчими змінами вагомим чинником трансформації аудиту стала цифровізація. Застосування таких технологій, як штучний інтелект, аналітика великих даних, роботизована автоматизація процесів (RPA) та блокчейн суттєво змінило функціональне призначення внутрішнього аудиту: від традиційної перевірки достовірності інформації – до ролі стратегічного інструменту управління ризиками та підвищення прозорості бізнес-моделі [2].

Цифрові технології сприяли переходу до моделі безперервного контролю, а також забезпечили аналітичну підтримку управлінських рішень у режимі реального часу.

Дослідники виокремлюють такі ключові напрями трансформації внутрішнього аудиту підприємств, зокрема тих, що здійснюють зовнішньоекономічну діяльність: «цифровізація аудиторських процесів на основі ШІ та великих даних; ризик-орієнтований підхід – перехід від процедурного до превентивного аудиту; інтеграція принципів ESG (екологічних, соціальних, управлінських показників); автоматизація внутрішнього контролю через ERP-системи; застосування блокчейну для забезпечення прозорості операцій; підвищення кваліфікації аудиторів у сфері кібербезпеки та data science; розширення консультаційної функції аудиту як стратегічного партнера менеджменту» [2].

Важливим напрямом трансформації є також упровадження Міжнародні стандарти фінансової звітності у систему підготовки фінансової звітності. Вони слугують дієвим інструментом підвищення прозорості діяльності суб'єктів господарювання, формування надійної інформаційної бази для оцінювання доходів, витрат, активів і зобов'язань, а також забезпечують можливість порівняння результатів діяльності підприємств для прийняття обґрунтованих управлінських рішень [1]. Водночас використання цифрових технологій дає змогу скоротити витрати на ведення документації, прискорити обробку інформації та мінімізувати ризик помилок [3].

Отже, розвиток аудиту в умовах економічних трансформацій потребує комплексного підходу, що охоплює вдосконалення нормативно-правового забезпечення, активне впровадження цифрових рішень, підвищення рівня кваліфікації фахівців і адаптацію до міжнародних стандартів. Реалізація цих напрямів сприятиме зростанню конкурентоспроможності підприємств Україна, посиленню фінансової прозорості та підвищенню довіри з боку міжнародних партнерів і інвесторів [1; 2; 3].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кашперська А. І. Сучасний стан та перспективи розвитку аудиторської діяльності в Україні. *Економіка і суспільство*. 2018. Вип. 19. С. 1272–1281. DOI : https://doi.org/10.32782/2524-0072/2018-19-190

2. Шалімова Н. С., Шалімов В. В., Андрощук І. І. Трансформація підходів до внутрішнього аудиту та контролю підприємств високотехнологічного сектору, що здійснюють зовнішньоекономічну діяльність. *Наукові записки Львівського університету бізнесу та права. Серія економічна.* 2025. Вип. 46. С. 155–161. DOI : https://doi.org/10.5281/zenodo.17478578

3. Янчук Ю. Облік, аудит і оподаткування: сучасні тенденції та виклики у цифрову епоху. *Збірник матеріалів конференції.* Харків : Державний біотехнологічний університет, 2025. С. 292–294.

Г. В. Грищук,
доктор філософії з обліку та оподаткування,
Державний податковий університет;
В. І. Скорик,
здобувач вищої освіти,
Державний податковий університет

ПОДАТКОВИЙ КОНТРОЛЬ У СИСТЕМІ ПРОТИДІЇ РОЗМИВАННЮ ПОДАТКОВОЇ БАЗИ

В умовах глобальної економіки податковий контроль у сфері трансфертного ціноутворення зазнає суттєвих змін. Зокрема, в Україні це пов'язано з імплементацією міжнародних норм, цифровізацією податкового адміністрування та посиленням боротьби з ухиленням від сплати податків. У сучасних умовах трансформації податкового адміністрування особливого значення набуває впровадження ризик-орієнтованої моделі податкового контролю. Такий підхід дає змогу здійснювати відбір платників податків на основі попереднього аналізу фінансових показників, рівня рентабельності, структури витрат та обсягів операцій із нерезидентами, що дозволяє зосередити увагу на найбільш ризикових операціях. У такому контексті податковий контроль у сфері трансфертного ціноутворення виступає важливим інструментом забезпечення справедливого розподілу податкового навантаження.

Проблематику податкового контролю за трансфертним ціноутворенням досліджували такі провідні науковці як Захаркіна Л., Маслов В. [1]; Король С., Уманців Г., Шушакова І. [2]; Краєвський В., Муравський О. [3]; Рижикова Н., Бірченко Н., Остапенко Р. [5]; Цегельник Н. [6] та інші. Наукові здобутки зазначених вчених є важливим внеском у розвиток теорії та практики трансфертного ціноутворення. Водночас сучасні умови цифровізації зумовлюють необхідність подальших досліджень у цій сфері.

Важливим елементом сучасного податкового контролю є застосування елементів Big Data ТР, що дозволяють обробляти значні обсяги інформації (податкову звітність, міжнародні дані, фінансові показники). На сьогодні Державна податкова служба України використовує автоматизовані системи аналізу для моніторингу діяльності платників податків, формування ризикових профілів та підвищення ефективності перевірок. Результати діяльності Державної податкової служби України у сфері трансфертного ціноутворення представлені у табл. 1.

Таблиця 1 – Результати податкового контролю
за трансфертним ціноутворенням в Україні

Категорія контролю	Період (роки)	Кількість	Додаткова інформація	Результати
Запити документації з ТЦ	2013–2024	понад 30 тис. звітів	Направлено запитів понад 1190 (у т. ч. 2022–2025 рр.: 585, 49%)	Отримано документів понад 960. Опрацьовано понад 83% (з яких 82% ризики підтверджено); 17% в роботі
Перевірки дисципліни	2015–2026	встановлено 3559 фактів порушень	У т. ч. 2022–2026 рр.: 2387 фактів порушень (67,1% від загальної кількості)	Штраф: 980,6 млн грн. У т. ч. за 2022–2026 рр.: 666,2 млн грн (67,9% від загальної кількості порушень)
Перевірки принципу «витягнутої руки»	2015–2026	завершено 163 перевірки	У т. ч. 2022–2026 рр.: 77 перевірок (47,2% від загальної кількості)	2015–2021 рр.: податок на прибуток 1,5 млрд грн, зменшено збитки 7,2 млрд грн 2022–2026 рр.: податок на прибуток 4 млрд грн, зменшено збитки 3,6 млрд грн; триває 76 перевірок

Джерело: сформовано авторами на підставі джерела [4].

Станом на березень 2026 року податковий контроль за трансфертним ціноутворенням в Україні демонструє активну роботу у трьох основних напрямках: запити документації, перевірки дисципліни та перевірки принципу «витягнутої руки». Протягом 2013–2026 рр. опрацьовано понад 960 запитів документації (83 %), підтверджено 82 % ризиків, виявлено 3 559 порушень дисципліни та накладено штрафів на 980,6 млн грн (у т. ч. 67,9 % за 2022–2026 рр.). Перевірки принципу «витягнутої руки» забезпечили надходження податку на прибуток 5,5 млрд грн та зменшення збитків на 10,8 млрд грн. Результати діяльності Державної податкової служби України свідчать про те, що система контролю залишається ефективною, а частина заходів ще в роботі, що свідчить про продовження активного контролю. Крім того, варто зазначити, що посилюється економічний зміст податкових перевірок, а саме аналізується не лише формальна відповідність документації, а й реальна ділова мета операцій, обґрунтованість розподілу прибутку та поведінка сторін у контрольованих операціях. Це дає змогу контролюючим

органам здійснювати податкові перевірки достатньо ефективно з урахуванням запровадження Big Data ТР.

Отже, сучасний податковий контроль контрольованих операцій в Україні характеризується переходом до аналітичної моделі, цифровізацією процесів та інтеграцією міжнародних підходів. Перспективним напрямом є використання блокчейн-технологій, однак станом на 2026 рік їх практичне застосування у сфері податкового контролю в Україні залишається обмеженим і потребує нормативного та технічного забезпечення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Захаркіна Л. С., Маслов В. О. Штучний інтелект у податковому контролі: виявлення фінансових зловживань у сфері трансфертного ціноутворення. *Успіхи і досягнення у науці.* 2025. Вип. 6 (16). С. 376–387. URL : http://perspectives.pp.ua/index.php/sas/article/view/25700/25674

2. Король С. Я., Уманців Г. В., Шушакова І. К. Розвиток трансфертного ціноутворення в умовах глобалізації. *Економічна теорія та право* : зб. наук. праць. 2021. Вип. 2 (45). С. 87–100. URL : http://econtlaw.nlu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/07/87-100.pdf

3. Краєвський В., Муравський О. Ризикоорієнтований підхід в системі податкового контролю за трансфертним ціноутворенням. *Український економічний часопис.* 2023. № 1. С. 23–28. DOI : https://doi.org/10.32782/2786-8273/2023-1-4

4. Результати роботи ДПС щодо податкового контролю за трансфертним ціноутворенням (березень 2026 року) / Державна податкова служба України : офіційний вебсайт. URL : https://surl.li/iewuzr

5. Рижикова Н., Бірченко Н., Остапенко Р. Вплив цифровізації на трансфертне ціноутворення в Україні. *Економіка та суспільство.* 2024. № 66. DOI : https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-66-81

6. Цегельник Н. І. Вплив цифровізації на трансфертне ціноутворення: ризики та можливості для міжнародного податкового регулювання. *Академічні візії.* 2025. № 41. URL : https://www.academy-vision.org/index.php/av/article/view/1816

Т. Ю. Копотієнко,
кандидат економічних наук, доцент,
Державний торговельно-економічний університет;
Я. А. Макаренко,
здобувачка вищої освіти, група 3-7.1,
Державний торговельно-економічний університет

АУДИТ ОБОРОННИХ ЗАКУПІВЕЛЬ ВІДПОВІДНО ДО СТАНДАРТІВ НАТО

В умовах повномасштабної війни, зростання військових витрат та євроатлантичної інтеграції України особливої ваги набуває реформування системи оборонних закупівель. Прозорість, ефективність і підзвітність у цій сфері є критично важливими для забезпечення обороноздатності держави та довіри міжнародних партнерів. У цьому контексті впровадження стандартів НАТО стає ключовим орієнтиром.

Фундаментом цього є політика НАТО «Розбудова доброчесності» (Building Integrity) [1], яка визначає корупцію як пряму загрозу безпеці та операційній спроможності військ. В архітектурі контролю НАТО здійснюється зовнішній та внутрішній аудити. Зовнішній аудит здійснює Міжнародна рада аудиторів НАТО (IBAN) до складу якого входять шість високопосадовців із вищих органів аудиту країн-членів Альянсу, які призначаються на чотирирічний термін. Її члени мають абсолютну незалежність і підзвітні виключно Північноатлантичній раді (NAC) [3]. Внутрішній аудит проводиться на превентивних механізмах та «моделі трьох ліній захисту»:

– безпосередні виконавці процесів закупівель;

– підрозділи комплаєнсу, координації та розробки політик;

– незалежний підрозділ внутрішнього аудиту, що оцінює ефективність усієї системи.

Аудит оборонних закупівель за стандартами НАТО виходить за межі оцінки первинної вартості контракту і вимагає аналізу загальної вартості володіння системою (Life Cycle Cost). Координацію цього напряму здійснює Група з управління життєвим циклом (AC/327 Life Cycle Management Group), яка розробляє угоди зі стандартизації (STANAG) у сферах якості, конфігураційного управління та екологічної безпеки. Інтеграція методології Оцінки життєвого циклу (Life Cycle Assessment – LCA) є пріоритетною для Альянсу, хоча аудитори стикаються з перешкодами через засекреченість

даних, складність ланцюгів постачання та відсутність спільних баз даних [2, с. 37]. Критичним бар'єром для перевірки залишається відсутність дієвих механізмів відкритого ціноутворення (price discovery) для оборонних технологій. Існуючі індикатори, такі як індекси SIPRI, дають лише часткове уявлення про вартість і не мають обов'язкової юридичної сили для аудиту. Вирішенням цієї проблеми є використання угод про взаємне урядове гарантування якості (зокрема STANAG 4107 та AQAP 2070), які дозволяють аудиторським органам однієї країни-союзниці перевіряти контрактні витрати за дорученням іншої, використовуючи загальновизнані стандарти фінансового аналізу [2].

Імплементація стандартів НАТО в Україні відбувається в межах Стратегічного огляду системи оборонних закупівель (Strategic Review), затвердженого на Вашингтонському саміті НАТО у 2024 році. Метою Огляду є підвищення взаємосумісності, довгострокове планування та посилення цивільного нагляду. Серед ключових рекомендацій Огляду: розробка спільного реєстру постачальників (Рекомендація 10), розбудова довіри до закупівельних агенцій (Рекомендація 13) та впровадження надійної програми комплаєнсу (Рекомендація 15) для уникнення дублювання функцій. Координацію розбудови підзвітності здійснює Національне агентство з питань запобігання корупції (НАЗК) у взаємодії з міжнародними партнерами, серед яких експерти НАТО, DCAF та Антикорупційна ініціатива ЄС (EUACI). Робочими групами вже узгоджено ключові індикатори оцінки прогресу (end-state indicators), що дозволяє здійснювати системний аудит імплементації цих рекомендацій [4].

Операційне втілення стандартів корпоративного управління покладено на Агенцію оборонних закупівель (АОЗ) та Державний оператор тилу (ДОТ). Інституції запроваджують сучасні антикорупційні інструменти: доконтрактні перевірки, систему контрольних точок (control points) та «єдине вікно» для постачальників. Знаковим кроком до повної прозорості стала ініціатива Наглядової ради АОЗ щодо проведення функціонального аудиту за участю безпосередньо Міжнародної ради аудиторів НАТО (IBAN), що забезпечить незалежну оцінку всіх процесів агенції на відповідність практикам Альянсу [4]. Водночас реформування стикається з політичним та інституційним опором, оскільки зміна правил гри руйнує традиційні схеми тіньових посередників в оборонному секторі, що вимагає надійного захисту Наглядових рад та антикорупційної інфраструктури від тиску.

Реформа оборонних закупівель органічно пов'язана з трансформацією національних органів державного фінансового контролю. Рахункова палата України активно інтегрує стандарти Міжнародної організації вищих органів аудиту (INTOSAI), зокрема ISSAI 4000 (Стандарт аудиту відповідності) та GUID 5270 (Керівництво з антикорупційного аудиту). Ці інструменти вже застосовуються для об'єктивного аналізу оборонних інвестицій. Зі свого боку, Державна аудиторська служба України, відповідно до рекомендацій Єврокомісії, здійснює перехід від карального пост-аудиту до превентивного контролю контрактів на основі ризик-орієнтованого підходу, що дозволяє запобігати фінансовим втратам на етапі підготовки закупівель [6].

Таким чином, на рівні взаємосумісності з Альянсом, аудит закупівель повинен враховувати суворі міжнародні вимоги. Закупівельні системи повинні відповідати нормам експортного контролю США (які контролюються DDTC та BIS і застосовують індикатори ERL) та ЄС (що застосовує механізм «catch-all»), гарантуючи суворий контроль кінцевого користувача (end-user verification) [5]. Синхронізація цих механізмів з планами «Коаліцій спроможностей» щодо розбудови майбутніх сил України до 2027 року формує цілісну архітектуру, де прозорий фінансовий контроль та відповідність стандартам якості НАТО (AQAP) є фундаментом сталої безпекової інтеграції держави у євроатлантичний простір.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Building Integrity / NATO : вебсайт. URL : https://www.nato.int/en/what-we-do/partnerships-and-cooperation/building-integrity (дата звернення: 18.04.2026).

2. Dr. John Manza. Good governance and Building Integrity in the defence and related security sector / NATO : вебсайт. URL : https://www.nato.int/content/dam/nato/webready/documents/building-integrity/201113-BI-Refrence-Curriculum-en.pdf (дата звернення: 18.04.2026).

3. International Board of Auditors for NATO (IBAN) / NATO : вебсайт. URL : https://www.nato.int/en/about-us/organization/nato-structure/international-board-of-auditors-for-nato-iban (дата звернення: 18.04.2026).

4. NACP, the Defence Procurement Agency and the State Logistics Operator presented progress in implementing transparency, integrity and accountability mechanisms in defence procurement / НАЗК : вебсайт. URL : https://nazk.gov.ua/en/nacp-the-defence-procurement-agency-and-the-state-logistics-operator-presented-progress-in-implementing-transparency-integrity-and-accountability-mechanisms-in-defence-procurement/ (дата звернення: 18.04.2026).

5. Navigating NATO procurement: Key export control risks and compliance strategies for Nordic companies / Whie & Case : вебсайт. URL : https://www.whitecase.com/insight-alert/navigating-nato-procurement-key-export-control-risks-and-compliance-strategies-nordic (дата звернення: 18.04.2026).

6. Summary of the NATO-Ukraine Innovation Cooperation Roadmap / НАТО : вебсайт. URL : https://www.nato.int/en/about-us/official-texts-and-resources/official-texts/2024/08/05/summary-of-the-nato-ukraine-innovation-cooperation-roadmap (дата звернення: 18.04.2026).

А. О. Купріянова,
здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського) рівня гр. ОБП-23-1
Науковий керівник:
О. Г. Рябчук,
кандидат економічних наук, доцент,
Державний податковий університет

ЗАЛУЧЕННЯ ЕКСПЕРТА-АУДИТОРА ПІД ЧАС ПРОВЕДЕННЯ АУДИТУ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ У СФЕРІ ЛІТАКОБУДУВАННЯ

У сучасній аудиторській практиці використання результатів роботи експертів набуває особливого значення у зв'язку з ускладненням господарських процесів та зростанням рівня спеціалізації окремих видів діяльності. Аудитор не завжди володіє достатнім обсягом знань у технічних, інженерних чи технологічних сферах, тому для отримання обґрунтованих аудиторських доказів виникає необхідність залучення фахівців відповідного профілю. Участь експерта у процесі аудиту сприяє підвищенню достовірності перевірки та обґрунтованості аудиторського звіту.

У міжнародній та національній практиці експерт розглядається як особа, яка володіє спеціальними знаннями та досвідом у певній галузі, відмінній від бухгалтерського обліку та аудиту, і залучається для проведення професійної оцінки окремих об'єктів перевірки. Результати роботи експерта використовуються аудитором як додаткове джерело аудиторських доказів, зокрема при оцінці складних активів, аналізі технічних характеристик обладнання або перевірці обґрунтованості виробничих витрат [1; 3].

Порядок використання роботи експерта регулюється міжнародними стандартами аудиту, зокрема Міжнародним стандартом аудиту 620, який визначає основні вимоги щодо залучення експертів. Згідно з цим стандартом аудитор повинен оцінити компетентність, досвід та незалежність експерта, а також визначити обсяг його роботи. При цьому відповідальність за формування аудиторської думки залишається за аудитором, навіть якщо у процесі перевірки використовуються результати експертної оцінки [1].

Важливою умовою використання експертних висновків є належне документування результатів їх роботи у складі аудиторських доказів. Аудитор повинен відобразити у робочих документах підстави залучення експерта, виконані ним процедури та отримані результати. Це забезпечує прозорість аудиторського процесу та підвищує надійність сформованих висновків.

Необхідність залучення експертів зумовлена складністю сучасних господарських процесів, зокрема при оцінці високотехнологічного обладнання, нематеріальних активів, результатів науково-дослідних робіт або інвестиційних проєктів. Використання спеціалізованих знань дозволяє підвищити якість аудиторських доказів, своєчасно виявити можливі викривлення у фінансовій звітності та знизити рівень аудиторського ризику. У результаті це сприяє формуванню більш об'єктивного та обґрунтованого аудиторського судження щодо діяльності підприємства [2; 3].

Підприємства літакобудівної галузі належать до високотехнологічних та стратегічно важливих секторів економіки, діяльність яких характеризується значною наукоємністю, складною виробничою структурою та значними обсягами інвестицій. Ці особливості зумовлюють специфіку організації бухгалтерського обліку та проведення аудиту, оскільки значна частина господарських операцій пов'язана з тривалими виробничими процесами, великими капіталовкладеннями та інноваційною діяльністю.

Однією з характерних рис підприємств літакобудування є тривалі виробничі цикли. Створення авіаційної техніки охоплює етапи науково-дослідних і дослідно-конструкторських робіт, виробництва, випробувань та сертифікації продукції. Це зумовлює значні обсяги незавершеного виробництва, що потребує особливої уваги під час оцінки витрат і правильного відображення їх у фінансовій звітності [2].

Важливою особливістю галузі є також висока капіталомісткість виробництва. Виготовлення авіаційної техніки потребує використання складного технологічного обладнання, сучасних матеріалів і спеціалізованих виробничих потужностей. У зв'язку з цим значна частка активів підприємств припадає на основні засоби, що потребує ретельної перевірки їх вартості, технічного стану та правильності відображення в обліку.

Крім того, діяльність підприємств літакобудування тісно пов'язана зі значними інвестиціями у науково-дослідні та дослідно-конструкторські роботи. Такі витрати потребують належного обґрунтування, правильного обліку та оцінки економічної доцільності. Додатковим фактором є виконання державних оборонних замовлень, що передбачає підвищені вимоги до контролю використання фінансових ресурсів та дотримання встановлених нормативних вимог.

Специфіка діяльності підприємств галузі зумовлює також підвищені ризики викривлення фінансової звітності. Серед найбільш суттєвих ризиків слід виділити ризики оцінки незавершеного виробництва, правильності

обліку довгострокових контрактів, а також валютні ризики, пов'язані з міжнародною кооперацією та використанням імпортних комплектуючих. Окрему увагу необхідно приділяти оцінці нематеріальних активів та об'єктів інтелектуальної власності, зокрема патентів, ліцензій, програмного забезпечення та результатів наукових досліджень [1; 3].

З огляду на складність технологічних процесів та специфіку активів підприємств літакобудівної галузі, під час проведення аудиту часто виникає необхідність залучення експертних знань. Експерти можуть брати участь в оцінці складних технологічних активів, аналізі результатів науково-дослідних і дослідно-конструкторських робіт, а також перевірці обґрунтованості технічних витрат і інвестиційних рішень. Використання спеціалізованих знань сприяє підвищенню якості аудиторської перевірки та забезпечує формування більш обґрунтованих висновків щодо фінансового стану підприємства.

Отже, залучення експерта-аудитора при проведенні аудиту підприємств у сфері літакобудування є об'єктивною необхідністю, зумовленою високою технологічною складністю, значною капіталомісткістю та підвищеними вимогами до безпеки й якості продукції. Участь фахівців із галузевою компетенцією забезпечує підвищення достовірності аудиторського звіту, сприяє адекватній оцінці специфічних ризиків та дозволяє сформувати обґрунтовану думку щодо фінансової звітності таких суб'єктів господарювання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Міжнародні стандарти контролю якості, аудиту, огляду, іншого надання впевненості та супутніх послуг, видання 2021 року, частина I / Міністерство фінансів України : офіційний вебсайт. URL : https://mof.gov.ua/storage/files/Hide/(2).pdf (дата звернення: 27.03.2026).

2. Вовк О. Оцінювання ефективності системи економічної безпеки підприємствах на авіамашинобудування. *Підприємництво та інновації*. 2018. № 5. С. 119–125. URL : http://www.ei-journal.in.ua/index.php/journal/article/view/77 (дата звернення: 28.03.2026).

3. Негода Ю. Облікове забезпечення аудиту нематеріальних активів аграрних формувань. *Облік і фінанси*. 2025. № 2 (108). С. 5–12. DOI : https://doi.org/10.33146/2307-9878-2025-2(108)-5-12 (дата звернення: 27.03.2026).

Є. С. Леонова,
здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського) рівня гр. ЕПБ-23-1
Науковий керівник:
Т. М. Паянок,
кандидат економічних наук, доцент,
Державний податковий університет

КОМПЛАЄНС-РИЗИКИ В УМОВАХ АДАПТАЦІЇ УКРАЇНСЬКОГО ЗАКОНОДАВСТВА ДО ВИМОГ ЄС: АУДИТОРСЬКИЙ АСПЕКТ

Євроінтеграція України – це не лише стратегічний курс, а й щоденний регуляторний тиск на бізнес. Щороку впроваджуються нові директиви та регламенти ЄС, і підприємства змушені постійно підлаштовуватись під вимоги, що змінюються. Ті, хто не встигає – несуть реальні втрати: штрафи, санкції, втрату ліцензій, репутаційну шкоду. Саме це і є комплаєнс-ризик. Проблема в тому, що більшість українських підприємств виявилися не готовими до такого темпу змін, а традиційний аудит цей фактор не враховує належним чином.

Комплаєнс-ризик – це ймовірність негативних наслідків через порушення підприємством норм законодавства, внутрішніх регламентів або міжнародних стандартів. Корпоративна культура виконує функцію внутрішнього інституційного середовища, яке визначає сприйняття правил, норм і стандартів комплаєнсу, тоді як комплаєнс-контроль забезпечує механізм їх практичної реалізації, моніторингу та примусового дотримання [1]. Однак на практиці ці два елементи найчастіше існують окремо один від одного – і саме це робить комплаєнс у більшості українських підприємств радше формальністю, ніж реальним захистом.

Адаптація українського законодавства до acquis ЄС є поетапним процесом, на кожному етапі якого досягається певний ступінь відповідності національних норм стандартам Євросоюзу. Для підприємств це означає постійне розширення регуляторних вимог – у сферах фінансової звітності (МСФЗ), протидії відмиванню коштів (AML/CFT), захисту персональних даних (GDPR), корпоративного управління та сталого розвитку (ESG). Кожна нова директива або регламент ЄС, впроваджений в українське законодавство, додає нові зобов'язання. Євроінтеграція, таким чином, – це не лише можливості, а й реальне і постійно зростаюче джерело ризиків для бізнесу.

З аудиторської точки зору, комплаєнс-ризики є частиною операційного ризику та розглядаються при оцінці ризиків суттєвого викривлення під час планування аудиту. Ризик-орієнтоване планування внутрішнього аудиту системи комплаєнс спрямоване на оцінку дотримання організацією законодавчих вимог, етичних стандартів і внутрішніх політик; такий підхід має на меті зосередити аудиторські ресурси на найбільш критичних зонах ризику, що можуть загрожувати репутації, фінансовій стабільності та операційній діяльності компанії [2]. МСА 315 «Ідентифікація та оцінка ризиків суттєвого викривлення» вимагає від аудитора розуміння системи внутрішнього контролю підприємства, яка охоплює й комплаєнс-процедури. МСА 330 «Дії аудитора у відповідь на оцінені ризики» визначає, як саме аудитор має реагувати на виявлені ризики невідповідності регуляторного характеру.

Для оцінки комплаєнс-ризиків в аудиторській практиці використовують якісні та кількісні інструменти. До якісних належать матриця ризиків, контрольні переліки вимог відповідно до законодавства ЄС, анкетування та інтерв'ювання відповідальних посадових осіб. Серед кількісних – сценарний аналіз, стрес-тестування відповідності, а також показники KRI (Key Risk Indicators) –індикатори раннього виявлення зростання рівня ризику. Однак на практиці українські підприємства з цим не справляються. Комплаєнс-підрозділи або відсутні, або існують формально. Фахівців із знанням норм ЄС бракує. Зміни до внутрішніх регламентів впроваджуються із запізненням, а відстеження нових регуляторних вимог – нерегулярне. В умовах воєнного стану ситуація ще складніша: паралельно діють тимчасові законодавчі відступи й антикризові заходи, які додають невизначеності. Усе це означає, що розрив між тим, чого вимагає ЄС, і тим, що реально роблять підприємства – зростає.

Отже, євроінтеграція створює для українського бізнесу нові ризики, з якими більшість підприємств поки що не готова справлятись. Аудит може відіграти важливу роль у виявленні цього розриву – але лише якщо враховує комплаєнс-ризики як самостійний об'єкт перевірки, а не другорядний елемент. Подальші дослідження доцільно спрямувати на розробку конкретних методик оцінки комплаєнс-ризиків для окремих галузей з урахуванням темпів гармонізації з acquis ЄС.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Копитко М. І., Шевченко Н. Є. Корпоративна культура і комплаєнс-контроль як елементи корпоративного управління та економічної безпеки українських акціонерних товариств в умовах євроінтеграції. *Вчені записки Університету «КРОК».* 2026. № 1 (81). С. 200–208. DOI : https://doi.org/10.31732/2663-2209-2026-81-200-208

2. Боберський О. В. Ризик-орієнтоване планування внутрішнього аудиту системи комплаєнс. *Підприємництво і торгівля.* 2025. № 44. DOI : https://doi.org/10.32782/2522-1256-2025-44-02

Д. К. Лещенко,
здобувач вищої освіти третього (освітньо-наукового) рівня
Науковий керівник:
Ю. Б. Слободяник,
доктор економічних наук, професор,
Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана

СУЧАСНІ НАПРЯМИ РОЗВИТКУ ВНУТРІШНЬОГО АУДИТУ

В умовах глобалізації, цифровізації економіки та зростання вимог до прозорості бізнесу суттєво трансформується роль внутрішнього аудиту: традиційна функція контролю поступово доповнюється стратегічною складовою, що пов'язана з управлінням ризиками, забезпеченням сталого розвитку та підвищенням довіри з боку стейкхолдерів. Сучасне бізнес-середовище характеризується високим ступенем невизначеності, зумовленої геополітичною нестабільністю, стрімким розвитком генеративного штучного інтелекту та посиленням регуляторних вимог у сфері сталого розвитку, що знижує ефективність традиційних ретроспективних підходів до аудиту та актуалізує необхідність переходу до проактивної, ризик-орієнтованої моделі із застосуванням сучасних IT-інструментів.

З огляду на зазначені трансформації доцільним є звернення до аналізу міжнародних наукових публікацій і аналітичних звітів, які відображають сучасні тренди розвитку внутрішнього аудиту.

У статті «Internal Audit and ESG: Strategic Convergence for Sustainability in Listed Companies in Romania» [3] досліджується трансформація внутрішнього аудиту в умовах зростання значення ESG факторів. Автори обґрунтовують, що сучасний внутрішній аудит виходить за межі традиційної функції контролю фінансової звітності та набуває стратегічної ролі в системі корпоративного управління. Основна увага приділяється інтеграції внутрішнього аудиту з процесами забезпечення сталого розвитку, оцінки нефінансових ризиків та підвищення прозорості діяльності компаній.

Авторами запропоновано практичні підходи до аудиту ESG-процесів, включаючи систему показників (KPI) для оцінки їх ефективності. Наприклад: рівень покриття ESG-ризиків аудитом, частка реалізованих рекомендацій аудиту, якість та достовірність ESG-звітності, кількість виявлених ESG-порушень та швидкість реагування на ризики та рівень інтеграції ESG у систему внутрішнього контролю

Зроблено висновок, що внутрішній аудит трансформується у стратегічного партнера бізнесу, який забезпечує довіру, підзвітність і підтримує довгострокову стійкість компаній.

У статті *«Harmonizing Sustainability and Resilience: The Integral Role of Internal Audit in ESG Implementation»* [4] досліджується роль внутрішнього аудиту в забезпеченні сталого розвитку та підвищенні стійкості організацій через впровадження ESG-підходів. Автори розглядають внутрішній аудит як ключовий елемент системи корпоративного управління, який не лише виконує контрольну функцію, але й активно сприяє інтеграції ESG-стратегій у діяльність підприємств. Особливу увагу приділено здатності внутрішнього аудиту забезпечувати ефективне управління ризиками, підвищення прозорості та достовірності нефінансової звітності.

У статті доведено, що найбільш ефективними ESG-практиками є екологічна оптимізація діяльності, розвиток людського капіталу, посилення корпоративного управління та інтеграція ESG у систему внутрішнього аудиту і ризик-менеджменту. Їх впровадження забезпечує зниження витрат, підвищення інноваційності, зміцнення довіри стейкхолдерів і зростання ринкової вартості компаній.

Визначено, що внутрішній аудит відіграє важливу роль у створенні доданої вартості через оцінку ефективності ESG-ініціатив, запобігання ризикам та забезпечення довіри з боку стейкхолдерів. Зроблено висновок, що внутрішній аудит трансформується у стратегічного партнера бізнесу, який сприяє довгостроковій стійкості, інноваційному розвитку та підвищенню конкурентоспроможності підприємств.

У статті *«Strategies for Internal Auditors to Expand Their Role in ESG Assurance»* [2] досліджується трансформація ролі внутрішнього аудиту в умовах зростання звітності зі сталого розвитку та посилення регуляторних вимог. Автори аналізують, як внутрішні аудитори можуть стратегічно розширювати свою участь у забезпеченні достовірності нефінансової інформації, використовуючи власні компетенції у сфері управління ризиками, контролю та корпоративного управління. Дослідження базується на емпіричних даних, таких як інтерв'ю з керівниками внутрішнього аудиту та представниками аудиторських компаній, що дозволило визначити практичні підходи до підвищення впливу аудиту в ESG-процесах.

Комплексний аналіз звітів провідних консалтингових та технологічних компаній (Deloitte, DataSnipper) дозволяє виокремити два вектори розвитку професії: концептуально-стратегічний та інструментально-технологічний.

Згідно з дослідженням Deloitte, у 2025 році внутрішній аудит еволюціонує до ролі «агента змін». Ключовими зонами ризику стають: алгоритмічна етика та управління; операційна стійкість; верифікація нефінансової звітності [1].

Паралельно з цим, фахівці DataSnipper акцентують увагу на зміні методології виконання аудиторських процедур. Основним трендом є гіперавтоматизація, що базується на:

Використанні інтелектуального розпізнавання даних для перевірки 100 % вибірки, що нівелює ризики «людського фактора»;

Впровадженні концепції «Digital Auditor», де ШІ виступає асистентом для миттєвої звірки даних між різними джерелами [5].

Порівняльний аналіз джерел свідчить, що успіх внутрішнього аудиту в майбутньому залежатиме від синергії стратегічного бачення та цифрової грамотності. Якщо Deloitte окреслює об’єкти контролю, то DataSnipper надає інструментарій для реалізації цих завдань.

Основними тенденціями розвитку внутрішнього аудиту є цифровізація доказової бази, розширення його сфери на етичні аспекти застосування штучного інтелекту та трансформація ролі аудитора з контролера у стратегічного радника, здатного прогнозувати ризики. Впровадження цих підходів сприятиме підвищенню інвестиційної привабливості підприємств і їх довгостроковій стійкості.

Сучасні дослідження показують, що внутрішній аудит має важливе значення для впровадження ESG-стратегій, підвищення прозорості нефінансової звітності та зростання вартості компаній. Сьогодні він розвивається у кількох ключових напрямах: інтеграція ESG-підходів, використання цифрових технологій, посилення стратегічної ролі та орієнтація на управління ризиками.

Отже, внутрішній аудит поступово перетворюється не лише на інструмент контролю, а й на важливу складову корпоративного управління, яка допомагає створювати додану вартість і підтримувати сталий розвиток компаній.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Global Internal Audit Hot Topics 2025: Risks and Opportunities / Deloitte. 2025. URL : https://www.deloitte.com/us/en/services/audit-assurance/articles/internal-audit-hot-topics-2025-risks-and-opportunities.html (дата звернення: 12.04.2026).

2. Hecimovic A., Canestrari-Soh D. Strategies for internal auditors to expand their role in ESG assurance. *The British Accounting Review*. 2025. Article 101805. DOI 10.1016/j.bar.2025.101805 (дата звернення: 06.04.2026).

3. Hritcan M., Bordeianu O.-M., Hritcan C. Internal audit and ESG: strategic convergence for sustainability in listed companies in Romania. *European Journal of Accounting, Finance & Business*. 2025. Vol. 13, No. 1. P. 51–60. DOI 10.4316/EJAFB.2025.13105 (дата звернення: 10.04.2026).

4. Lampropoulos S. D., Thanasas G. L., Garefalakis A., Passas I. Harmonizing sustainability and resilience: the integral role of internal audit in ESG implementation—A review. *International Journal of Financial Studies*. 2025. Vol. 13, No. 4. Art. 194. DOI 10.3390/ijfs13040194 (дата звернення: 23.03.2026).

5. Trends to Watch Out for in Internal Audit 2025 / *DataSnipper*. 2024. URL : https://www.datasnipper.com/resources/trends-to-watch-out-for-in-internal-audit-2025 (дата звернення: 23.03.2026).

А. С. Ліщина, А. А. Молчанюк,
здобувачі вищої освіти першого (бакалаврського) рівня гр. ЕПБ-23-1
Науковий керівник:
Т. М. Паянок,
кандидат економічних наук, доцент,
Державний податковий університет

ЕКОЛОГІЧНИЙ АУДИТ ТА ESG-КОМПЛАЄНС ЯК ІНСТРУМЕНТ ЕФЕКТИВНОСТІ БІЗНЕСУ

Глобальні зміни бізнес-середовища під впливом кліматичних ризиків, зростання вимог інвесторів і посилення регуляторного тиску зумовлюють необхідність переосмислення ролі екологічного аудиту. Він уже не обмежується перевіркою дотримання природоохоронного законодавства, а перетворюється на важливий інструмент стратегічного управління. Формування нового регуляторного простору, зокрема через Директиву ЄС щодо корпоративної звітності зі сталого розвитку (CSRD), стандарти TCFD та CDP, означає, що компанії без системного ESG-підходу поступово втрачають доступ до фінансових ресурсів, партнерств і міжнародних ринків. Для українських підприємств, орієнтованих на євроінтеграцію, це питання набуває особливої стратегічної актуальності [1].

Екологічний аудит слід розглядати як системну, документально підтверджену та незалежну оцінку екологічних аспектів діяльності підприємства, спрямовану на визначення відповідності встановленим вимогам і пошук можливостей для вдосконалення. На відміну від державного контролю, він має добровільний і проактивний характер. Якщо традиційний підхід був зосереджений переважно на фіксації порушень і рівня забруднення, то сучасна інтегрована ESG-оцінка охоплює екологічний, соціальний та управлінський виміри, формуючи комплексне бачення нефінансових ризиків і потенціалу розвитку компанії. ESG-ризики, у свою чергу, відображають імовірність негативних наслідків як від впливу зовнішніх факторів на бізнес, так і від впливу діяльності компанії на довкілля та суспільство, що потребує їх своєчасного виявлення та мінімізації [2].

Ключову роль у цьому процесі відіграє ESG-комплаєнс, який забезпечує впровадження відповідних політик, процедур і стандартів для ідентифікації, оцінки та запобігання таким ризикам. Завдяки цьому досягається системне виявлення потенційних загроз, зниження ймовірності їх реалізації,

мінімізація можливих збитків і забезпечення відповідності міжнародним та регуляторним вимогам. Системний підхід до аудиту дозволяє виявляти невідповідності ще до проведення офіційних перевірок або їх публічного розголосу, що є економічно вигіднішим, ніж усунення наслідків екологічних інцидентів чи сплата штрафів. Водночас репутаційні втрати від порушень можуть значно перевищувати прямі фінансові санкції [3].

Ефективність ESG-аудиту значною мірою залежить від використання чіткої методології та міжнародно визнаних стандартів звітності, серед яких провідне місце займають GRI, CSRD, TCFD і CDP. В умовах євроінтеграції України та потреби у залученні міжнародного фінансування для відбудови економіки дотримання ESG-принципів стає критично важливим. Доступ до ресурсів Європейського Союзу, міжнародних фінансових організацій і приватних інвесторів дедалі більше залежить від відповідності таким стандартам [4].

Розглядаючи ключові заходи [5], необхідні для імплементації ESG-вимог, насамперед слід ініціювати формування спеціалізованої команди, відповідальної за розвиток цього напряму. До її складу мають увійти представники ключових функцій компанії, зокрема ризик-менеджменту, HR, юридичного підрозділу, керівники бізнес-напрямів та фахівці із взаємодії з інвесторами. Така команда повинна діяти на основі чітко визначеного плану, мати належне ресурсне забезпечення та користуватися підтримкою вищого керівництва для досягнення поставлених цілей.

Наступним кроком є визначення ESG-цілей, що передбачає формування стратегічного бачення, конкретних завдань і очікуваних результатів від упровадження відповідних практик. Коректне визначення цих орієнтирів створює основу для ухвалення ефективних управлінських рішень і забезпечує узгодженість дій компанії із принципами сталого розвитку. Важливо також провести комплексну самооцінку відповідності ESG-вимогам, яка здійснюється з урахуванням галузевої специфіки, регуляторного середовища та рівня корпоративного управління. На цьому етапі формується об’єктивний чек-лист відповідності, визначаються ключові ризики та обираються релевантні стандарти й підходи до ESG-звітності.

Подальшим етапом є розроблення та затвердження стратегії сталого розвитку, що передбачає ідентифікацію ключових показників ефективності у сфері ESG та їх інтеграцію в систему управління компанією. Важливу роль відіграє підвищення обізнаності персоналу шляхом навчання керівників і працівників, адже ESG-показники мають бути органічно включені у процеси прийняття рішень і систему ризик-менеджменту. Для забезпечення

об’єктивності та підвищення довіри до результатів доцільно залучати зовнішній аудит, який здійснюється незалежними авторитетними організаціями. Така верифікація дозволяє оцінити рівень відповідності міжнародним стандартам, а також своєчасно скоригувати стратегію та практичні заходи компанії.

Усі зазначені дії повинні супроводжуватися ефективною комунікаційною політикою, спрямованою на інформування зацікавлених сторін про цілі, завдання та результати ESG-ініціатив. Відкритість і прозорість, зокрема через висвітлення досягнень на офіційному веб-сайті компанії, сприяють зміцненню ділової репутації, підвищенню довіри з боку інвесторів і партнерів та розширенню можливостей для подальшого розвитку бізнесу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Директива ЄС про корпоративну звітність зі сталого розвитку (CSRD) / PWC. URL : https://www.pwc.com/ua/uk/services/csrd.html
2. Що таке ESG і чому це важливо для вашого бізнесу / CSR. URL : https://csr.community/shho-take-esg-i-chomu-cze-vazhlyvo-dlya-vashogo-biznesu/
3. Майстренко О. Комплаєнс і ESG: синергія задля сталого розвитку бізнесу. 2025. URL : https://ir.kneu.edu.ua/handle/2010/53229
4. Оносов С. О. Концепція сталого розвитку та ESG в управлінні підприємством (за матеріалами ПрАТ «Миронівський хлібопродукт») / Master's thesis, Полтавський університет економіки і торгівлі. 2025. URL : http://dspace.puet.edu.ua/bitstream/123456789/16011/1/Onosov_MA.pdf
5. Комплаєнс як драйвер розвитку ESG в Україні / Liga Zakon. URL : https://biz.ligazakon.net/analitycs/224952_komplans-yak-drayver-rozvitku-esg-v-ukran

Н. О. Лобода,
кандидат економічних наук, доцент,
Львівський національний університет імені Івана Франка

ФОРМУВАННЯ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ АУДИТОРІВ У ТРАНСФОРМАЦІЇ ДЕРЖАВНОГО ФІНАНСОВОГО АУДИТУ ТА ВПРОВАДЖЕННІ ПРИНЦИПІВ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

У сучасному світі державний фінансовий аудит переживає глибоку трансформацію, що зумовлена глобалізацією економічних процесів, цифровізацією фінансових систем та впровадженням принципів сталого розвитку у діяльність держави.

В умовах сьогодення модернізація системи державного фінансового аудиту є стратегічною необхідністю, спрямованою на підвищення ефективності використання державних фінансових ресурсів, забезпечення прозорості бюджетних процесів та адаптацію до міжнародних стандартів, зокрема ЄС та Організації економічного співробітництва і розвитку [1].

Суттєві трансформації у сфері державного управління, зростання ролі цифрових технологій та посилення вимог до підзвітності органів влади обумовлюють необхідність переосмислення функцій державного фінансового аудиту. Він поступово переходить від інструменту постфактум контролю до механізму стратегічного супроводу управлінських рішень. У цьому контексті формування компетентностей аудиторів виступає ключовою умовою ефективної реалізації нової моделі аудиту, орієнтованої на запобігання порушенням, підвищення результативності державних програм та забезпечення довгострокової фінансової стійкості.

Міжнародний контекст розвитку державного аудиту формує додаткові вимоги до фахівців в Україні [2]. Високі стандарти прозорості та підзвітності, закріплені у документах INTOSAI та рекомендаціях ОЕСР, зумовлюють необхідність освоєння методик аудиту сталого розвитку, оцінки довгострокового соціально-економічного впливу державних програм, а також застосування принципів ESG (Environmental, Social, Governance) у контексті державного фінансового контролю. Такий підхід забезпечує не лише економічну, але й соціальну та екологічну ефективність використання державних фінансових ресурсів, сприяючи формуванню стійкої моделі розвитку на національному рівні [3].

Сучасні виклики української аудиторської системи зумовлені високою динамікою економічного середовища, необхідністю адаптації до змін законодавства та інтеграції міжнародних практик [4]. В умовах сьогодення особливо актуальними є питання підвищення професійної етики, розвитку навичок комунікації, публічного звітування та обґрунтованих аудиторських висновків [5; 6]. Важливим стає здатність аудитора забезпечувати прозорість використання державних фінансових ресурсів перед громадськістю, органами влади та міжнародними партнерами, що є критичним чинником довіри до державних інституцій. Етична складова аудиторської діяльності набуває особливого значення в умовах підвищених суспільних очікувань та необхідності забезпечення доброчесності у сфері державного управління. Комплексний підхід до формування компетентностей передбачає поєднання академічної підготовки, професійного навчання та безперервного підвищення кваліфікації. Академічна підготовка охоплює фундаментальні знання з державного фінансового аудиту, економічного аналізу, управління державними фінансовими ресурсами, сталого розвитку, соціальних та екологічних аспектів державної політики, а також розвиток аналітичного мислення і системного підходу. Професійне навчання орієнтоване на практичні кейси, реальні аудиторські перевірки та оцінку ефективності державних програм, що дозволяє формувати компетентності, необхідні для сучасної цифрової та стратегічної аудиторської діяльності. Безперервне навчання стає невід’ємною умовою професійного розвитку аудитора.

Інтеграція принципів сталого розвитку у державний фінансовий аудит є стратегічним пріоритетом, що змінює зміст і підходи до оцінювання діяльності державних органів. Це передбачає аналіз не лише економічних результатів, а й соціальних, екологічних та управлінських наслідків. Аудитори повинні бути здатними оцінювати вплив державних програм на довкілля, соціальну сферу та економічну стабільність, а також формувати рекомендації щодо підвищення ефективності використання ресурсів з урахуванням принципів сталого розвитку.

Перспективи розвитку державного фінансового аудиту в Україні визначаються необхідністю забезпечення комплексного підходу до контролю за використанням державних фінансових ресурсів та інтеграції принципів сталого розвитку у всі сфери фінансово-економічної діяльності (рис. 1).

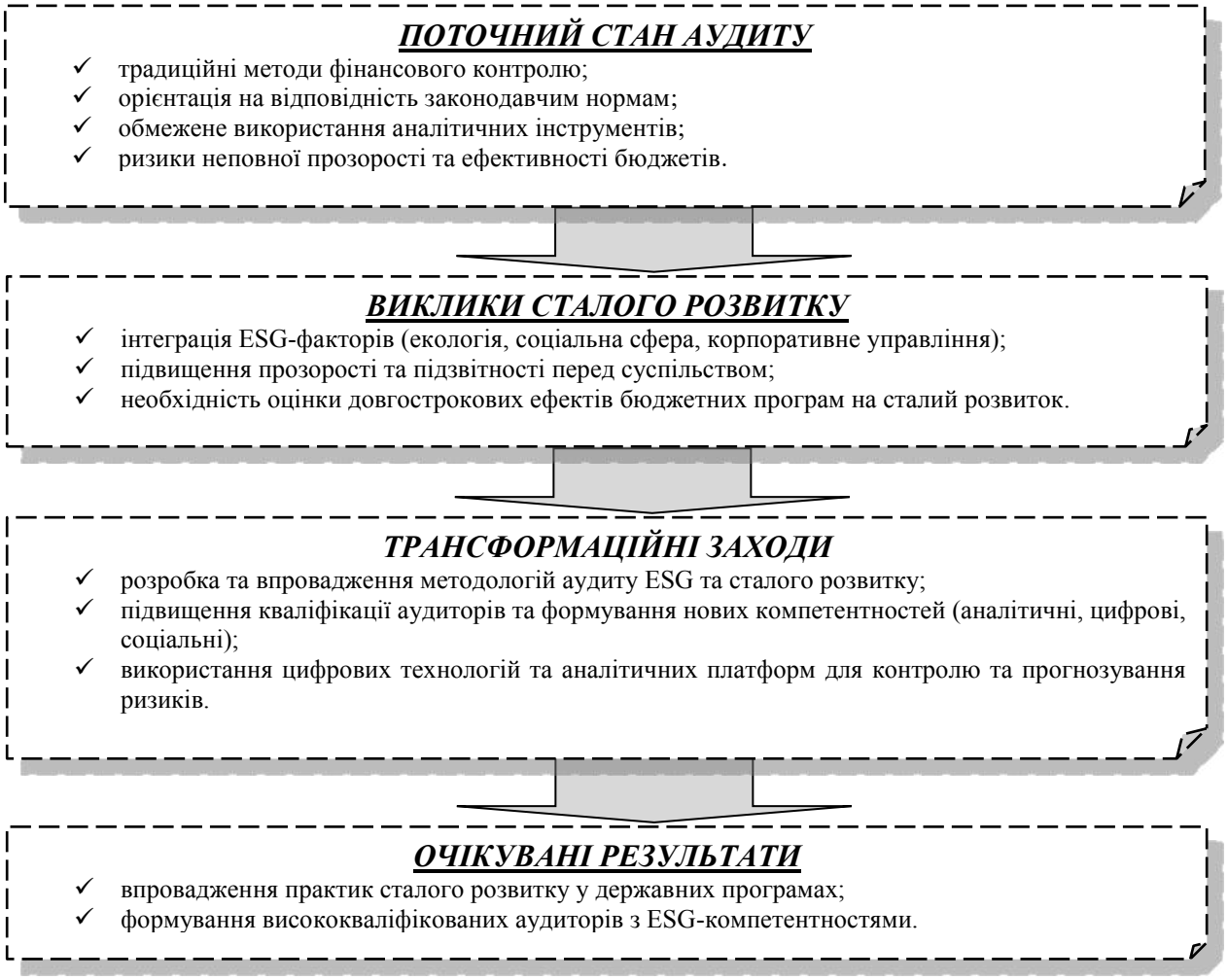

Рисунок 1 – Трансформація державного фінансового аудиту з інтеграцією принципів сталого розвитку

Джерело: розробка автора.

Стратегічними напрямами є вдосконалення методології аудиту, розвиток компетентностей аудиторів, цифровізація процесів контролю та впровадження міжнародних стандартів.

За результатами проведеного дослідження можна зробити висновок, що трансформація державного фінансового аудиту та розвиток компетентностей аудиторів є взаємопов’язаними процесами, які визначають ефективність системи державного контролю. Поєднання сучасних освітніх підходів, цифрових технологій, міжнародних стандартів та принципів сталого розвитку створює основу для формування нової моделі аудиту, здатної забезпечити прозорість, підзвітність та ефективність використання державних фінансових ресурсів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Chabaniuk, O., Holovachko, V., Loboda, N., Lytvynenko, N., & Novoseletska, A. (2026). Improving the accounting and analytical support model for the formation and digitalization of enterprise reporting. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*. Vol. 1 (66), pp. 266–278. DOI : https://doi.org/10.55643/fcaptp.1.66.2026.5139

2. Чабанюк О. М., Лобода Н. О. Вступ до фаху : навч. посібник. К. : Видавництво «АЛЕРТА», 2026. 274 с.

3. Medynska, T., Loboda, N., Nohinova, N., Oliynyk, N., Borutska, Y. (2024). Optimization of ecological taxation: Role in the formation of environmental protection budgets. *International Journal of Environmental Impacts*. Vol. 7, No. 1, pp. 17–23. DOI : https://doi.org/10.18280/ijei.070102

4. Організація обліку : навч. посібник / М. Т. Костишина, У. М. Киричук, Н. О. Лобода, М. Я. Демко. Львів : Видавництво ЛДФА, 2011. 192 с.

5. Loboda N., Chabaniuk O. Accounting: in diagrams and tables : Study guide. K. : Publisher "ALERTA", 2025. 216 c.

6. Bondaruk, T., Medynska, T., Nikonenko, U., Melnychuk, I., Loboda, N. (2023). Fiscal policy as a guarantee of sustainable development under military conditions. *International Journal of Sustainable Development and Planning*. Vol. 18, No. 4, pp. 1097–1102. DOI : https://doi.org/10.18280/ijsdp.180412

Т. М. Міщенко,
кандидат економічних наук, доцент,
Державний податковий університет

ВНУТРІШНІЙ АУДИТ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Запровадження воєнного стану в Україні спричинило необхідність швидкого адаптування системи публічного управління до екстремальних умов.

Основними викликами публічного управління в умовах війни є:

− концентрація ресурсів на обороні та безпеці;

− перерозподіл бюджетних коштів у режимі оперативного реагування;

− підвищені корупційні та фінансові ризики;

− необхідність прозорості та підзвітності суспільству та міжнародним партнерам;

− кадрові та організаційні трансформації державної служби.

Для подолання означених викликів ключовим інструментом стає внутрішній аудит, який забезпечує прозорість, підзвітність і результативність діяльності органів публічної влади. За таких умов визначення його пріоритетів та функцій сприяє вирішенню нових завдань, які постали перед органами державної влади: забезпечення оперативного та ефективного використання бюджетних коштів, контроль за цільовим використанням міжнародної допомоги, мінімізація корупційних та фінансових ризиків.

В період воєнного стану для забезпечення ефективності публічного управління пріоритетом для внутрішнього аудиту є цільове та ефективне використанням бюджетних коштів. Особлива увага приділяється видаткам на оборону, соціальний захист, гуманітарні потреби та відновлення інфраструктури. Важливою функцією внутрішнього аудиту є запобігання корупції та шахрайству. При цьому, контроль зосереджується на високо-ризикових операціях і забезпечує раннє виявлення порушень, законність та підзвітність використання державних ресурсів, дотримання вимог бюджетного та антикорупційного законодавства, що особливо актуалізується у період воєнного стану.

Не залишаються поза увагою внутрішнього аудиту й публічні закупівлі. Пріоритетними об’єктами внутрішнього аудиту є спрощені процедури закупівель, ризики завищення вартості та недоброчесної конкуренції [1; 2].

Традиційно пріоритетним напрямом залишається ефективність системи внутрішнього контрою. Перевіряється адаптація контрольних процедур до дистанційної роботи, релокації установ та кадрових змін. Разом з тим, внутрішній аудит посилює консультативну функцію, надаючи оперативні рекомендації керівництву щодо управління ризиками та підвищення ефективності управлінських рішень, тим самим забезпечує якість публічного управління в умовах воєнного стану.

Особлива увага внутрішнього аудиту зосереджується на використанні міжнародної допомоги. Контроль відповідності використання воєнної та гуманітарної допомоги умовам міжнародних договорів, дотримання принципів прозорості і підзвітності, відкритість результатів аудиту та належне їх документування забезпечує довіру як з боку суспільства, так і з боку міжнародних партнерів.

Таким чином, для державного сектору в умовах воєнного стану пріоритети внутрішнього аудиту мають ще більш чіткий фокус на публічні фінанси, підзвітність та ефективність використання обмежених ресурсів. Його функції, першочергово, спрямовуються на забезпечення ефективного, законного та цільового використання державних ресурсів, підвищення рівня управління ризиками, запобігання корупції та підтримку безперервності діяльності органу державної влади шляхом здійснення незалежної та об’єктивної оцінки систем внутрішнього контролю і надання рекомендацій керівництву.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про публічні закупівлі : Закон України від 25.12.2015 № 922-VIII. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/922-19

2. Методичні рекомендації з організації внутрішнього аудиту в державному секторі / Міністерство фінансів України. Київ, 2019. URL : https://mof.gov.ua

О. О. Морозюк,
здобувач вищої освіти третього (освітньо-наукового) рівня,
спеціальність 071 Облік і оподаткування,
Державний податковий університет

ДЕРЖАВНИЙ ФІНАНСОВИЙ КОНТРОЛЬ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ РЕСУРСІВ ГАЗОТРАНСПОРТНОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ: ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ТА НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ

Газотранспортна система України (далі – ГТС) є стратегічним елементом національної енергетичної безпеки, важливою складовою критичної інфраструктури та значним об'єктом державної власності. Її функціонування нерозривно пов'язане з ефективним використанням значного обсягу матеріальних, фінансових і технічних ресурсів, основу яких становлять основні засоби з тривалим строком експлуатації. В умовах трансформації газового ринку, зниження транзитних обсягів, обмежених фінансових ресурсів та зростання вимог до прозорості управління особливого значення набуває державний фінансовий контроль (далі – ДФК) за ефективністю використання ресурсів ГТС.

З огляду на зазначене, актуалізується необхідність вдосконалення організаційно-методичних підходів до державного фінансового контролю з урахуванням сучасних підходів до обліку, аналізу, модернізації та поліпшення основних засобів у нафтогазовій сфері.

Державний фінансовий контроль є складовою системи державного управління, спрямованою на забезпечення законності, цільового та ефективного використання державних ресурсів. У сфері газотранспортної системи ДФК охоплює контроль за формуванням та використанням фінансових ресурсів, станом збереження майна, доцільністю капітальних інвестицій, ефективністю експлуатації основних засобів та обґрунтованістю витрат на їх утримання, ремонт і модернізацію.

Особливістю газотранспортної системи як об'єкта контролю є висока капіталомісткість, фізичний і моральний знос основних засобів, значна енергоємність та складність технологічних процесів. За таких умов формальний фінансовий контроль, що зводиться лише до перевірки дотримання

бюджетної дисципліни, є недостатнім. Натомість актуальним стає контроль ефективності, орієнтований на оцінку економічних результатів використання активів та досягнення визначених стратегічних цілей.

Державний фінансовий контроль у ГТС повинен відігравати превентивну роль, запобігаючи неефективному використанню ресурсів, необґрунтованим капітальним вкладенням, надмірним витратам на утримання фізично зношених основних засобів. Водночас він має забезпечувати інформаційну основу для прийняття управлінських рішень щодо оновлення, реконструкції та поліпшення виробничих потужностей.

Організація державного фінансового контролю в газотранспортній сфері здійснюється через систему уповноважених органів, зокрема Рахункової палати, Державної аудиторської служби, а також внутрішні служби фінансового контролю суб'єктів господарювання з державною участю. Проте практика свідчить про фрагментарність контрольних заходів та недостатню узгодженість між обліковими, аналітичними та контрольними функціями.

Методичні аспекти фінансового контролю значною мірою залежать від якості бухгалтерського обліку основних засобів. У ГТС основу активів становлять трубопроводи, компресорні станції, виробничі будівлі, обладнання та інші інфраструктурні об'єкти, які потребують постійного моніторингу технічного стану та економічної доцільності експлуатації.

Сучасна практика контролю часто обмежується перевіркою правильності відображення господарських операцій у бухгалтерському обліку, тоді як питання ефективності використання основних засобів, рівня їх завантаженості, відповідності обсягів ремонтів фактичному технічному стану залишаються поза увагою. Це знижує аналітичну цінність результатів контролю та ускладнює управління активами ГТС.

У контексті вдосконалення методики доцільним є ширше застосування показників фондовіддачі, коефіцієнтів зносу та оновлення, аналізу витрат на поліпшення основних засобів у розрахунку на одиницю транспортованого газу. Інтеграція таких показників у систему державного фінансового контролю дасть змогу переходити від формального нагляду до комплексної оцінки ефективності.

Облік поліпшення основних засобів має ключове значення для формування достовірної інформаційної бази державного фінансового контролю. Розмежування витрат на поточний ремонт і капітальні поліпшення безпосередньо впливає на оцінку вартості активів, рівень амортизаційних

відрахувань та фінансові результати діяльності підприємств газотранспортної системи.

Недостатня деталізація обліку витрат на модернізацію, реконструкцію та технічне переоснащення ускладнює оцінку економічної доцільності таких заходів. У результаті державний фінансовий контроль часто не має можливості встановити, чи спрямовані кошти на реальне підвищення ефективності використання основних засобів, чи лише на підтримання їх працездатності відповідно до мінімальних вимог.

Аналітичний компонент контролю має передбачати оцінку взаємозв'язку між обсягами інвестицій у поліпшення основних засобів і фактичними результатами їх експлуатації: зниженням технологічних втрат газу, скороченням витрат енергії, підвищенням надійності транспортування.

Посилення аналітичної складової державного фінансового контролю сприятиме формуванню відповідального підходу до управління активами ГТС та прийняттю обґрунтованих рішень щодо доцільності подальшої експлуатації або списання морально застарілих основних засобів.

Доцільно виокремити такі напрями удосконалення державного фінансового контролю ефективності використання ресурсів газотранспортної системи України:

– запровадження комплексного підходу до контролю, який поєднує фінансові, технічні та економічні аспекти використання основних засобів. Це передбачає координацію діяльності контрольних органів із технічними службами та підрозділами управлінського обліку;

– вдосконалення методики аналізу ефективності використання основних засобів шляхом застосування системи ключових показників, орієнтованих на результати експлуатації ГТС. Зокрема, доцільним є використання показників економії ресурсів унаслідок модернізації, рівня завантаженості газотранспортних потужностей, окупності капітальних інвестицій у поліпшення активів;

– підвищення ролі бухгалтерського обліку як інформаційної бази контролю через деталізацію обліку витрат на ремонти та поліпшення основних засобів, а також удосконалення облікової політики підприємств газотранспортної системи.

– розвиток внутрішнього фінансового контролю на підприємствах ГТС як первинної ланки системи державного контролю, що дозволить виявляти ризики неефективного використання ресурсів на ранніх стадіях.

Державний фінансовий контроль ефективності використання ресурсів газотранспортної системи України є важливим інструментом забезпечення економічної безпеки та раціонального управління державною власністю. Його результативність значною мірою залежить від якості обліку та аналізу використання і поліпшення основних засобів.

Удосконалення організаційно-методичних засад контролю має ґрунтуватися на інтеграції фінансового, облікового й аналітичного підходів, орієнтованих не лише на формальну перевірку, а й на оцінку реальної ефективності використання ресурсів газотранспортної системи. Такий підхід відповідає сучасним вимогам управління у нафтогазовій сфері та створює підґрунтя для сталого розвитку ГТС України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Приймак С. В., Костишина М. Т., Долбнєва Д. В. Фінансова звітність підприємств : навчально-методичний посібник. Львів : Ліга-Прес, 2016. 268 с.

А. О. Плохушко,
здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського) рівня гр. ОБП24-1
Науковий керівник:
О. П. Колісник,
кандидат економічних наук, доцент,
Державний податковий університет

ПРОБЛЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ АУДИТУ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ЕКОНОМІЧНОЇ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ

Сучасний етап розвитку економіки України характеризується високим рівнем нестабільності, що зумовлений як внутрішніми трансформаційними процесами, так і зовнішніми викликами, зокрема воєнним станом, глобалізаційними змінами та цифровізацією економіки. У таких умовах особливого значення набуває аудит як інструмент забезпечення достовірності фінансової інформації, підвищення довіри до бізнесу та захисту інтересів користувачів фінансової звітності. Водночас саме питання якості аудиту стає одним із ключових, оскільки від нього залежить ефективність функціонування всієї системи фінансового контролю.

Актуальність дослідження проблем забезпечення якості аудиту в Україні зумовлена тим, що економічна невизначеність значно підвищує ризики викривлення фінансової звітності, посилює тиск на аудиторів та ускладнює процес формування об’єктивної аудиторської думки. У таких умовах зростає потреба у вдосконаленні підходів до організації аудиторської діяльності, запровадженні ефективних механізмів контролю якості та адаптації міжнародних стандартів до національних реалій [1].

Проблематика забезпечення якості аудиту активно досліджується як вітчизняними, так і зарубіжними науковцями. Зокрема, вагомий внесок у розробку теоретичних і практичних аспектів якості аудиту зробили такі дослідники, як А. Семенець, В. Хрип’юк, В. Ковальова, Н. Кузик, К. Шевчук, В. Краєвський та інші. У своїх працях вони розглядають сутність поняття «якість аудиту», фактори її формування, а також проблеми функціонування системи контролю якості аудиторських послуг в Україні. Водночас сучасні умови розвитку економіки вимагають подальшого поглиблення досліджень у цьому напрямі, особливо з урахуванням нових викликів, пов’язаних із цифровізацією та зростанням невизначеності бізнес-середовища [1; 2; 3; 4; 5].

Серед основних проблем забезпечення якості аудиту в Україні в умовах економічної невизначеності доцільно виділити кілька ключових аспектів. По-перше, недостатній рівень розвитку системи внутрішнього контролю якості в аудиторських фірмах. Незважаючи на впровадження міжнародних стандартів управління якістю, їх практична реалізація часто є формальною, що знижує ефективність аудиторських процедур та не забезпечує належного рівня професійної відповідальності.

По-друге, актуальною проблемою залишається недостатній рівень незалежності аудиторів. В умовах економічної нестабільності підприємства нерідко чинять тиск на аудиторів з метою отримання бажаних результатів перевірки. Це створює ризики упередженості аудиторських висновків і знижує довіру до аудиторської діяльності в цілому.

По-третє, суттєвим викликом є недостатній рівень професійної підготовки та постійного підвищення кваліфікації аудиторів. Швидкі зміни у законодавстві, впровадження нових стандартів, а також розвиток цифрових технологій вимагають від аудиторів постійного оновлення знань і навичок. Проте на практиці цей процес часто є недостатньо ефективним.

Ще однією важливою проблемою є недосконаліть системи зовнішнього контролю якості аудиторських послуг. Хоча в Україні функціонує система суспільного нагляду за аудиторською діяльністю, її механізми потребують подальшого вдосконалення, зокрема щодо підвищення прозорості перевірок та ефективності санкцій за порушення стандартів аудиту.

Крім того, в умовах цифровізації економіки виникають нові виклики, пов’язані з використанням інформаційних технологій у процесі аудиту. З одного боку, цифрові інструменти відкривають нові можливості для підвищення якості аудиту, з іншого – створюють додаткові ризики, пов’язані з кібербезпекою, обробкою великих обсягів даних та необхідністю адаптації аудиторів до нових умов роботи.

Важливим аспектом є також вплив економічної невизначеності на фінансовий стан підприємств, що ускладнює процес оцінки безперервності діяльності та підвищує рівень професійного судження аудитора. У таких умовах зростає ймовірність помилок і неточностей, що негативно впливає на якість аудиторських висновків [1; 2].

Для вирішення зазначених проблем необхідно реалізувати комплекс заходів, спрямованих на підвищення якості аудиту в Україні. Передусім доцільно посилити роль системи внутрішнього контролю якості в аудиторських фірмах шляхом впровадження сучасних підходів до управління якістю

та підвищення відповідальності керівництва за результати аудиторської діяльності.

Важливим напрямом є також удосконалення системи зовнішнього контролю, зокрема шляхом підвищення ефективності діяльності органів суспільного нагляду, забезпечення прозорості їх роботи та посилення відповідальності аудиторів за порушення професійних стандартів.

Необхідним є підвищення рівня професійної підготовки аудиторів через розвиток системи безперервного навчання, впровадження сучасних освітніх програм та активне використання цифрових технологій у процесі навчання.

Окрему увагу слід приділити забезпеченню незалежності аудиторів, зокрема шляхом удосконалення нормативно-правового регулювання, запровадження ефективних механізмів запобігання конфлікту інтересів та підвищення рівня етичної культури в аудиторській професії.

Крім того, важливим орієнтиром є інтеграція міжнародного досвіду у сфері аудиту, зокрема впровадження Міжнародних стандартів управління якістю, адаптованих до умов української економіки. Це дозволить підвищити конкурентоспроможність вітчизняних аудиторських компаній та зміцнити довіру до результатів їх діяльності.

Забезпечення якості аудиту в Україні в умовах економічної невизначеності є складним і багатогранним процесом, що потребує комплексного підходу та узгоджених дій з боку держави, професійної спільноти та науковців. Вирішення існуючих проблем сприятиме підвищенню ефективності аудиторської діяльності, зміцненню фінансової стабільності та розвитку економіки України в цілому.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Семенець А. Якість аудиту: до проблеми уточнення поняття. *Financial and credit activity problems of theory and practice*. 2021. Т. 4, № 39. С. 156–166. DOI : https://doi.org/10.18371/fcaptp.v4i39.241304

2. Хрип'юк В., Ковальова В. Проблемні питання якості аудиторських послуг. *Економіка та суспільство.* 2022. № 44. DOI : https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-44-51

3. Кузик Н., Шевчук К., Вершута Ю. Якість як детермінантна ознака аудиту фінансової звітності. *Економіка та суспільство.* 2024. № 70. DOI : https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-70-137

4. Рябчук О., Краєвський В. Значення контролю якості аудиторських послуг у сучасних реаліях. *Український економічний часопис.* 2025. № 10. С. 80–86. DOI : https://doi.org/10.32782/2786-8273/2025-10-12

5. Безверхий К., Поддубна Н. Е-аудит в Україні: нормативно-правове регулювання. *Scientia fructuosa*. 2023. № 147. С. 119–130. DOI : https://doi.org/10.31617/1.2023(147)09

О. Б. Пугаченко,
кандидат економічних наук, доцент,
Центральноукраїнський національний технічний університет;
О. Н. Солонар,
здобувач вищої освіти гр. ООА-25-М,
Центральноукраїнський національний технічний університет

ДОКАЗИ ПІД ЧАС ВИКОНАННЯ ЗАВДАНЬ З АУДИТУ ОПЕРАЦІЙ ІЗ ЗАПАСАМИ

Операції із запасами характеризуються значною часткою у структурі активів, високою інтенсивністю руху та підвищеним рівнем ризику помилок і зловживань, що зумовлює необхідність їх ретельної аудиторської перевірки. Фундаментальну роль у процесі аудиту відіграють аудиторські докази, які формують основу для висловлення незалежної і професійної думки аудитора.

Обґрунтованість аудиторського звіту безпосередньо визначається якістю, обсягом і характером отриманих аудиторських доказів. У зв'язку з цим особливої ваги набуває питання оцінювання їх належності, що регулюється Міжнародним стандартом аудиту 500 «Аудиторські докази». На законодавчому рівні закріплено, що аудиторські докази (audit evidence) – це «інформація, яку використовує аудитор під час формування висновків, на яких ґрунтується думка аудитора» [1, с. 417].

Під час аудиту операцій із запасами як джерела отримання аудиторських доказів слід використовувати різноманітну документацію та інформацію. До аудиторських доказів належить інформація, що міститься в бухгалтерських записах, котрі є основою для складання фінансової звітності, а також інформація, що отримана з інших джерел, зокрема: первинні документи (накладні, рахунки-фактури, прибуткові ордери, складські картки обліку, акти списання та переоцінки, бухгалтерські довідки тощо); аналітичні та синтетичні облікові регістри (матеріальні звіти, накопичувальні й групувальні відомості, журнали-ордери, Головна книга, розрахунки транспортно-заготівельних витрат); акти інвентаризації та звірювальні відомості; фінансова звітність і внутрішні розпорядчі документи, що регламентують облік запасів; різні облікові записи й довідки; плани, кошториси, калькуляції, нормативи та рецептури; матеріали попередніх аудитів і внутрішнього контролю підприємства; нормативно-інструктивні документи, а також

результати опитувань, спостережень, підтверджень й аналітичних процедур, виконаних як аудитором, так і працівниками підприємства.

Під час оцінювання належності аудиторських доказів слід враховувати такі ключові критерії: незалежність та компетентність джерела інформації, надійність системи внутрішнього контролю, а також об'єктивність отриманих доказів.

Аудиторські докази є базовою категорією, на якій формується професійна думка аудитора. У ході перевірки необхідно зібрати такий обсяг доказової інформації, який дозволить обґрунтовано зробити відповідні висновки. Отримані під час аудиту дані у значній кількості документуються та узагальнюються у робочих документах аудитора, забезпечуючи накопичення інформації. Загалом аудиторський процес орієнтований на здобуття доказів з метою встановлення достовірності та донесення її до користувачів фінансової звітності. У зв'язку з цим особливо актуальним є питання визначення достатності доказів і встановлення їх необхідного обсягу [3].

У МСА 500 «Аудиторські докази» зазначається, що їх достатність (sufficiency (of audit evidence)) – це «міра кількості аудиторських доказів. На потрібну кількість аудиторських доказів впливають аудиторська оцінка ризиків суттєвого викривлення та якість таких аудиторських доказів» [1, с. 418]. Визначаючи достатність доказової бази, аудитори мають зважати на низку чинників: можливість зіставлення висновків, отриманих із різних джерел; вищу доказову силу письмових матеріалів порівняно з усними; нижчий рівень довіри до неофіційних і допоміжних документів (хоча вони можуть слугувати підставою для глибшої перевірки окремих операцій із запасами); необхідність аналізу як матеріальних, так і нематеріальних доказів; врахування результатів візуального спостереження; більшу надійність зовнішніх джерел порівняно з внутрішніми, а також найвищий рівень довіри до інформації, отриманої від третіх сторін.

У процесі збирання аудиторських доказів також важливо дотримуватися таких критеріїв: підтвердження фактичного існування запасів і їх належності підприємству на певну дату; реальність здійснення господарських операцій або подій у перевірюваному періоді; відсутність невідображених в обліку запасів; повнота та правильність відображення операцій із запасами за відповідною вартістю; віднесення надходження і використання запасів до відповідних звітних періодів; належне розкриття, класифікація та опис інформації про запаси у фінансовій звітності відповідно до вимог законодавства [2, с. 139].

У разі, якщо під час аудиту операцій із запасами надані докази є неналежної якості, відсутні або зібрані не в повному обсязі, чи підприємство не надало необхідну документацію, це обов'язково фіксується як у робочих документах аудитора, так і в аудиторському звіті.

Під час збору аудиторських доказів суб'єкти аудиторської діяльності застосовують різні методи. Зокрема, перевірка передбачає аналіз первинних документів, бухгалтерських регістрів і матеріальних звітів для встановлення реального стану справ. Спостереження використовується для контролю за виконанням процедур іншими особами за участю аудитора (наприклад, під час інвентаризації). Опитування проводиться з метою отримання нових відомостей або підтвердження вже наявних даних і може бути як формальним, так і неформальним, у письмовій чи усній формі. Підрахунки забезпечують перевірку арифметичної точності облікових записів. Підтвердження полягає в отриманні відповідей на запити для верифікації інформації. Аналітичні процедури спрямовані на дослідження взаємозв'язків і тенденцій. Якщо з певних причин, зокрема через обмеженість часу аудиту або відмову керівництва підприємства, окремі методи не застосовувалися, це також підлягає обов'язковому відображенню в робочих документах аудитора та у звіті за результатами перевірки.

Отже, аудиторські докази є фундаментальною складовою процесу аудиту операцій із запасами, оскільки саме вони забезпечують обґрунтованість висновків аудитора щодо достовірності відображення запасів у фінансовій звітності. Їх достатність та належність визначаються з урахуванням рівня аудиторського ризику, особливостей діяльності підприємства та ефективності системи внутрішнього контролю.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Міжнародні стандарти контролю якості, аудиту, огляду, іншого надання впевненості та супутніх послуг. 2021. Частина I. URL : https://www.apob.org.ua/?page_id=3482 (дата звернення: 16.04.2026).

2. Пугаченко О. Б. Організаційні засади аудиту операцій з немонетарними оборотними активами. *Економіка: реалії часу.* 2015. № 2 (18). С. 135–141.

3. Слюніна Т. Л., Голдобіна А. О., Рязанцев М. О. Аудиторські докази та їх достатність згідно з ISA 500. *Ефективна економіка.* 2025. № 6. DOI : http://doi.org/10.32702/2307-2105.2025.6.96

С. В. П'янов,
здобувач вищої освіти третього (освітньо-наукового) рівня
Науковий керівник:
Т. О. Ставерська,
кандидат економічних наук, доцент,
Державний біотехнологічний університет

АУДИТОРСЬКЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОЗОРОСТІ КОРПОРАТИВНОГО УПРАВЛІННЯ АКЦІОНЕРНИХ ТОВАРИСТВ В УМОВАХ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ ФОНДОВОГО РИНКУ

Цифрова трансформація фондового ринку змінює підходи до корпоративного управління акціонерних товариств. Змінюється не лише форма взаємодії між емітентами та інвесторами, але також змінюються й вимоги до прозорості їх діяльності. Інформація стає набагато більш доступною, але при цьому зростають ризики її викривлення або формального розкриття без належного змісту. У таких умовах важливого значення набуває аудиторське забезпечення. Воно виступає своєрідним механізмом довіри між учасниками фондового ринку. Інвестори та стейкхолдери дедалі частіше орієнтується не лише на саму інформацію, але й на підтвердження її достовірності незалежним фахівцем.

Нормативна база України вже закладає відповідні передумови. Законодавство у сфері ринків капіталу визначає вимоги до прозорості діяльності емітентів [1]. При цьому окремі аспекти аудиторської діяльності регламентуються спеціальним законом [2]. Важливу роль відіграють також підзаконні акти щодо розкриття інформації [3]. Попри це, питання ефективного поєднання цифровізації та аудиту залишається відкритим. Особливо це стосується корпоративного управління, яке дедалі більше переходить у дистанційний та електронний формат.

Цифровізація суттєво змінила практику корпоративного управління. Загальні збори акціонерів можуть проводитися дистанційно. Документообіг переходить у електронну форму. Інформація публікується через спеціалізовані платформи. З одного боку, це розширює доступ до даних. Акціонери отримують можливість швидше реагувати на рішення товариства. З іншого боку, виникає важливе питання якості цієї інформації. Формальне

виконання вимог щодо розкриття інформації не завжди означає реальну прозорість.

Сучасні вимоги до розкриття інформації емітентами деталізовані у відповідному положенні [3]. Воно передбачає значний обсяг різних даних, які мають бути оприлюднені. Проте сам факт оприлюднення не гарантує їх достовірності та (або) повноти. У цьому контексті цифровізація створює парадокс. Інформації стає більше, але довіра до неї не завжди зростає. Саме тому виникає потреба у додаткових інструментах перевірки.

Аудит традиційно асоціюється з перевіркою фінансової звітності. На нашу думку, в умовах цифрової трансформації його функції розширюються. Особливо це стосується нефінансової інформації, включаючи звіти про корпоративне управління. Законодавство визначає основні засади аудиторської діяльності та вимоги до незалежності аудитора [2]. Це створює основу для формування довіри до результатів перевірки. Але сучасні виклики потребують нових підходів.

Один із таких підходів – це надання обґрунтованої впевненості щодо інформації, яка не входить до складу фінансової звітності. Звіт про корпоративне управління є саме таким прикладом. Цей звіт містить дані про структуру управління, діяльність органів товариства, взаємодію з акціонерами тощо. У цифровому середовищі ризики викривлення такої інформації можуть зростати. Це пов’язано з автоматизацією процесів, використанням електронних систем, зменшенням прямого контролю. Саме тому роль аудитора полягає не лише у перевірці, але й у формуванні впевненості користувачів інформації. Також варто враховувати, що фондовий ринок функціонує на основі довіри. Законодавство прямо підкреслює необхідність забезпечення прозорості та відкритості інформації [1]. Без належного аудиторського підтвердження ці принципи можуть залишатися декларативними.

Незважаючи на розвиток нормативної бази, існує низка проблем.

1. Не всі елементи корпоративного управління підлягають обов’язковому аудиту. Це створює прогалини у системі контролю.

2. Цифровізація випереджає регуляторні зміни. Нові технології з’являються швидше, ніж формуються стандарти їх перевірки. Аудиторам доводиться працювати в умовах невизначеності.

3. Існує проблема формального підходу. Іноді звітність товариств складається з дотриманням вимог, але без реального змісту. У такому випадку навіть аудит може не дати очікуваного ефекту.

Водночас перспективи виглядають достатньо оптимістично. Розвиток цифрових інструментів може підвищити ефективність аудиту. Наприклад, використання аналітики даних дозволяє виявляти аномалії у великих масивах інформації. Крім того, поступово формується практика розширення сфери assurance-послуг. Це означає, що аудиторське підтвердження може охоплювати не лише фінансові показники, але також й інші аспекти діяльності товариства.

Аудиторське забезпечення прозорості корпоративного управління набуває нового значення в умовах цифрової трансформації фондового ринку. Воно вже не обмежується перевіркою фінансової звітності. Його функція ширша. Це формування довіри до інформації в цілому. Цифровізація створює як можливості, так й ризики. Вона підвищує доступність даних, але при цьому не гарантує їх якість. У цьому контексті аудит виступає ключовим елементом інфраструктури довіри. Подальший розвиток має бути спрямований на розширення сфери аудиторських послуг. Особливу увагу слід приділити звітам про корпоративне управління. Саме вони відображають реальний стан взаємодії між товариством та акціонерами. Таким чином, поєднання цифрових технологій та ефективного аудиторського контролю може стати основою для підвищення прозорості фондового ринку України. Це, у свою чергу, сприятиме залученню інвестицій та зміцненню довіри з боку учасників ринку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про ринки капіталу та організовані товарні ринки : Закон України від 19.06.2020 № 738-IX. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/738-20#Text (дата звернення: 20.04.2026).

2. Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність : Закон України від 21.12.2017 № 2258-VIII. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2258-19#Text (дата звернення: 20.04.2026).

3. Положення про розкриття інформації емітентами цінних паперів : рішення НКЦПФР від 06.06.2023 № 608. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1307-23#Text (дата звернення: 20.04.2026).

О. Г. Рябчук,
кандидат економічних наук, доцент,
Державний податковий університет;
А. А. Залюбівська,
здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського) рівня гр. ОПСБ-23-1с,
Державний податковий університет

ОЦІНКА РИЗИКІВ СУТТЄВОГО ВИКРИВЛЕННЯ ПІД ЧАС АУДИТУ ЕЛЕМЕНТІВ ОБЛІКОВОЇ ПОЛІТИКИ

У сучасних умовах розвитку економічних відносин підвищуються вимоги до достовірності та прозорості фінансової звітності підприємств, що зумовлює зростання ролі облікової політики як важливого інструменту організації бухгалтерського обліку та управління фінансовою інформацією. Облікова політика визначає методологічні засади відображення господарських операцій і безпосередньо впливає на формування показників фінансової звітності, що обумовлює необхідність її ретельної аудиторської перевірки. Особливої актуальності набуває дослідження ризиків суттєвого викривлення фінансової інформації, які можуть виникати внаслідок використання альтернативних методів обліку, передбачених чинними стандартами. У зв'язку з цим важливого значення набуває організація аудиту облікової політики, спрямованого на оцінку обґрунтованості обраних підприємством методів обліку та їх відповідності економічній сутності господарських операцій.

Проблематика організації аудиту облікової політики є предметом дослідження багатьох науковців, які наголошують, що облікова політика підприємства посідає важливе місце у напрямах та процедурах аудиту, оскільки безпосередньо впливає на достовірність фінансової звітності, аналіз змісту облікової політики є ключовим напрямом аудиторської перевірки, адже дозволяє виявити специфіку організації обліку на підприємстві [1].

У сучасній системі корпоративного управління облікова політика вже не обмежується функцією формального нормативного документа, а виступає одним із ключових елементів формування інформаційного середовища підприємства. Вона відіграє важливу роль у забезпеченні ефективності управлінських рішень та стратегічного розвитку суб'єкта господарювання, оскільки визначає методологічні засади ведення обліку та встановлює єдині принципи організації і реалізації бізнес-процесів [2].

Гнучкість міжнародних і національних стандартів бухгалтерського обліку надає управлінському персоналу можливість самостійно обирати окремі методи оцінки та відображення господарських операцій. Водночас така варіативність формує потенційні зони ризику. За цих умов виникають передумови для появи ризиків суттєвого викривлення у фінансовій звітності, оскільки межа між правомірним застосуванням альтернативних облікових підходів і навмисним «управлінням прибутком» часто має суб'єктивний характер. Тому ідентифікація цих ризиків на етапі вивчення бізнесу замовника є необхідною для забезпечення достовірності інформації для стейкхолдерів.

Аудит облікової політики являє собою комплексну перевірку, спрямовану на оцінювання правильності та достовірності відображення господарських операцій у системі бухгалтерського, фінансового, управлінського обліку та обліку з метою оподаткування. Його основною метою є встановлення відповідності застосовуваних підприємством методів і принципів ведення обліку чинним нормативно-правовим вимогам у досліджуваному періоді з подальшим формуванням обґрунтованої аудиторської думки щодо достовірності фінансової звітності в усіх суттєвих аспектах [3].

Найбільш схильними до виникнення викривлень є ті елементи облікової системи, формування яких ґрунтується на прогнозних розрахунках та використанні професійних суджень управлінського персоналу:

– підхід до оцінки необоротних активів, зокрема визначення ліквідаційної вартості та строків їх корисного використання. Без належного економічного обґрунтування подовження таких строків може призводити до штучного зменшення амортизаційних відрахувань. У результаті частина витрат фактично переноситься на майбутні періоди замість їх відображення у поточному, що спричиняє викривлення показників прибутковості та вартості чистих активів підприємства;

– підхід до формування резервів і забезпечень, передусім визначення очікуваних кредитних збитків за дебіторською заборгованістю. Застосування надмірно оптимістичних прогнозних припущень або моделей оцінки може призводити до заниження обсягу резервів, що, своєю чергою, створює ризик приховування реальної частки безнадійної заборгованості та штучного завищення показників ліквідності у фінансовій звітності підприємства;

– визнання доходів та розподіл витрат, визначення моменту відображення доходу за складними контрактами. Основний ризик полягає у передчасному включенні доходів майбутніх періодів до поточної фінансової

звітності з метою виконання планових показників або дотримання умов кредитних зобов'язань.

Процес ідентифікації ризиків суттєвого викривлення у межах облікової політики передбачає комплексне тестування за трьома основними напрямами. По-перше, здійснюється аналіз обґрунтованості вибору методів обліку, що передбачає перевірку їх відповідності фактичним бізнес-процесам та економічній суті господарських операцій. Другим етапом є ретроспективний огляд управлінських суджень, який передбачає порівняння прогнозів та припущень менеджменту попередніх періодів із фактичними результатами. На завершальному етапі застосовується тестування чутливості показників, під час якого аудитор моделює сценарії та оцінює вплив змін окремих параметрів облікової політики, таких як ставка дисконтування або ліквідаційна вартість активів, на фінансові результати підприємства. Якщо навіть невелика зміна параметра суттєво впливає на ключові показники звітності, відповідний елемент облікової політики позначається як зона підвищеного ризику та підлягає поглибленому аналізу.

Важливо враховувати, що суттєве викривлення фінансової звітності може виникати не лише внаслідок однієї значної помилки, але й у результаті накопичення низки незначних коригувань у різних складових облікової політики.

Ефективний аудит облікової політики в сучасних умовах вимагає відмови від суто формального підходу на користь поглибленого дослідження економічної сутності кожного бухгалтерського рішення. Достовірність фінансової звітності безпосередньо залежить від здатності аудитора дешифрувати управлінську упередженість, приховану за нормативно дозволеними методами обліку. Кумулятивний характер ризиків, коли сукупність незначних маніпуляцій трансформується у суттєве викривлення, перетворює перевірку облікової політики на складний інтелектуальний процес. Лише поєднання професійного скептицизму, використання інструментарію аналізу чутливості та ретроспективного оцінювання прогнозів дозволяє сформувати обґрунтовану думку щодо реального фінансового стану підприємства.

Таким чином, мінімізація ризиків суттєвого викривлення досягається не через констатацію помилок, а через превентивну оцінку намірів, закладених у кожну складову облікової політики, що є запорукою захисту інтересів стейкхолдерів та забезпечення прозорості ринкових відносин.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Лищенко О. Г., Никоненко Т. А. Аудит облікової політики. *Відновлення України та її регіонів в контексті глобальних трендів: управління, адміністрування та забезпечення* : Міжнародна науково-практична інтернет-конференція. Запоріжжя : НУ «Запорізька політехніка», 2023. С. 123–126.

2. Чижевська Л. В., Поліщук І. Р., Сарган С. С. Облікова політика як інструмент управління фінансовими результатами підприємства. *Вісник Державного університету «Житомирська політехніка».* 2022. № 3 (53). С. 34–40.

3. Будько О. В., Шепель А. В. Особливості аудиту облікової політики підприємства. *Економічний вісник Дніпровського державного технічного університету.* 2022. № 2 (5). С. 67–74.

О. І. Суворов,
здобувач вищої освіти третього (освітньо-наукового) рівня,
спеціальність 071 Облік і оподаткування,
Державний податковий університет

НЕДОЛІК ЯК ЕЛЕМЕНТ МЕТОДИКИ ОБОВ'ЯЗКОВОЇ ПЕРЕВІРКИ З КОНТРОЛЮ ЯКОСТІ АУДИТОРСЬКИХ ПОСЛУГ

Недолік – центральний елемент методики обов'язкової перевірки з контролю якості аудиторських послуг (далі – ОПКЯ), що проводиться Інспекцією із забезпечення якості Органу суспільного нагляду за аудиторською діяльністю та Комітетом з контролю якості аудиторських послуг Аудиторської палати України відповідно до статті 40 Закону України «Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність» (далі – Закон) [1]. Від чіткості, прозорості та обґрунтованості його визначення, правил оцінки значущості залежать кваліфікація та передбачуваність результатів перевірки, зміст обов'язкових до виконання рекомендацій, застосування заходів впливу до суб'єктів аудиторської діяльності (далі – САД) та, як наслідок, довіра до системи суспільного нагляду загалом. Попри це, в нормативному забезпеченні ОПКЯ визначення «недоліку» залишається недостатньо формалізованим, а підходи до градації його значущості потребують подальшого удосконалення.

Чинні Рекомендації визначають «недолік» як порушення вимог МСА або Закону [2, с. 2]. Навколо цієї дефініції побудована класифікаційна матриця, у якій відокремлюються три рівні:

– рівень 1: недолік виконання завдання – порушення вимог МСА при виконанні конкретного завдання з аудиту, огляду, іншого надання впевненості або супутніх послуг;

– рівень 2: недолік системи внутрішнього контролю якості (системи управління якістю) – неефективність запроваджених САД політик і/або процедур стосовно окремого елементу системи;

– рівень 3: недолік дотримання окремих вимог Закону – порушення вимог Закону та інших нормативно-правових актів з питань аудиторської діяльності.

Водночас виокремлені:

– повторювальний недолік – той, що вже був письмово повідомлений САД у звіті за результатами попередньої перевірки;

– систематичний недолік – виникає тоді, коли певний недолік виконання завдання виявлено у трьох або більше перевірених завданнях; він автоматично вважається ще й недоліком системи управління якістю (далі – СУЯ).

Окремо Рекомендації встановлюють поняття значущості недоліку, що визначається сукупністю кількісних та якісних чинників – суттєвості, змісту порушення, ступеня достатності й прийнятності доказів, ступеня невідповідності вимогам МСА та/або Закону.

Найдетальнішу регламентацію має значущий недолік виконання завдання: перелік його ознак охоплює понад п'ятнадцять пунктів – від не отримання прийнятних аудиторських доказів та незастосування професійного скептицизму до ситуацій, коли аудиторська думка суперечить висновкам в робочих документах, порушено строки формування робочих документів, належно не застосована суттєвість, не виявлені суттєві викривлення фінансової звітності тощо. Для СУЯ визначення значущого недоліку подано стисліше та абстрактніше: неефективність запроваджених САД політик або процедур стосовно елементу системи, унаслідок чого не забезпечується своєчасне запобігання недоліку, виявлення та виправлення його, або ж відсутність необхідних політик чи процедур. Водночас саме рівень СУЯ є визначальним для досягнення та забезпечення якості аудиторських послуг, оскільки становить першопричину більшості недоліків виконання завдань. Зв'язок між 1 та 2 рівнями встановлено через кількісний тригер: якщо певний недолік виконання завдання виявлено у трьох або більше перевірених завданнях, він автоматично кваліфікується як систематичний і додатково вважається недоліком СУЯ.

Слід зазначити, що чинне визначення недоліку тяжіє до процесно-орієнтованої логіки. По-перше, переважна більшість ознак значущого недоліку виконання завдання сформульовані як «не виконано», «не отримано», «не застосовано», «не задокументовано». По-друге, функціонального тесту впливу на якість аудиту як самостійного критерію в визначенні немає, оскільки оцінюється саме факт відхилення від норми, а не його наслідки. По-третє, рівень СУЯ регламентовано менш детально, ніж рівень виконання окремого завдання.

Крім цього Рекомендації оперують практичним поділом на суттєвий, значущий і менш ніж значущий недолік, однак критерії розмежування цих

рівнів сформульовані узагальнено та значною мірою спираються на професійне судження інспектора. Наслідками цього є ризики неоднакового застосування однакових підстав до різних САД, непрозорості для аудиторських фірм, а також ускладненого контролю якості самої перевірки з контролю якості.

Для розв'язання цієї проблеми замість деталізації ознак значущості недоліку пропонується оцінювати значущість недоліку за групами чинників, які як фільтри характеризують вплив на якість аудиту, фінансову звітність замовника чи ефективність СУЯ, наприклад: 1) чинники суттєвості та ризику суттєвого викривлення (вплив на думку аудитора, на достовірність фінансової звітності, значні ризики суттєвого викривлення); 2) характер і повнота аудиторських процедур (пропущені або недостатні процедури, якість аудиторських доказів, документування); 3) дотримання етичних вимог й незалежності; 4) якість функціонування системи управління якістю САД; 5) повторюваність недоліку (одиничний / системний, повторний після попередньої перевірки); 6) поведінкові чинники (реакція аудиторської фірми, готовність до реагування на недолік).

Пропонується зберегти наявну в Рекомендаціях трирівневу структуру «менш ніж значущий – значущий – суттєвий недолік» як базову, водночас передбачивши можливість виокремлення четвертого рівня – «системний недолік» – для випадків, коли ознаки недоліку одночасно відповідають кільком чинникам групи 4 (система управління якістю) та групи 5 (повторюваність). Кожен рівень недоліків доцільно описати через мінімально необхідний набір індикаторів із зазначених груп, що дозволить зробити оцінку значущості недоліку прозорою.

Таким чином, удосконалення дефініції «недоліку» має супроводжуватися переліком індикаторів, документальним обґрунтуванням градації кожного недоліку та розкриттям критеріїв градації у Рекомендаціях. Такий підхід підвищить обґрунтованість рішень за результатами ОПКЯ, зменшить вплив ризику неоднорідності застосування професійного судження та посилить довіру до системи суспільного нагляду за аудиторською діяльністю в Україні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність : Закон України від 21 грудня 2017 року № 2258-VIII (зі змінами). URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2258-19

2. Рекомендації щодо проведення перевірок з контролю якості аудиторських послуг та інших перевірок : затв. рішенням Ради нагляду за аудиторською діяльністю від 27.10.2023 № 3/9/63. URL : https://www.apob.org.ua/

СЕКЦІЯ 4
ДЕРЖАВНИЙ ФІНАНСОВИЙ КОНТРОЛЬ: ОРГАНІЗАЦІЙНІ ЗАСАДИ, МЕТОДИКА ТА НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ

N. P. Levkovets,
PhD in Economics, Associate Professor,
Associate Professor of the Department of Finance, Accounting and Audit,
National Transport University

TRANSFORMATION OF UKRAINE'S TAX SYSTEM IN THE CONTEXT OF ECONOMIC MODERNIZATION

In modern economic systems, taxation serves as one of the fundamental instruments for regulating financial flows and ensuring the redistribution of national income. Through the tax mechanism, the state accumulates financial resources necessary for fulfilling its socio-economic functions and implementing strategic development priorities.

Under the current conditions of economic transformation in Ukraine, the improvement of the taxation framework has become particularly relevant. The effectiveness of tax policy directly affects fiscal sustainability, business development, and the overall investment attractiveness of the country.

At present, taxation is increasingly perceived not only as a tool for revenue generation but also as an important stimulating factor that influences economic activity and social balance. This shift in perception necessitates a comprehensive modernization of the tax system, aimed at increasing transparency, reducing administrative complexity, and ensuring compliance with international standards.

The tax system should be considered a dynamic institutional structure that evolves in response to changes in the economic environment. Its primary objective is to create a balanced model of financial redistribution that simultaneously satisfies the fiscal needs of the state and supports economic growth.

Recent analytical studies indicate that reforms in Ukraine's tax system are increasingly focused on reducing the tax burden on businesses while improving the efficiency of fiscal regulation. One of the most significant directions of this transformation is the integration of digital technologies into tax administration.

The implementation of electronic reporting systems, automated контроля, and digital services has significantly improved the transparency of financial operations. These innovations help to minimize tax evasion, reduce compliance costs for taxpayers, and streamline interactions between businesses and public authorities. As a result, a more cooperative and partnership model of interaction between the state and taxpayers is gradually emerging.

Another important direction of development is the alignment of Ukrainian tax legislation with European Union standards. This process involves adapting regulatory frameworks, improving indirect taxation mechanisms, and strengthening tax discipline. Such measures contribute to increasing the competitiveness of the national economy and facilitate Ukraine's integration into the global economic space [1].

However, despite the progress achieved, the Ukrainian tax system continues to face a number of systemic challenges. Among the most pressing issues are the frequent changes in tax legislation, its complexity and ambiguity, and the significant administrative burden imposed on economic entities. These factors create uncertainty for businesses and may hinder investment activity.

Addressing these challenges requires a holistic and well-balanced approach to tax reform. It is essential to consider the interests of all stakeholders, including the state, business sector, and society, in order to ensure the effectiveness and fairness of taxation.

The ongoing transformation of the tax system demonstrates that its development is influenced by a combination of economic, institutional, and social factors [2]. The gradual modernization of taxation mechanisms aims to enhance fiscal efficiency while simultaneously creating more favorable conditions for business development.

A key achievement of recent reforms has been the expansion of digital tools in tax administration, which has increased transparency and reduced opportunities for shadow economic activities. Nevertheless, the instability of the regulatory environment remains a significant obstacle to sustainable economic growth.

In this context, further tax system reform should be based on the principles of stability, predictability, and equity. Establishing clear and consistent tax rules will improve the business climate, encourage investment, and strengthen public trust in state institutions.

The taxation system of Ukraine is undergoing a gradual transformation driven by economic modernization and European integration processes. Its role extends beyond fiscal functions, encompassing the regulation of economic activity and the promotion of sustainable development.

The introduction of digital technologies, simplification of tax procedures, and harmonization with international standards are key factors contributing to the effectiveness of tax policy. At the same time, addressing existing challenges such as regulatory instability and administrative complexity remains a priority.

A comprehensive approach to tax reform will ensure a balance between state fiscal interests and the financial capacity of taxpayers. This, in turn, will create favorable conditions for long-term economic growth, increased investment attractiveness, and strengthening of the national economy.

REFERENCES

1. Krysovatyy A., Melnyk V., Koshchuk T. Tax Policy of Ukraine in the Context of European Integration. *Economic Annals-XXI*. 2020. Vol. 181 (1–2). P. 56–63. DOI : https://doi.org/10.21003/ea.V181-06

2. Valihura V. Approaches to reforming the simplified taxation system under the conditions of implementation of the National Revenue Strategy until 2030. *Finance of Ukraine.* 2024. № 8. P. 7–29. DOI : https://doi.org/10.33763/finukr2024.08.007

M. Spader,
Estate University of Western Paraná (UNIOESTE), Brazil,
Master's Student in Tourism (PPGTUR/UFRN),
Specialist in International Business (MIB)

STRATEGIC PERSPECTIVES ON FINANCIAL CONTROL AND AUDITING IN CROSS-BORDER CREATIVE ECONOMIES: THE CONTEXT OF THE IGUASSU TRI-NATIONAL REGION

The The expansion of global tourism, propelled by the creative economy, serves as a crucial driver for regional prosperity and economic development. This research, presented at the Scientific and Practical Conference at the State Tax University, posits that proficiency in financial control mechanisms and an understanding of the creative economy is essential for professionals operating within environments characterized by overlapping jurisdictions and cultural intricacies. According to Nusraningrum and Pratama [5], tourism functions as a multifaceted business ecosystem where creative industries must cater to varied demands, from accommodations to cultural experiences. A notable instance is found in the Iguassu area, where initiatives such as revitalizing cultural venues and enhancing local fairs have fostered integration and appreciation of traditions. Sampaio [11] contends that establishing tourism as a legitimate academic domain necessitates a meticulous technical approach that transcends simple promotional activities, advocating for a structured administrative framework. Within the Iguassu Tri-National region (Brazil, Argentina, and Paraguay), effective management of public investments in cultural assets requires sophisticated financial oversight and state auditing to bolster regional competitiveness.

For successful management practices, it is critical to explore the implementation and significance of Tourism Satellite Accounts (TSA). As noted by Frenț and Frechtling [2], TSAs are vital for ensuring international comparability while accurately assessing tourism's influence on national and regional economies. In the absence of analytical backing provided by TSAs, financial audits may fall short, complicating efforts to differentiate genuine economic growth from mere capital circulation devoid of added value. The application of these accounts allows auditors and managers to ascertain the true contribution of the creative economy to regional GDP, yielding concrete data essential for taxation discussions and financial forums.

Implementing TSAs in the Iguassu region requires cohesive information gathering from both public and private sectors alongside training local stakeholders in data analysis. However, substantial challenges persist – such as insufficient harmonized data across Brazil, Argentina, and Paraguay – and inadequate institutional cooperation for cross-border information exchange. These issues underscore the necessity for investments in regional collaborations and integrated information systems aimed at enhancing TSA efficacy while exploring innovative assessment methods tailored to the unique characteristics of this tri-national area.

In this discourse, it is imperative to consider Olena Betlii's [1] insights regarding "Identity Politics of Heritage." Betlii asserts that cultural heritage actively contributes to shaping collective memory during periods of historical change. The identity within the Iguassu region undergoes continuous negotiation; without stringent fiscal oversight protecting intangible assets, there exists a risk of "commodification of traditions" [14] primarily motivated by profit motives. Similarly, Romaniuk et al. [9] emphasize that managing cultural heritage with an international perspective demands sustainable preservation strategies. Nonetheless, one must recognize that excessive commercialization can erode authentic cultural values. Ongoing academic dialogues indicate that pursuing cultural recognition may lead to social friction. By acknowledging these viewpoints, this examination broadens its scope regarding challenges faced in achieving balanced heritage management within this tri-national context.

The methodological foundation underpinning this study adheres to principles set forth by Lakatos and Marconi [4]. A qualitative exploratory bibliographic methodology has been employed which allows for an overview of phenomena while identifying theoretical gaps without necessitating extensive field data collection. By merging economic theories proposed by Santos and Kadota [12] with Business Intelligence (BI) requirements outlined by Nyanga et al. [6], it becomes evident that state financial control plays a crucial role in safeguarding territorial identity. Enhanced accounting transparency facilitated through tools like TSAs combined with BI will enable the region to navigate post-pandemic challenges [13] effectively while transforming heritage into a strategic asset promoting inclusive development – as discussed by Sachs [10] – and considering cross-border perspectives offered by Perkmann and Sum [7].

REFERENCES

1. Betlii O. The Identity Politics of Heritage: Decommunization, Decolonization, and Derussification of Kyiv Monuments after Russia's Full-Scale Invasion of Ukraine. *Journal of Applied History.* 2022. V. 4, n. 1–2, p. 149–169. DOI : https://doi.org/10.1163/25895893-bja10031 (Accessed: Mar. 22. 2026).

2. Frenț C., Frechtling D. C. Regional tourism satellite accounts: towards international comparability. *Tourism Review.* 2022. V. 77, n. 1, p. 97–112. DOI : https://doi.org/10.1108/TR-07-2020-0315 (Accessed: Mar. 23. 2026).

3. Hall C. M. Tourism and the Capitalocene: From Green Growth to Ecocide. *Tourism Planning & Development.* 2021. V. 19, n. 1, p. 61–74. DOI : https://doi.org/10.1080/21568316.2021.2021474 (Accessed: Mar. 24. 2026).

4. Lakatos E. M., Marconi M. A. Fundamentos de metodología científica. 9ª. ed. São Paulo : Atlas, 2021.

5. Nusraningrum D., Pratama A. The Tourism Development through Creative Economy. *International Journal of Engineering and Advanced Technology (IJEAT).* 2019. V. 8, Issue 6S3, p. 300–308. URL : https://www.ijeat.org/portfolio-item/f10490986s319/ (Accessed: Mar. 25. 2026).

6. Nyanga C., Pansiri J., Chatibura D. Enhancing competitiveness in the tourism industry through the use of business intelligence: a literature review. *Journal of Tourism Futures.* 2020. V. 6, n. 2, p. 139–151. DOI : https://doi.org/10.1108/JTF-11-2018-0069 (Accessed: Mar. 26. 2026).

7. Perkmann M., Sum N. Globalisation, Regionalisation and Cross-Border Regions. Basingstoke: Palgrave Macmillan. 2014. URL : https://scispace.com/pdf/globalization-regionalization-and-cross-border-regions-3jjmn6uqzb.pdf (Accessed: Mar. 27. 2026).

8. Prodanov C. C., de Freitas E. C. Metodologia do Trabalho Científico. 2ª. ed. Novo Hamburgo : Feevale, 2013.

9. Romaniuk L. et al. Transformation of Ukraine's Cultural Heritage against the Background of Historical and Cultural Changes: International Aspect. *Synesis.* 2023. V. 15, n. 4, p. 1–15. ISSN 1984-6754. URL : https://share.google/Sm54kAR0yQeh8e1S4 (Accessed: Mar. 28. 2026).

10. Sachs I. Desenvolvimento: inclusivo, sustentável, sustentado. Rio de Janeiro : Garamond, 2008.

11. Sampaio E. A. A. Cientificidade nos estudos do turismo. Teorias, dicotomias e o desafio da consolidação epistemológica. *PASOS Revista de Turismo y Patrimonio Cultural.* 2022. V. 20, n. 3, p. 593–607. DOI : https://doi.org/10.25145/j.pasos.2022.20.040 (Accessed: Mar. 29. 2026).

12. Santos G. E. O., Kadota D. K. Economia do turismo. 1ª. ed. São Paulo : Aleph, 2012.

13. Spader M., Brito V. C. A Covid-19 e seus impactos econômicos nos Meios de Hospedagem de Foz do Iguaçu no pós-pandemia. *Turismo, Sociedade & Território.* 2024. V. 6, n. 1, e37196. URL : https://periodicos.ufrn.br/ revtursoter/ article/view/37196/19418 (Accessed: Mar. 29. 2026).

14. Urry J., Larsen J. The Tourist Gaze 4.0. 4ª ed. London : Sage, 2021.

М. В. Бєлікова,
здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського) рівня,
Державний торговельно-економічний університет;
Д. О. Семенова,
кандидат економічних наук, доцент,
Державний торговельно-економічний університет

ТРАНСФОРМАЦІЯ ДЕРЖАВНОГО ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Державний фінансовий контроль є одним із ключових елементів системи публічного управління, який забезпечує законність, ефективність і прозорість використання бюджетних ресурсів країни. В умовах сучасних викликів його значення набуло нового рівня важливості, особливо в період воєнного стану, коли фінансові ресурси спрямовуються на першочергові потреби – обороноздатність держави та підтримку функціонування економіки. Введення воєнного стану в Україні стало поштовхом для серйозних змін у системі державного фінансового контролю.

Зростаюча потреба у швидкому ухваленні управлінських рішень і оперативному фінансуванні оборонних заходів призвела до спрощення або послаблення окремих процедур контролю [1]. Однак така оптимізація супроводжується певними ризиками, серед яких зловживання та неефективне витрачання державних коштів. Одним із найважливіших викликів сьогодення є пошук балансу між оперативністю розподілу фінансових ресурсів і забезпеченням їх цільового використання.

Потреба держави діяти швидко не повинна порушувати принципи підзвітності та прозорості, що лежать в основі демократичного врядування.

Трансформація механізмів фінансового контролю проявляється у впровадженні нових методів і підходів. Акцент зміщується на превентивні заходи та ризик-орієнтований контроль, що дає змогу не лише фіксувати порушення, а й попереджати їх на ранніх етапах, що є особливо важливим в умовах кризового управління.

Цифровізація процесів контролю також стала важливим модулем трансформації. Використання сучасних електронних систем обліку, аналітичних платформ і доступу до відкритих даних дає змогу здійснювати моніторинг руху бюджетних коштів у реальному часі, значно підвищуючи оперативність

і точність аналізу [2]. Нагальною залишається потреба в розвитку інституційної спроможності органів державного фінансового контролю. Це включає покращення кваліфікаційного рівня працівників, вдосконалення методик контролю та впровадження передових технологій і підходів до аудиту.

Окремої уваги потребує і контроль за використанням міжнародної фінансової допомоги, яка нині є значущою складовою підтримки України. Забезпечення прозорого і ефективного спрямування цих ресурсів є вирішальним фактором у формуванні довіри з боку міжнародної спільноти. Проте існують об'єктивні труднощі, наприклад, обмежений доступ до певної інформації через міркування національної безпеки. Такі виклики потребують вироблення нових підходів до роботи з конфіденційними даними, аби забезпечити повноцінний контроль навіть в умовах підвищених загроз для держави.

Важливим аспектом державного управління в умовах воєнного часу є ефективна координація між різними органами контролю. Для уникнення дублювання їхніх повноважень та підвищення загальної результативності необхідно забезпечити чітку узгодженість їхньої роботи. Одним із перспективних напрямів розвитку є вдосконалення системи внутрішнього контролю в органах державної влади. Саме внутрішні механізми дозволяють оперативно реагувати на порушення, водночас зменшуючи навантаження на зовнішні контрольні органи.

Додатковою умовою зміцнення прозорості та запобігання корупції є активне залучення громадськості до механізмів контролю. Відкриті дані та громадський моніторинг формують нові інструменти для покращення підзвітності та підвищують рівень довіри до державних інституцій. Удосконалення методів державного фінансового контролю передбачає інтеграцію міжнародних стандартів, адаптованих до специфіки національних умов. Насамперед це стосується впровадження передових підходів до державного аудиту і управління публічними фінансами, що відповідають найкращим світовим практикам.

Потребується також оновлення нормативно-правової бази, яка регулює діяльність контрольних органів [3]. Закони повинні враховувати специфіку воєнного стану, забезпечуючи ефективний баланс між суворістю контролю та відповідальністю учасників. Особливо важливо гарантувати незалежність органів державного фінансового контролю. Тільки автономні і неупереджені структури здатні об’єктивно оцінювати використання бюджетних ресурсів, зберігаючи високу якість аналізу та рекомендацій.

Таким чином, трансформація системи державного фінансового контролю в умовах воєнного періоду є складним процесом, що охоплює різноманітні аспекти. Лише поєднання гнучких рішень, сучасних технологій, посилення інституційної стійкості та дотримання міжнародних стандартів здатне забезпечити фінансову дисципліну й сприяти економічній стабільності держави.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Пиріг А. В. Особливості державного фінансового контролю у сфері обігу бюджетних коштів. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2024. Вип. 86. С. 39–45. URL : https://visnyk-pravo.uzhnu.edu.ua/article/view/320869

2. Скрипник Г. О., Черненко В. В. Державний фінансовий контроль України в умовах воєнного стану. *Економіка та суспільство*. 2024. Вип. 70. DOI : https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-70-139

3. Радіонов Ю. Роль державного фінансового контролю (аудиту) в управлінні економікою. *Економіка України*. 2024. № 8 (753). С. 29–50. URL : https://nasu-periodicals.org.ua/index.php/economyukr/article/view/2024-08-2

Т. В. Білобровенко,
кандидат економічних наук, доцент,
Державний податковий університет

РОЛЬ ІНСПЕКТУВАННЯ ЯК ФОРМИ КОНТРОЛЮ ДЕРЖАУДИТСЛУЖБИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ ГОСПОДАРЮВАННЯ

В сучасних умовах господарювання важливо забезпечити стабільне функціонування всіх сфер життєдіяльності, зокрема створити надійну систему державного фінансового контролю, яка є невід'ємною складовою державного управління [1].

Інспектування, що Держаудитслужбою в умовах війни переорієнтувалося з інструменту суто фіскального контролю на механізм гарантування надійності фінансової системи, запобігання розкраданню коштів та забезпечення ефективної відбудови країни, контроль цільового використання коштів, особливо у сферах оборони та гуманітарної допомоги. «Інспектування здійснюється органом ДФК у формі ревізії та полягає у документальній і фактичній перевірці певного комплексу або окремих питань фінансово-господарської діяльності підконтрольної установи, яка повинна забезпечувати виявлення наявних фактів порушення законодавства, встановлення винних у їх допущенні посадових і матеріально відповідальних осіб» [2]. Воно має специфіку перевірки залежно від галузі бюджетної сфери і тому здійснюється різними департаментами Держаудитслужби.

Основними аспектами ролі Держаудитслужби під час війни є:

контроль за використанням коштів на відбудову та оборону;

забезпечення прозорості закупівель: моніторинг закупівель для запобігання зловживанням у сфері державних фінансів, що є критично важливим для збереження ресурсів;

особливості роботи в умовах воєнного стану: інспектування проводиться з урахуванням безпекових обмежень, але при цьому забезпечується безперервність державного фінансового контролю;

співпраця з ЄС: контроль за використанням коштів, що надаються європейськими партнерами, забезпечуючи наближення системи контролю до стандартів ЄС;

виконання реформ: реалізує заходи для вдосконалення системи контролю, що є частиною зобов'язань перед міжнародними партнерами.

Відповідно до постанови КМУ «Деякі питання здійснення державного фінансового контролю в умовах воєнного стану» [3], процедури інспектування адаптовані до умов воєнного стану. При цьому використовуються новітні підходи та інформаційні технології, що підвищує точність перевірок. Україна поступово наближає систему контролю до стандартів ЄС, що підвищує довіру міжнародних партнерів.

В умовах воєнного стану основна увага приділяється перевірці витрат на оборону, безпеку та відновлення зруйнованої інфраструктури, охоплюючи мільярди гривень. Держаудитслужба отримала розширені повноваження для перевірки цільового використання коштів, отриманих від міжнародних партнерів, зокрема ЄС. Інспектування допомагає виявити незаконні, нецільові або неефективні витрати та запобігти їм, забезпечуючи економію. В разі встановлення порушень та зловживань, Держаудитслужба притягує винних осіб до адміністративної відповідальності та ініціює кримінальні провадження через правоохоронні органи.

Хоча в ЄС дана форма контролю не є популяризованою, в Україні вона досить актуальна у зв'язку з низьким рівнем бюджетної дисципліни і високим рівнем корупції. На рис. 1 показано структуру та кількість заходів контролю.

Зменшення кількості заходів ДФК на початку війни пов'язано з безпековими обмеженнями та зростанням ролі дистанційного контролю. Аналіз динаміки заходів контролю Держаудитслужби за 2023–2025 роки свідчить про трансформацію пріоритетів державного фінансового контролю в умовах воєнного стану та цифровізації публічних фінансів. Слід підкреслити домінування моніторингу закупівель, що пояснюється простотою їх здійснення в онлайн форматі на платформі Prozorro.

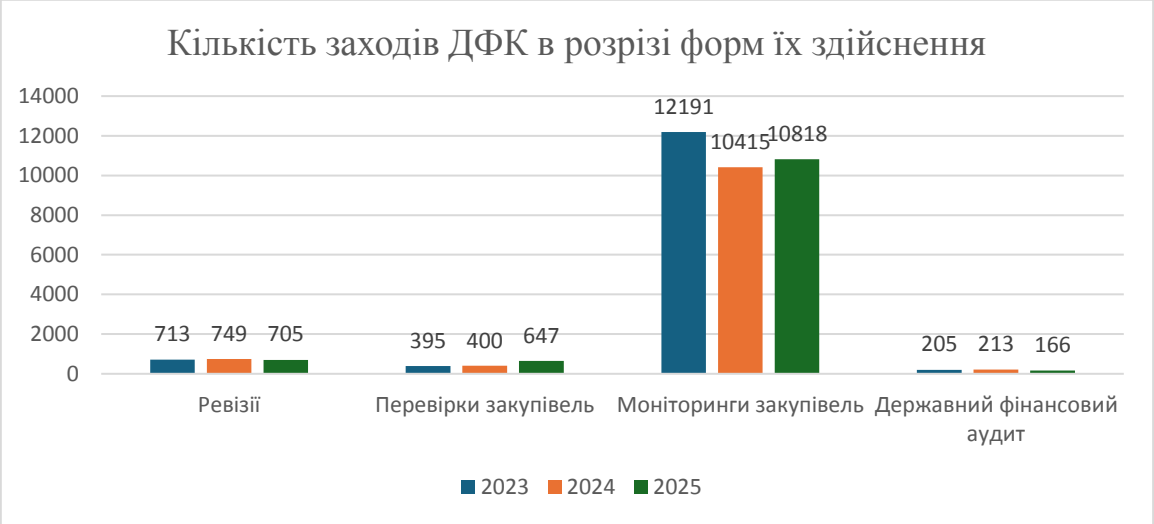

Рисунок 1 – Заходи контролю в розрізі форм їх здійснення за 2023–2025 рр.

Джерело: узагальнено автором за даними Держаудитслужби [4].

За даними Держаудитслужби протягом 2025 року проведено 705 ревізій та 647 перевірок закупівель, під час яких перевірено майже 1,3 тис. підприємств, установ і організацій. Загальна сума виявлених фінансових порушень становить понад 9,7 млрд грн, з яких відшкодовано понад 3,4 млрд грн, що становить лише близько 35 % від виявлених порушень, що свідчить про слабку дієвість за результатами заходів ДФК [4]. Тому інспектування дає найбільший обсяг виявлених порушень, але є наступною формою контролю та досить ресурсомістка форма контролю.

При плануванні інспектування Держаудитслужба використовує ризик-орієнтований підхід, що включає в себе методологію планування перевірок, яка фокусує ресурси на найбільш ризикованих сферах, де ймовірність порушень або збитків найвища. Це забезпечує зосередження при перевірці на найбільш суттєвих операціях, а не здійснює перевірки лише формально (аби виявити порушення, як правило незначне). Він розглядається не лише як вимога міжнародних партнерів та інституцій (МВФ, ЄС, Світовий банк), а як стратегічна можливість виживання економіки в умовах воєнного стану. Ризик-індикатори являють собою високотехнологічні інтелектуальні фільтри, здатні здійснювати моніторинг фінансових потоків та аналізувати ймовірність порушення та очікуваний розмір шкоди.

Прикро констатувати той факт, що роль інспектування в Україні з року в рік зменшується, так як поширюються більш сучасні та ефективні форми контролю, такі як державний фінансовий аудит та моніторинг закупівель. Інспектування є дуже важливим для України, де низька культура фінансової дисципліни і значні розкрадання бюджетних коштів. Тому інспектування має концентрувати увагу та зусилля на найбільш ризикові об’єкти, а в межах цих об’єктів – зосереджувати зусилля на виявлення значних фінансових відхилень, не відволікаючись на дрібні порушення чинного законодавства. Це вимагає пошуку нових методів та методичних прийомів, які можливо забезпечити в сучасних умовах цифровізації більшості процесів. Тому важливо, щоб інспектування не носило лише формальний характер – «аби провести і щось знайти», а забезпечувало виявлення та повернення до бюджету значних фінансових ресурсів, що були незаконно витрачені.

Отже, ефективність інспектування підтримується, незважаючи на безпрецедентні виклики війни, забезпечуючи захист державних інтересів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гуренко Т. Сучасний стан та напрями удосконалення організації державного фінансового контролю. *Економіка та суспільство*. 2023. Вип. 55. URL : https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2941 (дата звернення: 28.03.2026).

2. Про основні засади здійснення державного фінансового контролю в Україні : Закон України від 26 січня 1993 р. № 2939-XII (зі змінами) / ВРУ. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939-12 (дата звернення: 28.03.2026).

3. Деякі питання здійснення державного фінансового контролю в умовах воєнного стану : постанова КМУ від 7 травня 2022 р. № 561. *Урядовий портал.* URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/561-2022-%D0%BF#Text (дата звернення: 26.03.2026).

4. Статистичні звіти / Державна аудиторська служба України. URL : https://dasu.gov.ua/ua/plugins/userPages/53 (дата звернення: 27.03.2026).

І. І. Блюс,
здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського) рівня гр. ОПСБ-23-1
Науковий керівник:
А. В. Лісовий,
доктор економічних наук, професор,
Державний податковий університет

РОЛЬ ДЕРЖАВНОГО ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ЕФЕКТИВНОГО ВИКОРИСТАННЯ БЮДЖЕТНИХ КОШТІВ

Раціональне використання бюджетних ресурсів напряму впливає на фінансову стійкість держави та здатність реалізовувати соціально-економічні програми. За умов обмеженості ресурсів і зростання видатків особливого значення набуває контроль за їх розподілом і використанням. Саме через механізми державного фінансового контролю забезпечується не лише перевірка законності операцій, а й оцінка їх результативності, що дозволяє своєчасно реагувати на відхилення та запобігати втратам.

Державний фінансовий контроль функціонує як інструмент, що поєднує перевірку, аналіз і нагляд за рухом бюджетних коштів. Його специфіка полягає в орієнтації не тільки на фіксацію порушень, а й на виявлення причин їх виникнення. Це дозволяє переходити від формального контролю до більш глибокого – спрямованого на підвищення ефективності управлінських рішень.

Система контролю в Україні охоплює декілька рівнів. Зовнішній контроль реалізується Рахунковою палатою, яка аналізує виконання бюджету та оцінює досягнення запланованих результатів. Водночас Державна аудиторська служба здійснює внутрішній контроль через ревізії, перевірки та аудити, що дає змогу оперативно виявляти порушення на стадії використання коштів [1]. Такий розподіл функцій формує комплексний підхід, де поєднуються стратегічний аналіз і поточний нагляд.

Практика останніх років демонструє, що навіть за наявності контрольних механізмів не всі розпорядники бюджетних коштів забезпечують належний рівень звітності. Зокрема, частина установ не подає повні огляди витрат, що ускладнює об’єктивну оцінку ефективності бюджетних програм [2]. Це свідчить про наявність організаційних і дисциплінарних проблем, які знижують результативність фінансового контролю.

Аналіз виконання державного бюджету показує існування ризиків, пов'язаних із неефективним плануванням та використанням ресурсів. Виявлені відхилення між запланованими і фактичними показниками вказують на потребу посилення аналітичної складової контролю [3]. У цьому контексті контроль має трансформуватися з інструменту фіксації порушень у механізм прогнозування фінансових ризиків.

Наукові дослідження підкреслюють, що ефективність контролю залежить від його здатності адаптуватися до змін економічного середовища. Недостатня гнучкість процедур і обмежене використання сучасних аналітичних інструментів знижують його результативність [4]. Водночас інтеграція цифрових технологій дозволяє підвищити прозорість фінансових операцій і скоротити можливості для зловживань.

Причини недостатньої ефективності контролю часто пов'язані не лише з нормативними обмеженнями, а й з організаційними аспектами. Нерівномірне охоплення перевірками створює ситуації, коли окремі сфери залишаються поза увагою контролюючих органів. Це формує ризик накопичення порушень, які виявляються вже на пізніх етапах, коли їх усунення потребує значних ресурсів.

Крім того, відсутність повної та своєчасної інформації обмежує можливості для якісного аналізу. Якщо контроль базується на неповних даних, управлінські рішення приймаються з урахуванням викривленої картини, що може призводити до неефективного розподілу бюджетних коштів. У цьому випадку контроль втрачає свою превентивну функцію та перетворюється на реактивний механізм. Разом із тим, посилення контролю має враховувати баланс між жорсткістю перевірок і ефективністю використання ресурсів. Надмірна формалізація процедур може уповільнювати реалізацію бюджетних програм, що особливо критично в умовах обмеженого часу та ресурсів. Тому сучасний підхід передбачає поєднання контролю з аналітикою та оцінкою результативності.

Фактичні результати діяльності органів фінансового контролю підтверджують їх практичне значення для бюджетної системи. За даними Державної аудиторської служби, у ході контрольних заходів щороку виявляються порушення, що вимірюються десятками мільярдів гривень, причому значна частина з них пов'язана з неефективним управлінням ресурсами, а не прямими зловживаннями. Водночас Рахункова палата у своїх звітах фіксує відхилення у виконанні бюджетних програм і недосягнення запланованих показників, що свідчить про проблеми на етапі планування та реалізації

державних видатків [3]. Додатково варто врахувати, що у 2025 році лише 9 із 17 головних розпорядників коштів надали повноцінні звіти щодо огляду витрат [2], що обмежує можливість комплексного аналізу ефективності бюджету. Така статистика демонструє, що значна частина фінансових ресурсів використовується з відхиленнями від запланованих цілей, а отже, потребує більш системного контролю та вдосконалення механізмів моніторингу.

Отже, державний фінансовий контроль забезпечує впорядкованість бюджетного процесу та створює передумови для більш раціонального використання ресурсів. Його ефективність визначається не лише кількістю проведених перевірок, а здатністю впливати на якість управлінських рішень. Подальший розвиток цієї системи пов'язаний із розширенням аналітичних інструментів, цифровізацією процесів та підвищенням відповідальності учасників бюджетного процесу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. План роботи Державної аудиторської служби України на 2026 рік / Державна аудиторська служба України. URL : https://dasu.gov.ua/attachments/535ed6e4-d790-4c10-a98c-538781cecbc5_План%20роботи%202026_затверджений.pdf (дата звернення: 19.03.2026).

2. Огляди витрат державного бюджету у 2025 році: звіти подали 9 із 17 розпорядників коштів / Міністерство фінансів України. URL : https://mof.gov.ua/uk/news/ogliadi_vitrat_derzhbiudzhetu_u_2025_rotsi_zviti_podali_9_iz_17_rozporiadnikiv_koshtiv-5544 (дата звернення: 19.03.2026).

3. Інформація про результати аналізу виконання державного бюджету / Рахункова палата України. URL : https://rp.gov.ua/PressCenter/News/?id=2729 (дата звернення: 19.03.2026).

4. Скрипник Г. Система державного фінансового контролю в Україні: сучасний стан та напрями розвитку. *Економіка та суспільство.* URL : https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/download/5397/5339/ (дата звернення: 19.03.2026).

А. І. Бондар,
молодший бухгалтер-ревізор,
ТОВ «КРОУ ЕРФОЛЬГ УКРАЇНА», м. Київ;
Т. Ю. Копотієнко,
кандидат економічних наук, доцент,
Державний торговельно-економічний університет

АНТИКОРУПЦІЙНІ ФІНАНСОВІ РОЗСЛІДУВАННЯ В СФЕРІ ПУБЛІЧНИХ ЗАКУПІВЕЛЬ

Фінансовий контроль та розслідування у сфері закупівель на сьогодні виступають головним бар'єром, який не дає розкрадати бюджетні гроші. Особливо зараз, під час війни, коли державні витрати суттєво зросли і спрямовані на критично важливі потреби. В умовах обмеженості бюджетних ресурсів, закупівлі є головною мішенню для корупціонерів. Механізми вчинення порушень при цьому можуть варіюватися: завищення цін в декілька разів; вчинення змов; штучне розбивання угоди на частини; умисне відображення умов тендеру таким чином, що виконати їх зможе лише конкретна фірма.

Головною зброєю проти цього у сфері закупівель в Україні стала електронна система ProZorro. Вона відкриває інформації про тендери, дозволяє побачити рівень конкуренції та виявити потенційні ризики. Саме завдяки такій цифровізації стало можливим застосування сучасних аналітичних інструментів, таких як, автоматичні ризик-індикатори, що дозволяють побачити підозрілі закупівлі ще на ранніх етапах. Антикорупційні фінансові розслідування базуються на комплексному підході, який включає аналіз фінансових потоків, перевірку тендерної документації, дослідження зв'язків між учасниками закупівель, а також використання відкритих реєстрів і даних.

Ключову роль у здійсненні таких розслідувань відіграють державні органи, такі як, Національне антикорупційне бюро України, Спеціалізована антикорупційна прокуратура, Державна аудиторська служба України та Національне агентство з питань запобігання корупції, які забезпечують виявлення, документування та притягнення до відповідальності осіб, причетних до корупційних схем. Разом із державними органами над цим працюють аналітики та громадські активісти. Так створюється справжній контроль з усіх боків: поки одні перевіряють цифри, інші ж стежать за порядком «у полях», не даючи приховати порушення.

Про те, наскільки гостро коріниться ця проблема, говорять гучні корупційні скандали, які правоохоронці розкривали останні два роки. Так, у 2026 році було викрито розкрадання 14 млн грн під час будівництва фортифікації, де посадові особи здійснювали закупівлі за цінами, що перевищували ринкові приблизно на 20 %, а отримані кошти виводилися через підконтрольні підприємства та легалізувалися [1]. Іншим показовим прикладом є розслідування щодо закупівлі систем радіоелектронної боротьби та FPV-дронів, у якому Національне антикорупційне бюро України спільно з Спеціалізованою антикорупційною прокуратурою викрили організовану групу, що встановила механізм отримання неправомірної вигоди у розмірі близько 30 % від вартості контрактів, і це свідчить про системний характер корупції у сфері оборонних закупівель [2]. Подібна ситуація сталася у 2026 році, коли було повідомлено про підозру у розтраті 19 млн грн під час закупівлі матеріалів для оборонної галузі, що підтверджує наявність значних фінансових ризиків у цій сфері [3].

Корупція проникла і у сферу високих технологій: через складність оцінки вартості софту, чиновники часто маніпулюють цифрами в тендерній документації. Так, наприклад, у 2025 році було викрито схему закупівлі програмного забезпечення для Міністерства соціальної політики за завищеною ціною. Саме через такі маніпуляції цей державний орган втратив 29 мільйонів гривень [4]. У 2026 році Національне антикорупційне бюро України також викрило подібну схему закупівель аж на понад 1200 багатофункціональних пристроїв для Міністерства юстиції за завищеними цінами, що стало частиною масштабного розслідування у сфері модернізації державних ІТ-систем [5]. Ці кейси та інші подібні ситуації свідчать, що корупційні ризики існують не лише у традиційних сферах, а й у високотехнологічних галузях.

Додатковим джерелом інформації для аналізу корупційних процесів є офіційні звіти Національного антикорупційного бюро України, аналітичні матеріали Державної служби фінансового моніторингу України. Важливий контекст також дають журналістські розслідування. Саме завдяки таким сайтам, як Bihus.Info та Наші гроші системні схеми у закупівлях стають публічними, що змушує державу не просто фіксувати порушення, а й усувати законодавці колізії.

Проте на шляху розслідування часто стоять бюрократичні перепони: наприклад, довести в суді факт таємної домовленості між бізнесом та владою, буває вкрай складно. Такі ситуації обумовлюють вдосконалення

інструментів контролю, впровадження сучасних технології антикорупційних фінансових розслідувань та підвищувати рівень професійної підготовки фахівців, для того щоб боротися з корупційними схемами та викривати факти корупції.

Отже, можна сказати, що антикорупційні фінансові розслідування у сфері публічних закупівель є невід'ємною складовою системи фінансового контролю та забезпечення економічної безпеки держави. Їх ефективність безпосередньо впливає на рівень довіри суспільства до державних інституцій, інвестиційну привабливість країни та раціональність використання бюджетних ресурсів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Масштабні оборудки на фортифікаціях: держава могла втратити 14 мільйонів гривень – слідство / Громадське. 2026. URL : https://hromadske.ua/kryminal/260759-masshtabni-oborudky-na-fortyfikatsiiakh-derzava-mohla-vtratyty-14-milyoniv-hryven-slidstvo

2. Серед фігурантів нардеп: НАБУ і САП викрили масштабну корупцію на закупівлях РЕБ / Економічна правда. 2025. URL : https://epravda.com.ua/power/nabu-ta-sap-vikrili-rozkradannya-koshtiv-na-zakupivlyah-reb-809949/

3. НАБУ та САП викрили схему розтрати понад 19 млн грн під час закупівель для оборонного сектору / Юридична Газета. 2026. URL : https://yur-gazeta.com/golovna/nabu-ta-sap-vikrili-shemu-roztrati-ponad-19-mln-grn-pid-chas-zakupivel-dlya-oboronnogo-sektoru.html

4. Корупція при закупівлі програмного забезпечення для Мінсоцполітики: викрито п'ятьох осіб / Національне антикорупційне бюро України. 2025. URL : https://nabu.gov.ua/news/koruptciia-pry-zakupivli-programnogo-zabezpechennia-dlia-minsotcpolityky-vykryto-piat-okh-osib/

5. Корупція на закупівлях у Мін'юсті: НАБУ і САП викрили новий епізод / Апостроф. 2026. URL : https://apostrophe.ua/society/koruptsija-na-zakupivljakh-v-minjusti-nabu-i-sap-vikrili-novij-epizod-.html

О. П. Гузенко,
кандидат економічних наук, доцент,
Донецький державний університет внутрішніх справ

ОГЛЯД ІНСТРУМЕНТІВ І МЕТОДІВ ДЕРЖАВНОГО ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ В УМОВАХ ВОЄННОГО КОНФЛІКТУ В УКРАЇНІ

Підвищення дієвості інструментів і методів державного фінансового контролю (далі – Ін. Мд. ДФК) відіграє ключову роль в процедурах бюджетного накопичення, розподілу та використання грошових коштів держави. Таке твердження витікає з кризових економічних умов розвитку України, котрі породженні наявним воєнним конфліктом. Гостро постало питання досягнення відповідності між надходженнями до бюджетів різного рівня та їх витратами. Останнім часом відмічається суттєвий розрив між статтями доходу та витрат у бюджетних процедурах, що призвело до зростання бюджетного дефіциту, котрий потребує значних коштів по його обслуговуванню. У зв'язку з цим зростає значення Ін. Мд. ДФК, котрі здатні вплинути на покращення ситуації в питаннях як накопичення, так і цільового використання фінансових грошових коштів держави. Зазначене вище підкреслює доцільність та актуальність обраного напрямку дослідження.

Беззаперечним є той факт, що питання підвищення дієвості Ін. Мд. ДФК не є новим, проте не втрачає своє актуальності в дослідженнях вітчизняних вчені. У більшості випадків науковці розкривають особливості використання Ін. Мд. ДФК, визначають проблематичні аспекти організаційного, правового та методичного змісту та розкривають можливі напрямки їх усунення, проте частина питань залишилися дискусійними, що вказало на доцільність проведення додаткових досліджень. Серед вітчизняних вчених, які переймалися питаннями ДФК варто відзначити таких як: А. В. Лісовий, К. П. Проскура, С. В. Кирпа, А. М. Савченко, М. О. Скорик [1], Є. М. Романів, С. М. Гончарук, С. В. Приймак, Л. Я. Даниляк [2], О. А. Шевчук [3] та інші.

Варто наголосити на тому, що Ін. Мд. ДФК як понятійна категорія представляють собою пакет компонентів, який має за базу сукупність способів та прийомів, що використовуються контролюючими органами влади з метою забезпечення законного, цільового, раціонального та ефективного використання бюджетних коштів і державного майна, на основі процедур

інвентаризації, службового розслідування, камеральних і документальних перевірок та фінансово-економічної експертизи. Такий підхід до розуміння сутнісного змісту та призначення Ін. Мд. ДФК має ряд переваг: визначено складові пакету компонентів, які здатні забезпечити якісне проведення контрольних дій уповноваженими особами органів влади; окреслено мету контрольних дій та встановлено процедури, які виступають базою їх адаптації.

Не менш важливим є розуміння структурного сегменту Ін. Мд. ДФК, котрий забезпечує реалізацію контрольних дій в залежності від мети перевірки. Основними представниками Ін. Мд. ДФК виступають: державний фінансовий аудит, який має за мету перевірку питань законного та ефективного використання державних (комунальних) грошових коштів, а також спостереження за якісним проведенням системи внутрішнього державного контролю; ревізія в якості інспектування фінансово-господарської діяльності суб'єктів за минулий період з метою встановлення порушень та зловживань бюджетними коштами; аналіз відповідності правовим нормам і стандартам проведення тендерів щодо закупівель на базі використання публічних фінансів; моніторингова оцінка в розрізі спостережень за функціонування процесів накопичення, розподілу та використання бюджетних коштів з урахуванням процедур реєстрації та обробки інформаційних потоків; службове розслідування в контексті не лише встановлення порушень, а, й встановлення винних осіб.

Зазначені Ін. Мд. ДФК використовують у свої діяльності представники контролюючих органів влади, а саме: Рахункової палати України, Державної аудиторської служби, Державної податкової служби та, Державної митної служби. Функціональні обов'язки, повноваження та відповідальність представників контролюючих органів влади закріплення на законодавчому рівні в Україні.

Зокрема, у 2022 році постановою КМУ «Деякі питання здійснення державного фінансового контролю в умовах воєнного стану» [4] законодавець звернув увагу на певні особливості, які пов'язанні з урахуванням викликів та ризиків воєнного стану під час використання Ін. Мд. ДФК, а результати проведення контрольних дій надаються в паперовій та/або електронній формі.

Таким чином, в умовах воєнного конфлікту в Україні використання Ін. Мд. ДФК не припиняється, а, навпаки активізується з урахуванням потреб країни на обороноздатність та захист малозабезпечених осіб. Напрямками покращення процедур залучення Ін. Мд. ДФК, в умовах воєнних

викликів, виступають вдосконалення правового поля, активне впровадження процесів цифровізації, залучення європейських норм і стандартів, що сприятиме підвищенню ефективності контрольних процедур.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Організаційно-економічний механізм протидії тіньовій економіці та корупції : монографія / А. В. Лісовий, К. П. Проскура, С. В. Кирпа, А. М. Савченко, М. О. Скорик та ін. ; за заг. ред. А. В. Лісового ; Державний податковий університет. Ірпінь, 2024. 246 с.

2. Розвиток державного фінансового контролю в Україні : монографія / Є. М. Романів, С. М. Гончарук, С. В. Приймак, Л. Я. Даниляк. Львів : Простір-М, 2015. 174 с.

3. Шевчук О. А. Система державного фінансового контролю: формування та розвиток в Україні : монографія. Ірпінь : Університет ДФС України, 2016. 378 с.

4. Деякі питання здійснення державного фінансового контролю в умовах воєнного стану : постанова КМУ від 07.05.2022 № 561. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/561-2022-%D0%BF#Text (дата звернення:15.04.2026).

С. В. Даниленко,
здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського) рівня гр. ОБП-23-1
Науковий керівник:
А. В. Лісовий,
доктор економічних наук, професор,
Державний податковий університет

ЗОВНІШНІЙ НЕЗАЛЕЖНИЙ КОНТРОЛЬ ЗА КОШТАМИ ДОНОРІВ І МЕХАНІЗМИ ПІДЗВІТНОСТІ ПЕРЕД МІЖНАРОДНИМИ ПАРТНЕРАМИ

Міжнародна фінансова допомога відіграє важливу роль у підтримці соціально-економічного розвитку держав, особливо в умовах кризових ситуацій, відбудови або проведення реформ. Значні обсяги донорських коштів потребують ефективної системи контролю та прозорого управління. Саме тому важливим елементом міжнародного співробітництва є зовнішній незалежний контроль за використанням фінансових ресурсів, а також створення дієвих механізмів підзвітності перед міжнародними партнерами. Такі інструменти дозволяють забезпечити довіру між донорами та країнами-отримувачами допомоги, а також сприяють ефективному використанню наданих коштів.

Зовнішній контроль використання донорських коштів передбачає участь незалежних інституцій, які перевіряють законність, прозорість і ефективність використання фінансових ресурсів. У більшості випадків міжнародні організації та уряди держав-донорів встановлюють вимоги щодо регулярної фінансової звітності та проведення аудиту. Зокрема, отримувачі фінансової допомоги повинні надавати детальні звіти про використання коштів, які надалі перевіряються міжнародними партнерами або незалежними аудиторськими компаніями. Така практика дозволяє оцінити відповідність витрат цілям програм міжнародної допомоги та зменшити ризики нецільового використання коштів [2].

Важливу роль у забезпеченні прозорості відіграє міжнародний аудит. Незалежні аудиторські організації здійснюють перевірку фінансових операцій, пов’язаних із реалізацією проєктів, що фінансуються донорами. Під час аудиту аналізується достовірність фінансових звітів, наявність підтверджувальних документів та відповідність витрат встановленим правилам і

стандартам. Результати аудиторських перевірок часто передаються міжнародним партнерам, які на основі цих даних приймають рішення щодо подальшого фінансування або коригування програм допомоги. Таким чином, незалежний аудит виступає одним із ключових інструментів підвищення фінансової дисципліни.

Окрім аудиту, важливим елементом контролю є використання сучасних систем моніторингу та управління міжнародною допомогою. У багатьох країнах впроваджуються спеціальні інформаційні платформи, які дозволяють відстежувати рух коштів, реалізацію проєктів і досягнення запланованих результатів. Завдяки таким системам міжнародні партнери можуть отримувати актуальну інформацію про використання ресурсів, а також оцінювати ефективність програм. Відкритість даних і доступність інформації сприяють підвищенню прозорості фінансових процесів [1].

Механізми підзвітності перед міжнародними партнерами також передбачають регулярне подання звітів про результати реалізації проєктів. Зазвичай такі звіти містять фінансову інформацію, опис виконаних робіт, досягнуті результати та оцінку ефективності використання ресурсів. Міжнародні організації приділяють особливу увагу дотриманню принципів прозорості, оскільки це дозволяє контролювати виконання програм і забезпечує відповідальне використання фінансової допомоги. Крім того, прозорість сприяє підвищенню довіри з боку донорів і міжнародної спільноти.

Важливу роль у системі підзвітності відіграє також громадський контроль та діяльність антикорупційних організацій. Представники громадянського суспільства можуть аналізувати інформацію про використання донорських коштів, проводити незалежні дослідження та привертати увагу до можливих порушень. Така взаємодія між державними структурами, міжнародними організаціями та громадськістю сприяє формуванню більш прозорої та відповідальної системи управління фінансовою допомогою [2].

Для кращого розуміння механізмів контролю міжнародної допомоги доцільно розглянути основні інструменти підзвітності, які використовуються у міжнародній практиці.

Таблиця 1 – Механізми контролю міжнародної допомоги

Механізм контролю	Сутність механізму	Основна мета
Незалежний аудит	Проведення перевірок міжнародними або незалежними аудиторськими компаніями	Підтвердження достовірності фінансової звітності
Фінансова звітність	Регулярне подання звітів про використання коштів	Забезпечення прозорості використання ресурсів
Системи моніторингу	Використання електронних платформ для відстеження реалізації проєктів	Контроль виконання програм допомоги
Громадський контроль	Моніторинг з боку громадських організацій та експертів	Запобігання корупційним ризикам

Джерело: розроблено автором самостійно.

Аналіз наведених у таблиці 1 даних свідчить про те, що система контролю донорських коштів є багаторівневою та включає різні інструменти управління і нагляду. Найбільш важливу роль відіграє незалежний аудит, оскільки саме він забезпечує об’єктивну перевірку фінансової інформації та дозволяє міжнародним партнерам оцінити ефективність використання ресурсів. Водночас фінансова звітність та електронні системи моніторингу сприяють постійному відстеженню руху коштів і реалізації проєктів. Громадський контроль доповнює ці механізми, оскільки участь громадських організацій підвищує відкритість інформації та зменшує ризики зловживань. Таким чином, поєднання різних інструментів контролю створює комплексну систему підзвітності перед міжнародними партнерами.

Отже, зовнішній незалежний контроль та ефективні механізми підзвітності є важливою умовою належного управління міжнародною фінансовою допомогою. Проведення незалежного аудиту, регулярна фінансова звітність, використання сучасних систем моніторингу та залучення громадського контролю сприяють підвищенню прозорості та ефективності використання донорських ресурсів. У результаті це дозволяє забезпечити раціональне використання фінансової підтримки та зміцнити довіру між країнами-партнерами.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Прозорість у використанні коштів від міжнародних партнерів: Мінфін спільно з донорами здійснюють моніторинг зовнішнього фінансування / www.kmu.gov : вебсайт. URL : https://www.kmu.gov.ua/news/prozorist-u-vykorystanni-koshtiv-vid-mizhnarodnykh-partneriv-minfin-spilno-z-donoramy-zdiisniuiut-monitorynh-zovnishnoho-finansuvannia (дата звернення: 16.03.2026).

2. Відбудова України: як здійснюється державний, зовнішній та громадський контроль / iaa.org : вебсайт. URL : https://iaa.org.ua/articles/reconstruction-of-ukraine-how-state-external-and-public-control-is-carried-out/ (дата звернення: 16.03.2026).

М. А. Демих,
здобувачка вищої освіти другого (магістерського) рівня гр. ЕМРМ-25-1
Науковий керівник:
М. О. Скорик,
кандидат економічних наук, доцент,
Державний податковий університет

ФАНДРАЙЗИНГ У СФЕРІ ПУБЛІЧНИХ ФІНАНСІВ: ВИКЛИКИ ДЛЯ КОНТРОЛЮ ТА РЕГУЛЮВАННЯ

В умовах хронічного дефіциту публічних фінансів та зростаючих потреб у фінансуванні суспільних благ фандрайзинг набуває дедалі більшого значення як інструмент залучення позабюджетних ресурсів. У широкому розумінні фандрайзинг у сфері публічних фінансів – це цілеспрямована діяльність органів публічної влади, державних установ, комунальних підприємств і некомерційних організацій із залучення добровільних грошових коштів, грантів, донацій та цільової допомоги від фізичних осіб, бізнесу, міжнародних організацій і фондів для реалізації суспільно значущих проектів [1, с. 12].

Актуальність теми посилюється в умовах воєнного стану в Україні, коли державні видатки суттєво перевищують надходження до бюджету, а відновлення інфраструктури потребує залучення значного обсягу міжнародної допомоги. Водночас зростання масштабів фандрайзингу породжує принципово нові виклики для системи державного фінансового контролю та правового регулювання.

Серед основних форм фандрайзингу в публічній сфері виділяють: грантове фінансування від міжнародних організацій (ЄС, МВФ, Світовий банк, USAID, EBRD); краудфандинг для фінансування конкретних муніципальних проектів; корпоративну соціальну відповідальність бізнесу; благодійні надходження від діаспори; цільові донації від міжнародних урядів та фондів (Фонд Сороса, Фонд Аденауера тощо) [2, с. 34]. Кожна з цих форм має власні правові основи, механізми звітності та ризики нецільового використання коштів.

Показовим є досвід Польщі, яка після вступу до ЄС у 2004 році розбудувала розгалужену систему управління структурними фондами. Польські органи влади зобов'язані дотримуватися регламентів ЄС щодо публічних закупівель, звітності та аудиту. Контроль здійснюється на трьох рівнях:

внутрішній аудит бенефіціарів, перевірки управляючих органів (міністерства фондів та регіональної політики) та зовнішній аудит Europejski Trybunał Obrachunkowy (Європейського суду аудиторів). Завдяки цій системі рівень нецільового використання коштів ЄС у Польщі є одним із найнижчих серед нових країн-членів і не перевищує 2 % від загального обсягу виплат [3].

Цікавий приклад краудфандингу в публічних фінансах демонструє Естонія. Платформа Kodukant та муніципальні ініціативи «Участь громади» дозволяють місцевим радам залучати кошти від мешканців на конкретні інфраструктурні проекти – ремонт доріг, будівництво спортивних майданчиків, озеленення. Ключовою умовою є обов'язкова публічна звітність: усі зібрані кошти та їх витрачання відображаються в реєстрі місцевих фінансів у режимі реального часу. Це забезпечує громадський контроль і суттєво знижує корупційні ризики [4, с. 78].

В Україні фандрайзинг у публічній сфері особливого розвитку набув після 2022 року. Платформа UNITED24, ініційована Офісом Президента, за перший рік роботи залучила понад 500 млн доларів США від донорів зі 100 країн на потреби оборони, медицини та відновлення. Разом із тим ця та інші платформи виявили ключові прогалини в системі контролю: відсутність уніфікованих стандартів звітності для публічних фандрайзингових ініціатив, недостатня інституційна спроможність Державної аудиторської служби України для перевірки надходжень у форматі криптовалюти, складність верифікації донорів відповідно до вимог законодавства про запобігання легалізації доходів, отриманих злочинним шляхом [5].

Серед ключових викликів для контролю та регулювання фандрайзингу у сфері публічних фінансів можна виділити такі:

1. Проблема ідентифікації та верифікації джерел надходжень. На відміну від традиційних бюджетних доходів, добровільні пожертви можуть надходити від анонімних джерел або через криптовалютні гаманці. Відсутність чіткого правового регулювання цих потоків створює ризики відмивання коштів. У відповідь на цей виклик Велика Британія запровадила механізм Charity Commission, який зобов'язує всі благодійні організації, що отримують понад 25 тис. фунтів стерлінгів, проходити щорічний аудит та розкривати інформацію про великих донорів.

2. Цільове використання залучених коштів. Донори, як правило, встановлюють умови щодо спрямування коштів на конкретні цілі. Відхилення від цих умов є підставою для відкликання фінансування та юридичної відповідальності. Показовим є кейс американської FEMA (Federal

Emergency Management Agency), яка після урагану «Катріна» у 2005 році зіткнулася з масовими зловживаннями при витрачанні залучених донацій, що призвело до реформи системи внутрішнього контролю за цільовим використанням гуманітарних коштів.

3. Конфлікт інтересів при управлінні фандрайзинговими структурами. Поєднання публічних і приватних інтересів у гібридних суб'єктах фандрайзингу (державно-приватні партнерства, благодійні фонди при державних органах) створює ризик маніпулювання коштами на користь пов'язаних осіб. Міжнародна організація OECD рекомендує чітке розмежування управлінських функцій та впровадження механізмів декларування конфліктів інтересів для осіб, які управляють публічними фандрайзинговими ресурсами [6, с. 45].

4. Прозорість та звітність перед донорами. Ефективний фандрайзинг неможливий без системи звітності, яка задовольняє очікування донорів. Дослідження Світового банку показують, що організації з розвиненими системами публічної звітності залучають у 2,3 раза більше ресурсів порівняно з організаціями без такої звітності. Для України це означає необхідність розробки національних стандартів звітності для публічних фандрайзингових ініціатив, узгоджених із міжнародними стандартами IPSAS.

5. Правова невизначеність цифрових форм фандрайзингу. Стрімкий розвиток краудфандингових платформ і NFT-токенів для збору коштів на публічні цілі випереджає законодавче регулювання. У 2023 році Verkhovna Rada прийняла закон «Про віртуальні активи», однак механізми контролю за використанням криптовалюти в публічних фінансах залишаються недостатньо розробленими.

Для вирішення окреслених проблем пропонується комплекс заходів: по-перше, розробка та прийняття спеціального закону «Про публічний фандрайзинг», який визначав би суб'єктний склад, форми звітності та механізми контролю; по-друге, розширення повноважень Державної аудиторської служби України щодо перевірки публічних фандрайзингових ініціатив, у тому числі тих, що акумулюють кошти в цифровій формі; по-третє, запровадження єдиного публічного реєстру фандрайзингових надходжень за аналогією з польським порталом e-RPO (elektroniczny rejestr projektów operacyjnych); по-четверте, впровадження обов'язкової незалежної аудиторської перевірки для фандрайзингових ініціатив, обсяг надходжень у яких перевищує встановлений поріг [7, с. 23].

Таким чином, фандрайзинг у сфері публічних фінансів є ефективним інструментом мобілізації позабюджетних ресурсів, проте його розвиток вимагає адекватної системи контролю та регулювання. Зарубіжний досвід Польщі, Естонії, Великої Британії та США демонструє, що прозорість, стандартизована звітність та інституційний контроль є необхідними умовами довіри донорів і ефективності фандрайзингових ініціатив. Для України, яка акумулює мільярди доларів міжнародної допомоги, побудова надійної системи контролю за публічним фандрайзингом є не лише питанням фінансової дисципліни, але й стратегічним завданням збереження міжнародної репутації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бюджетний кодекс України : Закон України від 08.07.2010 № 2456-VI. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17

2. Лопушняк Г. С., Дем'янишин В. Г. Публічні фінанси в умовах цифрової трансформації. *Фінанси України.* 2023. № 4. С. 30–48.

3. European Court of Auditors. Annual Report 2022. Luxembourg: Publications Office of the EU, 2023. URL : https://www.eca.europa.eu/en/Pages/AnnualReport2022.aspx

4. Kristiansen J., Tammert M. E-governance and Local Fundraising: Estonian Experience. Tallinn: e-Governance Academy, 2021. 112 p.

5. Звіт про залучення коштів за 2023 рік / UNITED24 Media. URL : https://u24.gov.ua/report2023

6. Managing Conflict of Interest in the Public Sector / OECD. Paris : OECD Publishing, 2022. 120 p. DOI 10.1787/9789264018204-en

7. Стефанюк І. Б. Державний фінансовий контроль: сучасний стан та вектори розвитку. *Фінансовий контроль.* 2024. № 1. С. 18–29.

Н. Г. Здирко,
доктор економічних наук, професор,
Вінницький національний аграрний університет

ДЕРЖАВНИЙ ФІНАНСОВИЙ КОНТРОЛЬ ОБОРОННИХ ЗАКУПІВЕЛЬ: СИСТЕМНІ ДИСФУНКЦІЇ ТА НАПРЯМИ ЇХ ТРАНСФОРМАЦІЇ[1]

Сучасний стан державного фінансового контролю оборонних закупівель в Україні характеризується наявністю системних інституційних та нормативно-правових дисфункцій, що обмежують його ефективність. Насамперед, однією з ключових проблем є фрагментарність та неузгодженість законодавчого регулювання, що проявляється у паралельному існуванні значної кількості нормативно-правових актів, які регулюють суміжні аспекти оборонних і публічних закупівель, проте не забезпечують їх цілісної взаємодії. Це призводить до виникнення правових колізій, неоднозначного трактування норм та ускладнює реалізацію контрольних повноважень.

Важливою проблемою є також розмитість інституційного розподілу повноважень між органами державної влади, що беруть участь у формуванні та реалізації політики у сфері оборонних закупівель. Функції у цій сфері розподілені між кількома міністерствами та інституціями без достатнього рівня чіткості та узгодженості, що створює передумови для дублювання функцій та зниження підзвітності [1].

Окрім цього, суттєвою проблемою є дублювання функцій і паралельність виконання закупівельних процесів на різних рівнях управління – міністерств, спеціалізованих агентств та військових частин. Така багаторівнева структура, за відсутності належної координації, призводить до неефективного використання ресурсів, ускладнює контроль та створює ризики неузгодженості управлінських рішень. Також варто відзначити проблему потенційного перевищення або нечіткості меж повноважень окремих суб’єктів, що зумовлено відсутністю належної деталізації функцій і відповідальності у законодавстві. Це створює можливості для уникнення відповідальності, розмивання контрольних функцій та зниження ефективності державного фінансового контролю. Додатковим фактором, що ускладнює

[1] Дослідження проведено в межах наукового проєкту № 2025.03/0012 «Державний контроль оборонних закупівель в забезпеченні фінансової безпеки України» за рахунок коштів гранту Президента України для підтримки наукових досліджень і розробок молодих вчених-докторів наук (до 40 років включно), наданого Національним фондом досліджень України.

контроль, є відсутність стандартизованих підходів до здійснення оборонних закупівель, що призводить до різного практичного застосування процедур різними суб'єктами сектору безпеки і оборони.

Виявлені системні проблеми зумовлюють необхідність комплексного удосконалення державного фінансового контролю оборонних закупівель, що має здійснюватися за такими напрямами. По-перше, з метою усунення фрагментарності та неузгодженості нормативно-правового регулювання доцільним є перегляд і консолідація законодавчої бази у сфері оборонних закупівель, зокрема шляхом узгодження положень законів та підзаконних актів, що регулюють публічні та оборонні закупівлі, а також чіткого визначення їх взаємозв'язку. Такий підхід відповідає рекомендаціям щодо перегляду та впорядкування правової бази для забезпечення підзвітності та ефективності системи закупівель. По-друге, для усунення розмитості інституційного розподілу повноважень необхідним є чітке нормативне закріплення ролей і функцій ключових суб'єктів управління оборонними закупівлями, зокрема Міністерства оборони України, Міністерства економіки та Міністерства з питань стратегічних галузей промисловості. Це дозволить уникнути дублювання функцій, підвищити рівень відповідальності та забезпечити прозору систему підзвітності, що також визначено як один із пріоритетів реформування .

По-третє, з метою подолання дублювання функцій та паралельності закупівельних процесів доцільно забезпечити оптимізацію організаційної структури оборонних закупівель, зокрема шляхом поступового переходу до більш централізованої моделі управління та посилення координації між усіма рівнями здійснення закупівель. Це дозволить підвищити ефективність використання ресурсів і спростити процедури контролю .

По-четверте, для мінімізації ризиків перевищення або нечіткого трактування повноважень необхідно впровадити чіткі механізми розмежування відповідальності та контролю, що передбачають деталізацію функцій кожного суб'єкта, встановлення меж їх компетенції та закріплення процедур взаємодії між ними.

По-п'яте, з метою усунення різнорідності практик здійснення оборонних закупівель доцільно забезпечити стандартизацію процедур і підходів до їх реалізації, що включає розробку єдиних методичних рекомендацій, уніфікацію процедур та гармонізацію практик між різними суб'єктами сектору безпеки і оборони, що прямо відповідає рекомендаціям щодо стандартизації закупівельної діяльності

Таким чином, проведений аналіз засвідчує, що сучасна система державного фінансового контролю оборонних закупівель в Україні функціонує в умовах низки системних обмежень, зумовлених неузгодженістю нормативно-правового регулювання, розмитістю інституційного розподілу повноважень, дублюванням функцій, відсутністю чітких меж відповідальності та недостатньою стандартизацією процедур. Зазначені проблеми мають комплексний характер і взаємопов'язані між собою, що знижує ефективність контролю та ускладнює забезпечення належного використання бюджетних ресурсів у сфері оборони.

Запропоновані напрями вирішення, зокрема консолідація законодавства, чітке розмежування повноважень, оптимізація організаційної структури, запровадження механізмів відповідальності та стандартизація процедур, формують основу для підвищення ефективності державного фінансового контролю оборонних закупівель. Їх реалізація сприятиме посиленню підзвітності, усуненню дублювання функцій, підвищенню узгодженості управлінських рішень та створенню цілісної системи контролю.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Стратегічний огляд оборонних закупівель Україна – НАТО: рекомендації високого рівня щодо змін та дій. URL : https://surl.li/ejuapn (дата звернення: 02.04.2026).

В. В. Кадала,
кандидат юридичних наук, доцент,
Донецький державний університет внутрішніх справ

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ДЕРЖАВНОГО ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ В СУЧАСНИХ РЕАЛІЯХ

В умовах активних воєнних дій Україна потерпає від нестачі грошового ресурсу, котрий забезпечує виконання намічених заходів обороноздатності, збереження національних інтересів, та соціально-економічного розвитку Негативний вплив воєнних викликів торкнувся процеси накопичення, розподілу та використання фінансових ресурсів країни. Надходження до Державного та місцевих бюджетів суттєво знизилася, проте витрати навпаки зросли. Одним із впливових інструментів на покращення ситуації став державний фінансовий контроль (далі – ДФК), який представляє собою систему нагляду за законністю, доцільністю та ефективністю формування та використання державних фінансових ресурсів. Однак в умовах війни процес ДФК зазнав суттєвих викликів, які негативно вплинули на проведення контрольних дій та дієвість інструментів, які виступають його базовою платформою. Враховуючи рольовий сегмент ДФК в контексті забезпеченні фінансової стійкості держави, запобіганні втратам бюджетних коштів, боротьбі з корупцією та забезпеченні прозорості публічного управління гостро постало питання пошуку шляхів удосконалення контрольних процедур. Зазначене підкреслює сучасність обраного напрямку вивчення.

Проблематичні, організаційно-правові аспекти здійснення ДФК доволі активно вивчаються науковою спільнотою та не втрачають своєї актуальності в складних умовах розвитку країни. Результати наукових розробок викладаються в форматі дисертаційних та монографічних досліджень, оприлюднюються на конференціях різного рівня та обговорюються на тематичних дискусійних платформах. Так, теорію та практику адміністративно-правових основ фінансового контролю в Україні розкрив В. А. Бортняк [1], а Н. М. Давиденко, О. В. Ключка та С. С. Ключка [2] в монографічних дослідженнях розкрили особливості ДФК у системі економічної безпеки держави. Натомість, В. В. Сухонос, Ю. В. Гаруст та В. В. Миргород-Карпова [3] досліджуючи концепцію нової інноваційної моделі державного управління фінансовою системою України торкнулися ряду проблематичних

питань фінансового контролю. Не зменшуючи значущість наукових досліджень, необхідно констатувати, що ряд питань ДФК висвітлено фрагментарно, що вказало на доцільність проведення додаткових досліджень.

Одним із актуальних питань, яке підлягає вирішенню є встановлення проблематичних аспектів проведення процедур ДФК, що сприятиме більш предметному визначенню заходів їх нівелювання. Беззаперечним є той факт, що під впливом постійних воєнних викликів ДФК зазнав негативних змін. Виникла нагальна потреба посилити перевірки з метою збереження балансу між податковими надходження до Державного і місцевих бюджетів та потребою швидкого фінансування оборонних потреб.

Окрім цього, на окупованих та прифронтових територіях має місце обмежений доступ до суб'єктів, які підлягають проведенню процедур ДФК, відмічається зниження можливості перевірки рівня прозорості та доступності до різного виду закупівель, а, як наслідок з'являються корупційні ризики.

У цілому проблематичні аспекти здійснення процедур ДФК призводять до появи випадків нецільового використання бюджетних коштів, спрощенні процедури закупівель, в окремих випадках, призводять до зловживань з боку уповноважених осіб, постійні зміни законодавства негативно впливають, ускладнюють роботу осіб, які уповноваженні проводити процедури ДФК. Водночас гостро стоїть питання кваліфікованих кадрів, які володіють інструментарієм проведення процедур ДФК.

Зазначений перелік проблематичних аспектів не є вичерпаним, проте вказує на необхідні напрямки вдосконалення процедур ДФК в умовах затяжної війни в Україні.

Вважаємо, що в умовах активних воєнних дій в Україні, з метою вдосконалення процедур ДФК необхідно обирати нові інноваційні підходи як до процесів перевірки, так і до формування інформаційних потоків, які впливають на формування результатів, які буде покладено в актор результатів проведення контрольних дій. В даному випадку доцільно: активно впроваджувати правові норми і стандарти ЄС (INTOSAI), які передбачають посилення рольового сегменту Державної аудиторської служби та Рахункової палати; максимально залучати інструменти цифровізації та використовувати електронні системи для проведення процедур ДФК, що позитивно вплине та підвищить дієвість контролю за цільовим використанням державних ресурсів, особливо в умовах обмеженого доступу до суб'єктів окупованих та прифронтових територій; посилення вимог до проведення процедур ДФК в контексті спрощених процедур закупівель на базі принципів

прозорості, доступності та громадського контролю; на законодавчому рівні доцільно посилити відповідальність як осіб, які задіяні в процедурах ДФК, так і осіб, що допустили порушення у сфері використання бюджетних коштів.

Таким чином, визначення актуальних питань в контексті проблематичних та перспективних аспектів процедур ДФК виступає доволі пріоритетним напрямком дослідження в країні, котра охоплена активними воєнними діями. Зазначений вид контролю виступає базою платформою для підтримки обороноздатності країни та фінансової стійкості в умовах воєнних викликів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бортняк В. А. Адміністративно-правові основи фінансового контролю в Україні: теорія та практика : монографія. Київ : Саміт-Книга, 2023. 296 с.

2. Давиденко Н. М., Ключка О. В., Ключка С. С. Державний фінансовий контроль у системі економічної безпеки держави : монографія. Київ : ФОП Ямчинський О.В., 2019. 205 с.

3. Сухонос В. В., Гаруст Ю. В., Миргород-Карпова В. В. Державне управління фінансовою системою України: концепція нової інноваційної моделі : монографія. Суми : Сумський державний університет, 2022. 212 с.

А. В. Лісовий,
доктор економічних наук, професор,
Державний податковий університет;
А. В. Лукіяненко,
здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського) рівня гр. ОББ-23-2,
Державний податковий університет

ТРАНСФОРМАЦІЯ СИСТЕМИ ДЕРЖАВНОГО ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Трансформація системи державного фінансового контролю в умовах воєнного стану є не лише вимушеною реакцією держави на кризові обставини, а й закономірним етапом еволюції механізмів управління публічними фінансами в умовах підвищених ризиків та загроз. Повномасштабна війна актуалізувала потребу у посиленні контролю за рухом бюджетних ресурсів, особливо з огляду на значні обсяги фінансування сектору безпеки і оборони, гуманітарних програм та заходів із відновлення інфраструктури. У цих умовах державний фінансовий контроль перестає виконувати виключно функцію фіксації порушень і трансформується у комплексний інструмент забезпечення фінансової безпеки держави.

Вагомою основою функціонування державного фінансового контролю залишаються ключові нормативні акти, зокрема Конституція України та Бюджетний кодекс України, які визначають загальні принципи формування та використання публічних фінансів. Водночас умови воєнного стану зумовили необхідність більш гнучкого застосування цих положень і оперативного оновлення підходів до контролю. Практика свідчить, що поряд із базовими нормами зростає значення швидких управлінських рішень та координації між органами влади, що дозволяє адаптувати контрольні процедури до динамічних викликів воєнного часу [2; 3].

Особливо показовими є зміни у діяльності ключових органів державного фінансового контролю. Так, Державна аудиторська служба України у воєнний період суттєво переорієнтувала свою діяльність, змістивши акцент із традиційних ревізій на моніторинг публічних закупівель і превентивні заходи. Зростання кількості перевірок саме у сфері закупівель пояснюється необхідністю контролю за значними бюджетними потоками, спрямованими на оборонні та гуманітарні потреби. Водночас спостерігається розширення

кола об'єктів контролю та активізація взаємодії з правоохоронними органами, що проявляється у збільшенні обсягів переданих матеріалів і посиленні відповідальності за фінансові порушення. Характерною ознакою є також поступовий перехід від реагування на вже виявлені порушення до їх попередження, що свідчить про зміну самої логіки функціонування фінансового контролю в бік більш проактивної моделі [1].

Не менш важливою є роль Рахункової палати України, яка забезпечує зовнішній стратегічний контроль за використанням бюджетних ресурсів. У період воєнного стану цей орган продемонстрував здатність не лише зберегти ефективність своєї діяльності, а й суттєво розширити масштаби контролю, охоплюючи значно більші обсяги фінансових ресурсів, ніж у попередні роки. Це дозволяє здійснювати глибший аналіз ефективності державних програм, зокрема тих, що пов'язані з обороною та відбудовою, а також виявляти системні проблеми у бюджетному процесі. Важливо, що результати такого контролю формують підґрунтя для ухвалення стратегічних управлінських рішень, спрямованих на підвищення результативності державної політики та оптимізацію використання бюджетних коштів [2].

Водночас в умовах гібридних загроз особливого значення набуває діяльність Державної служби фінансового моніторингу України, яка фактично виконує функції фінансової розвідки. Зростання обсягів виявлених та заблокованих фінансових операцій, а також кількості матеріалів, переданих до правоохоронних органів, свідчить про посилення аналітичної складової контролю. Особливо важливим є виявлення операцій, пов'язаних із фінансуванням колабораціонізму, обходом санкцій або іншими загрозами національній безпеці. Це означає, що фінансовий контроль виходить за межі суто економічної функції і стає важливим елементом системи протидії зовнішнім і внутрішнім загрозам, інтегруючись у загальну архітектуру державної безпеки [1].

Разом із тим воєнний стан висвітлив низку проблемних аспектів функціонування системи державного фінансового контролю. Зокрема, спрощення процедур публічних закупівель для потреб оборони, хоча й є об'єктивно необхідним, водночас створює ризики зловживань і потребує запровадження ефективних механізмів післяконтрольного аналізу. Значні обсяги фінансування відбудови також формують нові виклики, пов'язані з необхідністю забезпечення прозорості використання коштів і недопущення їх нецільового спрямування. У цих умовах важливим стає пошук балансу між оперативністю прийняття рішень та належним рівнем фінансової підзвітності [1].

У цьому контексті особливої актуальності набуває цифровізація системи державного фінансового контролю. Використання сучасних інформаційно-аналітичних систем та інструментів обробки великих обсягів даних відкриває можливості для більш оперативного виявлення порушень і підвищення ефективності контрольних заходів. Зокрема, моніторинг публічних закупівель у режимі реального часу дозволяє своєчасно реагувати на потенційні відхилення та запобігати неефективному використанню бюджетних ресурсів.

Отже, трансформація системи державного фінансового контролю в умовах воєнного стану характеризується переходом до більш гнучкої, аналітично орієнтованої та технологічно оснащеної моделі, що поєднує контрольні та превентивні функції. Вона відображає загальну тенденцію до інтеграції фінансового контролю у систему національної безпеки та управління ризиками. Подальший розвиток цієї системи має бути спрямований на посилення інституційної спроможності органів контролю, розширення цифрових інструментів та гармонізацію із європейськими стандартами, що стане важливою передумовою ефективної післявоєнної відбудови та сталого розвитку економіки України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Василюк М. М., Євдощак В. І., Омельчак Г. В. Public Financial Control under Martial Law. *Scientific Notes of Lviv University of Business and Law*. 2025. № 46. URL : https://nzlubp.org.ua/index.php/journal/article/view/1797 (дата звернення: 05.04.2026).

2. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр (дата звернення: 05.04.2026).

3. Бюджетний кодекс України. Документ 2456-VI від 8 липня 2010 року. Редакція від 04.07.2025. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17 (дата звернення: 05.04.2026).

4. Подолянчук О., Кожухівський О. Фінансовий контроль у системі публічних закупівель: сучасний стан та напрями розвитку під час воєнного стану. *Економіка та суспільство*. 2025. № 80. URL : https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-80-168 (дата звернення: 05.04.2026).

Ю. А. Лісовська,
здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського) рівня
Науковий керівник:
Т. В. Мединська,
доктор економічних наук, професор,
Львівський торговельно-економічний університет

ВПЛИВ МИТА НА СТАЛИЙ РОЗВИТОК КРАЇНИ

Повномасштабна війна стала визначальним чинником трансформації економічної системи України, зокрема у сфері зовнішньоекономічної діяльності та бюджетного регулювання. В умовах різкого скорочення виробництва, втрати частини експортного потенціалу та зростання державних видатків митна політика набула стратегічного значення як інструмент фіскальної стабілізації та економічного регулювання. У парадигмі сталого розвитку мито виконує комплексну функцію, поєднуючи формування доходів бюджету, стимулювання внутрішнього виробництва та вплив на структуру споживання і зовнішньої торгівлі.

У 2022 р. внаслідок воєнних дій та тимчасової лібералізації імпорту (зокрема скасування митних платежів на окремі категорії товарів) надходження від митних платежів скоротилися до близько 307 млрд грн. Проте вже у 2023 р. спостерігалося суттєве відновлення – до 439 млрд грн, що свідчить про поступову адаптацію економіки до воєнних умов і відновлення імпортних потоків. У 2024 р. надходження перевищили 500 млрд грн, а за підсумками 2025 р., за оперативними оцінками, досягли 560–580 млрд грн, що фактично означає майже двократне зростання порівняно з першим роком війни [1]. Така динаміка підтверджує ключову роль митної системи у забезпеченні фінансової стійкості держави в кризовий період.

Вагомий вплив на сталий розвиток має і трансформація зовнішньої торгівлі. У 2022 р. експорт України скоротився приблизно до 44 млрд дол., тоді як імпорт становив близько 55 млрд дол., що було обумовлено руйнуванням логістичних ланцюгів та обмеженням доступу до морських портів. У 2023 р. негативні тенденції зберігалися: експорт знизився до близько 36 млрд дол., тоді як імпорт перевищив 63 млрд дол., сформувавши суттєвий торговельний дефіцит [2]. У 2024 р. відбулося часткове відновлення експорту до рівня близько 41 млрд дол. завдяки диверсифікації логістики та адаптації бізнесу, тоді як імпорт зріс до майже 70 млрд дол. через потреби енергетичного сектору, оборони та післявоєнної відбудови [2]. У 2025 р.

експорт оцінюється на рівні 45–47 млрд дол., а імпорт перевищує 75 млрд дол., що свідчить про збереження імпортозалежності економіки, але водночас і про активізацію внутрішнього попиту та економічної діяльності.

З метою комплексного оцінювання трансформацій у сфері митної політики та зовнішньої торгівлі варто проаналізувати їхню динаміку в розрізі останніх років. Основні показники за 2022–2025 рр. узагальнено в табл. 1.

Таблиця 1 – Динаміка митних надходжень та зовнішньої торгівлі України за 2022–2025 рр.

Рік	Митні надходження, млрд грн	Експорт, млрд дол. США	Імпорт, млрд дол. США	Сальдо (експорт–імпорт), млрд дол.
2022	307	44	55	–11
2023	439	36	63	–27
2024	500+	41	70	–29
2025	560–580	45–47	75+	–28…–30

Джерело: складено на підставі [1; 2].

Як видно з табл. 1, отримані дані свідчать про суттєву трансформацію митних надходжень і зовнішньої торгівлі України в умовах воєнного періоду, що безпосередньо впливає на стабільність державних фінансів та структуру економічних процесів. Водночас ці зміни потребують не лише кількісного аналізу, а й теоретичного осмислення ролі митної політики як інструменту економічного регулювання та стимулювання розвитку підприємницького сектору.

В умовах кризових трансформацій митна політика повинна забезпечувати не лише фіскальну функцію, але й виступати інструментом стимулювання підприємницької активності, імпортозаміщення та розвитку внутрішнього ринку [3]. Водночас надмірне митне навантаження може обмежувати конкуренцію та провокувати зростання цін, що особливо чутливо в умовах зниження реальних доходів населення. У цьому контексті важливою є збалансованість митної політики, яка дозволяє поєднувати інтереси держави, бізнесу та суспільства.

Не менш важливим є екологічний вимір митного регулювання. Як зазначається у наукових дослідженнях, фінансові інструменти, зокрема мито, можуть використовуватися для стимулювання імпорту енергоефективних технологій та обмеження ввезення ресурсомісткої продукції, що відповідає принципам сталого розвитку та євроінтеграційному курсу України [4]. Крім того, підвищення інституційної спроможності митниці, зокрема через

цифровізацію та гармонізацію процедур із стандартами ЄС, створює передумови для підвищення ефективності митного адміністрування та зменшення тіньових схем.

У 2026 р. очікується подальша трансформація митної політики в напрямі посилення її стратегічної ролі у забезпеченні економічного відновлення та довгострокового розвитку. Імовірним є зростання митних надходжень до рівня понад 600 млрд грн на тлі пожвавлення економічної активності та розширення імпортних потоків, пов'язаних із відбудовою країни. Водночас збережеться високий рівень імпорту, що відображатиме потребу економіки у технологіях, обладнанні та енергоресурсах, тоді як поступове відновлення експорту, зокрема через поглиблення інтеграції до ринку Європейського Союзу, сприятиме зменшенню торговельного дисбалансу та підвищенню зовнішньоекономічної стійкості.

Отже, у 2022–2025 рр. мито перетворилося на один із ключових інструментів забезпечення фінансової стабільності та адаптації економіки України до воєнних умов, суттєво впливаючи на бюджетні процеси, структуру зовнішньої торгівлі та розвиток підприємницького сектору. Його значення виходить за межі суто фіскальної функції, охоплюючи також соціальні та екологічні аспекти сталого розвитку. У перспективі 2026 р. митна політика має трансформуватися у системний інструмент стратегічного управління, спрямований на підтримку конкурентоспроможності національної економіки, зниження критичної імпортозалежності та забезпечення інтеграції України до європейського економічного простору, що в цілому формує підґрунтя для довгострокового збалансованого розвитку держави.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Офіційна статистика надходжень / Державна митна служба України. URL : https://customs.gov.ua
2. Зовнішня торгівля України / Державна служба статистики України. URL : https://stat.gov.ua/
3. Мельник М. І., Мединська Т. В. Механізми підтримки і стимулювання розвитку підприємницького сектору України в умовах війни. *Академічні візії.* 2024. Вип. 36. URL : https://academy-vision.org/index.php/av/article/view/1396/1268
4. Medynska, T., Loboda, N., Nohinova, N., Oliynyk, N., Borutska, Y. (2024). Optimization of ecological taxation: Role in the formation of environmental protection budgets. *International Journal of Environmental Impacts.* Vol. 7. No. 1, pp. 17–23.

Н. В. Медвецька,
здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського) рівня гр. ОПСБ-23-1
Науковий керівник:
А. В. Лісовий,
доктор економічних наук, професор,
Державний податковий університет

ДЕРЖАВНИЙ ФІНАНСОВИЙ КОНТРОЛЬ ЗА ДІЯЛЬНІСТЮ ДЕРЖАВНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Державний фінансовий контроль виступає інструментом оцінки діяльності державних підприємств, особливо в умовах економічної нестабільності, обмеженості фінансових ресурсів та підвищених вимог до ефективності державного сектору. Його функціональне значення не обмежується фіксацією порушень фінансової дисципліни, а охоплює комплексну оцінку результативності управлінських рішень, рівня фінансової стійкості підприємств, ефективності використання державного майна та досягнення визначених стратегічних цілей. Такий підхід дозволяє формувати цілісне уявлення про діяльність підприємств і виявляти не лише окремі недоліки, а й глибинні системні проблеми, що потребують комплексного управлінського реагування [1].

У сучасних умовах державний фінансовий контроль набуває ознак важливого елементу системи управління державними фінансами. Його роль полягає у забезпеченні збалансованості між необхідністю контролю за використанням ресурсів і створенням умов для ефективного функціонування державних підприємств. Це передбачає поєднання наглядових функцій із аналітичною діяльністю, спрямованою на оцінку причин виявлених відхилень, прогнозування ризиків та формування обґрунтованих рекомендацій відносно підвищення ефективності діяльності.

Державний фінансовий контроль є важливою складовою забезпечення економічної та національної безпеки. Через його механізми створюються передумови для своєчасного виявлення фінансових загроз, запобігання втрат бюджетних ресурсів та мінімізації наслідків неефективного або недобросовісного управління. Особливого значення це набуває щодо державних підприємств, які функціонують у стратегічно важливих галузях, зокрема енергетиці, транспорті, оборонно-промисловому комплексі. Неефективність їх діяльності може мати не лише фінансові, а й соціально-економічні наслідки, впливаючи на стабільність держави в цілому [2].

Суттєвого значення набуває галузевий аспект державного фінансового контролю, оскільки специфіка діяльності підприємств визначає особливості застосування контрольних інструментів. У галузях із високим рівнем капіталомісткості або сезонності, зокрема в агропромисловому комплексі чи енергетиці, контроль повинен враховувати виробничі цикли, структуру витрат і характер фінансових потоків. Це забезпечує більш об'єктивну оцінку діяльності підприємств і підвищує якість управлінських висновків [3]. У такому контексті державний фінансовий контроль виконує не лише функцію перевірки, а й стає інструментом підвищення ефективності функціонування окремих секторів економіки.

Важливим напрямом розвитку державного фінансового контролю є його трансформація від переважно реактивної моделі до превентивної. Традиційна орієнтація на виявлення вже здійснених порушень поступово поступається підходу, спрямованому на їх попередження. Це передбачає ідентифікацію потенційних ризиків ще на етапі планування діяльності підприємств, оцінку ймовірності їх реалізації та розробку заходів щодо їх мінімізації. Такий підхід сприяє підвищенню ефективності використання державних ресурсів і зменшенню масштабів фінансових порушень [1; 3].

Значну роль у підвищенні ефективності державного фінансового контролю відіграє застосування ризик-орієнтованих підходів. Вони дозволяють концентрувати увагу на найбільш проблемних напрямах діяльності підприємств, де ймовірність виникнення порушень або неефективного використання ресурсів є найвищою. Це дає змогу раціонально розподіляти ресурси контрольних органів і досягати більш вагомих результатів за менших витрат.

Сучасний етап розвитку державного фінансового контролю нерозривно пов'язаний із впровадженням цифрових технологій. Використання інформаційно-аналітичних систем, автоматизованих інструментів обробки даних і цифрових платформ відкриває нові можливості для підвищення якості контрольних заходів. Це забезпечує оперативний доступ до необхідної інформації, підвищує точність аналізу, дозволяє виявляти приховані закономірності та тенденції, а також зменшує вплив людського фактору. У результаті підвищується прозорість діяльності державних підприємств і знижується ризик зловживань.

Окрему увагу слід надати розвитку аудиту ефективності як складової державного фінансового контролю. Його сутність полягає в оцінці досягнення поставлених цілей, результативності використання ресурсів та якості

управлінських процесів. На відміну від традиційних форм контролю, аудит ефективності дозволяє визначити не лише факт порушення, а й причини його виникнення та наслідки для діяльності підприємства. Це створює підґрунтя для розробки практичних рекомендацій, спрямованих на підвищення ефективності управління [1].

Разом із тим, існуюча система державного фінансового контролю за діяльністю державних підприємств характеризується наявністю низки проблем. До них належать недостатній рівень координації між контрольними органами, дублювання функцій, обмеженість аналітичного забезпечення, а також орієнтація на формальні показники замість оцінки реальних результатів діяльності. Такі недоліки знижують ефективність контрольних заходів і обмежують можливості використання контролю як інструменту стратегічного управління [4].

Подолання зазначених проблем потребує комплексного підходу, що включає вдосконалення нормативно-правової бази, розвиток інституційної спроможності контрольних органів, підвищення кваліфікації кадрів, а також впровадження сучасних методів аналізу та оцінки. Важливим є також забезпечення належного рівня незалежності контрольних органів, що сприятиме об’єктивності їх діяльності та підвищенню довіри до результатів контролю.

Таким чином, державний фінансовий контроль за діяльністю державних підприємств є складною багатофункціональною системою, яка поєднує наглядові, аналітичні та управлінські функції. Його ефективність значною мірою визначає рівень фінансової дисципліни, економічної безпеки та стійкості державного сектору економіки. Подальший розвиток цієї системи має бути спрямований на посилення превентивної ролі контролю, впровадження ризик-орієнтованих підходів, активне використання цифрових технологій та підвищення якості аналітичного забезпечення, що в сукупності сприятиме більш раціональному використанню державних ресурсів і підвищенню ефективності діяльності державних підприємств.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кадала В. В., Гузенко О. П. Публічний (державний) фінансовий контроль як інструмент оцінки діяльності державних підприємств в умовах турбулентності. *Центральноукраїнський вісник права та публічного управління.* 2025. Вип. 2 (10).

2. Пасічник В. М. Державний фінансовий контроль як чинник забезпечення національної безпеки України. *Публічне управління та митне адміністрування*. 2023. № 3 (38). С. 107–113.

3. Зюзіна А. Ю., Найда А. В. Оцінка ролі державного фінансового контролю в забезпеченні економічної ефективності аграрних підприємств. Розвиток агропромислового комплексу та сільських територій під час війни. Одеса : ОДАУ, 2024. 157 с.

4. Гавкалова Н. Л., Табацький М. Г. Роль державного фінансового контролю у забезпеченні економічної безпеки держави. *Вісник Національного університету цивільного захисту України. Серія Державне управління.* 2023. Випуск 2. С. 13–23.

Т. В. Мединська,
доктор економічних наук, професор,
Львівський торговельно-економічний університет;
с.н.с., ДУ «Інститут регіональних досліджень
імені М. І. Долішнього НАН України»;
Я. І. Трумко,
здобувач вищої освіти третього (освітньо-наукового) рівня,
ДУ «Інститут регіональних досліджень
імені М. І. Долішнього НАН України»

ФІСКАЛЬНІ ІНСТРУМЕНТИ СТИМУЛЮВАННЯ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ НА ТЕРИТОРІЯХ ВІДНОВЛЕННЯ: НОРМАТИВНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

Повномасштабна збройна агресія проти України спричинила безпрецедентні руйнування виробничого капіталу, логістичних ланцюгів та соціальної інфраструктури, що призвело до глибоких структурних деформацій національної економіки. У цих умовах особливої ваги набувають «території відновлення» – регіони та громади, що потребують не просто відбудови, а комплексної економічної трансформації. Питання формування фіскального середовища на таких територіях є критичним, оскільки традиційні методи податкового адміністрування в умовах високих воєнно-політичних ризиків втрачають свою ефективність.

Формування ефективної моделі відбудови України неможливе без адаптації фіскального простору до потреб громад, що зазнали руйнувань. Ключовим поняттям у цьому контексті є «територія відновлення», статус якої визначається відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку визначення територій відновлення» [2]. Фіскальна політика на таких територіях має балансувати між фінансовою автономією громад та необхідністю стимулювання інвестицій.

На сьогодні чинне законодавство України передбачає кілька рівнів стимулювання:

1. Адміністративний рівень. Згідно зі ст. 11 Закону України «Про засади державної регіональної політики» [1], території відновлення території відновлення визначено як об’єкти особливої уваги держави. Це забезпечує нормативне підґрунтя для пріоритетного спрямування ресурсів Державного фонду регіонального розвитку (ДФРР) та реалізації цільових державних програм, спрямованих на подолання наслідків збройної агресії.

Згідно з нормами Закону України «Про Державний бюджет на 2025 рік» [7], на реалізацію пріоритетних інвестиційних проєктів було спрямовано 1 млрд грн, що дозволило розпочати відновлення 48 критичних об'єктів у 16 областях України. Важливою інновацією став територіальний підхід до розподілу ресурсів:

– 50 % коштів фонду зарезервовано для прифронтових територій та областей, що зазнали найбільших руйнувань [2];

– 30 та 20 % – для центральних та західних регіонів відповідно, що забезпечує збалансований розвиток логістичних хабів.

Галузева структура використання коштів ДФРР на територіях відновлення, за даними Міністерства розвитку громад та територій України [3], у 2025 році виглядала таким чином:

– цивільний захист та безпека – 391 млн грн;
– охорона здоров’я – 207,6 млн грн;
– освітня інфраструктура – понад 320 млн грн.

Запровадження у 2026 році цифрової екосистеми DREAM дозволило забезпечити 100 % прозорість використання цих ресурсів, що відповідає вимогам міжнародних донорів у межах програми Ukraine Facility.

2. Фіскальний рівень. Податковий кодекс України [5] містить низку тимчасових положень, спрямованих на зменшення фіскального тиску в зонах ризику. Зокрема, передбачено звільнення від сплати: плати за землю; екологічного податку; податку на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки.

Ці преференції застосовуються до об’єктів, розташованих на територіях активних бойових дій або тимчасово окупованих територіях, що дозволяє бізнесу акумулювати обігові кошти для самовідновлення.

3. Спеціальний інвестиційний рівень. Найбільш дієвим інструментом для технологічного оновлення територій відновлення є механізм, передбачений Законом України «Про індустріальні парки» [6], завдяки якому суб’єкти господарювання (резиденти) мають право на:

– повне звільнення від ПДВ та ввізного мита при імпорті нового обладнання для виробничої діяльності;

– звільнення від податку на прибуток терміном на 10 років;

– можливість отримання пільг зі сплати місцевих податків за рішенням органів місцевого самоврядування.

Застосування фіскальних інструментів дозволяє нівелювати високі воєнні ризики для інвесторів. Окрім податкових стимулів, важливу роль відіграє Закон України «Про державний бюджет», який щорічно визначає обсяги Фонду ліквідації наслідків збройної агресії, відтак, фіскальний інструментарій доповнюється:

1. Державними гарантіями за кредитами для малого та середнього бізнесу (програма «Доступні кредити 5-7-9%»), що фактично є інструментом субсидування відсоткової ставки.

2. Грантовою підтримкою (є-Робота), яка інтегрована в систему оподаткування через зобов'язання повернення коштів у вигляді сплачених податків протягом 3-х років.

Аналіз законодавства свідчить, що Україна вже створила фундамент для фіскального стимулювання територій відновлення. Проте, для досягнення максимального ефекту необхідно:

– синхронізувати місцеві податкові пільги з державними субвенціями (відповідно до ст. 103-1 Бюджетного кодексу України [4]);

– запровадити цифрову верифікацію руйнувань через Реєстр пошкодженого та знищеного майна для автоматичного надання податкових преференцій;

– адаптувати фіскальні норми до вимог EU Green Deal, стимулюючи «зелене» відновлення через знижені ставки екологічного податку для підприємств, що впроваджують еко-технології.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про засади державної регіональної політики : Закон України від 05.02.2015 № 156-VIII. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/156-19

2. Про затвердження Порядку визначення територій відновлення : постанова Кабінету Міністрів України від 18.07.2023 № 731. URL : https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennia-poriadku-vyznachennia-terytorii-vidnovlennia-731-180723

3. Звіт про використання коштів Державного фонду регіонального розвитку за 2025 рік / Міністерство розвитку громад, територій та інфраструктури України : офіційний вебсайт. URL : https://mtu.gov.ua/

4. Бюджетний кодекс України : Закон України від 08.07.2010 № 2456-VI (із змінами та доповненнями). URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17

5. Податковий кодекс України : Закон України від 02.12.2010 № 2755-VI (із змінами та доповненнями). URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17

6. Про індустріальні парки : Закон України від 21.06.2012 № 5018-VI. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5018-17

7. Про Державний бюджет України на 2025 рік : Закон України від 19.11.2024 № 4022-IX. URL : https://zakon.rada.gov.ua/

В. В. Моліцька,
здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського) рівня гр. ФБСс-23-1,
ЗВО «Університет Короля Данила»;
Н. Ф. Розумович,
кандидат економічних наук, доцент,
ЗВО «Університет Короля Данила»

НАКОПИЧУВАЛЬНА СИСТЕМА ПЕНСІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ В УКРАЇНІ: ПЕРСПЕКТИВИ ВПРОВАДЖЕННЯ

Накопичувальна система пенсійного забезпечення є важливим елементом реформування соціально-економічної політики держави в умовах демографічного старіння населення та зростання навантаження на солідарну пенсійну систему. У межах сучасних трансформацій економіки, зокрема в Україні, актуалізується необхідність диверсифікації джерел пенсійних виплат та забезпечення фінансової стійкості пенсійної системи. Накопичувальна модель передбачає формування індивідуальних пенсійних заощаджень громадян шляхом інвестування внесків у фінансові інструменти, що створює передумови для підвищення рівня пенсійного забезпечення у довгостроковій перспективі.

НПФ, накопичуючи кошти учасників, виконують подвійну функцію: забезпечують фінансування майбутніх пенсійних виплат і водночас виступають інвестиційним ресурсом для фінансового ринку. Залучення пенсійного капіталу активізує попит на фінансові інструменти, дозволені для інвестування, що, своєю чергою, стимулює розвиток ринку капіталів – зростання обсягів емісії цінних паперів, модернізацію інфраструктури фондового ринку та впровадження інноваційних фінансових продуктів [1].

Ключовою перевагою накопичувальної системи є зниження залежності пенсійних виплат від демографічних факторів, зокрема співвідношення працюючих і пенсіонерів. Це дозволяє підвищити фінансову автономію громадян та забезпечити більш справедливий розподіл пенсійних ресурсів. Крім того, акумульовані кошти можуть виступати важливим джерелом інвестицій для розвитку національної економіки, сприяючи зростанню внутрішнього ринку капіталу та фінансуванню інфраструктурних проєктів.

Водночас впровадження накопичувальної системи супроводжується низкою викликів. Серед них – недостатній рівень доходів населення, що

обмежує можливості формування заощаджень, низький рівень фінансової грамотності, а також недосконаліть інституційного середовища. Важливим аспектом є забезпечення надійного державного регулювання та контролю за діяльністю недержавних пенсійних фондів, що дозволить мінімізувати ризики втрати накопичених коштів. Значну роль у цьому процесі відіграють такі інституції, як Національний банк України та Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку.

Перспективи впровадження накопичувальної системи пенсійного забезпечення в Україні значною мірою залежать від макроекономічної стабільності, розвитку фінансових ринків та довіри населення до фінансових інститутів. Важливим є також поступовий характер впровадження реформи, який передбачає поетапне залучення громадян до системи накопичень із одночасним удосконаленням законодавчої бази. Доцільним є врахування міжнародного досвіду, зокрема країн Центральної та Східної Європи, де накопичувальні системи вже функціонують, хоча й потребують адаптації до національних умов.

Минулого року Мінсоцполітики підготувало законопроєкт "Про загальнообов'язкове накопичувальне пенсійне забезпечення". Пропонувалося запровадити обов'язковий платіж до державного або недержавних пенсійних фондів як для працівників, так і для роботодавців. Планувалося, що цей законопроєкт ухвалять влітку 2025 року. Водночас текст останнього Меморандуму з МВФ свідчить про те, що запровадження обов'язкової накопичувальної пенсії найближчими роками не планується. За допомогою Світового банку Україна розробить концепцію спрощення пенсійної системи та впровадження єдиних умов для призначення страхових пенсій. Ця робота триватиме кілька років [2].

Додатково слід зазначити, що ефективність накопичувальної системи значною мірою залежить від якості інвестиційного середовища та рівня диверсифікації активів, у які спрямовуються пенсійні внески. Формування прозорого та ліквідного фондового ринку створює можливості для отримання стабільного інвестиційного доходу, що є критично важливим для зростання пенсійних накопичень. У цьому контексті важливу роль відіграє діяльність Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку, яка забезпечує регулювання та нагляд за учасниками ринку, підвищуючи рівень довіри до фінансових інструментів.

Не менш значущим є питання захисту прав вкладників та гарантування збереження їхніх коштів. Запровадження ефективних механізмів

страхування пенсійних накопичень і чітких стандартів розкриття інформації сприятиме мінімізації ризиків та формуванню довіри населення. Водночас необхідно забезпечити належний рівень фінансової освіти громадян, що дозволить їм приймати обґрунтовані рішення щодо управління власними пенсійними заощадженнями та вибору відповідних фінансових інструментів.

Окремої уваги потребує питання взаємодії накопичувального рівня з існуючою солідарною системою. Їхнє гармонійне поєднання дає змогу створити багаторівневу модель пенсійного забезпечення, яка забезпечує як базовий соціальний захист, так і додаткові індивідуальні накопичення. Такий підхід сприятиме підвищенню стійкості всієї пенсійної системи в умовах економічної нестабільності та демографічних змін.

Важливим напрямом розвитку накопичувальної системи є цифровізація процесів адміністрування пенсійних внесків та обліку індивідуальних рахунків. Використання сучасних фінансових технологій дозволяє підвищити прозорість операцій, зменшити адміністративні витрати та забезпечити оперативний доступ громадян до інформації про стан їхніх накопичень. У цьому контексті доцільним є створення єдиних цифрових платформ під контролем державних інституцій, зокрема Пенсійний фонд України, що сприятиме підвищенню ефективності управління пенсійними активами.

Крім того, значну роль у забезпеченні стабільності накопичувальної системи відіграє податкова політика держави. Запровадження податкових стимулів, таких як пільги на внески або інвестиційний дохід, може суттєво підвищити зацікавленість населення у формуванні довгострокових заощаджень. Це, у свою чергу, сприятиме розширенню бази учасників системи та збільшенню обсягів інвестиційних ресурсів в економіці.

Необхідно також враховувати вплив зовнішніх факторів, зокрема макроекономічної нестабільності, інфляційних процесів та воєнних ризиків, які можуть негативно впливати на дохідність пенсійних активів. У таких умовах важливим є застосування консервативних стратегій інвестування та диверсифікація портфелів, що дозволить мінімізувати потенційні втрати та забезпечити відносну стабільність накопичень.

У підсумку, подальше впровадження накопичувальної системи пенсійного забезпечення потребує комплексного підходу, який передбачає не лише вдосконалення законодавчого та інституційного середовища, а й активне впровадження інноваційних рішень, підвищення фінансової грамотності населення та формування довіри до фінансових інститутів. Саме поєднання цих факторів створює передумови для ефективного функціонування системи у довгостроковій перспективі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кондрат І. Ю. Проблеми та перспективи розвитку накопичувального пенсійного забезпечення в Україні. *Економіка та суспільство* : електронний журнал. Львів, 2025. Випуск 76. С. 3.

2. Накопичувальна пенсія: як в уряді хочуть зберегти кошти українців. URL : https://lnk.ua/mNoSbiqr6

В. Т. Петькун,
здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського) рівня гр. ОПСБ-24-1
Науковий керівник:
О. П. Колісник,
кандидат економічних наук, доцент,
Державний податковий університет

ВНУТРІШНІЙ КОНТРОЛЬ РОЗРАХУНКІВ З БЮДЖЕТОМ У ДЕРЖАВНИХ УСТАНОВАХ

В умовах трансформації системи державного фінансового управління та посилення вимог до прозорості й підзвітності використання бюджетних коштів зростає роль внутрішнього контролю як ключового елементу управління фінансовими ресурсами. Особливої актуальності набуває контроль розрахунків з бюджетом, які є однією з найбільш ризикованих ділянок бухгалтерського обліку в державних установах. Помилки у нарахуванні та сплаті податків і обов'язкових платежів, зокрема податку на доходи фізичних осіб, єдиного соціального внеску, а також податку на додану вартість у разі здійснення оподатковуваних операцій, можуть призводити до фінансових санкцій, викривлення звітності та порушення фінансової дисципліни [2]. Актуальність дослідження посилюється впровадженням міжнародних стандартів бухгалтерського обліку в державному секторі (IPSAS) та гармонізацією національного законодавства з європейськими вимогами [6].

Внутрішній контроль розрахунків з бюджетом у державних установах доцільно розглядати як сукупність організаційних заходів, методів і процедур, спрямованих на забезпечення законності, достовірності, повноти та своєчасності відображення в обліку операцій, пов'язаних із виконанням бюджетних зобов'язань [9]. Основними функціями такого контролю є превентивна (запобігання помилкам і порушенням), детективна (виявлення відхилень) та коригувальна (усунення виявлених недоліків) [11].

Об'єктами внутрішнього контролю виступають розрахунки з бюджетом та державними цільовими фондами, податкові та неподаткові платежі, бухгалтерські рахунки, а також первинні документи, що підтверджують господарські операції. Особлива увага приділяється правильності нарахування ПДФО, ЄСВ, а також інших обов'язкових платежів, визначених законодавством [2]. При цьому державні установи, як правило, мають статус неприбуткових організацій, що зумовлює специфіку їх оподаткування та обмежене застосування окремих податків.

Нормативно-правове забезпечення внутрішнього контролю формується на основі Бюджетного кодексу України [1], Податкового кодексу України [2], Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» [3], національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку в державному секторі [4], а також підзаконних актів, зокрема Постанови Кабінету Міністрів України № 1062 [5]. Водночас значна кількість нормативних джерел ускладнює практичну реалізацію контрольних процедур, що зумовлює необхідність системного підходу до їх узгодження.

Методика внутрішнього контролю розрахунків з бюджетом має бути інтегрована в систему бухгалтерського обліку та передбачати реалізацію трьох взаємопов'язаних етапів: попереднього, поточного та подальшого контролю [10]. Попередній контроль здійснюється до відображення операцій в обліку і включає перевірку первинних документів, договорів та розрахунків на відповідність чинному законодавству [2]. Поточний контроль передбачає постійний моніторинг правильності бухгалтерських записів, зокрема відображення розрахунків на субрахунку 6311 «Розрахунки з бюджетом за податками і зборами», а також контроль можливих переплат і дебіторської заборгованості за рахунком 2111 [4]. Подальший контроль охоплює проведення звірок з органами ДПС через електронні сервіси, а також внутрішній аудит податкової звітності перед її поданням [7; 8].

Організація внутрішнього контролю має ґрунтуватися на принципах безперервності, системності та ризик-орієнтованості [5]. До основних методів контролю належать документальна перевірка, арифметична та логічна верифікація, аналітичні процедури, зустрічні звірки, інвентаризація розрахунків та вибіркові перевірки [11]. Важливим аспектом є контроль за цільовим використанням бюджетних коштів відповідно до кодів економічної класифікації видатків (КЕКВ) [1], що забезпечує дотримання бюджетної дисципліни.

Аналітичне забезпечення внутрішнього контролю передбачає використання методів горизонтального, вертикального та коефіцієнтного аналізу для оцінки динаміки і структури зобов'язань перед бюджетом [9]. Найбільш поширеними порушеннями є помилки при визначенні бази оподаткування ПДФО, неправильне нарахування ЄСВ та несвоєчасне відображення зобов'язань у бухгалтерському обліку [2].

Ефективність внутрішнього контролю значною мірою залежить від належного розподілу функцій між керівником установи, головним бухгалтером та внутрішнім аудитором, а також від рівня їх професійної компетентності [7].

Важливу роль відіграє цифровізація облікових процесів. Використання сучасного програмного забезпечення (зокрема M.E.Doc, FREDO та інших систем електронної звітності) і інтеграція з електронними сервісами ДПС сприяють автоматизації контрольних процедур, підвищенню точності облікових даних та зниженню ризику помилок [8; 12–14].

Отже, формування ефективної методики внутрішнього контролю розрахунків з бюджетом є необхідною умовою забезпечення фінансової дисципліни, достовірності бухгалтерської інформації та підвищення ефективності управління бюджетними ресурсами. Подальший розвиток такої методики має здійснюватися з урахуванням міжнародних стандартів IPSAS та сучасних підходів до внутрішнього аудиту [6; 7].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бюджетний кодекс України від 08.07.2010 № 2456-VI. Редакція від 01.01.2026. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17
2. Податковий кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI. Редакція від 01.01.2026. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17
3. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України від 16.07.1999 № 996-XIV. Редакція від 05.10.2024. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14
4. Національні положення (стандарти) бухгалтерського обліку в державному секторі. Збірник наказів Міністерства фінансів України. Київ : ДП «Інформ.-аналіт. агентство», 2024. 280 с.
5. Про затвердження Порядку здійснення внутрішнього контролю : постанова Кабінету Міністрів України від 12.12.2018 № 1062. Редакція від 01.02.2024. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1062-2018-п
6. International Public Sector Accounting Standards (IPSAS). 2024 Handbook of International Public Sector Accounting Pronouncements. New York : IFAC, 2024. Vol. I–III. 2150 p.
7. Global Internal Audit Standards (IIA Standards). The Institute of Internal Auditors. New Edition 2024 (Effective 2025). Lake Mary : IIA, 2024. 145 p.
8. Електронний кабінет платника / Державна податкова служба України. URL : https://cabinet.tax.gov.ua
9. Свірко С. В. Бухгалтерський облік та контроль у державному секторі : навчальний посібник. Київ : КНЕУ, 2022. 356 с.

10. Атамас П. Й., Атамас О. П. Бухгалтерський облік у бюджетних установах : підручник. 4-те вид. перероб. та допов. Київ : Центр навчальної літератури, 2023. 412 с.

11. Ленень О. О. Внутрішній контроль у системі управління державними фінансами : монографія. Львів : Магнолія-2006, 2023. 210 с.

12. Технічна документація та регламенти електронного документообігу. Ред. 2025.01 / M.E.Doc. Київ : Медок, 2025. 84 с.

13. Керівництво з експлуатації та автоматизації податкового обліку / BAS Бухгалтерія КОРП. Київ : Спілка автоматизаторів бізнесу, 2024. 520 с.

14. Комплексна система звітності та адміністрування ПДВ: інструкція користувача / FREDO. Київ : Фредо-Україна, 2025. 112 с.

А. В. Пилипчак,
здобувач вищої освіти третього (освітньо-наукового) рівня
Науковий керівник:
Н. Г. Здирко,
доктор економічних наук, професор,
Вінницький національний аграрний університет

ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ СУТНОСТІ ДЕРЖАВНОГО ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ ОБОРОННИХ ЗАКУПІВЕЛЬ

В умовах воєнного стану в Україні суттєво зростають обсяги бюджетного фінансування сектору безпеки і оборони, що обумовлює підвищені вимоги до ефективності, прозорості та цільового використання державних ресурсів. Оборонні закупівлі виступають ключовим інструментом забезпечення потреб Збройних Сил України, формуючи матеріально-технічну основу обороноздатності держави. Водночас, значні фінансові потоки, високий рівень терміновості прийняття рішень та обмеження доступу до інформації створюють складні умови для здійснення належного державного фінансового контролю.

Особливої актуальності набуває питання удосконалення державного фінансового контролю в умовах воєнного часу, коли будь-які неефективні витрати або зловживання безпосередньо впливають на обороноздатність держави та її фінансову стійкість.

Результати наукових досліджень свідчать, що проблематика оборонних закупівель в Україні розглядається з різних позицій, зокрема організаційно-економічної, правової та системної. Так, у працях О. П. Голоти [3] обґрунтовано, що державні оборонні закупівлі є складовою економічної системи держави та виконують не лише функцію забезпечення потреб сектору безпеки і оборони, а й виступають важливим інструментом реалізації державної політики та впливу на економічні процеси.

Водночас дослідження Д. С. Білоконя та В. І. Костенка [1, с. 401] акцентують увагу на нормативно-правових аспектах функціонування оборонних закупівель, підкреслюючи наявність низки проблем, пов’язаних із неузгодженістю правового регулювання, що ускладнює практичну реалізацію закупівельних процедур та контроль за ними. Автори відзначають необхідність удосконалення законодавчої бази з урахуванням специфіки оборонної сфери.

У працях О. П. Голоти [2] також наголошується на важливості організаційно-економічного механізму здійснення оборонних закупівель, який має забезпечувати ефективне використання ресурсів та належний рівень координації між суб'єктами. При цьому підкреслюється, що відсутність цілісного підходу до управління закупівлями негативно впливає на їх результативність.

В умовах воєнного стану та суттєвого зростання обсягів фінансування сектору безпеки і оборони особливої актуальності набуває питання ефективності державного фінансового контролю оборонних закупівель. Складність цієї сфери зумовлює необхідність її дослідження з позицій різних теоретичних підходів, що дозволяє глибше зрозуміти сутність контролю, його функції та напрями розвитку.

Аналіз наукових підходів до визначення сутності контролю у сфері оборонних закупівель свідчить про його багатовимірний характер. Зокрема, у межах управлінського підходу контроль розглядається як інструмент стратегічного управління оборонними ресурсами, спрямований на оцінку ефективності управлінських рішень та забезпечення належного функціонування системи закупівель. Фінансово-економічний підхід акцентує увагу на запобіганні неефективному використанню бюджетних коштів, зокрема завищенню вартості контрактів та нецільовому використанню ресурсів.

Правовий підхід визначає контроль як механізм забезпечення дотримання законодавства у сфері оборонних закупівель, включаючи вимоги щодо процедур, режиму секретності та правомірності укладення контрактів. Водночас інституційний підхід підкреслює важливість взаємодії різних суб'єктів контролю, зокрема органів державної влади, спеціалізованих інституцій та антикорупційних органів, що вимагає належної координації їх діяльності.

Системний підхід дозволяє розглядати контроль як складову інтегрованої системи національної безпеки, що передбачає використання сучасних інформаційних технологій, аналітичних інструментів та ризик-орієнтованого підходу. Антикорупційний підхід, у свою чергу, фокусується на виявленні та мінімізації корупційних ризиків, зокрема конфлікту інтересів та непрозорих процедур закупівель. Особливе значення має безпеково-стратегічний підхід, який розглядає контроль як інструмент забезпечення обороноздатності держави через ефективне та цільове використання ресурсів.

Таким чином, державний фінансовий контроль оборонних закупівель не може розглядатися одновимірно, оскільки поєднує управлінські, фінансові, правові, інституційні та безпекові аспекти. Узагальнення зазначених підходів створює основу для формування комплексного бачення системи контролю, що дозволяє підвищити її ефективність та адаптувати до сучасних викликів, пов'язаних із забезпеченням фінансової стійкості та обороноздатності держави.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Білокінь Д. С., Костенко В. І. Фінансово-правове регулювання оборонних закупівель. *Аналітично-порівняльне правознавство.* 2025. Вип. 1. С. 399–404. DOI : https://doi.org/10.24144/2788-6018.2025.01.65

2. Голота О. П. Організаційно-економічний механізм функціонування системи державних оборонних закупівель України. *Ефективна економіка.* 2020. № 6. DOI : https://doi.org/10.32702/2307-2105-2020.6.73

3. Голота О. П. Система державних оборонних закупівель України: теоретичний аспект. *Ефективна економіка.* 2020. № 4. DOI : https://doi.org/10.32702/2307-2105-2020.4.72

М. С. Романчук,
здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського) рівня гр. ОПСБ-23-1
Науковий керівник:
А. В. Лісовий,
доктор економічних наук, професор,
Державний податковий університет

НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ДЕРЖАВНОГО ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ В УКРАЇНІ

Державний фінансовий контроль є однією з ключових функцій держави у сфері управління публічними фінансами, що забезпечує дотримання законності, ефективності та результативності використання бюджетних коштів. Його значення особливо зростає в умовах сучасних викликів, пов'язаних із воєнним станом, обмеженістю фінансових ресурсів та необхідністю залучення міжнародної допомоги. У таких умовах контроль виступає не лише інструментом перевірки, а й важливим механізмом забезпечення фінансової стабільності держави, прозорості бюджетного процесу та довіри суспільства [1].

Одним із найважливіших напрямів удосконалення державного фінансового контролю є посилення його превентивної спрямованості**.** У сучасній практиці України контроль часто має постфактумний характер, тобто спрямований на виявлення вже здійснених порушень. Однак ефективна система повинна базуватися на ризик-орієнтованому підході, який дозволяє ідентифікувати потенційні порушення ще на етапі планування бюджетних програм. Це включає оцінку фінансових ризиків, аналіз доцільності витрат та прогнозування можливих втрат державного бюджету. Такий підхід дозволяє не лише зменшити кількість порушень, але й підвищити загальну ефективність державних витрат [2].

Суттєвим напрямом розвитку є цифровізація системи державного фінансового контролю. Впровадження сучасних інформаційно-аналітичних систем, автоматизованого моніторингу бюджетних операцій та використання технологій великих даних дозволяє забезпечити безперервний контроль фінансових потоків. Це значно підвищує прозорість використання бюджетних коштів, мінімізує людський фактор та зменшує корупційні ризики. Крім того, цифровізація дозволяє оперативно виявляти аномалії у фінансових операціях та підвищує швидкість реагування контрольних органів.

Окремого значення набуває удосконалення діяльності органів зовнішнього державного фінансового контролю**,** зокрема Рахункової палати України. Вона виконує функції вищого органу аудиту державних фінансів, здійснюючи контроль за використанням коштів Державного бюджету України та оцінку ефективності державних програм. Водночас проблемою залишається недостатній рівень реалізації її рекомендацій та слабкий механізм контролю за їх виконанням. Тому важливим є посилення юридичної та організаційної обов'язковості реагування на результати аудитів, а також розширення повноважень щодо оцінки ефективності бюджетних витрат [4].

Ще одним важливим напрямом є посилення відповідальності за порушення бюджетного законодавства**.** У багатьох випадках виявлені порушення не призводять до реального відшкодування збитків або належного покарання винних осіб. Це знижує ефективність системи контролю в цілому. Удосконалення цього напряму передбачає підвищення адміністративної, фінансової та дисциплінарної відповідальності посадових осіб, а також вдосконалення механізмів стягнення збитків, завданих державному бюджету. Важливо забезпечити принцип невідворотності відповідальності як ключовий елемент фінансової дисципліни [3].

Не менш важливим напрямом є інтеграція внутрішнього та зовнішнього державного фінансового контролю**.** Сьогодні ці системи часто функціонують розрізнено, що призводить до дублювання перевірок, неузгодженості дій та втрати ефективності. Створення єдиного інформаційного простору, розвиток міжвідомчої взаємодії та запровадження спільних стандартів контролю дозволить підвищити якість фінансового нагляду. Внутрішній контроль має стати першою лінією захисту державних фінансів, тоді як зовнішній – незалежною системою оцінки ефективності.

Стратегічним напрямом також є гармонізація системи державного фінансового контролю України з міжнародними стандартами INTOSAI. Це передбачає впровадження принципів незалежності аудиторських інституцій, прозорості процедур контролю та орієнтації на оцінку ефективності використання коштів, а не лише на перевірку законності. Впровадження міжнародних стандартів підвищує довіру до системи державного управління та сприяє інтеграції України до європейського фінансового простору [2].

Додатково важливим напрямом є посилення аналітичної функції державного фінансового контролю**.** Сучасна система повинна не лише фіксувати порушення, а й аналізувати їх причини, системні проблеми та тенденції. Це дозволяє формувати рекомендації для вдосконалення бюджетної

політики та управлінських рішень. Таким чином контроль переходить від каральної функції до управлінсько-аналітичної.

Отже, удосконалення державного фінансового контролю в Україні має здійснюватися на основі комплексного підходу, що включає розвиток превентивної функції, цифровізацію, посилення відповідальності, інтеграцію контрольних систем, розвиток аналітики та гармонізацію з міжнародними стандартами. Реалізація цих напрямів дозволить підвищити ефективність управління державними фінансами, забезпечити їх прозорість та зміцнити фінансову безпеку держави.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бюджетний кодекс України : Закон України від 08.07.2010 № 2456-VI (зі змінами). URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17
2. Василик О. Д. Державні фінанси України : підручник. Київ : Центр навчальної літератури, 2019.
3. Лондар С. Л., Тарангул Л. Л. Фінансовий контроль і аудит. Київ : КНЕУ, 2020.
4. Основи державного фінансового контролю та аудиту / Рахункова палата України. Київ, 2021. URL : https://rp.gov.ua/

М. О. Скорик,
кандидат економічних наук, доцент,
Державний податковий університет

ДЕРЖАВНИЙ ФІНАНСОВИЙ КОНТРОЛЬ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

У сучасних умовах трансформації системи публічних фінансів державний фінансовий контроль набуває ключового значення у забезпеченні фінансової стійкості територіальних громад. Реформа децентралізації сприяла розширенню фінансової автономії місцевого самоврядування, що, у свою чергу, актуалізувало питання ефективного контролю за використанням бюджетних ресурсів [1].

Відповідно до законодавства України, державний фінансовий контроль спрямований на забезпечення законності, ефективності та результативності використання державних і місцевих фінансових ресурсів, а також запобігання фінансовим порушенням. У цьому контексті контроль виступає не лише інструментом виявлення порушень, але й важливим елементом управління розвитком регіональної економіки.

Сучасні дослідження засвідчують, що ефективність державного фінансового контролю безпосередньо впливає на якість управління місцевими бюджетами та рівень фінансової дисципліни органів місцевого самоврядування [2]. Водночас у науковій літературі підкреслюється необхідність переходу від формального контролю до оцінки ефективності використання бюджетних коштів, зокрема в частині реалізації інфраструктурних та соціально-економічних проєктів [4].

Особливої актуальності державний фінансовий контроль набуває в умовах післявоєнного відновлення регіонів України. Значні обсяги міжнародної фінансової допомоги та інвестицій, спрямованих на відбудову громад, потребують підвищеного рівня прозорості та підзвітності. Як свідчать результати досліджень, ефективні контрольні механізми є ключовим чинником забезпечення довіри міжнародних партнерів та донорів [3].

Практичний досвід свідчить про наявність значних резервів підвищення ефективності державного фінансового контролю. Зокрема, за даними досліджень діяльності органів державного фінансового контролю, у

2021–2023 роках було проведено понад 2 тис. ревізій і понад 1,5 тис. перевірок закупівель, у результаті яких виявлено фінансові порушення на сотні мільярдів гривень, зокрема незаконні та нецільові витрати бюджетних коштів [3].

Це свідчить, що навіть на рівні держави існує масштабна проблема неефективного використання ресурсів, яка аналогічно проявляється і на рівні територіальних громад.

Серед основних проблем функціонування державного фінансового контролю на місцевому рівні слід виокремити: недостатню інтеграцію інформаційних систем; обмеженість аналітичного інструментарію; фрагментарність контрольних процедур; недостатню орієнтацію на оцінку результативності бюджетних програм [2].

У цьому контексті перспективним напрямом є впровадження ризик-орієнтованого підходу до державного фінансового контролю, який дозволяє ідентифікувати найбільш проблемні сфери використання бюджетних коштів та підвищити ефективність контрольних заходів.

Крім того, важливим напрямом є цифровізація фінансового контролю, що передбачає використання електронних систем моніторингу, відкритих даних та аналітичних платформ. Це забезпечує підвищення прозорості фінансових потоків та підзвітності органів місцевого самоврядування перед громадянами.

Державний фінансовий контроль є ключовим інструментом забезпечення фінансової стійкості територіальних громад та розвитку регіональної економіки.

Таким чином, забезпечення фінансової стійкості територіальних громад у повоєнний період потребує формування цілісного механізму, що враховує наявні структурні обмеження місцевих бюджетів та підвищення відповідальності органів місцевого самоврядування за результати соціально-економічного розвитку.

Важливою передумовою такої стійкості є зростання рівня бюджетної автономії громад, що розширює їх можливості щодо формування власної дохідної бази та прийняття управлінських фінансових рішень відповідно до локальних потреб. Водночас сама по собі автономія не гарантує ефективності, що актуалізує необхідність посилення державного фінансового контролю, впровадження дієвих механізмів раціонального використання бюджетних ресурсів та підвищення фінансової дисципліни.

Орієнтація системи фінансового контролю на довгострокову економічну спроможність територіальних громад дозволить узгодити поточні бюджетні рішення зі стратегічними цілями відновлення, інвестиційного розвитку та нарощення фінансового потенціалу. Це, у свою чергу, формує основу їх стабільного функціонування та сталого розвитку в умовах трансформації економіки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гарбінська-Руденко А. В., Демчук М. В. Правове регулювання формування бюджетів територіальних громад. *Аналітично-порівняльне правознавство.* 2024. URL : https://journal-app.uzhnu.edu.ua/article/view/299996/292417 ; DOI 10.24144/2788-6018.2024.01.64

2. Колпакова А. Державний фінансовий контроль на сучасному етапі: концептуальні засади. *International Science Journal of Management, Economics & Finance*. 2023. DOI 10.46299/j.isjmef.20230201.02

3. Скрипник Г., Владислав Ч. Державний фінансовий контроль України в умовах воєнного стану. *Економіка та суспільство*. 2024. Вип. 70. DOI : https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-70-139

4. Skoryk M. O. Organization of state financial control in order to ensure sustainable economic development. *Стратегія економічного розвитку України.* 2020. № 46. С. 144–156. DOI : https://doi.org/10.33111/sedu.2020.46.137.148

К. В. Стасюк,
здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського) рівня гр. ОПСБ-23-1
Науковий керівник:
А. В. Лісовий,
доктор економічних наук, професор,
Державний податковий університет

ДЕРЖАВНИЙ ФІНАНСОВИЙ КОНТРОЛЬ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЇ В БЮДЖЕТНІЙ СФЕРІ

В умовах сучасних викликів, що стоять перед Україною, пріоритетного значення набуває проблема оптимізації та підвищення результативності витрачання коштів державного бюджету. Щороку держава спрямовує значні фінансові ресурси на соціальну сферу, освіту, охорону здоров'я, оборону та відновлення економіки. Водночас існують ризики їх нецільового використання, фінансових порушень і проявів корупції. Саме тому впровадження дієвого державного фінансового нагляду стає фундаментом для дотримання законності, відкритості та цільового спрямування публічних активів.

Під державним фінансовим контролем слід розуміти сукупність заходів, що здійснюються компетентними структурами задля моніторингу правомірності акумулювання, перерозподілу та подальшого витрачання публічних фінансів. Його головною метою є забезпечення дотримання фінансової дисципліни, запобігання можливим порушенням і виявлення зловживань у сфері публічних фінансів [1].

Слід зазначити, що фінансовий контроль виконує не тільки перевірочну, а й попереджувальну роль. Його наявність сама по собі знижує ймовірність корупційних проявів. Усвідомлюючи можливість проведення перевірок, посадові особи більш відповідально підходять до використання бюджетних коштів і прагнуть дотримуватися встановлених вимог.

Система держфінконтролю в Україні представлена низкою спеціалізованих інституцій. Зокрема, повноваження щодо зовнішнього аудиту бюджетних асигнувань належать Рахунковій палаті, тоді як Державна аудиторська служба зосереджена на ревізіях та оцінці фінансової дисципліни суб'єктів господарювання та бюджетних установ [2].

Корупція – це використання службових повноважень або пов'язаних із ними можливостей з метою отримання неправомірної вигоди для себе чи

інших осіб. Водночас не всі порушення у сфері публічних фінансів є корупційними, адже частина з них може виникати через помилки. Корупційні прояви у сфері публічних фінансів зазвичай пов'язані з навмисними діями, зокрема використанням посадових повноважень для особистого збагачення, маніпуляціями під час державних закупівель або спрямуванням бюджетних коштів у власних інтересах. Наслідками таких дій є втрати бюджету, зниження якості державних послуг і негативний вплив на економічний розвиток країни [3].

Державний фінансовий контроль виступає дієвим засобом протидії корупції. Насамперед він сприяє відкритості, адже результати перевірок, як правило, оприлюднюються і є доступними для суспільства. Крім того, контроль дає змогу виявляти порушення та притягати відповідальних осіб до відповідальності. Водночас він має превентивний характер, оскільки врахування виявлених недоліків у подальшій роботі допомагає запобігати повторним порушенням [4].

Цифровізація є одним із головних пріоритетів для покращення системи державного нагляду за фінансами. Завдяки онлайн-платформам для тендерів витрачання бюджету стає зрозумілим і доступним для перевірки. Крім того, використання програм для автоматичного аналізу даних допомагає набагато швидше помічати підозрілі платежі чи фінансові махінації [2].

Важливим чинником ефективності державного фінансового контролю є незалежність відповідних органів. Контроль має здійснюватися неупереджено та без стороннього впливу з боку інших установ чи посадових осіб. Саме незалежність сприяє підвищенню довіри до результатів перевірок і забезпечує об'єктивність та справедливість прийнятих рішень [2].

Важливу роль у забезпеченні ефективного фінансового контролю відіграє людський фактор, зокрема рівень професійної культури та відповідальності посадових осіб. Без належного розуміння значення фінансової дисципліни складно забезпечити прозорість у використанні бюджетних коштів. При цьому необхідно чітко відмежовувати корупційні дії від інших порушень у фінансовій сфері. Корупція має умисний характер і пов'язана зі зловживанням службовим становищем задля отримання неправомірної вигоди, тоді як окремі порушення можуть бути наслідком недостатньої кваліфікації або помилок у веденні обліку. У зв'язку з цим особливої актуальності набуває підвищення професійного рівня працівників, проведення навчання та системної роз'яснювальної роботи у бюджетній сфері [4].

Крім того, результативність фінансового контролю значною мірою визначається якістю нормативно-правової бази. Чітко сформульовані та зрозумілі правила забезпечують правильне здійснення фінансових операцій і знижують ризики можливих зловживань [1].

Отже, державний фінансовий контроль має важливе значення для забезпечення раціонального використання бюджетних ресурсів і протидії корупції. Він дає можливість не тільки виявляти порушення, а й запобігати їх виникненню. Подальше вдосконалення цієї системи, впровадження сучасних технологій і підвищення рівня прозорості сприятимуть зміцненню фінансової дисципліни та розвитку економіки України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бюджетний кодекс України : Закон України від 08.07.2010 № 2456-VI (зі змінами). URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17
2. Державна аудиторська служба України / Офіційний вебсайт. URL : https://dasu.gov.ua
3. Про запобігання корупції : Закон України від 14.10.2014 № 1700-VII (зі змінами). URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18
4. Фінансовий контроль як інструмент запобігання корупційним правопорушенням / Ю. В. Мех, Ю. С. Бородач, С. В. Горай, А. А. Корбань, А. І. Тимофіюк. *Український політико-правовий дискурс.* 2025. № 7. DOI : https://doi.org/10.5281/zenodo.14775499

М. А. Федчук,
здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського) рівня гр. ОБП-23-1,
Державний податковий університет;
Т. В. Білобровенко,
кандидат економічних наук, доцент,
Державний податковий університет

РИЗИК-ОРІЄНТОВАНИЙ ПІДХІД У ДЕРЖАВНОМУ ФІНАНСОВОМУ КОНТРОЛІ ЯК МЕХАНІЗМ МІНІМІЗАЦІЇ БЮДЖЕТНИХ ВТРАТ І КОРУПЦІЙНИХ ПРОЯВІВ

У сучасних умовах глобальної турбулентності та безпрецедентних викликів для національної безпеки України, питання стабільності фінансової системи та ефективності використання публічних ресурсів стають визначальним фактором державного суверенітету. Обмеженість бюджетних коштів, спричинена необхідністю пріоритетного фінансування оборонного сектору, соціального захисту внутрішньо переміщених осіб та відбудови зруйнованої інфраструктури, висуває жорсткі вимоги до якості державного фінансового контролю. Традиційна модель контролю, орієнтована на суцільну перевірку господарських операцій та виявлення порушень «постфактум», у сучасних реаліях демонструє свою низьку ефективність, оскільки вона спрямована на констатацію збитків, а не на їх запобігання.

Саме тому впровадження ризик-орієнтованого підходу (Risk-Based Approach) у діяльність контролюючих органів (Державної аудиторської служби (ДАС), Рахункової палати, тощо) розглядається не лише як вимога міжнародних партнерів та інституцій (МВФ, Світового банку, ЄС), а як стратегічна необхідність для виживання економіки.

Суть ризик-орієнтованого підходу полягає в безперервному циклічному процесі ідентифікації та системного оцінювання (зокрема й повторного) імовірних загроз у сфері економічних правопорушень, що поєднується з розробкою дієвих інструментів мінімізації цих ризиків, регулярною документальною фіксацією отриманих показників та постійним оновленням аналітичних даних для підтримання їхньої релевантності [1].

Глибока інтеграція ризик-менеджменту в сучасні контрольні процедури забезпечує формування високотехнологічного інтелектуального аналітичного фільтра, здатного здійснювати моніторинг фінансових потоків у

режимі реального часу. Це дозволяє ідентифікувати латентні схеми виведення капіталу, нецільового використання бюджетних асигнувань та штучної мінімізації податкових зобов'язань ще на стадії їхнього зародження, не допускаючи фактичного вимивання коштів із державного сектору [2, с. 1103–1114].

Фундаментальною перевагою такого підходу є перехід від суб'єктивного вибору об'єктів контролю до використання математично обґрунтованих автоматизованих індикаторів ризику. Завдяки впровадженню багаторівневої системи скорингу та алгоритмів машинного навчання, держава отримує інструментарій для прецизійного фокусування уваги контролерів виключно на так званих «червоних зонах» — критичних сегментах економіки або конкретних суб'єктах, чия діяльність характеризується аномальними відхиленнями від ринкових стандартів або типових фінансових моделей.

Така трансформація не лише підвищує коефіцієнт корисної дії правоохоронної, інспекційної та аудиторської функцій, а й виступає фундаментальним антикорупційним запобіжником. Корупція в бюджетній сфері — це не лише прямі розкрадання, а й неефективне управління, завищення цін у тендерах, конфлікт інтересів та нецільове використання субвенцій. Ризик-орієнтований підхід дозволяє побудувати «систему раннього попередження». Шляхом аналізу аномальних відхилень у фінансових показниках, ідентифікації зв'язків між контрагентами та моніторингу типових схем зловживань, контроль стає «розумним». Він не просто фіксує порушення, а робить корупційну схему заздалегідь невигідною [2, с. 1103–1114].

Також, ризик-орієнтований підхід еволюціонує в динамічну систему «цифрового імунітету» держави. Ця система здатна до самонавчання та миттєвої адаптації до нових схем фінансових правопорушень, що виникають у мінливому економічному середовищі [2, с. 1103–1114]. В умовах воєнного стану та поствоєнного відновлення такий механізм стає безальтернативною гарантією того, що кожен бюджетний відсоток буде спрямований виключно на пріоритетні потреби національної оборони, соціального захисту та комплексної ренаціоналізації економічного потенціалу України».

Впровадження ризик-орієнтованого підходу в діяльність ДАС України за Постановою № 252 дозволяє змінити вектор контролю з тотальних перевірок на аналітичний відбір найбільш вразливих об'єктів. Цей механізм передбачає безперервний моніторинг діяльності державних підприємств для ідентифікації потенційних загроз втрати активів ще до моменту їх виникнення. Використання автоматизованих індикаторів ризику та доступу до облікових систем дозволяє аудиторам фокусувати увагу на критичних

операціях, що забезпечує превентивний захист бюджету [3]. Таким чином, державний фінансовий контроль трансформується в інтелектуальний інструмент управління, що через систему рекомендацій допомагає мінімізувати корупційні ризики та підвищувати ефективність використання ресурсів у реальному часі.

Ефективність ризик-орієнтованого підходу значно посилюється через налагодження системної координації між ключовими суб'єктами контролю. Відповідно до Порядку взаємодії ДАС та Рахункової палати, запроваджується механізм регулярного обміну інформацією щодо об'єктів контролю, виявлених правопорушень та результатів проведених аудитів. Така взаємодія дозволяє створити єдиний інформаційний простір, уникати дублювання перевірок одного й того самого суб'єкта різними відомствами та забезпечувати комплексне охоплення ризикових операцій. Узгодженість дій контролюючих органів стає фундаментом для оперативного виявлення системних зловживань та забезпечує максимально раціональне використання державних ресурсів у процесі фінансового моніторингу [4].

Отже, за результатами дослідження можна зробити висновок, що впровадження ризик-орієнтованого підходу в систему державного фінансового контролю є стратегічною відповіддю на сучасні виклики національній безпеці та економічній стабільності України. Перехід від застарілої моделі суцільної перевірки «постфактум» до аналітично-превентивного моніторингу дозволяє трансформувати контроль із карального інструменту на інтелектуальний «цифровий імунітет» держави. Завдяки інтеграції математично обґрунтованого скорингу та автоматизованих індикаторів ризику, діяльність контролюючих органів, зокрема ДАС та Рахункової палати, фокусується виключно на критичних «червоних зонах», що мінімізує вплив людського фактора та обмежує корупційні можливості. Такий підхід не лише підвищує ефективність використання публічних ресурсів у режимі реального часу, а й поступово, шляхом удосконалення системи індикаторів, може забезпечити швидке реагування на серйозні порушення, і таким чином зменшити корупційні прояви в українському суспільстві.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про затвердження Порядку застосування ризик-орієнтованого підходу в Бюро економічної безпеки України : наказ Бюро економічної безпеки України від 01.02.2023 № 36 : зареєстр. в Міністерстві юстиції України 27.02.2023 за № 350/39406. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0350-23 (дата звернення: 31.03.2026).

2. Моргун Н. С., Шевчук О. О. Концептуальні засади застосування ризик-орієнтованого підходу в сфері забезпечення економічної безпеки держави. *Наукові інновації та передові технології.* 2025. № 11. С. 1103–1114. DOI : https://doi.org/10.52058/2786-5274-2025-11(51)-1103-1114

3. Про затвердження Порядку проведення Державною аудиторською службою, її територіальними органами державного фінансового аудиту діяльності суб'єктів господарювання : постанова Кабінету Міністрів України від 27.03.2019 № 252. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/252-2019-%D0%BF#Text (дата звернення: 31.03.2026).

4. Про затвердження Порядку взаємодії Державної аудиторської служби України та Рахункової палати з питань обміну інформацією : наказ Міністерства фінансів України від 27.09.2024 № 476. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1474-24#n10 (дата звернення: 31.03.2026).

СЕКЦІЯ 5
ЦИФРОВІЗАЦІЯ ОБЛІКУ, АУДИТУ ТА ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ В УМОВАХ РОЗВИТКУ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

О. В. Байкова,
здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського) рівня гр. ОПСБ-24-1
Науковий керівник:
Я. О. Остапенко,
кандидат економічних наук, доцент,
Державний податковий університет

ТРАНСФОРМАЦІЯ ОБЛІКОВИХ СИСТЕМ У КОНТЕКСТІ ЦИФРОВОЇ ЕКОНОМІКИ

В умовах формування цифрової економіки відбувається суттєва трансформація облікових систем, що зумовлена стрімким розвитком інформаційних технологій, автоматизацією бізнес-процесів та зростанням ролі інформації як стратегічного ресурсу. Сучасні облікові системи перестають бути лише інструментом фіксації господарських операцій і набувають функцій аналітичного забезпечення управління, що визначає актуальність дослідження їх трансформації [1].

Цифрова економіка передбачає використання інноваційних технологій, таких як хмарні обчислення, штучний інтелект, блокчейн та великі дані, які суттєво впливають на методологію та організацію бухгалтерського обліку. Застосування цих технологій дозволяє автоматизувати облікові процеси, забезпечити інтеграцію різних інформаційних систем та підвищити якість обробки фінансової інформації [2]. У результаті відбувається перехід від традиційних облікових моделей до цифрових платформ, що функціонують у режимі реального часу.

Одним із ключових напрямів трансформації є автоматизація облікових процесів. Використання сучасного програмного забезпечення дозволяє мінімізувати вплив людського фактору, знизити кількість помилок та підвищити оперативність формування фінансової звітності. Крім того, цифрові облікові системи забезпечують безперервний контроль за господарськими операціями та створюють умови для оперативного прийняття управлінських рішень [3].

Важливим аспектом є інтеграція облікових систем з іншими інформаційними системами підприємства, зокрема системами управління ресурсами (ERP) та електронного документообігу. Це сприяє формуванню єдиного інформаційного простору, що забезпечує узгодженість даних та підвищує ефективність управління підприємством [4]. Така інтеграція дозволяє здійснювати комплексний аналіз діяльності суб'єкта господарювання та підвищує рівень прозорості бізнес-процесів.

Суттєві зміни відбуваються і в методології бухгалтерського обліку. Традиційні підходи поступово доповнюються новими концепціями, орієнтованими на використання цифрових технологій та аналітичних інструментів. Зокрема, зростає значення управлінського обліку, прогнозування та аналізу даних, що дозволяє підвищити ефективність діяльності підприємств у динамічному економічному середовищі [5].

Водночас трансформація облікових систем супроводжується низкою викликів. Серед них – необхідність забезпечення кібербезпеки, захисту інформації, адаптації нормативно-правової бази та підвищення рівня цифрової компетентності бухгалтерів. У сучасних умовах бухгалтер повинен володіти не лише професійними знаннями, а й навичками роботи з інформаційними технологіями, що свідчить про зміну його ролі в системі управління підприємством [2].

Отже, трансформація облікових систем у контексті цифрової економіки є об'єктивним і необхідним процесом, який сприяє підвищенню ефективності обліку, покращенню якості фінансової інформації та забезпеченню конкурентоспроможності підприємств. Подальший розвиток облікових систем пов'язаний із впровадженням інноваційних технологій, удосконаленням методологічних підходів та адаптацією до вимог цифрового середовища.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Redefining the Audit: Digital Transformation of Assurance / PwC. 2024. URL : https://www.pwc.ch/en/insights/accounting/redefining-the-audit.html

2. Digital technologies in accounting and reporting: benefits, limitations, and possible risks / ResearchGate. 2024. URL : https://www.researchgate.net/publication/380391690

3. Emerging digital technologies and auditing firms: Opportunities and challenges / ScienceDirect. 2024. URL : https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1467089524000095

4. Exploring the role of digital governance in audit digitalization / ScienceDirect. 2025. URL : https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1467089525000326

5. The Evolution and Impact of Digital Transformation on Internal Audit and Managerial Control / ResearchGate. 2024. URL : https://www.researchgate.net/publication/383900768

6. Остапенко Я. Інформаційні технології в управлінні митно-безпековою діяльністю. *Актуальні питання оподаткування в країнах ЄС: досвід для України* : збірник тез науково-практичного круглого столу. Ірпінь : Державний податковий університет, 2024. С. 128–132.

7. Остапенко Я. Інформаційні системи бухгалтерського обліку. *Обліково-аналітичні й статистичні методи та моделі в оподаткуванні, бізнесі, економіці* : збірник тез за матеріалами XVIII Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції. Ірпінь : Державний податковий університет, 2023. С. 73–76.

8. Остапенко Я. О., Шпак Я. О. Інформаційні системи та технології в оподаткуванні в умовах війни. *Економічні перспективи підприємництва: виклики воєнного часу та повоєнної відбудови* : збірник матеріалів VIII Міжнародної науково-практичної конференції, м. Ірпінь, 30 травня 2025 р. Ірпінь : Державний податковий університет, 2025. С. 171–173. URL : https://surl.lt/hzijzu

А. В. Вакулко,
здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського) рівня групи ФБД-24-1с
Науковий керівник:
О. С. Іванишина,
кандидат економічних наук, доцент,
Державний податковий університет

ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ МЕХАНІЗМУ CRS У ШВЕЙЦАРІЇ

Впровадження стандарту CRS у Швейцарії кардинально змінило підхід до фінансової приватності для іноземців. Згідно з Федеральним законом про автоматичний обмін інформацією, банки країни щорічно передають дані про рахунки нерезидентів до податкових служб їхніх рідних юрисдикцій. Важливо, що це нововведення стосується лише зовнішнього обміну: внутрішня банківська таємниця для самих швейцарців продовжує діяти без змін.

Роль Швейцарії як надійного сховища анонімних депозитів значно зменшилася. Крім того, наприкінці 2025 року Федеральна рада ухвалила розширення стандарту AEOI у Швейцарії, що передбачає застосування оновленого CRS та впровадження нового звітування з криптоактивів з 1 січня 2026 року [4].

Common Reporting Standard (CRS) являє собою міжнародний стандарт, розроблений в межах Організація економічного співробітництва та розвитку, який передбачає систематичний обмін податковою інформацією між державами. Основне завдання цього механізму полягає у забезпеченні фінансової прозорості та запобіганні транскордонному ухиленню від податкових зобов'язань. Правовим підґрунтям для роботи цієї системи у Швейцарії став Федеральний закон «Про міжнародний автоматичний обмін інформацією у податкових справах», ухвалений 18 грудня 2015 року [5].

Закон встановлює механізм реалізації міжнародних стандартів звітності на основі міждержавних угод. Визначення терміна CRS міститься у вступній частині документа, де його ідентифіковано як глобальний стандарт OECP для автоматичного обміну фінансовою інформацією [5].

Згідно з нормами закону, фінансові установи Швейцарії зобов'язані проводити ідентифікацію нерезидентів і звітувати перед контролюючими органами про їхні рахунки. Це перетворює банківську таємницю на вибірковий інструмент: вона фактично скасована для іноземних клієнтів, чиї дані

тепер передаються країнам їхнього походження, проте залишається непорушною для осіб, які є податковими резидентами самої Швейцарії.

Класичний режим швейцарської банківської таємниці базується на суворих заходах захисту клієнтських даних. Цей принцип регламентується статтею 47 Федерального закону «Про банки та ощадні каси», яка встановлює кримінальну відповідальність за умисне розкриття банківської інформації без дозволу власника. Порушення цієї норми передбачає санкції у вигляді грошового штрафу або тюремного ув'язнення терміном до трьох років [5].

Швейцарський парламент у 2015 році посилив кримінальний кодекс, реагуючи на серію інформаційних витоків. Оновлені положення передбачають покарання за поширення або зберігання викраденої банківської інформації. Таким чином, незаконне отримання даних або володіння ними стало окремим складом злочину, що має на меті захистити цілісність банківської системи [1].

Через жорсткі правові обмеження швейцарські банківські архіви перетворилися на закриті зони для істориків та журналістів, адже право на конфіденційність переважає над суспільним інтересом. При цьому варто наголосити :до імплементації CRS традиція банківської таємниці всередині країни залишалася монолітною, оскільки міжнародні стандарти того часу не поширювалися на інформацію про рахунки резидентів Швейцарії.

Під тиском ОЕСР та США Швейцарія була змушена переглянути політику конфіденційності. У 2014 році країна приєдналася до Багатосторонньої конвенції про автоматичний обмін даними, що згодом закріпили у національному законі про AEOI (AIA). Система запрацювала з 2017 року, а з 2018-го Швейцарія перейшла на глобальний стандарт CRS. На сьогодні мережа обміну охоплює понад 100 юрисдикцій через систему двосторонніх та багатосторонніх угод [2].

Відповідно до встановлених норм, обов'язок щодо ідентифікації клієнтів покладається на фінансові установи Швейцарії, які щороку мають ідентифікувати рахунки нерезидентів та передавати відомості про них іноземним податковим службам. Звітність охоплює баланси активів, адреси, ідентифікаційні податкові номери, а також дані про структуру власності та реальних бенефіціарів. Це підтверджує, що впровадження системи CRS фактично ліквідувало колишню приватність іноземних рахунків заради глобальної фінансової відкритості.

Система CRS позбавила іноземних клієнтів Швейцарії колишньої абсолютної приватності. Проте, за роз'ясненнями Федеральної податкової адміністрації, імплементація цих норм не поширюється на внутрішній ринок,

тому банківська конфіденційність для резидентів Швейцарії зберігається в повному обсязі [3, с. 44].

Для швейцарських резидентів банківська таємниця залишається традиційною, проте для іноземців діє режим прозорості. Банки щороку (до 30 вересня) передають дані про рахунки нерезидентів до країн їхнього податкового резидентства. Наприклад, обмін із Україною стартував 1 січня 2025 року, що робить 2025 рік першим звітним періодом для автоматичного розкриття фінансової інформації [6].

Як наслідок, швейцарські депозити українських платників податків втрачають анонімність, оскільки дані про стан таких рахунків тепер підлягають прямій передачі Державній податковій службі України в межах автоматичного обміну.

За рішенням Федеральної ради від листопада 2025 року, швейцарська система AEOI зазнає суттєвих оновлень. З 2026 року країна імплементує стандарт CARF, який вводить обов'язкову звітність для ринку криптоактивів. Окрім цього, нова редакція CRS посилює прозорість некомерційних структур, зобов'язуючи фінустанови розкривати дані про рахунки фондів та асоціацій [4].

Отже, впровадження CRS докорінно змінило швейцарську банківську модель, скасувавши анонімність для іноземців. Зокрема, з 2025 року дані про рахунки резидентів України регулярно передаватимуться вітчизняним податковим органам, що унеможливлює приховування активів. Водночас для самих швейцарців конфіденційність залишається недоторканною. Така трансформація демонструє подвійний характер, оскільки країна інтегрується у глобальні стандарти прозорості (включаючи криптоактиви), але зберігає високий рівень приватності на внутрішньому ринку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Allen M. Swiss banks accused of hiding data behind secrecy laws / SWI swissinfo.ch. URL : https://www.swissinfo.ch/eng/business/swiss-banks-accused-of-hiding-data-behind-secrecy-laws/48292728 (date of access: 15.04.2026).

2. Automatic exchange of information on financial accounts / Staatssekretariat für internationale Finanzfragen – SIF. URL : https://www.sif.admin.ch/en/automatic-exchange-information-aeoi (date of access: 15.04.2026).

3. Die ESTV – für Bundessteuern und Bundesabgaben. URL : https://www.estv.admin.ch/dam/de/sd-web/hEtJr9vx6Ej-/int-aia-2026-wegleitung-20260115-de.pdf

4. Federal Council approves amendment to the automatic exchange of information in tax matters / Staatssekretariat für internationale Finanzfragen – SIF. URL : https://www.sif.admin.ch/en/newnsb/oAaJyRFS1lqJ7PN3sLJTP

5. Бородкін О., Бурбеза В. Іноземні рахунки під прицілом податкової: як працює CRS? / Європейська Бізнес Асоціація. URL : https://eba.com.ua/inozemni-rahunky-pid-prytsilom-podatkovoyi-yak-pratsyuye-crs/

6. Запуск автоматичного обміну фінансовою інформацією між Україною та Швейцарією / Deloitte. URL : https://www.deloitte.com/ua/uk/ services/ tax/perspectives/tax-and-legal-alert-2025-02-11.html (дата звернення: 15.04.2026).

Л. М. Гопанчук,
кандидат технічних наук, доцент,
Волинський фаховий коледж
Національного університету харчових технологій

ЦИФРОВІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ІНСТРУМЕНТ ТРАНСФОРМАЦІЇ ОБЛІКУ, АУДИТУ ТА ДЕРЖАВНОГО ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ В УКРАЇНІ

У робот досліджено вплив цифрових технологій на трансформацію системи бухгалтерського обліку, аудиту та державного фінансового контролю в Україні. Розкрито роль інформаційно-аналітичних платформ, автоматизованих систем обробки фінансових даних та відкритих державних ресурсів у підвищенні прозорості та ефективності управління публічними фінансами. Обґрунтовано значення цифровізації як ключового чинника розвитку сучасної системи фінансового контролю.

Сучасний розвиток економіки України характеризується глибокою цифровою трансформацією всіх сфер управління, зокрема системи обліку, аудиту та державного фінансового контролю. Зростання обсягів фінансової інформації та необхідність оперативного прийняття управлінських рішень зумовлюють потребу у впровадженні цифрових технологій.

Традиційні підходи до обліку та аудиту вже не забезпечують достатнього рівня швидкості, точності та прозорості фінансових процесів. Це актуалізує використання автоматизованих інформаційних систем, аналітичних платформ та технологій обробки великих даних (Big Data).

Водночас державний фінансовий контроль потребує нових інструментів моніторингу бюджетних процесів, що дозволяють підвищити ефективність використання публічних коштів та мінімізувати фінансові ризики.

Метою дослідження є обґрунтування ролі цифрових технологій у трансформації системи обліку, аудиту та державного фінансового контролю, а також визначення їх впливу на підвищення прозорості та ефективності управління фінансовими ресурсами.

Встановлено, що цифрові технології суттєво змінюють підходи до організації бухгалтерського обліку шляхом автоматизації процесів збору, обробки та зберігання фінансової інформації. Використання сучасних ERP-систем забезпечує інтеграцію фінансових даних у єдиному інформаційному середовищі.

У сфері аудиту цифровізація сприяє переходу до безперервного аудиту (continuous auditing), що дозволяє здійснювати моніторинг фінансових операцій у режимі реального часу. Це підвищує якість аудиторських перевірок та знижує ризики фінансових порушень.

Державний фінансовий контроль також зазнає суттєвих змін завдяки впровадженню аналітичних платформ, таких як Є-data та Open Budget, які забезпечують доступ до відкритих бюджетних даних і підвищують рівень прозорості використання публічних коштів [1; 2].

Застосування технологій Big Data та штучного інтелекту дозволяє виявляти аномалії у фінансових потоках, прогнозувати ризики та підвищувати ефективність контролюючих органів. Це сприяє формуванню проактивної моделі фінансового нагляду.

Водночас цифровізація потребує розвитку кібербезпеки та підвищення кваліфікації фахівців у сфері обліку та аудиту, що є важливою умовою ефективного впровадження нових технологій [3].

Цифрові технології є ключовим фактором трансформації системи обліку, аудиту та державного фінансового контролю в Україні. Вони забезпечують підвищення прозорості, оперативності та точності фінансових процесів. Їх впровадження сприяє переходу до нової моделі управління публічними фінансами, що базується на використанні відкритих даних, автоматизованих систем та аналітичних інструментів.

Подальший розвиток цифровізації потребує комплексного підходу, що включає вдосконалення нормативно-правової бази, розвиток цифрових компетентностей фахівців та посилення кіберзахисту фінансових систем.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Open Budget – платформа відкритих даних про публічні фінанси України. URL : https://openbudget.gov.ua (дата звернення: 16.04.2026).

2. Є-data – портал відкритих даних у сфері публічних фінансів. URL : https://edata.gov.ua (дата звернення: 16.04.2026).

3. Digital transformation of public administration / European Commission. Brussels, 2023.

Н. Б. Добрянська,
доктор філософії,
Державний податковий університет;
А. А. Молчанюк,
здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського) рівня гр. ЕПБ 23-1,
Державний податковий університет

ЦИФРОВІ ВАЛЮТИ ЦЕНТРАЛЬНИХ БАНКІВ: МАЙБУТНЄ НАЦІОНАЛЬНИХ ГРОШЕЙ ТА ЦИФРОВІЗАЦІЇ ОБЛІКУ

Станом на початок 2026 року світова фінансова архітектура перебуває у стані фундаментальної трансформації, де цифрові валюти центральних банків (CBDC) перетворилися з експериментальних концепцій на стрижневий елемент національних монетарних стратегій. Згідно з даними Банку міжнародних розрахунків (BIS) та моніторингових звітів Атлантичної ради, понад 93 % центральних банків світу наразі залучені до активної розробки, тестування або впровадження власних цифрових валют. Цей рух охоплює юрисдикції, що генерують понад 98 % світового валового внутрішнього продукту, що свідчить про майже повний консенсус регуляторів щодо неминучості переходу на цифрові форми суверенних грошей. Еволюція грошових систем відображає намагання держав зберегти монетарний суверенітет в умовах стрімкої цифровізації економіки, де приватні криптоактиви та стейблкоїни дедалі частіше претендують на роль платіжних засобів [1].

Аналіз поточної динаміки вказує на те, що 60 % центральних банків значно прискорили роботу над CBDC саме як реакцію на появу та поширення приватних цифрових активів, які функціонують поза межами традиційного банківського контролю. У 2025–2026 роках спостерігається чітке зміщення фокусу від теоретичних досліджень до практичного пілотування: майже чверть регуляторів світу вже проводять тестування роздрібних версій CBDC у реальних умовах. Прогнози BIS вказують на те, що до 2030 року в публічному обігу можуть перебувати до 15 роздрібних та 9 гуртових CBDC, що радикально змінить ландшафт транскордонних розрахунків та внутрішніх платіжних систем [2].

Цифрова валюта центрального банку визначається як цифровий платіжний інструмент, номінований у національній розрахунковій одиниці, що

є прямим зобов'язанням центрального банку. Ця характеристика є визначальною, оскільки вона відрізняє CBDC від традиційних безготівкових грошей (депозитів у комерційних банках), які є зобов'язаннями приватних фінансових установ і несуть відповідні кредитні ризики. У світі, де готівка поступово втрачає свої позиції як домінуючий засіб розрахунків, CBDC покликані забезпечити громадськості доступ до безпечних, безризикових державних грошей у цифровому форматі, зберігаючи при цьому ефективність та швидкість сучасних електронних платежів [3].

Китай продовжує утримувати лідерство у впровадженні CBDC, реалізуючи найбільш масштабований та технологічно просунутий проєкт у світі – цифровий юань (e-CNY). Станом на кінець 2025 року проєкт вийшов на рівень зрілості, що дозволив обробити понад 3,4 мільярда транзакцій загальною вартістю 16,7 трильйона юанів (приблизно 2,3 трильйона доларів США) [4].

Визначальним моментом у розвитку проєкту стала реформа, впроваджена 1 січня 2026 року, згідно з якою e-CNY офіційно перейшов від моделі "цифрової готівки" (digital cash) до моделі "цифрових депозитних грошей" (digital deposit money). Це рішення радикально змінює механіку функціонування валюти.

Ця трансформація є стратегічною відповіддю на домінування приватних платіжних платформ Alipay та WeChat Pay. Надаючи e-CNY властивості депозиту, Народний банк Китаю прагне зробити цифрову валюту привабливим інструментом не лише для платежів, а й для заощаджень. Більше того, e-CNY став ключовим елементом міжнародних амбіцій Китаю: у проекті mBridge, що об'єднує Китай, ОАЕ, Таїланд, Гонконг та Саудівську Аравію, на цифровий юань припадає понад 95 % усього обсягу транскордонних розрахунків [5].

Аналіз розгортання CBDC у світі дозволяє стверджувати, що ми перебуваємо на порозі появи нової форми суспільного договору щодо грошей. Гроші перестають бути просто пасивним засобом обміну і перетворюються на активну, програмовану інфраструктуру. Цифрові валюти центральних банків – це не лише технологічна інновація, а й інструмент зміцнення стійкості національних держав перед викликами глобальної цифрової епохи. Для України успішний запуск е-гривні стане запорукою інтеграції в сучасний світовий фінансовий простір та потужним драйвером економічного відновлення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Central Bank Digital Currency Tracker. URL : https://www.atlanticcouncil.org/issue/digital-currencies/page/18/?ac-expert-page=3 (дата звернення: 26.03.2026).

2. BIS Papers No 136 Making headway – Results of the 2022 BIS survey on central bank digital currencies and crypto / BIS. URL : https://www.bis.org/publ/bppdf/bispap136.pdf (дата звернення: 23.03.2026).

3. Digital Payments and Finance / International Monetary Fund. URL : https://www.imf.org/en/topics/digital-payments-and-finance (дата звернення: 23.03.2026).

4. Digital Currency Statistics By Market, Types And Usage (2026). URL : https://bayelsawatch.com/digital-currency-statistics/ (дата звернення: 26.03.2026).

5. China gives up on state-backed digital cash: The US and Europe should take note–for different reasons / PIIE. URL : https://www.piie.com/blogs/realtime-economics/2026/china-gives-state-backed-digital-cash-us-and-europe-should-take-note (дата звернення: 24.03.2026).

Н. С. Дружинська,
кандидат економічних наук, доцент,
Державний податковий університет

МОЖЛИВОСТІ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В БУХГАЛТЕРСЬКОМУ ОБЛІКУ

Стрімке зростання обсягів інформації та знань породило значні проблеми щодо їх освоєння, обробки та довело недостатність класичних методів, що застосовуються в науці та практиці. На допомогу цій рутині в усіх сферах людської діяльності прийшов штучний інтелект, який покликаний оптимізувати робочі процеси, зокрема, в бухгалтерії, та зробити вирішальний крок від цифр до стратегічного управління.

«Штучний інтелект (ШІ) (з англ. artificial intelligence, AI) – це здатність обчислювальних систем виконувати завдання, які зазвичай співмірні з можливостями людського інтелекту (навчання, міркування, розв'язання питань, сприйняття та ухвалення рішень)» [1].

Одне з офіційних визначень, що використовують експерти НАТО, розкриває штучний інтелект як «розділ інформатики, присвячений розробці систем аналізу даних, які виконують функції, зазвичай пов’язані з людським інтелектом, такі як міркування, навчання та самовдосконалення» [2, с. 133].

В системі бухгалтерського обліку застосування інструментів штучного інтелекту дозволяє скоротити час на внесення даних, звірку, пошук необхідної інформації; зменшити ризики помилок та штрафів; оптимізувати інформаційне перевантаження при дослідженні змін законодавства; оптимізувати робочий час для аналізу даних та розробки стратегій.

З іншої сторони, сучасна реальність бухгалтерії, з урахуванням можливостей штучного інтелекту, дозволяє переглянути роль бухгалтера в технології облікового процесу.

«Технологічну структуру бухгалтерського обліку відбивають три етапи облікового процесу (первинний, поточний, підсумковий облік)» [3, с. 18]. В цьому аспекті штучний інтелект надає можливості реорганізувати процедури обробки документів на етапі первинного обліку, а саме: здатен розпізнавати будь-які формати (скановані копії паперових документів, PDF-файли, фотографії документів з телефону, Excel-таблиці, електронні документи від контрагентів); розпізнавати текст, вивантажувати задані данні (суми, дати, найменування, ПДВ), автоматично створювати на основі цього

нові облікові документи; ідентифікувати документи, сприймати їх контекст і призначення). Водночас, система запам'ятовує особливості документообігу суб'єкта господарювання, специфіку постачальників, типові помилки і способи їх виправлення. Тобто, чим більше документів опрацьовує штучний інтелект, тим точнішим стає розпізнавання даних.

Стосовно первинного обліку, то варто відзначити важливість якості облікової інформації, яка використовується і в подальшому узагальнюється, а також юридичну доказовість господарських операцій. Реєстрація цих господарських фактів у системі рахунків, групування облікової інформації та складання розрахункових таблиць здійснюється на етапі поточного обліку, який є основою створення звітних форм та наступних аналітичних розрахунків.

Етап підсумкового бухгалтерського обліку забезпечує узагальнення та передавання інформації зовнішнім і внутрішнім користувачам. На даному етапі штучний інтелект має можливості «провести аналіз даних, враховуючи сезонність, внутрішні, зовнішні фактори, ринкові тренди, поведінку клієнтів, економічні індикатори і створити прогнози. Штучний інтелект постійно моніторить фінансові операції і миттєво виявляє відхилення від норми. Це можуть бути: незвичайні витрати, що не відповідають бізнес-процесам, помилки в розрахунках або класифікації, потенційні шахрайські схеми, порушення внутрішніх регламентів. Система не просто сигналізує про проблему, а аналізує її причини і пропонує варіанти вирішення» [4]. Крім того, можливості штучного інтелекту дозволяють здійснити оцінку ризиків на основі даних та сформувати рекомендації щодо їх мінімізації.

Таким чином, на етапах поточного і підсумкового обліку ключового значення набувають обґрунтованість показників, їх достовірність і професійне судження бухгалтера. Адже штучний інтелект здатен вивільнити бухгалтера від рутинної роботи, надаючи простір для більш творчих завдань, але допускає помилки та проявляє так звані галюцинації, тобто видає за факт неправдиву або оманливу інформацію.

Професійний стандарт «Бухгалтер» передбачає, зокрема, знання «процедури санкціонування та затвердження первинних документів, в тому числі створених автоматично в електронній формі програмним забезпеченням інформаційно-комунікаційної системи» (функція А1.З6), що стосується і верифікації даних, сформованих алгоритмами штучного інтелекту в ERP-системах. Відповідно, бухгалтер несе персональну юридичну відповідальність за правильність впровадження в робочі процеси запропонованих

рішень штучного інтелекту. Отже, штучний інтелект не здатен замінити бухгалтера, а покликаний допомогти оптимізувати деякі рутинні задачі.

Таким чином, конкурентних переваг набувають компанії, які застосовують технології штучного інтелекту на практиці. Новий рівень автоматизації бухгалтерського обліку передбачає інтеграцію ШІ-функціональності у програмні рішення, що вже впроваджується провідними українськими та європейськими розробниками в свої продукти, зокрема платформи BAS. Проте, точність та оптимальність моделей бухгалтерського обліку із застосуванням штучного інтелекту залежить від фахівців, що їх формують. Це розширює можливості бухгалтера, адже використання штучного інтелекту дозволяє скоротити час на технічні процеси та оптимізувати контрольно-аналітичну роботу. З іншої сторони, використання штучного інтелекту в роботі вимагає підвищеної уваги до пропонованих ним рішень, що змінює вимоги до професійних умінь і навичок бухгалтерів, а саме: щодо роботи з цифровими інструментами, аналітичного і критичного мислення, моніторингу змін законодавства, вміння вирішувати нестандартні ситуації, комунікації. Враховуючи темпи і можливості застосування інструментів штучного інтелекту, можна прогнозувати їх ширше використання, але це потребує відповідних знань користувачів та посилення заходів захисту інформації, що виходить за межі корпоративних мереж.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Штучний інтелект / Вікіпедія : вебсайт. URL : https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A8%D1%82%D1%83%D1%87%D0%BD%D0%B8%D0%B9_%D1%96%D0%BD%D1%82%D0%B5%D0%BB%D0%B5%D0%BA%D1%82

2. Слюсар В. І. Штучний інтелект у сфері безпеки та оборони. URL : https://www.slyusar.kiev.ua/Slyusar_AI_2022-1-1_ua.pdf

3. Островерха Р. Е. Організація обліку : навчальний посібник. К. : ЦУЛ, 2012. 568 с.

4. Штучний інтелект в бухгалтерському обліку. як це трансформує роботу / SoftInform : вебсайт. URL : https://www.softinform.com.ua/news/shtuchnyi-intelekt-v-bukhhalterskomu-obliku-iak-tse-transformuie-robotu/

Р. Б. Зюзін, Н. М. Ратушинська,
здобувачі вищої освіти першого (бакалаврського) рівня гр. ТЕБ-24-1
Науковий керівник:
Т. В. Білобровенко,
кандидат економічних наук, доцент,
Державний податковий університет

ЦИФРОВІЗАЦІЯ МИТНОГО КОНТРОЛЮ ТА ОБЛІКУ ТОВАРНИХ ПОТОКІВ У СИСТЕМІ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Митний контроль в Україні є фундаментальним етапом у системі зовнішньоекономічної діяльності (ЗЕД), оскільки саме на цьому етапі формується база для подальшого бухгалтерського обліку імпортованих чи експортованих товарів. Раніше цей процес супроводжувався величезним паперовим документообігом, що змушувало бухгалтерів вручну опрацьовувати стопки митних декларацій, інвойсів та сертифікатів. Це не лише гальмувало ввезення товарів, а й підвищувало ризик помилок при відображенні операцій у звітності [1, с. 114]. Впровадження цифрових технологій дозволило автоматизувати передачу даних від митниці безпосередньо до облікових систем підприємства.

Митні органи сьогодні виступають головним джерелом верифікації даних для міжнародного ринку. Для бухгалтера цифровізація означає насамперед прозорість: дотримання стандартів електронного декларування дозволяє в реальному часі підтверджувати митну вартість товарів, що безпосередньо впливає на коректність формування собівартості та податкових зобов'язань [2]. Без цифрової взаємодії з державними регуляторами неможливо уявити сучасну безпеку товарних потоків та оперативне відображення розрахунків із бюджетом.

Особливу роль у цій ланці відіграє аудит, який у контексті обліку трансформується у процедуру пост-митного контролю. Він забезпечує перевірку правильності нарахування митних платежів, податку на додану вартість (ПДВ) та акцизного податку. Основна мета такого аудиту мінімізація фінансових ризиків, тобто ймовірності штрафних санкцій через неправильне відображення митних витрат у господарській діяльності підприємства [3, с. 47].

Інновації докорінно змінили структуру облікового процесу. Введення електронних митних декларацій (ЕМД) та їхня інтеграція в державні бази

даних дозволили бухгалтерам автоматично імпортувати дані у програми типу BAS. Це суттєво спростило обрахунок податкового кредиту та зменшило вплив «людського фактору» [4, с. 82]. Автоматизація обліку підвищує прозорість: тепер будь-яка розбіжність між даними митниці та бухгалтерським балансом виявляється системою миттєво, що запобігає глобальним помилкам у звітності.

Проте цифровізація створює і специфічні ризики для обліку. Втрата доступу до електронних баз даних або технічні збої можуть паралізувати роботу бухгалтерії, оскільки без підтвердженої ЕМД неможливо законно списати товар чи оприбуткувати його. Також виникає питання кіберзахисту конфіденційної фінансової інформації. Додатковою проблемою є брак кадрів: сучасний бухгалтер ЗЕД повинен володіти навичками роботи з електронними ключами, цифровими кабінетами та системами штучного інтелекту (ШІ), які все частіше використовуються для класифікації товарів за кодами УКТ ЗЕД. Одним із найнадійніших інструментів для верифікації облікових даних є технологія Блокчейн. Це система, де кожен запис про рух товару чи оплату мита підтверджується мережею і не може бути змінений заднім числом [5, с. 120]. Для бухгалтерії це означає створення ідеального аудиторського сліду, де кожна транзакція є прозорою та захищеною. Водночас широке впровадження блокчейну стримується високою вартістю та складністю правового регулювання електронних активів.

Отже, цифровізація митної сфери є невід'ємною частиною сучасної системи бухгалтерського обліку в ЗЕД. Вона дозволяє підприємствам у будь-який час відстежувати прозорість процедур, бути впевненими у достовірності митних платежів та оперативно взаємодіяти з державними органами. Автоматизація цих процесів є головною умовою підвищення ефективності управління фінансами підприємства та забезпечення його стабільної роботи на міжнародному рівні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гребельник О. П. Митне регулювання в системі зовнішньоекономічної діяльності : підручник. 6-те вид., переробл. та доповн. Київ : Центр навчальної літератури, 2022. 416 с.

2. Король С. В., Ратушна О. П. Цифровізація митних процедур як чинник сприяння торгівлі. *Економіка та суспільство.* 2023. № 51. URL : https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2485 (дата звернення: 04.04.2026).

3. Мартинюк В. В., Олієвська Т. І. Митний пост-аудит в Україні: проблеми та перспективи розвитку в умовах цифровізації економіки. *Наукові записки НаУКМА. Економічні науки.* 2022. Т. 7, вип. 1. С. 45–52.

4. Бережнюк І. Г., Пашко П. В., Артеменко О. В. Цифрова митниця: європейський досвід та українські реалії : монографія. Хмельницький : Університет економіки і підприємництва, 2021. 240 с.

5. Терещенко С. С. Застосування технології блокчейн у митній справі: світовий досвід та перспективи в Україні. *Економічний аналіз*. 2021. Т. 31, № 2. С. 118–125.

А. О. Кісельова,
здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського) рівня гр. ОПСБ-23-1с,
Державний податковий університет;
О. Г. Рябчук,
кандидат економічних наук, доцент,
Державний податковий університет

ВИКОРИСТАННЯ OSINT ТА BIG DATA ЯК ІНСТРУМЕНТІВ ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФОРЕНЗІКУ

В умовах стрімкої цифровізації економіки класичні методи аудиту та документального контролю втрачають свою ефективність у боротьбі з фінансовим шахрайством. Глобалізація бізнес-процесів та перехід розрахунків у цифрове середовище зумовлюють гостру необхідність трансформації інформаційного забезпечення форензіку та пошуку інноваційних підходів до виявлення економічних правопорушень.

Традиційна перевірка первинної документації вже не здатна виявити приховані зв’язки між контрагентами або незадекларовані активи бенефіціарів. Сучасні схеми фіктивного банкрутства чи ухилення від сплати податків дедалі частіше реалізуються з використанням криптовалют, офшорних зон та складних ланцюгів компаній-оболонок. Відповідно, головною проблемою сучасного форензіку є необхідність адаптації інструментарію до суворих вимог законодавства у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом [1], для забезпечення проактивного виявлення економічних злочинів ще на стадії їх планування або ранньої реалізації.

Для розширення аналітичних можливостей форензік-спеціалістів доцільним є впровадження інструментів розвідки на основі відкритих джерел (OSINT) та технологій аналізу великих даних (Big Data). Їх інтеграція дозволяє перетворити фінансове розслідування з реактивного процесу на інтелектуальний пошук (табл. 1).

Таблиця 1 – Інтеграція OSINT та Big Data в процес форензіку

Етап форензік-розслідування	Застосовувані технології та інструменти	Мета та очікуваний ефект
Збір інформації (Information gathering)	OSINT: Аналіз соціальних мереж, державних відкритих реєстрів, веб-архівів, геолокаційних даних.	Виявлення прихованих афілійованих осіб, конфліктів інтересів та пошук незадекларованих активів топменеджменту.
Аналіз масивів даних (Data Analytics)	Big Data: Алгоритми машинного навчання (Machine Learning), технології Data Mining.	Обробка мільйонів фінансових транзакцій для виявлення аномалій, нестандартних патернів поведінки та фіктивних операцій.
Формування доказової бази (Evidence building)	Digital Forensics: Блокчейн-аналітика, криміналістичний аналіз цифрових носіїв.	Відстеження виведення капіталу через криптовалютні міксери, забезпечення цілісності та юридичної значимості цифрових доказів.

Джерело: розроблено авторами.

Довести ефективність такого підходу дозволяє передовий міжнародний досвід. Зокрема, Комісія з цінних паперів і бірж США (SEC) активно використовує власну систему на базі Big Data під назвою NEAT (National Exam Analytics Tool). Ця система здатна обробляти терабайти торгових даних за секунди, що дозволяє форензік-аудиторам автоматично виявляти інсайдерську торгівлю та маніпуляції на фондовому ринку [2].

Водночас показовим є досвід Бюро боротьби з шахрайством у особливо великих розмірах Великої Британії (SFO). У процесі гучних фінансових розслідувань SFO застосовує алгоритми штучного інтелекту та технології OSINT для сканування та аналізу мільйонів цифрових документів, електронних листів і публікацій, що дозволяє скоротити час розслідування у кілька разів та знаходити докази змови, які неможливо виявити вручну [3].

Отже, використання OSINT та Big Data є безальтернативним вектором розвитку сучасного форензіку. Впровадження цих технологій в практику українських суб'єктів фінансових розслідувань дозволить подолати обмеження класичного аудиту, забезпечивши можливість виявлення прихованих зв'язків, відстеження цифрових активів та формування надійної доказової бази в умовах глобалізованої цифрової економіки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення : Закон України від 06.12.2019 № 361-IX. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/361-20#Text (дата звернення: 26.03.2026).

2. U.S. Securities and Exchange Commission : Official website. URL : https://www.sec.gov/ (дата звернення: 26.03.2026).

3. Serious Fraud Office. GOV.UK : Official website of the UK Government. URL : https://www.gov.uk/government/organisations/serious-fraud-office (дата звернення: 26.03.2026).

О. О. Ковальчук,
здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського) рівня гр. ФБ-24-1
Науковий керівник:
Я. О. Остапенко,
кандидат економічних наук, доцент,
Державний податковий університет

ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ ПОДАТКОВОГО АДМІНІСТРУВАННЯ ЯК СКЛАДОВА ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ В УМОВАХ РОЗВИТКУ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Сучасне податкове адміністрування еволюціонує від автоматизації окремих процесів (Tax Administration 1.0) через етап електронної звітності (Tax Administration 2.0) до інтегрованої, проактивної моделі управління податковими потоками. Відповідно до концепції Організація економічного співробітництва та розвитку «Tax Administration 3.0», податковий контроль трансформується у безшовний, малозатратний та миттєвий процес, який інтегрується безпосередньо в операційну діяльність бізнесу [1]. Такий підхід передбачає формування цілісної податкової екосистеми, що об’єднує державні органи, платників податків, фінансових посередників, IT-платформи та постачальників програмних рішень.

Практичний досвід країн, що першими запровадили обов’язкове електронне інвойсування, підтверджує ефективність цифровізації. Зокрема, в Італії, Бразилії, Чилі та Мексиці після впровадження цифрових вимог до звітності відбулося суттєве скорочення розриву з податку на додану вартість (у середньому на 10–15 %) [1; 5]. Використання електронних рахунків забезпечує узгодженість даних про господарські операції та їх придатність до автоматизованої обробки, що сприяє оптимізації адміністрування непрямих податків і зменшенню можливостей для податкових порушень.

Ключову роль у трансформації фінансового контролю відіграють сучасні цифрові технології, зокрема штучний інтелект, блокчейн та електронний аудит. Штучний інтелект забезпечує аналіз великих масивів даних, виявлення ризикових операцій і прогнозування податкових надходжень, що суттєво підвищує ефективність контролю [6]. Технологія блокчейн сприяє прозорості та незмінності інформації про транзакції, зменшуючи можливості для маніпуляцій. Електронний аудит, зокрема із застосуванням формату

SAF-T, забезпечує автоматизовану обробку та аналіз бухгалтерських даних відповідно до уніфікованих стандартів, що сприяє скороченню тривалості податкових перевірок і зменшенню адміністративного навантаження на суб'єктів господарювання [8].

Таблиця 1 – Ключові цифрові технології у податковому контролі

Технологія	Функціональне призначення	Ефект для фінансового контролю
Штучний інтелект	Аналіз великих даних, оцінка ризиків, виявлення ухилення	Підвищення точності та швидкості контролю
Блокчейн	Забезпечення прозорості та незмінності даних	Мінімізація шахрайства
Е-аудит (SAF-T)	Автоматизований аналіз облікових даних	Скорочення часу перевірок
Електронне інвойсування	Контроль транзакцій у режимі реального часу	Зменшення податкового розриву

Джерело: складено автором на основі джерел [1; 3; 6; 8].

В Україні цифровізація податкового адміністрування є стратегічним напрямом розвитку, особливо в умовах війни та євроінтеграції. Як наголошує Міністр фінансів України Сергій Марченко, податкова реформа є інструментом забезпечення фінансової стійкості держави та інтеграції до європейського економічного простору [2]. Впровадження стандарту SAF-T UA, розвиток електронних сервісів ДПС та інтеграція з європейськими системами (зокрема VIES, OSS, CESOP) сприяють підвищенню прозорості та ефективності податкового контролю [3; 7].

Разом із цим цифровізація породжує ризики кібербезпеки, технологічної нерівності та автоматизованого виявлення потенційних порушень. Розбіжності між даними фінансової звітності, трансфертного ціноутворення та електронними рахунками можуть призводити до хибних сигналів у системах податкового аналізу навіть за відсутності фактичних порушень [4]. Крім того, використання алгоритмів штучного інтелекту без належного контролю створює ризики порушення принципів справедливості та прозорості.

Таким чином, цифрова трансформація податкового адміністрування є об'єктивною тенденцією розвитку фінансового контролю, яка відкриває значні можливості для підвищення ефективності податкової системи, але водночас потребує належного врегулювання ризиків та забезпечення балансу між інтересами держави і платників податків.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Pantielieieva, N. (2022). Цифрова трансформація податкового адміністрування. Traektoriâ Nauki = Path of Science, 8 (1). С. 3035–3046. DOI 10.22178/pos.78-9

2. OECD (2020). Tax Administration 3.0: The Digital Transformation of Tax Administration. OECD Publishing, Paris.

3. Цифрова трансформація податкового контролю: що необхідно знати? / ДПС України. 2025. URL : https://evp.tax.gov.ua/media-ark/news-ark/915464.html

4. Гончар Л. В., Літвінов А. О. Цифровізація податкової системи: основні напрями та перспективи. *Ефективна економіка.* 2025. № 2. DOI : http://doi.org/10.32702/2307-2105.2025.2.27

5. Пілат О. В., Дуравкін П. М. Цифровізація податкового адміністрування: ризики та переваги. *Юридичний науковий електронний журнал.* 2025. № 10. DOI : https://doi.org/10.32782/2524-0374/2025-10/45

6. Кобильнік Д. А., Бацман Ю. В., Толкуща К. Р. Можливості використання штучного інтелекту в оподаткуванні. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2025. № 91. DOI : https://doi.org/10.24144/2307-3322.2025.91.3.14

7. Е-сервіси, штучний інтелект та євроінтеграція: в ДПС розповіли про перші кроки спільного проєкту з Естонією / ДПС України. 2025. URL : https://tax.gov.ua/media-tsentr/novini/928994.html

8. SAF-T UA. Структура. Технічний опис. Особливості / ДПС України. 2022. URL : https://tax.gov.ua/data/files/267113.pdf

9. Е-аудит і цифровізація: нові підходи до податкового контролю / ДПС України. 2026. URL : https://mk.tax.gov.ua/media-ark/news-ark/997399.html

10. Остапенко Я. О., Шпак Я. О. Інформаційні системи та технології в оподаткуванні в умовах війни. *Економічні перспективи підприємництва: виклики воєнного часу та повоєнної відбудови* : збірник матеріалів VIII Міжнародної науково-практичної конференції, м. Ірпінь, 30 травня 2025 р. Ірпінь : Державний податковий університет, 2025. С. 171–173. URL : https://surl.lt/hzijzu

О. В. Кожухівський,
здобувач вищої освіти третього (освітньо-наукового) рівня,
спеціальність 071 Облік і оподаткування,
Вінницький національний аграрний університет

ТРАНСФОРМАЦІЯ ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ ПУБЛІЧНИХ ЗАКУПІВЕЛЬ ПІД ВПЛИВОМ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ

В умовах цифрової трансформації економіки особливого значення набуває удосконалення фінансового контролю публічних закупівель як ключового інструменту забезпечення ефективного використання державних коштів. Актуальність теми підтверджується значними масштабами закупівельної діяльності: лише у 2025 році в електронній системі закупівель було оголошено понад 3,8 млн процедур із загальним бюджетом 1,87 трлн грн, з яких укладено договорів на суму 1,34 трлн грн [1]. Така концентрація фінансових ресурсів обумовлює необхідність посилення контрольних механізмів.

Фінансовий контроль публічних закупівель спрямований на забезпечення законності, ефективності та результативності використання бюджетних коштів. Його значення зростає в умовах динамічного розвитку системи закупівель. Зокрема, обсяг конкурентних закупівель в Україні зріс з 616,8 млрд грн у 2023 році до 841 млрд грн у 2024 році, що свідчить про суттєве розширення ринку. При цьому за результатами конкурентних процедур у 2024 році укладено договорів на 789,5 млрд грн, а економія бюджетних коштів склала 52,6 млрд грн [2].

Цифровізація публічних закупівель суттєво змінює механізми реалізації фінансового контролю. Впровадження електронних систем, використання відкритих даних та автоматизованих аналітичних інструментів сприяє переходу від традиційних форм контролю до сучасних цифрових моделей [3]. Зокрема, відбувається зміщення акценту з постфактум контролю на превентивний, що дозволяє виявляти порушення ще на етапі їх виникнення. Крім того, цифрові технології забезпечують можливість здійснення суцільного контролю на основі аналізу великих масивів даних. Наприклад, у 2024 році обсяг закупівель через електронний каталог зріс до 111,3 млрд грн, що у понад п’ять разів більше, ніж у 2023 році [4]. Це свідчить про активне впровадження цифрових інструментів у закупівельний процес.

Трансформація фінансового контролю публічних закупівель проявляється у кількох ключових напрямах. По-перше, відбувається автоматизація контрольних процедур, що зменшує вплив людського фактору та підвищує об'єктивність прийняття рішень. По-друге, розширюється використання аналітичних інструментів, які дозволяють здійснювати оцінку ризиків та прогнозувати можливі порушення. По-третє, інтеграція інформаційних систем сприяє підвищенню ефективності обміну даними між контролюючими органами (рис. 1).

Рисунок 1 – Трансформація фінансового контролю публічних закупівель під впливом цифрових технологій

Традиційна модель контролю базувалася переважно на постфактум перевірках і мала обмежений аналітичний потенціал, на противагу сучасна цифрова модель орієнтована на превентивний підхід, що реалізується через автоматизований моніторинг і використання великих масивів даних. Це дозволяє своєчасно ідентифікувати ризики, підвищити ефективність контрольних заходів і мінімізувати порушення у сфері використання публічних фінансів.

На окрему увагу заслуговує використання штучного інтелекту (далі – ШІ) у сфері публічних закупівель. ШІ пропонує потужні інструменти для підвищення ефективності, точності та прозорості процесів публічних закупівель. Ключові напрями застосування ШІ у сфері публічних закупівель включають:

- прогнозну аналітику: ШІ може аналізувати історичні дані закупівель, щоб прогнозувати майбутні потреби та рекомендувати проактивні дії щодо закупівель, такі як своєчасне технічне обслуговування інтелектуальної інфраструктури;

– оцінку заявок: інструменти на базі штучного інтелекту можуть об'єктивно та ефективно оцінювати пропозиції постачальників , забезпечуючи справедливі та узгоджені рішення;

– виявлення шахрайства: моделі машинного навчання можуть відстежувати операції закупівель на наявність порушень, зменшуючи ризики корупції;

– оптимізацію ланцюга поставок: ШІ може покращити ефективність ланцюга поставок, аналізуючи надійність постачальників , терміни доставки та тенденції витрат [3].

Разом із тим, попри розвиток цифрових технологій, залишаються суттєві проблеми. Серед них слід виділити технічні труднощі, пов'язані з інтеграцією різних інформаційних систем, а також ризики кібербезпеки. Не менш важливими є організаційні аспекти, зокрема недостатній рівень цифрових компетентностей працівників контролюючих органів та опір змінам. Крім того, існує проблема відставання нормативно-правового забезпечення від темпів розвитку цифрових технологій.

З метою підвищення ефективності фінансового контролю публічних закупівель в умовах цифровізації доцільним є впровадження сучасних інформаційно-аналітичних систем, що базуються на використанні штучного інтелекту та технологій обробки великих даних. Важливим напрямом є також розвиток інтегрованих платформ обміну інформацією між державними органами, що сприятиме підвищенню прозорості та оперативності контролю. Окрему увагу необхідно приділити підвищенню рівня цифрової грамотності фахівців у сфері фінансового контролю.

Таким чином, цифрові технології виступають ключовим драйвером трансформації фінансового контролю публічних закупівель. Використання аналітичних інструментів, відкритих даних та автоматизованих систем дозволяє підвищити прозорість, ефективність та результативність контролю, що є критично важливим в умовах зростання обсягів публічних фінансів та підвищення вимог до їх використання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Підсумки Prozorro за 2025 рік. URL : https://surl.lu/jdasvt

2. Обсяг конкурентних закупівель в Україні зріс з 616,8 мільярда у 2023 році до 841 мільярда гривень у 2024 році. URL : https://surl.li/pkuozw

3. Кожухівський О. В. Особливості розвитку сфери публічних закупівель в умовах діджиталізації. *Актуальні проблеми сталого розвитку*. 2025. № 2 (2). С. 300–307. DOI 10.60022/2(2)-34S

4. 111 млрд грн через Prozorro Market: як зросли е-закупівлі у 2024 році. URL : https://surl.lu/ngwhah

М. В. Кошулько,
здобувач вищої освіти першого (бакалаврського) рівня гр. ОПСБ-24-1
Науковий керівник:
О. П. Колісник,
кандидат економічних наук, доцент,
Державний податковий університет

ЦИФРОВІЗАЦІЯ ОБЛІКУ ТА АУДИТУ ЯК СТРАТЕГІЧНИЙ ВЕКТОР РОЗВИТКУ СУЧАСНОЇ ЕКОНОМІКИ

Сучасний етап розвитку світової та національної економіки супроводжується масштабною цифровою трансформацією всіх сфер суспільного життя, що відбувається в рамках переходу до моделі індустрії. Для бізнесу адаптація до цифрової економіки означає кардинальну зміну підходів до управління бізнес-процесами, де бухгалтерський облік, аудит та фінансовий контроль відіграють фундаментальну роль. Сьогодні інформаційні технології – це не просто інструмент для автоматизації повсякденних операцій, а стратегічний ресурс, що забезпечує здатність конкурувати, інвестиційну привабливість, прозорість та загальну ефективність економічної діяльності.

Цифровізація бухгалтерського обліку є основним базовим рівнем фінансової трансформації компанії. Вона передбачає комплексний перехід від традиційних паперових систем до інтегрованих систем планування ресурсів підприємства та повноцінної системи електронного документообігу. Використання хмарних технологій за моделлю SaaS (Software as a Service) дозволяє бухгалтерам, фінансовим менеджерам та вищому керівництву отримувати безпечний багатокористувацький доступ до бухгалтерських баз даних у режимі реального часу з будь-якої точки світу. Це значно підвищує ефективність фінансової та управлінської звітності, прискорюючи процес прийняття стратегічних рішень [2].

Крім того, автоматизація первинного обліку за допомогою технології оптичного розпізнавання символів, інтеграція API з банківськими установами та використання кваліфікованих електронних підписів (КЕП) мінімізують вплив людського фактора. Впровадження інструментів роботизованої автоматизації процесів дозволяє програмі виконувати монотонні завдання: перенесення даних з рахунків-фактур, звірку документів та розрахунок стандартних платежів. Це не тільки зменшує ризик механічних

помилок та неточностей, а й радикально трансформує саму професію бухгалтера. Сучасний фахівець з бухгалтерського обліку перетворюється з простого реєстратора економічних операцій на бізнес-аналітика та фінансового консультанта [1; 2].

Швидкий розвиток інформаційних технологій також суттєво змінює методологію аудиту. Традиційний підхід, який історично базувався на вибірковому задньому аналізі документів (аудит минулих періодів), поступово поступається місцем концепції безперервного аудиту. Завдяки технологіям обробки великих даних та використанню комп'ютерно-аудиторських методів аудитори тепер мають змогу перевіряти 100 % даних про операції клієнта, а не лише репрезентативну вибірку.

За допомогою спеціалізованого аналітичного програмного забезпечення та систем бізнес-аналітики (наприклад, Power BI, Tableau) можна миттєво візуалізувати фінансові потоки, виявляти аномальні відхилення, дублювання платежів або розбіжності між показниками та нормативними порогами [2]. Інтеграція алгоритмів прогнозної аналітики дозволяє не тільки виявляти минулі порушення, а й вживати превентивних заходів шляхом створення моделей потенційних ризиків, тим самим запобігаючи фінансовим втратам та шахрайству.

У сфері фінансового контролю – як на державному рівні, так і на рівні внутрішнього корпоративної діяльності – цифровізація сприяє всебічному впровадженню підходів, заснованих на оцінці ризиків. Державні регуляторні органи активно об'єднують різні бази даних для створення єдиного загальнонаціонального інформаційного простору. Вдалим прикладом є функціонування електронних порталів платників податків, електронних систем адміністрування ПДВ та автоматизованих систем моніторингу податкових ризиків. Ці інструменти дають змогу дистанційно аналізувати фінансову поведінку контрагентів та виявляти схеми тіньового ухилення від оподаткування без прямого втручання в операційну діяльність підприємств. Це зменшує адміністративне навантаження на законослухняні підприємства та підвищує ефективність виконання державою своїх фіскальних функцій.

Іншою інноваційною та дуже перспективною сферою розвитку є впровадження технології розподіленого реєстру та смарт-контрактів у систему фінансового обліку. Blockchain пропонує перехід до концепції обліку з потрійним записом, де кожна транзакція криптографічно перевіряється третьою стороною в децентралізованій мережі. Використання розподілених реєстрів може забезпечити абсолютну незмінність та прозорість кожної

транзакції. Інформацію, записану в блокчейні, технічно неможливо підробити, змінити або видалити заднім числом. У перспективі це може повністю трансформувати концепцію перевірки достовірності фінансової інформації, значно зменшивши потребу в традиційних аудиторських підтвердженнях та зовнішніх аудитах [1].

Однак, поряд із очевидними перевагами, процес цифровізації бухгалтерського, аналітичного та контрольного секторів стикається з кількома серйозними викликами. По-перше, впровадження комплексних ІТ-рішень вимагає значних фінансових інвестицій та чимало часу на адаптацію бізнес-процесів, що часто стає непереборною перешкодою для малих та середніх підприємств. По-друге, існує гостра потреба у підвищенні цифрової грамотності бухгалтерів та аудиторів. Сучасні освітні стандарти повинні адаптуватися до потреб ринку, оскільки фахівці повинні володіти не лише знаннями українських стандартів бухгалтерського обліку або Міжнародних стандартів фінансової звітності, а й навичками роботи з великими масивами даних, розумінням архітектури інформаційних систем та принципів інформаційної гігієни. По-третє, концентрація критичної фінансової інформації в електронній (особливо хмарній) формі неминуче висуває на перший план питання кібербезпеки. Захист комерційної таємниці та персональних даних, а також протидія кібератакам стають невід'ємною частиною системи внутрішнього контролю будь-якого підприємства [1].

Якщо зробити підсумок, можна сказати, що цифровізація бухгалтерського обліку, аудиту та фінансового контролю є необерненим процесом еволюції, що суворо продиктований вимогами сучасної економіки. Адаптація до нових технологічних реалій дає підприємствам змогу значно оптимізувати операційні витрати, підвищити якість та надійність аналітичної інформації, а також забезпечити повну прозорість бізнес-процесів для зацікавлених сторін. Подальший успішний розвиток цієї сфери вимагає спільних зусиль: з боку держави – для створення гнучкої та сприятливої законодавчої бази; а з боку бізнесу – для постійної модернізації ІТ-інфраструктури та інвестицій у розвиток людського капіталу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андрусяк В. М., Хорошилова І. О., Смірнова Н. В. Вплив цифрових технологій на розвиток системи обліку і аудиту в Україні. *Актуальні питання економічних наук.* 2025. № 7. URL : https://a-economics.com.ua/index.php/home/article/view/162

2. Пономарьова Н. А., Лоскоріх Г. Л., Шебештень Е. Г. Аналіз інноваційних підходів до податкового обліку в умовах цифровізації економіки. *Наукові записки Львівського університету бізнесу та права. Серія економічна. Серія юридична.* 2025. Випуск 44. С. 56–66. URL : https://zenodo.org/records/14894511

В. В. Крученюк,
здобувач вищої освіти першого (бакалаврського) рівня гр. ОБП-24-1
Науковий керівник:
Н. В. Гуріна,
кандидат економічних наук, доцент,
Державний податковий університет

ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ У ВИРОБНИЧОМУ ОБЛІКУ: МОЖЛИВОСТІ ТА ПРОБЛЕМИ ВПРОВАДЖЕННЯ

У сучасних умовах цифрової трансформації виробничі підприємства стикаються з необхідністю швидкого та точного ведення бухгалтерського обліку. Традиційні методи вже не завжди є ефективними, оскільки значно зростає обсяг інформації, ускладнюються процеси калькулювання, а управлінські рішення потрібно приймати оперативно. У зв'язку з цим все більшого значення набуває використання штучного інтелекту (ШІ), який дозволяє автоматизувати обробку даних, зменшити кількість помилок і підвищити ефективність облікових процесів.

У наукових дослідженнях зазначається, що впровадження ШІ сприяє автоматизації первинної документації, формуванню бухгалтерських проводок і проведенню аналізу витрат. Це дає змогу підвищити точність облікової інформації, зменшити навантаження на бухгалтерів та забезпечити своєчасне формування управлінської звітності. Особливо актуальним є застосування таких технологій у виробничому обліку, де важливим є постійний контроль витрат і їх аналіз у реальному часі.

Алгоритми машинного навчання дозволяють прогнозувати собівартість продукції, аналізувати відхилення фактичних витрат від планових і формувати аналітичні звіти. Крім того, штучний інтелект здатний виявляти приховані закономірності у витратах, що дає можливість підприємствам більш ефективно реагувати на зміни у виробничому середовищі. Таким чином, ШІ виконує не лише функцію автоматизації, а й виступає як інструмент аналітичної підтримки управління.

Важливим напрямом є інтеграція штучного інтелекту в ERP-системи, які об'єднують бухгалтерський облік і виробничі процеси. Це забезпечує узгодженість даних між підрозділами, зменшує кількість ручних операцій і підвищує прозорість обліку. Завдяки цьому підприємства можуть оперативно отримувати актуальну інформацію про витрати та результати діяльності.

Разом з тим, впровадження штучного інтелекту в Україні стикається з рядом проблем. Серед них – висока вартість технологій, недостатній рівень цифрової підготовки працівників, відсутність чітких стандартів і складність інтеграції з існуючими обліковими системами. Також важливим стримуючим фактором є недосконаліть нормативно-правової бази, що викликає питання щодо відповідальності за автоматизовані рішення.

На практиці ШІ вже використовується для автоматизації обробки первинних документів, розподілу витрат і формування бухгалтерських записів. Інтеграція з ERP-системами дозволяє автоматично створювати проводки на основі виробничих даних, що зменшує ризик помилок і пришвидшує обліковий процес. Також застосовуються алгоритми для прогнозування витрат і виявлення аномалій у господарській діяльності. Деякі підприємства використовують чат-боти для допомоги бухгалтерам у роботі з інформацією.

Для ефективного впровадження штучного інтелекту необхідно реалізувати комплекс заходів. Зокрема, доцільно розробити методичні рекомендації щодо використання ШІ в обліку, впроваджувати навчальні програми для підвищення кваліфікації бухгалтерів, а також проводити пілотні проєкти на підприємствах. Важливим є також оновлення існуючих програмних продуктів і вдосконалення законодавства у цій сфері.

Отже, використання штучного інтелекту у бухгалтерському обліку виробничих підприємств є важливим напрямом розвитку. Воно дозволяє підвищити ефективність обліку, покращити контроль витрат і забезпечити якісну інформаційну підтримку управлінських рішень. Водночас для повноцінного впровадження необхідно подолати існуючі бар’єри та створити відповідні умови для інтеграції новітніх технологій у практику обліку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Спільник П., Забігайло В., Забігайло О. Цифрова трансформація в бухгалтерському обліку: тренди та перспективи. *Економіка та держава*. 2024. № 2. URL : https://doi.org/10.35774/econa2034.02.372 (дата звернення: 13.03.2026).

2. Гнатьєва Т., Яковенко А., Златова М. Особливості використання штучного інтелекту для потреб бухгалтерського обліку та управління підприємством. *Економічний вісник Причорномор'я.* 2024. № 5. URL : https://ebbsl.com.ua/index.php/visnuk/article/view/67 (дата звернення: 15.03.2026).

3. Пристемський О. С., Пилипенко Я. В. Впровадження штучного інтелекту в систему бухгалтерського обліку. *Proceedings of the 9th International Scientific and Practical Conference «International Scientific Discussion: Problems, Tasks and Prospects»*. 2024. № 52 (229). URL : https://dspace.ksaeu.kherson.ua/handle/123456789/10200 (дата звернення: 13.03.2026).

С. О. Кучеркова,
кандидат економічних наук, доцент,
Таврійський державний агротехнологічний університет імені Дмитра Моторного

ЦИФРОВІЗАЦІЯ ОБЛІКУ ОПЛАТИ ПРАЦІ В СЕЛИЩНИХ ВІЙСЬКОВИХ АДМІНІСТРАЦІЯХ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ

Оплата праці в органах публічної влади має свою специфіку, оскільки державні службовці наділені владними повноваженнями, а результати їх діяльності прямо впливають на ефективність реалізації функцій держави. На відміну від суб'єктів господарювання комерційного сектору, де рівень заробітку пов'язаний із фінансовими результатами діяльності, у бюджетних установах виплата заробітної плати здійснюється виключно за рахунок бюджетних коштів. Це, своєю чергою, обумовлює необхідність неухильного дотримання вимог бюджетної дисципліни [2, с. 41].

В умовах запровадження надзвичайного чи воєнного стану значення заробітної плати як засобу підтримання стабільної роботи органів публічної влади суттєво посилюється. У цей період працівники військових адміністрацій виконують функції з розширеним обсягом повноважень, зокрема забезпечують організацію життєдіяльності населення, координують заходи оборонного спрямування, здійснюють управління матеріальними та фінансовими ресурсами, а також взаємодіють із військовими структурами.

З урахуванням цих обставин чинне законодавство передбачає можливість встановлення додаткових виплат – доплат і надбавок, які пов'язані з виконанням службових обов'язків в умовах підвищеної небезпеки, інтенсивного навантаження та підвищеного рівня відповідальності [1].

У бюджетних установах облік має специфіку ведення обліку за фондами фінансування (загальний/спеціальний); контроль за дотриманням кошторисних призначень; обов'язкове формування фінансової, статистичної та бюджетної звітності; застосування уніфікованих меморіальних ордерів; щомісячний контроль за використанням фонду оплати праці.

У Селищних військових адміністраціях додатково діє:

– контроль військової адміністрації за бюджетними асигнуваннями;
– особливий режим роботи та оплати праці працівників адміністрації;
– застосування окремих надбавок та доплат, визначених законодавством у період воєнного стану.

Особливість СВА полягає в тому, що вона виконує функції органів місцевого самоврядування, які припинили діяльність, а також окремі повноваження військового командування, що визначає специфіку її фінансування та обліку бюджетних коштів [3].

СВА є розпорядником бюджетних коштів І рівня, і отримує ресурси як з державного, так і з місцевого бюджетів. Така модель забезпечує безперервність фінансування усіх необхідних потреб громади навіть у разі тимчасової втрати контролю органів місцевого самоврядування.

Приазовська селищна військова адміністрація для ведення бухгалтерського обліку та надання звітності використовує сучасні програмні засоби, табл. 1.

Таблиця 1 – Програмне забезпечення обліку в Приазовській СВА [3]

Система	Функції	Переваги
M.E.Doc	Е-звітність, документообіг	Швидкість, електронні підписи
Казначейські системи: ПТК ККК СДО ; Є-звітність	Реєстрація юридичних та фінансових зобов'язань Подання місячних, квартальних та річних фінансових та бюджетних звітів	Прозорість, контроль
Системи інвентаризації	Облік майна	Зменшення ризику втрат
Програма «АІС» Місцеві бюджети рівня розпорядника бюджетних коштів	Це спеціалізоване програмне забезпечення для автоматизації бюджетного процесу головних розпорядників коштів (ГРК), що дозволяє їм формувати та подавати бюджетні запити, паспорти бюджетних програм, розподіляти кошти, керувати видатками, а також взаємодіяти з централізованою ІАС «LOGICA», забезпечуючи виконання програмно-цільового методу управління бюджетними коштами та дотримання вимог законодавства	Прозорість, ефективность та відповідность законодавству через постійні оновлення під вимоги Мінфіну, інтеграцію з «LOGICA» та можливість роботи з новими класифікаціями, що спрощує планування та контроль видатків для Головних Розпорядників Коштів (ГРК)
Електронна система публічних закупівель в Україні «ПРОЗОРО»	Платформа для проведення електронних торгів, де постачальники змагаються за право продавати товари, роботи чи послуги державі, а всі етапи закупівель є відкритими для спостереження	Прозорість, чесність та ефективність, усуває корупцію, надає рівний доступ до торгів, автоматизує процеси, знижує витрати, прискорює закупівлі, а також забезпечує легкість участі

Є-data -	Платформа відкритих даних у сфері публічних фінансів	Доступний інструмент громадського контролю у сфері публічних фінансів
Портал електронних послуг Пенсійного фонду України (ПФУ)	Для дистанційного отримання різноманітних пенсійних послуг без відвідування установ фонду	Заощаджує час та забезпечує зручний доступ до персональної інформації

Автоматизація забезпечує прискорення обробки документів, мінімізацію помилок, зниження ризиків людського фактору, підвищення прозорості фінансової діяльності СВА.

Практика обліку оплати праці в СВА в умовах НС супроводжується низкою проблем, серед яких: нестабільність фінансування, кадровий дефіцит, підвищене навантаження на бухгалтерські служби, ризики помилок у нарахуваннях. Додатковим фактором ризику є часті зміни нормативно-правової бази.

В умовах війни, коли частина працівників може працювати дистанційно або перебувати на територіях з обмеженим доступом, критичним стає перехід від паперового до повністю цифрового документообігу.

Впровадження хмарних рішень: перехід на хмарні версії бухгалтерських програм (наприклад, інтеграція з системами IS-PRO або MASTER: Бухгалтерія), що забезпечує безперебійний доступ до розрахункових листів та табелів обліку робочого часу з будь-якої точки світу.

Електронний документообіг (Е-ДО): використання кваліфікованого електронного підпису (КЕП) для затвердження наказів про преміювання, відпустки та виплати, що мінімізує ризики втрати первинної документації під час бойових дій.

Таким чином, організація оплати праці в селищних військових адміністраціях в умовах надзвичайного та воєнного стану характеризується підвищеним рівнем складності, відповідальності та регламентованості. Специфіка діяльності СВА зумовлює необхідність поєднання функцій публічного управління та військового адміністрування, що впливає на особливості фінансування та обліку.

Ефективне ведення обліку оплати праці можливе за умови належного нормативного забезпечення, посилення внутрішнього контролю та широкого впровадження сучасних інформаційних технологій. Автоматизація та цифровізація облікових процесів виступають ключовими чинниками підвищення прозорості, достовірності та безперервності фінансової діяльності, особливо в умовах нестабільності та обмеженого доступу до ресурсів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про правовий режим воєнного стану : Закон України від 12.05.2015 № 389-VIII. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19

2. Пархоменко В. М. Особливості організації обліку заробітної плати в органах публічної влади. *Облік і фінанси*. 2022. № 2. С. 41–47.

3. Ткаченко С. В. Облік і аудит оплати праці в органах публічної влади в умовах надзвичайного стану : кваліфікаційна робота ОС «Магістр» : спец. 071 Облік і оподаткування ОПП «Облік і оподаткування» / кер. С. О. Кучеркова. Запоріжжя : ТДАТУ, 2026. 53 с. URL : https://elar.tsatu.edu.ua/items/53d82358-542a-4516-aeae-636b3c48574b

А. С. Ліщина,
здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського) рівня гр. ЕПБ 23-1
Науковий керівник:
Н. Б. Добрянська,
доктор філософії,
Державний податковий університет

ТРАНСФОРМАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ В АУДИТІ ПІД ВПЛИВОМ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ

У сучасних умовах цифрова трансформація економіки змінює не тільки засоби ведення бізнесу, але й самі принципи контролю за його діяльністю. Збільшення обсягів інформації, автоматизація операційних процесів та інтеграція інформаційних систем створюють нове середовище, у якому традиційні методи аудиту поступово втрачають свою результативність. Періодичні перевірки, що зосереджуються переважно на оцінці минулих подій, дедалі менше відповідають сучасним потребам управління, яке потребує своєчасної та релевантної інформації.

Безперервний аудит дає змогу істотно зменшити часовий інтервал між виникненням ризику та його виявленням, що сприяє підвищенню ефективності управління і зниженню ймовірності негативних наслідків. Разом із тим інтеграція аудиту в інформаційні системи підприємства перетворює його на невід'ємний елемент управлінського процесу [1].

У таких умовах аудит поступово змінюється у напрямі безперервного моніторингу та тісної інтеграції з бізнес-процесами. Така трансформація вимагає переосмислення не лише аудиторських методик, але й місця та ролі аудитора в умовах цифрової економіки (табл. 1).

Водночас такі зміни формують нові вимоги до аудиторської діяльності. Посилюється значення технологічних компетентностей, уміння працювати з великими масивами даних і розуміти принципи функціонування цифрових систем. Зростає потреба в оновленні методичного забезпечення та адаптації нормативно-правової бази до сучасних умов. Застосування автоматизованих систем обліку, засобів аналізу великих даних і цифрових платформ забезпечує більш оперативний доступ до інформації, розширює аналітичний потенціал аудитора та підвищує точність оцінки господарських процесів [2].

Таблиця 1 – Трансформації аудиту під впливом цифровізації

Критерій	Традиційний аудит	Аудит в умовах цифровізації
Джерела даних	Паперові документи, вибіркові реєстри	ERP-системи, хмарні бази даних, великі масиви даних (Big Data)
Методи перевірки	Ручна перевірка документів, вибіркове тестування	Автоматизований аналіз даних, суцільне тестування, алгоритми перевірки
Обсяг перевірки	Обмежена вибірка операцій	Аналіз 100% транзакцій у реальному часі
Швидкість аудиту	Тривалий процес, значні часові витрати	Висока швидкість завдяки автоматизації
Роль аудитора	Контролер і перевіряючий	Аналітик, консультант, інтерпретатор даних
Інструменти	Excel, паперові робочі документи	AI, RPA, BI-платформи, CAATs, блокчейн-аналітика
Оцінка ризиків	Періодична, на основі професійного судження	Безперервний моніторинг ризиків, predictive analytics
Комунікація з клієнтом	Особисті зустрічі, листування	Онлайн-портали, відеоконференції, спільні цифрові середовища
Контроль шахрайства	Виявлення постфактум	Превентивне виявлення аномалій у режимі реального часу
Зберігання доказів	Архіви, паперові файли	Електронні сховища, цифрові сліди, хмарні сервіси
Компетенції аудитора	Бухгалтерський облік, стандарти аудиту	Data analytics, кібербезпека, IT-аудит, робота з AI
Основний результат	Підтвердження достовірності звітності	Довіра до даних, стратегічна аналітика, прогнозування

Джерело: сформовано автором на основі [1–4].

Використання сучасних цифрових інструментів трансформує зміст аудиторських процедур, надаючи їм більш аналітичного та технологічно спрямованого характеру. Автоматизація облікових процесів зменшує обсяг рутинних операцій, що дає змогу аудитору приділяти більше уваги оцінюванню ризиків і змістовному аналізу інформації.

Застосування аналітики великих даних забезпечує перехід від вибіркового контролю до суцільної перевірки, що підвищує достовірність результатів аудиту [4]. Водночас цифрові платформи сприяють інтеграції аудиту в систему управління підприємством, забезпечуючи своєчасність та актуальність інформації. У сукупності це формує передумови для зростання ефективності аудиту, однак одночасно висуває нові вимоги до професійних компетентностей аудиторів, пов’язаних із використанням цифрових технологій та аналізом даних.

Запровадження сучасних цифрових технологій у сфері аудиту поступово змінює саму сутність перевірочних процедур та їх результати. Якщо раніше значна частина роботи аудитора була пов'язана з трудомістким опрацюванням документів і вибірковою перевіркою операцій, то нині визначального значення набуває здатність ефективно працювати з великими обсягами даних, що формуються у цифровому середовищі. Це відкриває можливості для більш глибокого й точного дослідження фінансово-господарської діяльності підприємств.

Використання автоматизованих систем та аналітичних інструментів забезпечує істотне підвищення точності аудиту. Йдеться не лише про зниження кількості людських помилок, пов'язаних із ручною обробкою інформації, а й про можливість охоплення всієї сукупності операцій без потреби обмежуватися вибіркою. Алгоритмічні методи аналізу дають змогу виявляти нетипові операції, приховані взаємозв'язки та відхилення, які складно встановити традиційними методами [1].

Отже, перехід до інтегрованого та безперервного аудиту є об'єктивною відповіддю на виклики цифрової економіки, однак його впровадження потребує комплексного підходу, який поєднує технологічні, організаційні та методологічні зміни. Цифровізація змінює аудит із ретроспективної перевірки на безперервну, аналітичну та технологічно інтегровану функцію управління ризиками і довірою до даних. У підсумку аудиторські висновки стають більш обґрунтованими, а рівень довіри до них зростає.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Пунда А. Трансформація аудиту в умовах цифровізації економіки. *Європейський науковий журнал Економічних та Фінансових інновацій*. 2026. № 1 (19). С. 556–565. DOI : http://doi.org/10.32750/2026-0148

2. Панасюк В., Мельничук І., Омецінська І. Облік та оподаткування в інтернет-бізнесі: перспективи розвитку та виклики. *Бізнес Інформ*. 2024. № 1. С. 258–266. DOI : https://doi.org/10.32983/2222-4459-2024-1-258-266

3. Krysovatyy A., Desyatnyuk O., Ptashchenko O. Digital Innovations and their Ramifications for Financial and State Security. *African Journal of Applied Research*. 2024. Vol. 10, No. 1. P. 431–441. DOI : https://doi.org/10.26437/ajar.v10i1.713

4. Спільник І. В., Палюх М. С. Бухгалтерський облік в умовах цифрової економіки. *Інститут бухгалтерського обліку, контроль та аналіз в умовах глобалізації*. 2019. Вип. 1–2. С. 83–96. DOI : https://doi.org/10.35774/ibo2019.01.083

А. А. Лугова,
здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського) рівня гр. ТЕБ-23-1
Науковий керівник:
Я. О. Остапенко,
кандидат економічних наук, доцент,
Державний податковий університет

ОБЛІК, АУДИТ І КОНТРОЛЬ У СВІТІ ЦИФРОВИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ

Сучасний етап економічного розвитку характеризується масштабною цифровою трансформацією бізнес-процесів, що кардинально змінює підходи до ведення бухгалтерського обліку, проведення аудиту та здійснення фінансового контролю. За даними Європейської комісії, понад 85 % підприємств ЄС впровадили ті чи інші цифрові технології в облікові процеси станом на 2024 рік [1].

Цифровізація облікових систем передбачає комплексне використання сучасних інформаційних технологій, включаючи хмарні обчислення, системи штучного інтелекту, технологію блокчейн, big data аналітику та роботизовану автоматизацію процесів (RPA). Ці технології дозволяють суттєво підвищити ефективність, точність та прозорість фінансових операцій [2]. Актуальність дослідження зумовлена необхідністю адаптації традиційних систем обліку та контролю до вимог цифрової економіки, а також потребою у вивченні можливостей та ризиків, що супроводжують процес цифровізації фінансової сфери.

Впровадження цифрових технологій у бухгалтерський облік призвело до появи концепції «Облік 4.0», яка передбачає повну автоматизацію облікових процесів з використанням інтелектуальних систем. Хмарні платформи, такі як SAP S/4HANA, Oracle Cloud ERP та Microsoft Dynamics 365, забезпечують режим реального часу для обробки фінансових даних, що значно підвищує оперативність прийняття управлінських рішень [3].

Штучний інтелект та машинне навчання дозволяють автоматизувати рутинні операції, такі як розпізнавання первинних документів, класифікація витрат, виявлення аномалій у фінансових даних. Згідно з дослідженням Deloitte (2024), впровадження AI-рішень у бухгалтерський облік дозволяє скоротити час на обробку документів на 60–70 % [1].

Цифровізація радикально змінює методологію проведення аудиту. Традиційна вибіркова перевірка поступається місцем суцільному аналізу даних за допомогою спеціалізованих аналітичних інструментів (CAAT – Computer-Assisted Audit Techniques). Технології data mining та predictive analytics дозволяють аудиторам виявляти потенційні ризики та недоліки на ранніх стадіях [4].

Блокчейн-технологія відкриває нові можливості для проведення аудиту в режимі реального часу (continuous auditing). Незмінність записів у розподіленому реєстрі забезпечує високий рівень довіри до фінансової інформації та мінімізує ризики маніпуляцій з даними [5]. Міжнародна федерація бухгалтерів (IFAC) прогнозує, що до 2027 року близько 40 % аудиторських перевірок включатимуть елементи блокчейн-аналізу [2].

Цифрові технології значно посилюють ефективність внутрішнього та зовнішнього фінансового контролю. Впровадження систем безперервного моніторингу (Continuous Control Monitoring) дозволяє виявляти відхилення та порушення в режимі реального часу, що особливо важливо для великих корпоративних структур [3].

Роботизована автоматизація процесів (RPA) застосовується для автоматичного виконання контрольних процедур, звірки даних між різними системами, формування звітності для регуляторів. Це знижує ризик людських помилок та забезпечує стабільність контрольних процесів [4].

Водночас, цифрова трансформація супроводжується певними викликами, включаючи необхідність значних інвестицій, потребу в перекваліфікації персоналу та ризики кібербезпеки. Успішна цифровізація вимагає комплексного підходу, що поєднує технологічні, організаційні та людські аспекти.

Таблиця 1 – Основні цифрові технології в обліку, аудиті та контролі

Технологія	Застосування	Переваги
Хмарні обчислення (Cloud Computing)	ERP-системи, зберігання даних, колаборація	Доступність 24/7, масштабованість, зниження витрат на IT-інфраструктуру
Штучний інтелект (AI) та Machine Learning	Автоматизація обробки документів, виявлення шахрайства, прогнозування	Економія 60–70 % часу, підвищення точності аналізу
Блокчейн (Blockchain)	Безперервний аудит, смарт-контракти, відстеження активів	Незмінність записів, прозорість, зниження ризиків маніпуляцій

RPA (Robotic Process Automation)	Автоматизація рутинних операцій, звірка даних, формування звітів	Зниження помилок, підвищення продуктивності на 40–50 %
Big Data Analytics	Аналіз великих обсягів даних, виявлення трендів і аномалій	Глибокі інсайти, прогностична аналітика, стратегічне планування
CAAT (Computer-Assisted Audit Techniques)	Цифровий аудит, тестування контролів, аналіз ризиків	Суцільна перевірка даних, ефективніший аудит

Джерело: сформовано автором на основі власних досліджень [4].

Перспективи подальших досліджень полягають у вивченні специфіки впровадження цифрових технологій у різних галузях економіки, розробці стандартів кібербезпеки для фінансових систем, а також у дослідженні впливу цифровізації на професійні компетенції фахівців з обліку та аудиту [5].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Deloitte. (2024). Digital transformation in accounting: The impact of AI and automation / Deloitte Insights. URL : https://www2.deloitte.com/insights/digitaltransformation

2. International Federation of Accountants (IFAC). (2024). Technology and the accountancy profession: From digitization to digital transformation / IFAC Report. URL : https://www.ifac.org/knowledge-gateway/technology

3. Хмарні обчислення та ERP-системи: Трансформація фінансових операцій / PricewaterhouseCoopers (PwC). 2024. URL : https://www.pwc.com/cloud-erp-transformation

4. Audit innovation through technology: RPA and continuous auditing. KPMG Audit Committee Institute / KPMG. 2024. URL : https://advisory.kpmg.us/audit-innovation

5. Технологія блокчейн в аудиті та забезпеченні: Сучасний стан та перспективи на майбутнє / Ernst & Young (EY). 2024. URL : https://www.ey.com/blockchain-audit-assurance

6. Остапенко Я. Інформаційні технології в управлінні митно-безпековою діяльністю. *Актуальні питання оподаткування в країнах ЄС: досвід для України* : збірник тез науково-практичного круглого столу. Ірпінь : Державний податковий університет, 2024. С. 128–132.

7. Остапенко Я. Інформаційні системи бухгалтерського обліку. *Обліково-аналітичні й статистичні методи та моделі в оподаткуванні, бізнесі, економіці* : збірник тез за матеріалами XVIII Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції. Ірпінь : Державний податковий університет, 2023. С. 73–76.

8. Остапенко Я. О., Шпак Я. О. Інформаційні системи та технології в оподаткуванні в умовах війни. *Економічні перспективи підприємництва: виклики воєнного часу та повоєнної відбудови* : збірник матеріалів VIII Міжнародної науково-практичної конференції, м. Ірпінь, 30 травня 2025 р. Ірпінь : Державний податковий університет, 2025. С. 171–173. URL : https://surl.lt/hzijzu

Л. С. Максимова,
здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського) рівня гр. ОБП-23-1,
Державний податковий університет;
А. В. Лісовий,
доктор економічних наук, професор,
Державний податковий університет

ЦИФРОВІЗАЦІЯ ДЕРЖАВНОГО ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ: ІНСТРУМЕНТИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

У сучасних умовах цифрової трансформації публічного управління державний фінансовий контроль зазнає суттєвих змін, еволюціонуючи від традиційних форм перевірок до інтегрованої цифрової аналітичної системи управління фінансовими ризиками. Посилення вимог до прозорості використання бюджетних коштів та розвиток електронного урядування зумовлюють необхідність впровадження цифрових технологій у сферу державного аудиту та контролю. Міжнародні організації наголошують, що цифровізація державних фінансів є ключовим фактором підвищення ефективності управління публічними ресурсами та зниження корупційних ризиків [1; 2].

Традиційна модель державного фінансового контролю, яка базувалася на періодичних перевірках та документальному аналізі, поступово переходить в систему безперервного моніторингу. Така модель передбачає автоматизований збір та обробку фінансових даних у режимі реального часу, що дозволяє оперативно виявляти порушення, аномалії та ризикові операції ще до завершення фінансових транзакцій. За даними МВФ, цифрові системи контролю значно підвищують прозорість бюджетних процесів та зменшують часові витрати на аудит [3].

Одним із ключових інструментів цифровізації є інтегровані системи управління державними фінансами. Вони забезпечують автоматизацію всіх етапів бюджетного процесу: від планування до звітності та аудиту. Їх впровадження дозволяє створити єдину цифрову екосистему фінансового контролю, що підвищує узгодженість дій між державними органами та мінімізує ризики дублювання або втрати інформації. Згідно з оновленою Стратегією до 2030 року, пріоритетом є консолідація цих ресурсів на базі єдиної хмарної інфраструктури [4; 5].

Важливу роль у цифровому фінансовому контролі відіграють електронні системи, такі як Prozorro та Є-data, які забезпечують відкритість інформації про державні контракти та використання публічних коштів. Ці платформи сприяють розвитку конкурентного середовища та дозволяють здійснювати суцільний моніторинг транзакцій у режимі реального часу, що є ефективним інструментом боротьби з корупцією [5].

Окремим напрямом цифрової трансформації є впровадження технологій Big Data та штучного інтелекту у сфері державного аудиту. Використання алгоритмів машинного навчання дозволяє аналізувати великі обсяги фінансових даних, виявляти приховані закономірності та формувати ризик-орієнтовані моделі контролю. Дослідження Гарвардської школи державного управління підтверджують, що використання штучного інтелекту у державному аудиті значно підвищує результативність виявлення порушень [5].

Важливою складовою цифровізації є інтеграція державних інформаційних систем у єдиний цифровий простір, зокрема через систему «Трембіта». Це дозволяє зменшити адміністративні бар'єри та підвищити якість аналітики для прийняття управлінських рішень. Такий підхід відповідає європейській моделі внутрішнього фінансового контролю та концепції цифрового урядування, що активно імплементується в межах євроінтеграції України [5].

Перспективним інструментом розвитку державного фінансового контролю є технологія "blockchain". Її застосування забезпечує незмінність фінансових записів, створює надійні «аудиторські сліди» та мінімізує ризики маніпуляцій із даними. Світовий банк відзначає, що блокчейн-рішення можуть стати основою для формування абсолютно прозорої інфраструктури відстеження руху бюджетних коштів до кінцевого отримувача [5; 6].

Цифрова трансформація державного фінансового контролю супроводжується рядом суттєвих викликів. До них належать кіберризики, недостатній рівень цифрових навичок державних службовців, розрізненість інформаційно-технологічних систем, а також недосконалість і застарілість нормативно-правової бази. Особливої ваги набуває забезпечення кібербезпеки критичної інфраструктури, оскільки державні фінансові системи дедалі частіше стають об'єктами гібридних атак. Це зумовлює необхідність впровадження передових практик Європейського Союзу у сфері інформаційної безпеки [5; 6].

Таким чином, цифровізація державного фінансового контролю є ключовим вектором реформування системи публічних фінансів, забезпечуючи ефективність контролю, відкритість фінансових процесів і відповідність міжнародним стандартам належного врядування.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Governing with Artificial Intelligence / Publications : вебсайт. URL : https://surli.cc/vnlars

2. Strengthening Public Financial Management: The Critical Role of Core Functions / Pfmblog : вебсайт. URL : https://blog-pfm.imf.org/en/pfmblog/2026/01/strengthening-public-financial-management

3. Затонацький Д. А., Горячева К. С. Цифровізація та кіберзахист підприємств критичної інфраструктури за стандартами ЄС. *Фінанси України.* 2025. № 3. С. 77–93.

4. Про продовження строку реалізації Стратегії здійснення цифрового розвитку, цифрових трансформацій і цифровізації системи управління державними фінансами на період до 2025 року : розпорядження Кабінету Міністрів України від 13.05.2025 № 464-р.

5. Піхоцький В. Ф. Еволюція механізмів державного фінансового контролю в умовах цифрової трансформації. *Наукові записки Львівського університету бізнесу та права. Серія економічна. Серія юридична.* 2025. Вип. 47. С. 150–162.

6. Попов Д. І., Котуха О. С., Олашин М. М. Цифровізація бюджетної системи України як інструмент підвищення публічності органів державної влади. *Юридичний науковий електронний журнал.* 2023. № 7. С. 1–11.

Я. О. Остапенко,
кандидат економічних наук, доцент,
Державний податковий університет

ЦИФРОВІ ТЕХНОЛОГІЇ В БУХГАЛТЕРСЬКОМУ ОБЛІКУ ТА ОПОДАТКУВАННІ

Стрімкий розвиток цифрових технологій у XXI столітті суттєво трансформує підходи до організації бухгалтерського обліку та системи оподаткування. Цифровізація змінює не лише технічні інструменти роботи бухгалтера, а й концептуальні засади облікової діяльності, підвищуючи її точність, ефективність і прозорість.

Одним із ключових напрямів цифрової трансформації є автоматизація облікових процесів. Використання сучасного програмного забезпечення – таких як ERP-системи, хмарні платформи, інтелектуальні бухгалтерські сервіси – дозволяє значно скоротити рутинні операції, забезпечити безперервний контроль даних та мінімізувати людський фактор у формуванні фінансової інформації. Завдяки інтеграції облікових систем із сервісами банків, постачальників та контролюючих органів забезпечується оперативний обмін інформацією та підвищується якість фінансової звітності.

Важливою складовою цифровізації є впровадження технологій штучного інтелекту та машинного навчання. Алгоритми аналізу даних здатні автоматично класифікувати господарські операції, прогнозувати фінансові показники, виявляти помилки та аномалії. Штучний інтелект дедалі частіше виступає як інструмент підтримки прийняття управлінських рішень, підсилюючи аналітичну складову роботи бухгалтера.

У сфері оподаткування цифрові технології також відіграють визначальну роль. Сервіси електронного документообігу, подання звітності та онлайн-моніторингу операцій сприяють підвищенню прозорості та зниженню ризиків ухилення від сплати податків. В Україні важливим кроком у цьому напрямі стало впровадження Єдиного рахунку для сплати податків, електронних чеків, системи е-податкових накладних, а також розширення функціоналу Електронного кабінету платника. Такі інструменти забезпечують оперативність та зручність взаємодії між платниками податків і контролюючими органами.

Окремої уваги заслуговує перспективний напрям – використання технології блокчейн у сфері обліку та оподаткування. Прозорість, незмінність

і децентралізованість записів у блокчейні створюють можливості для побудови абсолютно нового формату ведення реєстрів, підтвердження транзакцій та боротьби з шахрайством. Хоча такі рішення ще перебувають на стадії досліджень і пілотних проєктів, їхній потенціал може суттєво змінити майбутнє фінансового контролю.

У підсумку, цифровізація створює фундамент для переходу бухгалтерського обліку та податкової системи до нового рівня ефективності, автоматизації та прозорості. Вона не лише оптимізує традиційні процеси, але й формує нові професійні компетентності, вимагаючи від фахівців глибокого розуміння цифрових інструментів та вміння працювати із великими масивами даних. Подальший розвиток цифрових технологій забезпечуватиме зростання фінансової грамотності, підвищення конкурентоспроможності підприємств та зміцнення економічної безпеки держави.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Стратегія оподаткування діяльності малого бізнесу в контексті диджиталізації / Л. Вербівська, Н. Крючкова, Р. Мельниченко, Н. Бак, І. Якушко. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*. 2023. Том 4, № 51. С. 66–79.

2. Манухіна М. Ю., Тацій І. В., Серікова О. М. Роль цифрових технологій у забезпеченні прозорості податкового обліку. *Вісник Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля*. 2025. № 3 (289). С. 28–37.

3. Мискін Ю. І., Остапенко Я. О. Інформаційні системи та технології в бухгалтерському та управлінському обліку. Information systems and technologies for managing socio-economic processes in sectors of the economy : Collective monograph. Riga, Latvia : Baltija Publishing, 2023. С. 82–101.

4. Остапенко Я. Інформаційні технології в управлінні митно-безпековою діяльністю. *Актуальні питання оподаткування в країнах ЄС: досвід для України* : збірник тез науково-практичного круглого столу. Ірпінь : Державний податковий університет, 2024. С. 128–132.

5. Остапенко Я. Інформаційні системи бухгалтерського обліку. *Обліково-аналітичні й статистичні методи та моделі в оподаткуванні, бізнесі, економіці* : збірник тез за матеріалами XVIII Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції. Ірпінь : Державний податковий університет, 2023. С. 73–76.

6. Остапенко Я. О., Шпак Я. О. Інформаційні системи та технології в оподаткуванні в умовах війни. *Економічні перспективи підприємництва: виклики воєнного часу та повоєнної відбудови* : збірник матеріалів VIII Міжнародної науково-практичної конференції, м. Ірпінь, 30 травня 2025 р. Ірпінь : Державний податковий університет, 2025. С. 171–173. URL : https://surl.lt/hzijzu

К. А. Павлюк,
здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського) рівня гр. ТЕБ-24-1
Науковий керівник:
Т. В. Білобровенко,
кандидат економічних наук, доцент,
Державний податковий університет

СКЛАДНІСТЬ ОБЛІКУ ВІРТУАЛЬНИХ АКТИВІВ В УКРАЇНІ

Трансформація глобальної фінансової системи вимагає від України оперативного реагування на появу нових об'єктів права, таких як віртуальні активи. Проте сьогодні ми спостерігаємо значний розрив між політичним визнанням ринку та його практичною імплементацією в облікові процеси. В Україні 17 лютого 2022 р. було ухвалено Закон про віртуальні активи, яким, зокрема, запроваджено нормативну базу для легалізації діяльності криптобірж, служб зберігання та особистого використання криптовалюти [1]. Водночас, ми констатуємо наявність «заблокованого» стану цієї норми, оскільки він набирає чинності після внесення змін до Податкового кодексу України. Така ситуація створює методологічний колапс, адже фактично на даний момент немає жодного прийнятого законодавчого акту, який би встановлював правила з оподаткування діяльності з віртуальними активами.

З точки зору методології бухгалтерського обліку, відсутність спеціального стандарту змушує суб'єктів господарювання адаптувати чинні норми НП(С)БО. Оскільки віртуальні активи не мають матеріальної форми, але контролюються підприємством та можуть приносити економічну вигоду, вони класифікуються як нематеріальні активи.

Відповідно до положень НП(С)БО 8 «Нематеріальні активи» та роз’яснень Міністерства фінансів України, облік віртуальних активів здійснюється таким чином:

1. Рахунок обліку: Для відображення таких активів використовується субрахунок 127 «Інші нематеріальні активи». Якщо активи утримуються виключно для перепродажу (трейдинг), вони можуть класифікуватися на рахунку 28 «Товари».

2. Відображення у звітності: У фінансовій звітності (Баланс, Форма № 1) вартість віртуальних активів включається до рядка 1000 «Нематеріальні активи» у складі необоротних активів.

3. Особливості оцінки: Згідно з проєктом реформи, для розрахунку загального фінансового результату від операцій із продажу або іншого відчуження віртуальних активів вартість віртуальних активів визначається виходячи з первісної (історичної) вартості їх придбання без урахування переоцінки (уцінки, дооцінки), проведеної відповідно до національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку або міжнародних стандартів фінансової звітності [3].

Проблематика оподаткування додатково ускладнює цей процес. Разом з тим, до моменту прийняття Закону фізичним та юридичним особам варто на щось орієнтуватися при визначенні необхідності сплати податків від операцій із ВА та порядку їх сплати [2, с. 506]. Наразі панує фіскальний підхід, за яким дохід, отриманий фізичною особою – резидентом від продажу криптовалюти іншій фізичній особі – резиденту, включається до загального місячного (річного) оподатковуваного доходу як інший дохід з відповідним оподаткуванням [2, с. 507]. Це означає, що результатом оподаткування операції з продажу криптовалюти є застосування ПДФО (18 %) та військового збору (5 %) [2, с. 507]. Головним викликом залишається те, що зважаючи на відсутність спеціального нормативного регулювання, базою для оподаткування, скоріш за все, буде вся отримана сума (без вирахування витрат), що спонукає більшість осіб, які займаються торгівлею криптовалюти, уникати оподаткування та не зазначати такий дохід у своїх деклараціях [2, с. 507].

Підсумовуючи, слід зазначити: головним бар'єром для прозорого обліку в Україні залишається розрив між юридичним статусом віртуальних активів та нормами податкового законодавства. Поки терміни прийняття профільного закону та його остаточна редакція залишаються невизначеними, бізнес перебуває у стані правового очікування. Для формування здорового ринку критично важливим є впровадження моделі оподаткування чистого прибутку. Тільки за умови, що об'єктом оподаткування стане позитивна різниця між доходом від продажу та витратами на придбання активів, фінансова звітність підприємств нарешті відповідатиме реальному економічному змісту проведених операцій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аналітична доповідь Національного інституту стратегічних досліджень: «Обіг віртуальних активів в Україні: проблеми та перспективи нормативно-правового регулювання». URL : https://niss.gov.ua/doslidzhennya/ekonomika/obih-virtualnykh-aktyviv-v-ukrayini (дата звернення: 07.04.2026).

2. Віртуальні активи в Україні: Аналітичний звіт / Державна служба фінансового моніторингу України. Київ, 2022. С. 506–507. URL : https://fiu.gov.ua/assets/userfiles/310/%D0%A0%D1%96%D0%B7%D0%BD%D0%B5/VirtualAssets.pdf (дата звернення: 07.04.2026).

3. Наказ Міністерства фінансів України від 18.10.1999 № 99. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0750-99#Text (дата звернення: 07.04.2026).

Т. М. Паянок,
кандидат економічних наук, доцент,
Державний податковий університет

MS EXCEL ЯК ІНСТРУМЕНТ ОБЛІКУ, АНАЛІЗУ ТА ЗВІТНОСТІ В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

Проблеми інформаційно-аналітичного забезпечення (далі – ІАЗ) управління бізнесом, використання баз даних (далі – БД) та цифрових інструментів аналізу активно досліджуються науковцями. Так Бікулов Д., Олійник О., Головань виділяють стратегічні напрями розвитку інформаційного забезпечення менеджменту, які передбачають синергетичне поєднання ERP- та CRM-систем, аналітичних платформ і хмарних технологій для забезпечення операційної ефективності та стійкості підприємств [1]. Дзямулич М., та Шматковська Т. показують, що інтеграція виробничих та інформаційних систем може суттєво покращити загальну ефективність діяльності суб'єктів господарювання на всіх рівнях [2]. Свистун Л. і Калініченко А. пропонують використовувати методи: економіко-статистичного, ABC, XYZ, функціонально-витратного аналізу та програмне забезпечення, програмні комплекси та інформаційно-технічні БД для покращення ефективності виробництва та покращення комунікації з постачальниками [3]. Дослідники розглядають БД як основу формування єдиного інформаційного простору підприємства, інструмент підтримки управлінських рішень та фактор підвищення ефективності бізнесу [4]. В даній роботі розглянемо роль MS Excel як інструменту ІАЗ управління бізнесом.

Для вирішення оперативних управлінських завдань у діяльності малого та середнього бізнесу широко використовується Microsoft Excel, який поєднує функції табличної бази даних, аналітичного інструмента та засобу формування управлінської звітності. Перевагами Excel є доступність, простота використання та значні можливості аналітичної обробки даних, зокрема за допомогою зведених таблиць, формул, макросів та інструментів аналізу даних. Охарактеризуємо функціональні можливості MS Excel як інструменту зберігання та обробки даних; визначимо переваги та обмеження використання MS Excel у діяльності суб'єктів господарювання малого та середнього бізнесу. MS Excel можна використовувати як складову єдиного

інформаційного простору підприємства, він є ефективним інструментом ІАЗ управління діяльністю підприємства, який забезпечує підвищення обґрунтованості управлінських рішень та адаптує бізнес до умов цифрової трансформації економіки в цілому. На рисунку 1 подано схему ІАЗ діяльності суб'єкта господарювання із використанням MS Excel як центрального інструмента обліку та аналізу, яка відображає повний цикл руху даних – від їх надходження до прийняття управлінських рішень та оцінки ефективності діяльності. Із зовнішнього середовища, надходять первинні економічні сигнали та інформаційні запити, а також формується зворотний інформаційний потік у вигляді звітності та управлінських рішень. Первині дані і документи є інформаційною основою для подальшої обробки та надходять до системи обліку й аналізу. Центральне місце в схемі займає MS Excel, який використовується як файлово-таблична база даних малого та середнього бізнесу. В межах Excel реалізовано облік основних напрямів діяльності підприємства: доходів, витрат, кадрів, контрагентів та запасів. Окремо виділено функціональні можливості Excel, серед яких введення та зберігання облікових даних, створення шаблонів первинних документів і реєстрів обліку, формування форм звітності, виконання формульних і логічних обчислень, а також побудова зведених таблиць. На етапі аналітичної обробки даних, що включає фінансовий, економічний, інвестиційний, маркетинговий, стратегічний і кластерний аналізи, моделювання та прогнозування економічних процесів та інші, відбувається перехід від простого обліку до аналітики та підтримки управлінських рішень. На основі результатів аналізу здійснюється формування звітності, яка охоплює статистичну, фінансову, управлінську та аналітичну звітність. Окремо виділено стратегічну звітність, бюджетну звітність та звіти для оцінювання ефективності бізнес-процесів. На основі неї приймаються управлінських рішень. Реалізація цих рішень безпосередньо впливає на ефективність діяльності суб'єкта господарювання. Схема ілюструє замкнений інформаційний цикл, у якому MS Excel виступає ядром інформаційно-аналітичного простору підприємства, забезпечуючи інтеграцію обліку, аналізу, звітності та управління в умовах обмежених ресурсів малого бізнесу.

Рисунок 1 – Схема ІАЗ управління діяльністю суб'єкта господарювання

Джерело: авторська розробка.

Отже, MS Excel поєднує функції обліку, аналізу, моделювання та формування звітності, забезпечуючи реалізацію концепції data-driven управління в умовах обмежених фінансових і кадрових ресурсів. Запропонована схема ІАЗ діяльності суб'єкта господарювання демонструє замкнений цикл руху даних – від надходження первинної інформації до прийняття управлінських рішень і оцінки їх ефективності, у якому MS Excel виступає ядром єдиного інформаційного простору підприємства. Водночас використання MS Excel як центрального інструмента управління даними має низку обмежень, пов'язаних із забезпеченням цілісності інформації, багатокористувацького доступу та інформаційної безпеки, що обумовлює необхідність його інтеграції з більш потужними СУБД та корпоративними інформаційними системами у процесі розвитку бізнесу, при збережені MS Excel як інструмента оперативної аналітики та візуалізації даних. В подальшому доцільно

проаналізовано теоретичні підходи до трактування баз даних як ключового елементу інформаційних систем підприємства та інструменту підтримки управлінської аналітики. Дослідити особливості використання систем управління базами даних у діяльності суб'єктів господарювання різного масштабу та визначено місце файлових табличних баз даних у загальній архітектурі інформаційно-аналітичних систем підприємства. Здійснити порівняльний аналіз можливостей Microsoft Excel із класичними реляційними системами управління базами даних, зокрема MySQL, PostgreSQL, Microsoft SQL Server та Oracle Database.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Інформаційно-аналітичне забезпечення менеджменту бізнес-процесів: концептуально-методологічні та прикладні аспекти / Д. Бікулов, О. Олійник, О. Головань, С. Динчев, Р. Бікулов. *Управління змінами та інновації.* 2025. Вип. 14. С. 132–140. DOI : https://doi.org/10.32782/CMI/2025-14-21

2. Дзямулич М., Шматковська Т. Вплив сучасних інформаційних систем та технологій на формування цифрової економіки. *Економічний форум*. 2022. № 12 (2). С. 3–8. DOI : https://doi.org/10.36910/6775-2308-8559-2022-2-1

3. Свистун Л., Калініченко А. Інформаційно-аналітичне забезпечення управління виробничими запасами підприємства з метою попередження криз. *Економіка і регіон*. 2023. № 2 (89). С. 118–123. DOI : https://doi.org/10.26906/EiR.v0i2(89).2943

4. Інформаційні системи і технології управління соціально-економічними процесами в галузях економіки : колективна монографія. Рига, Латвія : Baltija Publishing, 2023. 276 с. URL : http://www.baltijapublishing.lv/omp/index.php/bp/catalog/book/368

П. Р. Перерва,
здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського) рівня гр. ОБП-24-1, Державний податковий університет;
Н. В. Параниця,
кандидат економічних наук, доцент, Державний податковий університет

ТРАНСФОРМАЦІЯ ОБЛІКОВИХ СИСТЕМ В УМОВАХ ВИКОРИСТАННЯ CLOUD-ТЕХНОЛОГІЙ: ПЕРЕВАГИ ТА ЗАГРОЗИ

Сучасний етап розвитку облікової думки в Україні характеризується стрімким переходом до хмарних рішень, що зумовлено необхідністю забезпечення стійкості бізнесу в умовах глобалізації та воєнних ризиків. Цифрова трансформація бухгалтерського обліку під впливом інноваційних технологій стає головним чинником модернізації всієї облікової системи підприємства. Як зазначають С. Гаркуша, О. Бабенко та О. Радчук, інтеграція хмарних сервісів, штучного інтелекту та аналітичних платформ дозволяє не лише автоматизувати рутинні операції, а й суттєво підвищити аналітичність облікових процесів [1]. Такий підхід адаптує методологію до вимог інформаційної економіки, де фінансова інформація стає доступною в режимі реального часу.

Методологічна цінність впровадження хмарних рішень полягає в можливості оптимізації бухгалтерських процесів та підвищення точності фінансового аналізу. Дослідження А. М. Шиш підкреслює, що хмарні технології пропонують значні переваги, такі як масштабованість та гнучкість, проте вимагають специфічних стратегій адаптації до місцевого бізнес-ландшафту [2]. Важливим аспектом є необхідність комплексного підходу, який враховує технічні можливості систем, розвиток цифрових компетенцій персоналу та відповідність локальним законодавчим вимогам. Трансформація облікових систем за таких умов передбачає перехід до моделі «облік як сервіс» (SaaS), що дозволяє підприємствам фокусуватися на стратегічних завданнях, делегуючи технічну підтримку інфраструктури спеціалізованим провайдерам.

Проте процес перенесення облікових даних у хмару супроводжується виникненням нових критичних викликів, серед яких ключове місце посідає кібербезпека. Вибір хмарного постачальника стає стратегічним рішенням,

яке вимагає глибокої оцінки вразливостей. Згідно з розробками М. Хомчака, ефективний вибір провайдера має базуватися на детальних матрицях оцінки ризиків, що охоплюють класифікацію послуг (IaaS, PaaS, SaaS) та моніторинг вразливостей через міжнародні бази даних [3]. Використання систем підтримки прийняття рішень (DSS) дозволяє організаціям обґрунтовано обирати постачальників із найкращими показниками безпеки, що є критичним для захисту фінансової та комерційної таємниці.

Побудова системи безпеки відповідно до хмарно-орієнтованих моделей стає критично важливою умовою цифровізації. Безпекові переваги хмарних обчислень – гнучкість, стійкість та економія – повноцінно реалізуються лише за умови переходу до Cloud-native підходів. Сучасна трансформація обліку передбачає впровадження моделі "нульової довіри" (Zero Trust), яка вимагає обов'язкової перевірки кожного запиту до даних. Паралельно впроваджується метод DevSecOps (Development, Security, Operations), за якого механізми захисту вбудовуються безпосередньо в алгоритми облікових програм ще на етапі їх створення [4]. Ключовим аспектом залишається чіткий розподіл обов’язків між підприємством та хмарним провайдером у межах моделі спільної відповідальності. Використання штучного інтелекту дозволяє автоматично виявляти аномалії або помилки в облікових записах, перетворюючи безпеку на безперервний процес управління ризиками.

Стратегічні вектори цифровізації вказують на те, що хмарні рішення стають базою для формування автономних фінансів, де процеси бюджетування, фінансового закриття та управління документами відбуваються за мінімальної участі людини. Це зумовлює трансформацію операційної моделі, де замість ручної обробки даних використовуються інтелектуальні робочі процеси та ШІ-агенти, здатні формувати аналітичні висновки в режимі реального часу. Для керівників фінансових служб пріоритетом стає розробка технологічної дорожньої карти, яка узгоджує облікові процедури з ІТ-стратегією підприємства. Ефективна реалізація такої трансформації вимагає тісної координації між фінансовим департаментом та ІТ-підрозділами, а в окремих випадках - запровадження спеціалізованих ролей на перетині цих галузей для подолання затримок у цифровій модернізації обліку.

Підсумовуючи, можна стверджувати, що трансформація облікових систем у хмарному середовищі є невід'ємною частиною переходу до автономних фінансів. Переваги у вигляді оперативності, гнучкості та інтеграції

з ШІ-моделями дозволяють бізнесу забезпечувати сталий розвиток та конкурентоспроможність в автоматизованому середовищі. Успіх такої трансформації прямо залежить від впровадження принципів Zero Trust, наявності чіткої технологічної дорожньої карти та готовності фінансових лідерів до партнерства з ІТ-сектором.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гаркуша С., Бабенко О., Радчук О. Інноваційні фахові технології як чинник цифрової модернізації бухгалтерського обліку. *Економіка та суспільство*. 2025. № 79. DOI : https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-79-94

2. Шиш А. М. Хмарні технології у бухгалтерському обліку та фінансовому аналізі в Україні: аналіз відмінностей та стратегії адаптації до місцевого контексту. *Здобутки економіки: перспективи та інновації*. 2024. № 2. DOI : https://doi.org/10.57125/econp

3. Хомчак М. Оцінка ризиків кібербезпеки для вибору хмарного провайдера. *Кібербезпека: освіта, наука, техніка*. 2025. № 3 (27). С. 549–559. DOI : https://doi.org/10.28925/2663-4023.2025.27.773

4. Cloud Security Alliance (CSA). Security Guidance for Critical Areas of Focus in Cloud Computing v5.0 / CSA Research Publications. 2026. URL : https://cloudsecurityalliance.org/research/guidance/

Н. С. Половян,
кандидат економічних наук, доцент,
Донецький національний медичний університет

ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ІНСТРУМЕНТ УПРАВЛІННЯ В МЕДИЧНОМУ ЗАКЛАДІ

В умовах трансформації системи охорони здоров'я та реформування публічного управління інформаційні технології (ІТ) набувають стратегічного значення як ключовий інструмент оптимізації управлінських рішень. Сучасна держава дедалі більше функціонує в цифровому середовищі, де швидкість обробки інформації, її достовірність та доступність визначають ефективність управління на всіх рівнях.

Інформаційні технології у публічному управлінні доцільно розглядати як сукупність методів, процесів, програмно-технічних засобів і цифрових платформ, що забезпечують збір, зберігання, обробку, аналіз і передачу управлінської інформації з метою прийняття обґрунтованих рішень органами державної влади та місцевого самоврядування.

У галузі охорони здоров'я ІТ охоплюють значно ширший спектр застосування, оскільки поєднують управлінські, клінічні, фінансові та аналітичні функції. Йдеться не лише про автоматизацію документообігу, а й про створення єдиного інформаційного простору між державою, закладами охорони здоров'я, медичними працівниками та пацієнтами [1].

Сутність інформаційних технологій у медичному управлінні полягає у забезпеченні переходу від інтуїтивних та фрагментарних управлінських рішень до системних, доказових і прогнозованих. ІТ виступають інструментом інтеграції даних, що дозволяє керівникам усіх рівнів отримувати повну картину функціонування системи охорони здоров'я в режимі реального часу.

Управлінський потенціал ІТ у медицині проявляється через:

– цифровізацію управлінських процесів;

– підвищення прозорості фінансування та використання ресурсів;

– можливість оперативного моніторингу якості та доступності медичних послуг;

– підтримку стратегічного планування та прогнозування.

Особливістю медичної сфери є висока чутливість до якості управлінських рішень, адже вони безпосередньо впливають на здоров'я та життя населення. Саме тому ІТ тут виступають не допоміжним, а системоутворюючим елементом управління. Значення ІТ у державному та медичному управлінні проявляється на кількох рівнях:

По-перше, на стратегічному рівні інформаційні технології забезпечують формування державної політики в охороні здоров'я на основі даних (data-driven policy). Аналітичні платформи, реєстри та електронні системи дозволяють оцінювати реальні потреби населення, ефективність програм та результативність реформ.

По-друге, на тактичному рівні ІТ сприяють оптимізації управлінських рішень у закладах охорони здоров'я, зокрема щодо кадрового забезпечення, фінансового планування, логістики медичних ресурсів та організації надання послуг.

По-третє, на операційному рівні інформаційні технології підвищують ефективність щоденної управлінської діяльності, зменшують бюрократичне навантаження, мінімізують людський фактор та ризики помилок.

Окремо слід наголосити на ролі ІТ у забезпеченні прозорості та підзвітності системи охорони здоров'я. Впровадження електронних систем обліку та звітності зменшує корупційні ризики, підвищує довіру громадян до державних інституцій та сприяє формуванню партнерських відносин між державою і суспільством.

У сучасних умовах ІТ перестають бути лише технічним ресурсом і трансформуються в інструмент управлінської аналітики та підтримки прийняття рішень. Вони дозволяють:

– швидко реагувати на кризові ситуації (епідемії, перевантаження системи);

– оцінювати альтернативні управлінські сценарії;

– приймати рішення на основі об'єктивних показників, а не суб'єктивних оцінок.

Сучасна система охорони здоров'я функціонує в умовах зростаючих інформаційних потоків, що зумовлює необхідність використання різних видів інформаційних систем для підтримки управлінських, клінічних та аналітичних процесів. Інформаційні системи в охороні здоров'я забезпечують інтеграцію даних, підвищують ефективність управління та створюють підґрунтя для прийняття обґрунтованих управлінських рішень на всіх рівнях публічного управління [2].

Залежно від функціонального призначення та рівня використання, у сфері охорони здоров'я доцільно виокремити електронні медичні записи, телемедичні системи, медичні інформаційні системи та системи Business Intelligence.

Електронні медичні записи є базовим елементом цифрової інфраструктури охорони здоров'я. Вони являють собою структурований електронний масив даних про стан здоров'я пацієнта, історію хвороб, результати обстежень, призначене лікування та взаємодію з медичними закладами.

Запровадження електронних медичних записів забезпечує: безперервність медичної допомоги; зменшення дублювання обстежень; підвищення точності клінічних рішень; спрощення управлінського та фінансового обліку.

З управлінської точки зору EMR є джерелом достовірних даних для аналізу навантаження на заклади охорони здоров'я, оцінки якості медичних послуг та планування ресурсів. Для державних органів управління електронні медичні записи формують основу національних реєстрів та інформаційних платформ.

Телемедицина є одним із найбільш динамічних напрямів розвитку інформаційних технологій в охороні здоров'я, що передбачає використання цифрових каналів зв'язку для дистанційної взаємодії між лікарем і пацієнтом або між медичними фахівцями. Основними формами телемедицини є: дистанційні консультації; телемоніторинг стану пацієнтів; телерадіологія та теледіагностика; дистанційне навчання медичних працівників.

З позиції публічного управління телемедицина сприяє підвищенню доступності медичної допомоги, особливо для сільських та віддалених територій, зменшенню нерівності у доступі до спеціалізованих послуг та оптимізації витрат системи охорони здоров'я. Водночас телемедичні технології формують нові управлінські виклики, пов'язані з регулюванням, захистом персональних даних та стандартизацією послуг.

Медичні інформаційні системи є комплексними програмними рішеннями, що забезпечують автоматизацію управлінських, клінічних та адміністративних процесів у закладах охорони здоров'я. МІС інтегрують роботу різних підрозділів закладу та забезпечують єдиний інформаційний простір.

До основних функцій медичних інформаційних систем належать: управління потоками пацієнтів; облік медичних послуг та медичних втручань; фінансовий та статистичний облік; формування управлінської звітності.

Для керівників закладів охорони здоров'я МІС є інструментом оперативного управління, що дозволяє контролювати ефективність використання ресурсів, навантаження персоналу та дотримання стандартів надання медичної допомоги. На рівні державного управління такі системи сприяють уніфікації даних та покращенню міжвідомчої взаємодії.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Карпа М. І. Цифровізація публічного управління як інструмент забезпечення сталого розвитку системи охорони здоров'я. *Публічне управління та митне адміністрування*. 2021. № 2 (29). С. 48–54.

2. Про схвалення Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018–2020 роки та затвердження плану заходів щодо її реалізації : розпорядження Кабінету Міністрів України від 17.01.2018 № 67-р. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/67-2018-%D1%80 (дата звернення: 01.04.2026).

Я. В. Самусевич,
доктор економічних наук, доцент,
Сумський державний університет;
О. М. Богданов,
здобувач вищої освіти третього (освітньо-наукового) рівня,
Сумський державний університет

ЦИФРОВІЗАЦІЯ ЯК ДРАЙВЕР ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ЕКОЛОГІЧНОГО КОНТРОЛЮ

Ключовим трендом сучасних трансформацій суспільства є його цифровізація. Наслідком технологічної революції є проникнення цифровізаційних процесів в усі без винятку сфери суспільного життя, включаючи систему публічного управління. У той же час однією з головних проблем людства є забезпечення сталого розвитку шляхом уповільнення кліматичних змін та забезпечення екологізації економіки. У цьому контексті має особливе значення використання можливостей цифровізації для підвищення ефективності екологічної політики. Вітчизняні науковці визначають два напрямки, у яких реалізується взаємозв'язок екологічної політики та цифрових технологій: забезпечення екологічної стійкості за допомогою цифрових технологій, а також розробка та впровадження екологічно стійких цифрових технологій [4, с. 33]. Досліджуючи вплив розвитку цифрових технологій на екологічне управління, група китайських науковців використовує просторову модель поширення зв'язку між індексами екологічного управління та цифровізації, підтверджуючи їх позитивну кореляцію [1]. У той же час помітними є значні регіональні неоднорідності взаємозв'язку, які мають негативні наслідки для ефективності екологічної політики, зокрема, однією з проблем є недостатнє відображення екологічної інформації на вебсайтах управлінських структур.

Аналіз наукових досліджень з питань використання цифрових технологій у процесах екологічного управління дозволив обґрунтувати гіпотезу, що підвищення рівня цифровізації забезпечує зростання ефективності екологічного контролю з точки зору підвищення рівня інформаційного забезпечення екологічного моніторингу, що допомагає краще виявляти екологічні правопорушення, оцінювати рівень екологічних збитків та формувати доказову базу для визначення винних осіб та забезпечення відшкодування завданої шкоди.

Перевірку визначеної гіпотези проведено на прикладі регіонів України за період 2024–2025 років шляхом побудови економіко-математичної моделі, що оцінює показники діяльності Державної екологічної інспекції з виявлення екологічних збитків, враховуючи рівень цифровізації регіону та параметри сплати екологічних податків. Модель має наступний вигляд:

$$Damage_{it} = \beta_0 + \beta_1 IDT_{it} * Measure_{it} + \beta_2 ET_{it} + \varepsilon \quad (1)$$

Damage – обсяги екологічних збитків, розрахованих у процесі заходів екологічного контролю Державної екологічної інспекції України, тис. грн; *i* – індикатор, що позначає *i*-тий регіон; *t* – індикатор, що позначає період *t*; *IDT* – значення Індексу цифрової трансформації *i*-того регіону; *Measure* – кількість заходів контролю, здійснених Державною екологічною інспекцією України; *ET* – сума надходження коштів від сплати екологічних податків до місцевих бюджетів *i*-того регіону; β_0-β_2 – регресійні коефіцієнти; ε – похибка вимірювання та специфікації.

З метою перевірки релевантності побудованої економіко-математичної моделі проведемо статистичні розрахунки на основі наявної статистичної бази. Отже, інформацію щодо показників діяльності Державної екологічної інспекції України було сформовано на основі наявних відкритих даних [3]. Значення Індексу цифрової трансформації регіонів України було отримано за даними відповідного дослідження Міністерства цифрової трансформації України [2]. Показники наповнення місцевих бюджетів було враховано за даними Міністерства фінансів України [5]. Тестування вхідних статистичних даних засвідчило, що найбільш адекватним методом для побудови моделі є панельне регресійне моделювання за методом найменших квадратів з випадковими ефектами. Результати побудови запропонованої моделі демонструє таблиця 1.

Таблиця 1 – Результати оцінювання впливу цифровізації на визначення екологічних збитків під час здійснення екологічного контролю

damage	Коефіцієнт впливу	Стандартна похибка	t-value	p-value	Нижні 95 %	Верхні 95 %
ictmeasure	118,699***	10,156	11,69	0,000	98,794	138,605
ep	0,001***	0,000	4,75	0,000	0,001	0,001
Constant	-84770,904***	28489,297	-2,98	0,003	-140608,9	-28932,907
Показники адекватності моделі						
Mean dependent var	126620,114		SD dependent var		290866,680	
Overall r-squared	0,850		Number of obs		33	
Chi-square	170,564		Prob > chi2		0,000	
R-squared within	0,814		R-squared between		0,888	

*Примітка: *** – значимість регресійного коефіцієнта на рівні 99 % (p < 0.01).*

Аналізуючи результати моделювання, можна прийти до висновку, що зростання рівня цифрових трансформацій регіонів України значною мірою підсилює результативність проведених контрольних заходів з точки зору ефективності виявлення екологічних збитків При цьому було також виявлено, що зростання екологічних податків, сплачених у регіоні, також асоціюється з більш високим рівнем неправомірних екологічних збитків, що може бути наслідком неповноти декларування наявних джерел забруднення та приховування даних платників податків про об'єкти оподаткування.

Таким чином, у ході проведеного дослідження можна сформулювати висновок, що поширення інформаційних технологій має значний потенціал позитивного впливу на зростання ефективності екологічного моніторингу і контролю. Цифрові інструменти доцільно використовувати як у поточній діяльності екологічних інспекцій з забезпечення контрольних заходів, так і для збору інформації податковими органами щодо відповідності сум нарахованих та сплачених екологічних податків рівню завданих збитків навколишньому природному середовищу.

Дослідження виконано за підтримки Міністерства освіти і науки України у межах науково-дослідної роботи «Діджиталізація інституційного середовища у контексті відновлення еколого-економічної стійкості України» (№ д/р 0126U001354).

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. He G., Jiang H., Zhu Y. The effect of digital technology development on the improvement of environmental governance capacity: A case study of China. *Ecological Indicators*. 2024. Vol. 165. 112162. DOI : https://doi.org/10.1016/j.ecolind.2024.112162

2. Індекс цифрової трансформації регіонів України. *Цифрова громада*. URL : https://hromada.gov.ua/ (дата звернення: 05.04.2026).

3. Інформація про результати здійснення державного нагляду (контролю) у сфері охорони навколишнього природного середовища. *Портал відкритих даних Державної екологічної інспекції України*. URL : https://data.gov.ua/organization/bec9e009-c035-4cd6-acc9-5f35df97965b (дата звернення: 08.04.2026).

4. Квітка С., Миргородська М. Державна екологічна політика в умовах цифрового розвитку суспільства: механізми мережевого управління. *Аспекти публічного управління*. 2023. Том 11, № 3. С. 30–37. DOI : https://doi.org/10.15421/152332

5. Місцеві бюджети / Державний вебпортал бюджету для громадян. URL : https://openbudget.gov.ua/local-budget?id=2600000000 (дата звернення: 10.04.2026).

С. М. Семенова,
кандидат економічних наук, доцент,
Державний торговельно-економічний університет

ЦИФРОВІ АКТИВИ В ГЛОБАЛЬНИХ ЛАНЦЮГАХ ПОСТАЧАННЯ: ВПЛИВ НА ОБЛІК, ЗВІТНІСТЬ І КОНТРОЛЬ

Використання цифрових активів у глобальних ланцюгах постачання набуває особливої ваги в умовах поглиблення цифровізації міжнародної торгівлі та зростання ролі децентралізованих технологій у координації економічних процесів. Цифрові активи дедалі частіше виконують не лише платіжну або інвестиційну функцію, а стають елементом нової інфраструктури обміну цінностями, документування операцій та підтвердження прав власності. Для глобальних ланцюгів постачання це означає зміну підходів до організації руху товарно-матеріальних цінностей, реалізації фінансових потоків та формування облікової інформації. Використання технологій розподіленого реєстру, зокрема блокчейну, сприяє підвищенню прозорості, простежуваності й ефективності операцій, водночас створює нові виклики для бухгалтерського обліку, фінансової звітності і системи внутрішнього контролю в умовах транскордонних операцій.

Вплив цифрових активів на глобалізацію торгівлі проявляється як багатовимірний процес трансформації міжнародних економічних відносин, що охоплює фінансову інфраструктуру, механізми розрахунків, інституційне середовище та структуру ринків. Цифрові активи, до яких належать криптовалюти, токенізовані ресурси та інші інструменти на базі технології блокчейн [1], поступово інтегруються у систему міжнародної торгівлі та змінюють її базові принципи. Одним із ключових аспектів впливу є децентралізація фінансових потоків. Традиційна модель міжнародної торгівлі ґрунтується на використанні банківських установ та платіжних систем як посередників, що забезпечують проведення транскордонних розрахунків. Використання цифрових активів дозволяє здійснювати прямі транзакції між контрагентами без залучення третіх сторін. Такий підхід знижує трансакційні витрати, скорочує часові затримки та підвищує ефективність міжнародних платежів. У результаті спрощується доступ суб'єктів господарювання до зовнішніх ринків, що стимулює зростання обсягів міжнародної торгівлі.

Іншим важливим напрямом впливу є формування глобального економічного середовища. Цифрові активи функціонують незалежно від національних валют і фінансових систем, зменшуючи значення валютного контролю та адміністративних обмежень у зовнішньоекономічній діяльності. Підприємства отримують можливість здійснювати операції з партнерами з різних країн без необхідності використання складних процедур конвертації валют або взаємодії з кількома фінансовими інституціями. Така універсальність сприяє інтеграції національних економік у глобальний торговельний простір та посиленню конкуренції на міжнародному рівні.

Цифрові активи також трансформують систему міжнародних розрахунків. Традиційні платіжні механізми характеризуються високою вартістю обслуговування, значною тривалістю виконання операцій та залежністю від банківської інфраструктури. Використання криптовалют і блокчейн-платформ забезпечує можливість здійснення розрахунків у режимі реального часу, безперервно та з мінімальними витратами [2]. Підвищення ліквідності міжнародних операцій сприяє розвитку електронної комерції, яка є одним із ключових драйверів сучасної глобалізації.

Підвищення прозорості та надійності торговельних операцій забезпечується технологією розподіленого реєстру, яка гарантує незмінність записів і можливість відстеження всіх етапів руху товарів й фінансових потоків. У глобальних ланцюгах постачання це дозволяє зменшити інформаційну асиметрію між учасниками, знизити ризики шахрайства та покращити контроль якості продукції, робіт, послуг. Підвищення рівня довіри між контрагентами створює передумови для розширення міжнародного співробітництва.

Цифрові активи суттєво впливають на механізми фінансування міжнародної торгівлі. Токенізація активів і розвиток децентралізованих фінансових інструментів відкривають нові можливості для залучення додаткового капіталу. Суб'єкти малого та середнього бізнесу отримують доступ до альтернативних джерел фінансування, що раніше були обмежені через високі вимоги традиційних фінансових установ. Посилення диверсифікації учасників міжнародної торгівлі підвищує її інклюзивність.

Водночас використання цифрових активів супроводжується низкою системних викликів. Децентралізована природа таких активів ускладнює державне регулювання та контроль за фінансовими потоками. Виникають труднощі з визначенням податкової бази, юрисдикції, ідентифікацією платників податків, встановленням моменту виникнення податкових зобов'язань [3]. Відсутність уніфікованих підходів до класифікації цифрових

активів і методів оцінки ускладнює ведення обліку та підготовку фінансової звітності.

У глобальних ланцюгах постачання цифровий актив може одночасно виступати засобом розрахунку, способом підтвердження виконання договірних умов, інструментом авансування поставок або цифровим відображенням майнового права. Багатофункціональність ускладнює відображення в обліку, оскільки для різних операцій одна й та сама сутність може потребувати різного підходу до визнання і оцінки. Якщо цифровий актив використовується як платіжний інструмент, постає питання відображення курсових різниць, переоцінки, ризику волатильності та моменту фіксації господарської операції. Якщо він має інвестиційну природу чи виступає забезпеченням, труднощі полягають у визначенні справедливої вартості, дати визнання активу та способу віднесення витрат або доходів, пов'язаних з його утриманням. У глобальних ланцюгах постачання учасники операцій можуть бути зареєстровані у різних юрисдикціях, застосовувати відмінні облікові підходи та працювати за неоднаковими правилами податкового й фінансового обліку. Тому виникає ризик фрагментації облікової інформації, що ускладнює зіставлення даних між контрагентами, формування консолідованої звітності та оцінку реального економічного результату ланцюга постачання.

Для суб'єктів господарювання, які працюють у глобальних ланцюгах постачання, традиційна фінансова звітність часто не забезпечує достатнього рівня прозорості щодо того, як саме цифрові активи впливають на ліквідність, платоспроможність, структуру зобов'язань та ризиковий профіль компанії. Особливо у випадках, коли цифрові активи використовуються для попередньої оплати, гарантування виконання контрактів, прискорення міжнародних розрахунків або токенізації окремих елементів ланцюга постачання. За таких умов у звітності повинні бути належним чином відображені не лише самі активи, а й пов'язані з ними ризики: цінова нестабільність, технологічна вразливість, правова невизначеність, залежність від зовнішніх сервісів зберігання, можливість втрати доступу до активу [4]. Крім того, цифрові активи впливають на розкриття інформації про джерела створення вартості в ланцюгу постачання, оскільки частина операцій може бути автоматизована через смарт-контракти, а частина – здійснюватися в режимі майже миттєвих цифрових розрахунків. Змінюються вимоги до розкриття інформації у звітності, тому що користувач має бачити не лише фінансовий результат, а й послідовність його формування, ступінь залежності

від цифрової інфраструктури та межі достовірності оцінок. Відтак звітність у такому середовищі має переходити від суто ретроспективної фіксації фактів до більш аналітичного і змістовного відображення економічної реальності, що є особливо важливим для міжнародних інвесторів, кредиторів і торговельних партнерів.

У традиційних ланцюгах постачання контроль здебільшого спирається на документообіг, поділ повноважень, зовнішнє підтвердження операцій та періодичні перевірки. У цифровому середовищі ці підходи не зникають, але радикально змінюють форму. Використання блокчейн-інфраструктури та смарт-контрактів створює можливість для вбудованого контролю, коли перевірка умов угоди відбувається автоматично в момент настання певної події, наприклад, відвантаження товару, підтвердження доставки, надходження сертифіката якості або досягнення погодженого етапу виконання контракту. Таким чином підвищується оперативність контролю та зменшується ризик несанкціонованих втручань. Однак автоматизація не усуває ризики, а лише змінює їх природу. У центрі уваги опиняються питання кібербезпеки, цілісності ключів доступу, коректності програмного коду, надійності оракулів, які передають зовнішні дані до смарт-контрактів, а також відповідності автоматизованих процедур чинним правовим та договірним вимогам. Тобто контроль у середовищі цифрових активів має бути не лише постфактум перевіркою, а комплексною системою превентивних, поточних і аналітичних процедур, що охоплюють як технічний, так і фінансово-правовий виміри.

Отже, цифрові активи в глобальних ланцюгах постачання виступають чинником глибокої трансформації обліку, звітності та контролю. Вони змінюють способи фіксації господарських операцій, розкриття інформації про ризики й результати діяльності, а також організацію контрольних процедур у міжнародному середовищі. Саме тому дослідження цієї проблематики потребує не фрагментарного опису окремих технологічних рішень, а системного наукового осмислення взаємозв’язку між цифровими активами, структурою глобального ланцюга постачання та обліково-аналітичним забезпеченням економічної діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Krugman R., Stein A., Miller A. (2023). *Disclosures for Digital Assets. Updates on Global Regulation.* Broadridge Financial Solutions (NYSE: BR). URL : https://www.broadridge.com/_assets/pdf/bbd-cp-co-wp-clearfi-v04.pdf

2. Alaimo, C., Kallinikos, J. (2024). Data rules: reinventing the market economy. MIT Press. DOI 10.7551/mitpress/11751.001.0001

3. Мискін, Ю. І., Краєвський, В. М., Кісельова, А. О. Сутність цифрових активів та проблеми їх оподаткування. *Український економічний часопис*. 2025. № 10. С. 66–74. DOI : https://doi.org/10.32782/2786-8273/2025-10-10

4. Fomina, O., Semenova, S. (2026). Ethical aspects of accounting for digital assets. *Scientia fructuosa*, *2* (166), 106–130. DOI : http://doi.org/10.31617/1.2026(166)06

М. Ю. Стрельбіцький,
здобувач вищої освіти третього (освітньо-наукового) рівня
Науковий керівник:
Н. Г. Здирко,
доктор економічних наук, професор,
Вінницький національний аграрний університет

ІНТЕГРАЦІЯ ЦИФРОВИХ ІНСТРУМЕНТІВ В ОБЛІК ПАСАЖИРСЬКИХ ПЕРЕВЕЗЕНЬ НА ПІДПРИЄМСТВІ

У сучасних умовах функціонування підприємств пасажирські перевезення для корпоративних потреб перестають бути виключно допоміжним процесом і дедалі більше впливають на витрати, організацію праці, ритмічність діяльності структурних підрозділів та якість управлінських рішень. Особливо це стосується підприємств, які забезпечують підвезення працівників до місця роботи, організовують службові поїздки, користуються власним транспортом або залучають сторонніх перевізників. За таких умов система обліку має не лише фіксувати факт надання транспортної послуги, а й формувати релевантну інформацію про маршрути, обсяги перевезень, рівень завантаження транспорту, витрати за центрами відповідальності та відхилення від планових показників.

Актуальність інтеграції цифрових інструментів в облік пасажирських перевезень зумовлена тим, що традиційне документування таких операцій часто характеризується фрагментарністю, дублюванням інформації, затримками у переданні первинних даних до бухгалтерії та недостатньою аналітичністю облікових масивів. Унаслідок цього керівництво підприємства отримує інформацію із запізненням, що ускладнює контроль витрат і знижує якість управлінських рішень. Водночас законодавство України визнає електронну форму документів та створює правові підстави для застосування електронного документообігу, кваліфікованих електронних підписів і цифрової взаємодії в системі обліку [1–3].

Теоретичною основою дослідження є підходи, відповідно до яких обліково-аналітичне забезпечення в умовах цифрової економіки має формувати оперативну, якісну й управлінську корисну інформацію, а цифровізація змінює не лише техніку фіксації даних, а й архітектуру всієї системи управління підприємством [4; 5]. Для сфери пасажирських перевезень на

підприємстві це означає перехід від ізольованого відображення окремих господарських операцій до інтегрованого інформаційного середовища, у межах якого первинні документи, облікові регістри, аналітичні звіти та контрольні процедури функціонують як взаємопов'язані елементи єдиної цифрової системи.

Проблема полягає в тому, що на практиці облік пасажирських перевезень нерідко базується на паперових заявках на перевезення, розрізнених маршрутних листах, актах виконаних послуг, табелях використання транспорту та ручному перенесенні даних до облікових регістрів. Такий підхід не забезпечує належної швидкості обробки інформації, створює ризики технічних помилок, ускладнює зіставлення планових і фактичних показників та обмежує можливості внутрішнього контролю. За наявності кількох маршрутів, змінних графіків роботи працівників і залучення зовнішніх перевізників це призводить до втрати частини аналітично значущих даних, зокрема щодо фактичної наповнюваності рейсів, собівартості окремого маршруту, відхилень за часом чи пробігом, а також ефективності використання транспортних ресурсів.

Інтеграція цифрових інструментів в облік пасажирських перевезень доцільна за кількома взаємопов'язаними напрямами. Першим є цифровізація первинного документування. Йдеться про запровадження електронної заявки на перевезення, електронного маршруту або рейсового завдання, електронного акта наданих послуг перевізника, а також автоматизованого погодження відповідальних осіб. Оскільки чинне законодавство України визнає первинні документи у письмовій або електронній формі, а також регулює правовий режим електронного документа й електронних довірчих послуг, підприємство має достатню нормативну базу для переходу до цифрового документообігу за умови дотримання встановлених реквізитів і процедур підтвердження [1–3].

Другим напрямом є інтеграція цифрових інструментів збору фактичних даних із транспортного процесу. До них належать GPS-моніторинг, системи диспетчеризації, мобільні застосунки для водіїв або відповідальних осіб, електронні журнали рейсів та автоматизоване зіставлення даних про маршрут, пробіг, час виконання рейсу й витрати пального. В контексті бухгалтерського обліку це дає змогу не лише підтверджувати факт здійснення перевезення, а й формувати аналітичну базу для розподілу витрат між підрозділами, об'єктами калькулювання або центрами відповідальності. У результаті зростає точність формування собівартості транспортної послуги для підприємства.

Третім напрямом є автоматизація аналітичних процедур і внутрішнього контролю. На основі інтегрованих цифрових даних підприємство може формувати управлінські звіти щодо витрат в розрізі маршруту, працівника, поїздки, транспортного засобу чи структурного підрозділу. Крім того, з'являється можливість визначати коефіцієнт використання місткості транспорту, частоту відхилень від затверджених маршрутів, динаміку витрат за періодами, рівень витрат на власні та залучені перевезення. Саме така аналітична деталізація є необхідною умовою для оптимізації транспортної логістики, бюджетування витрат і прийняття рішень щодо доцільності аутсорсингу, зміни графіків перевезень або оновлення транспортного парку.

Інтеграція цифрових інструментів має супроводжуватися змінами в обліковій політиці підприємства. Доцільно закріпити перелік електронних первинних документів, порядок їх створення, погодження, підписання, зберігання та архівування; визначити відповідальних осіб за внесення й верифікацію даних; установити правила обміну інформацією між бухгалтерією, транспортною службою, кадровим підрозділом і керівниками центрів відповідальності. Важливо також забезпечити узгодженість цифрових інструментів із вимогами до документального забезпечення записів у бухгалтерському обліку, щоб автоматизація не призводила до втрати доказової сили документів чи порушення принципу достовірності облікової інформації [1].

Отже, інтеграція цифрових інструментів в облік пасажирських перевезень на підприємстві є не лише технологічним оновленням, а й важливим напрямом удосконалення обліково-аналітичного забезпечення управління. Її результатом стає скорочення часу обробки первинної інформації, підвищення точності облікових даних, посилення внутрішнього контролю та розширення можливостей управлінського аналізу. Впровадження електронного документообігу, автоматизованого збору фактичних даних і цифрових аналітичних модулів формує засади більш обґрунтованого управління витратами на перевезення та підвищення ефективності використання транспортних ресурсів підприємства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України від 16.07.1999. *Відомості Верховної Ради України (ВВР).* № 40. С. 365. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14

2. Про електронні документи та електронний документообіг : Закон України від 22.05.2003. *Відомості Верховної Ради України*. С. 275. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/851-15

3. Про електронну ідентифікацію та електронні довірчі послуги : Закон України від 05.10.2017. *Відомості Верховної Ради (ВВР)*. № 45. С. 400. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/2155-19

4. Пелех У. Обліково-аналітичне забезпечення реалізації стратегічних цілей діяльності підприємства в умовах цифрової економіки. *Економіка та суспільство*. 2022. № 39. DOI 10.32782/2524-0072/2022-39-36

5. Кононенко Л. В., Ніколаєва С. П. Трансформація системи обліково-аналітичного забезпечення як складової управління підприємством в умовах сталого розвитку та діджиталізації суспільства. *Економічний простір*. 2022. № 177. С. 69–75. DOI 10.32782/2224-6282/177-12

О. С. Якубишин,
*здобувач вищої освіти третього (освітньо-наукового) рівня,
спеціальність 071 Облік і оподаткування,
Вінницький національний аграрний університет*

ПОДАТКОВА ЗВІТНІСТЬ: ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ ЕЛЕКТРОННОГО АДМІНІСТРУВАННЯ

У період активного розвитку цифрових технологій відбувається трансформація підходів до організації податкового адміністрування, що безпосередньо впливає на порядок формування та подання податкової звітності. Запровадження електронних сервісів у сфері оподаткування сприяє модернізації взаємовідносин між державою та платниками податків, забезпечуючи більш швидкий обмін інформацією, підвищення рівня прозорості та оптимізацію контрольних процедур. Разом із тим цифровізація податкової звітності породжує нові виклики.

Для господарюючих суб'єктів податкова звітність є обов'язковим елементом їх фінансово-господарської діяльності та важливим інструментом взаємодії з державою у сфері оподаткування. Вона являє собою систематизовану сукупність показників, сформованих на основі даних бухгалтерського та податкового обліку, які відображають результати діяльності підприємства та обсяги його податкових зобов'язань за визначений звітний період.

З позиції суб'єктів господарювання податкова звітність виконує не лише функцію виконання законодавчо встановленого обов'язку, а й слугує засобом узагальнення інформації про доходи, витрати, фінансові результати та розрахунки з бюджетом. Вона дозволяє оцінити податкове навантаження, контролювати правильність нарахування податків і зборів, а також планувати грошові потоки з урахуванням майбутніх податкових платежів. Крім того, процес формування податкової звітності сприяє підвищенню дисципліни обліку, адже вимагає своєчасного та достовірного відображення господарських операцій. Це, своєю чергою, забезпечує більшу впорядкованість внутрішніх процесів підприємства та підвищує якість управлінської інформації.

Податкова звітність є ключовим інформаційним ресурсом, який забезпечує реалізацію інтересів такої групи користувачів, як податкові органи.

Саме на основі даних, що містяться у звітності платників податків, контролюючі інституції отримують систематизовану та офіційно підтверджену інформацію про обсяги доходів, витрат, податкових зобов'язань і нарахованих платежів. Це створює основу для об'єктивної оцінки рівня податкової дисципліни та повноти виконання платниками своїх зобов'язань перед бюджетом.

Для податкових органів звітність виконує кілька важливих функцій. По-перше, вона є інструментом контролю, що дає змогу здійснювати перевірку правильності обчислення податків і своєчасності їх сплати. По-друге, на її основі проводиться аналітична робота, спрямована на виявлення ризикових операцій, ухилення від оподаткування та інших порушень податкового законодавства. По-третє, узагальнені показники податкової звітності використовуються для прогнозування надходжень до бюджету та формування податкової політики держави.

В сучасних умовах цифровізації електронне адміністрування податків суттєво підвищує ефективність функціонування податкової системи. Передусім, воно забезпечує оперативність обробки інформації, що дозволяє платникам швидко формувати та подавати звітність, а контролюючим органам – своєчасно її опрацьовувати. Важливою перевагою є також зниження адміністративного навантаження за рахунок автоматизації рутинних процесів і скорочення паперового документообігу. Крім того, цифрові інструменти сприяють підвищенню прозорості податкових процедур і зменшенню людського фактору, що, своєю чергою, обмежує можливості для корупційних проявів. Електронні системи забезпечують зручний доступ до стану розрахунків, сплати податків і взаєморозрахунків із бюджетом, що покращує якість управлінських рішень як на рівні підприємств, так і на рівні держави. Також важливим аспектом є можливість інтеграції з іншими інформаційними ресурсами, що підсилює аналітичні функції податкових органів.

Попри значні переваги, електронне адміністрування податків має низку проблемних аспектів. Однією з ключових загроз є технічна залежність від стабільності роботи інформаційних систем: збої, перевантаження серверів або помилки програмного забезпечення можуть ускладнювати або навіть унеможливлювати своєчасне подання звітності.

Не менш важливим є питання кібербезпеки, адже електронні системи акумулюють великі обсяги конфіденційної інформації, що робить їх потенційною ціллю для несанкціонованого доступу або кібератак. Також слід враховувати необхідність постійного оновлення програмного забезпечення

та адаптації платників податків до змін, що може вимагати додаткових фінансових і часових витрат.

Окремою проблемою є нерівномірний рівень цифрової грамотності серед користувачів, що може створювати труднощі для окремих суб'єктів господарювання. Крім того, надмірна автоматизація інколи призводить до формалізації підходів і ризику виникнення помилок без належного людського контролю.

Таким чином, електронне адміністрування податків є важливим кроком у напрямі модернізації податкової системи, проте його ефективність значною мірою залежить від рівня технічної надійності, захищеності інформації та готовності користувачів до роботи в цифровому середовищі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Якубишин О. С. Цифровізація обліку розрахунків за податками сільськогосподарських підприємств. *Економіка та суспільство*. 2025. Вип. 82. URL : https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/7173/7128 (дата звернення: 30.03.2026).

2. Якубишин О. С. Облікове забезпечення формування податкової звітності сільськогосподарських підприємств. *Агросвіт*. 2026. № 4. С. 201–208.

І. М. Ярмошук,
здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського) рівня гр. ОПСБ-24-1
Науковий керівник:
О. П. Колісник,
кандидат економічних наук, доцент,
Державний податковий університет

ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ДРАЙВЕР РОЗВИТКУ ОБЛІКУ ТА АУДИТУ

Сучасний етап розвитку економіки характеризується глобальними трансформаціями, зумовленими стрімким поширенням цифрових технологій, які докорінно змінюють традиційні підходи до організації бізнес процесів, управління інформаційними потоками та забезпечення аналітичної підтримки прийняття управлінських рішень [1].

В умовах сьогодення одним із пріоритетних напрямів економічного розвитку стала цифровізація. Вона вносить суттєві зміни у всі сфери життя людини. Актуальність цифровізації для України зростає на тлі необхідності пошуку шляхів подолання кризи, що зумовлена воєнними діями на території держави та необхідністю забезпечувати відновлення економіки та суб'єктів господарювання, що працюють у дистанційному та змішаному форматі [1].

Цифрова трансформація обліку та аудиту – об'єктивна необхідність в умовах глобальної діджиталізації економіки та активного впровадження інновацій у сфері управління фінансовою інформацією. Традиційні методи ведення обліку та здійснення аудиту втрачають ефективність через зростання обсягів да них, необхідність оперативного прийняття управлінських рішень, а також зростаючі вимоги до прозорості та надійності фінансової звітності [3].

В дайни час основні підходи до цифровізації обліку базуються на багаторівневих методах інтеграції технологій, що включають автоматизацію, хмарні обчислення, аналітику великих даних і застосування штучного інтелекту. Один із ключових підходів полягає в трансформації традиційної облікової моделі, яка орієнтована на ручне введення даних, на цифрову архітектуру, що забезпечує інтеграцію всіх облікових операцій у єдину систему управління. Це досягається завдяки застосуванню ERP-систем, які дозволяють централізувати обробку даних та уніфікувати доступ до них [1].

EPR (Enterprise Resource Planning) – це система керування всіма ресурсами компанії: фінансами, бізнес аналітикою, управління постачанням, виробництвом, продажами та багатьма іншими аспектами, об'єднаними в одному програмному рішенні.

Впровадження цифрових рішень в облікові процеси суттєво змінює спосіб виконання операційних завдань, спрощуючи та прискорюючи їх за рахунок автоматизації. При цьому завдяки специфічним цифровим технологіям, таким як хмарні обчислення, штучний інтелект, алгоритми машинного навчання, аналітичні платформи тощо, значно оптимізуються процеси обробки даних. В той же час автоматизація дозволяє зменшити частоту помилок, які можуть виникати через людський фактор, завдяки стандартизації й структурованій обробці даних [1].

Використання цифрових технологій у поєднанні з розширеним колом учасників обліково аналітичної системи сприяє створенню багатоетапних механізмів контролю за фінансовими потоками. Крім того, децентралізація облікових функцій та їх розподіл між маркетинговими, логістичними та IT-підрозділами оптимізує первинну обробку даних. Такий підхід не лише прискорює підготовку підсумкових звітів, а й розвантажує бухгалтерію, роблячи систему прийняття управлінських рішень більш мобільною та ефективною [2].

Автоматизація дозволяє концентрувати зусилля бухгалтерів і фінансових аналітиків на більш складних і стратегічних завданнях. При цьому використання штучного інтелекту та аналітики великих даних, додають обліковій системі нові можливості для виявлення тенденцій та аномалій, що покращує точність не лише поточної звітності, але й забезпечує надійною аналітикою прогнозування [1].

Важливим аспектом є дотримання нормативних вимог та консультації з фахівцями дозволять забезпечити відповідність цифрових систем вимогам законодавства та міжнародних стандартів фінансової звітності. Варто також зазначити, що цифровізація облікових процесів передбачає впровадження блокчейн-технологій, зокрема інтелектуального аналізу великих даних (Big Data), алгоритмічних методів виявлення аномалій які забезпечують високий рівень безпеки та прозорості транзакцій [1; 3].

Аналіз Big Data за безпечує аудиторам доступ до значних обсягів не структурованої інформації в режимі реального часу, що дозволяє підвищити оперативність та обґрунтованість прийняття рішень. Алгоритми виявлення аномалій сприяють автоматичному виявленню нетипових транзакцій,

які потенційно можуть свідчити про шахрайство, помилки або порушення внутрішніх політик. Використання технології блокчейн забезпечує високий рівень прозо рості, достовірності та довіри до результатів аудиторських процедур [3]. Такий інструмент гарантує прозорість взаємодії з партнерами. Він ідеально підходить для компаній із банківської та страхової галузей, що стикаються з високими вимогами до фінансового моніторингу та аудиту [3].

Важливим кроком до цифровізації є запровадження з 1 січня 2025 року подання великими платниками податків стандартних податкових аудиторських файлів (SAF-T) в електронному вигляді, а з 1 січня 2027 року – обов'язкове подання такої звітності буде для всіх платників ПДВ [3].

Такі підходи сприяють створенню принципово нової цілісної інформаційної системи, яка дозволяє бізнесу більш ефективно контролювати фінансові потоки, оперативно реагувати на зміни в ринковому середовищі і підвищувати точність прогнозування фінансових показників [1].

Отже, цифровізація обліку та аудиту, забезпечує підвищення ефективності облікових процесів, їх автоматизацію, та сприяє підвищенню точності та достовірності фінансової інформації. Впровадження технологій таких як ERP-систем, хмарні обчислення штучний інтелект та блокчейн, дозволяє створити єдину інформаційну систему управління, яка забезпечує прозорість, оперативність та контроль фінансових потоків [1; 2]. Такий підхід дає можливість бізнесу оперативно реагувати на зміни в ринковому середовищі та підвищувати точність прогнозування показників. Цифровізація набуває особливої актуальності в сучасних умовах для України, оскільки вона сприяє відновленню економіки, адаптації бізнесу до нових умов діяльності та інтеграції у світовий економічний простір.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Талах Т., Голячук Н. Цифровізація обліку для забезпечення ефективного розвитку бізнесу. *Економіка та суспільство.* 2025. № 71. DOI : https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-71-12

2. Азаренков Г. Ф. Вплив цифровізації обліково-аналітичної системи на управління підприємством. *Intelect XXI.* 2025. № 1. URL : https://intellect21.nuft.org.ua/journal/2025/2025_1/4.pdf

3. Янковська К. Цифрова трансформація бухгалтерського обліку та аудиту на основі сучасних інформаційних систем. *Бюлетень Львівського національного екологічного університету. Серія «AIC Economics».* 2025. № 32. С. 50–54. DOI : https://doi.org/10.31734/economics2025.32.050

Наукове електронне мережеве видання

ОБЛІК, АУДИТ І ДЕРЖАВНИЙ ФІНАНСОВИЙ КОНТРОЛЬ: ІНФОРМАЦІЙНИЙ ТА АНАЛІТИЧНИЙ АСПЕКТИ

Збірник матеріалів
Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції

30 квітня 2026 року

ЕЛЕКТРОННЕ ВИДАННЯ

Укладач	*О. П. Колісник*
Відповідальний за випуск	*Н. Б. Добрянська*
Форматування та комп'ютерна верстка	*Д. П. Завальніцька*

Друк. арк. 21.5
Замовлення № 1185

Підготовлено науково-організаційним відділом
Державного податкового університету
08205, вул. Університетська, 31, м. Ірпінь, Київська область, Україна

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до державного реєстру видавців, виготовників
і розповсюджувачів видавничої продукції
Серія ДК № 7669 від 20.09.2022